

Bildiri Özetleri Kitabı

15-16-17 Nisan 2022

“Yapay Zeka”

Konulu Disiplinler Arası, Teorik ve
Pratik Çalışmalar

Editörler

Dr. Öğr. Üyesi Yıldırım SİPAHİ

Arş. Gör. Fatih AVCI

Arş. Gör. Meral SABUN

Arş. Gör. Ahmet GENÇDOĞAN

Arş. Gör. Dr. Ebru KOÇAK

Düzenleyen

Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
İlahiyat Fakültesi

**Artificial Intelligence in Terms
of Laying The Groundwork
For Researches in Islamic Law**

تكوين بنية اساسية عن الذكاء الاصطناعي في الفقه الاسلامي

Book of Papers

كتاب ملخصات أبحاث المؤتمر

15-16-17 April 2022

نيسان 2022 17-16-15

"Interdisciplinary Theoretical and Practical Studies on
Artificial Intelligence"

الاصطناعي بين تخصصات البحوث النظرية

Editors اللجنة التحضيرية

Asst. Prof. Dr. الأستاذ المساعد الدكتور يلدرای سیاهی Yıldıray SİPAHI

RA المعید Fatih AVCI

RA المعید Meral SABUN

RA المعید Ahmet GENÇDOĞAN

RA المعید Ebru KOÇAK

Organized الجهة المنظمة

Burdur Mehmet Akif Ersoy University

Faculty of Theology

جامعة بوردر محمد عاكف ارسوي كلية اللاهيات

İSLAM HUKUKU ARAŞTIRMALARINA ZEMİN OLUŞTURMASI AÇISINDAN

“YAPAY ZEKA”

“Yapay Zeka” Konulu Disiplinler Arası, Teorik ve Pratik Çalışmalar”

*Her hakkı saklıdır. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı, yazarlarının izni olmaksızın, elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, yayınlanamaz, depolanamaz. Bu kitaptaki bilgilerin her türlü sorumluluğu yazarına aittir.

Düzenleyen/Organizer

Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
İlahiyat Fakültesi

Eser Adı/Title of Work

İslam Hukuku Araştırmalarına Zemin Oluşturması Açısından
“Yapay Zeka”
Bildiri Özetleri Kitabı

Derleyen/Compiled by

Dr. Öğr. Üyesi Yıldırım SİPAHİ
Arş. Gör. Fatih AVCI
Arş. Gör. Meral SABUN

ISBN

978-9944-729-27-7

Elektronik Yayın Formatı/Electronic Publication Format

PDF

İnternet Adresi/Internet Address
www.ihyaz.mehmetakif.edu.tr

İSLAM HUKUKU ARAŞTIRMALARINA ZEMİN OLUŞTURMASI AÇISINDAN

“YAPAY ZEKA”

“Yapay Zeka” Konulu Disiplinler Arası, Teorik ve Pratik Çalışmalar”

SUNUŞ/Presentation

Yapay zeka insan beyninin çalışma sistemini taklit eden; verileri toplayan, analiz eden ve veriler arasında tercih yapma yeteneğine sahip olan algoritmik sistemlerdir. Yapay zeka ilk bakışta insanın yeteneklerini ve yaşam kalitesini yükselten bir etken olarak görülse de beraberinde, insanın kendi gerçekliğini yitirmesi, insanî ve ahlakî değerlerinden uzaklaşması ve yapay zekayı kontrol edemez hale gelmesi gibi endişe verici sonuçlar doğurabilmektedir.

Yapay zeka ile teknolojiye varılan devasa ilerlemeler evrenin merkezinde olan insan anlayışında önemli değişimler de getirmiştir. Makinelerin insanın yaptıklarının çok üzerinde işlev gördüğüne olan inanç, insanın devre dışı kaldığı ve insanî değerlerinin anlamını yitirdiği yeni bir döneme girişin sinyallerini vermektedir. Bu da insanın geleceği için endişe vericidir. Yapay zeka teknolojisi ile meydana gelen yeni dünyada gelişen yeni pratiklere hukukî çözümler bulmanın yanı sıra yapay zeka teknolojisiyle oluşan yeni alem tasavvuru ve paralelinde üretilen kavramları karşılayabilecek hatta ötesine geçebilecek yeni bir düşünce ve bakış geliştirmek de elzemdir. Bu bağlamda değerlendirildiğinde yapay zekayı disiplinler arası bir zeminde tartışmak ve ele almak gerekir.

Hukukî açıdan, özelde İslam hukuku açısından temel sorun yapay zekanın bir kişilik kazanıp kazanamayacağı ve buna bağlı olarak hak veya borç terettüp edip edemeyeceği hususudur. Bu bağlamda bir taraftan kusur sorumluluğu diğer yandan yapay zekaya irade ve kast isnad edilip edilmeyeceği meselesi tartışılmıştır. Bunun yanı sıra gelişen teknolojiyle beraber akitlerin ve diğer İslamî pratiklerin yeni boyut kazanması yeni alternatif çözümlerin bulunması ihtiyacını doğurmuştur.

İslam değişen hayata yeniliklere açık, toplumu her çağda yönlendirme gücüne ve etkisini sahiptir. Bunu tesis eden büyük ölçüde naslardan te’vil yoluyla hüküm çıkarmayı ifade eden fıkıh ilmidir. Yapay zeka teknolojileri çok hızla gelişen, yapısal olarak girift olan, uzmanlık gerektiren sistemlerdir. Söz konusu teknolojiler insan hayatını ve bununda ötesinde insanı bilişsel olarak da etkileyen çok geniş bir yelpazeye sahiptir. Yapay zeka ve yapay zeka teknolojilerinin ortaya koyduğu bu değişimin anlaşılması ve değerlendirilebilmesi için tek bir ilim dalının çalışılması yeterli değildir. Disiplinler arası bir çalışmaya ihtiyaç vardır. Bu girift yapıyı çözmek ve alternatifler geliştirmek uzun soluklu kolektif bir çabayı gerektirmektedir. Bu amaçla “İslam Hukuku Araştırmalarına Zemin Oluşturması Bakımından Yapay Zeka Sempozyumu” tertip ederek bu hususta ileride İslam Hukuku ile ilgili yapılacak araştırmaları teşvik etmek ve önlerini açmak hedeflenmektedir.

Prof. Dr. Mehmet KARACA
Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
İlahiyat Fakültesi Dekanı

**'ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN TERMS OF LAYING THE GROUNDWORK FOR
RESEARCHES IN ISLAMIC LAW
"Interdisciplinary Theoretical and Practical Studies on Artificial Intelligence"**

İÇİNDEKİLER/TABLE OF CONTENTS

SUNUŞ/Presentation	i
İÇİNDEKİLER/Table of Contents	ii
SEMPOZYUM KURULLARI/Symposium Boards	iv
BİLİM KURULU/Science Board	v
SEMPOZYUM BİLDİRİLERİ/Symposium Notifications	x
BİLDİRİ ÖZETLERİ/Notifications's Abstracts	xix
1. Prof. Dr. Adnan Bülent BALOĞLU (Türkçe)	1
2. Taşkın KOÇAK (Türkçe)	3
3. Prof. Dr. Ayhan ÇİTİL (Türkçe)	6
4. Prof. Dr. Hashem Ahmed Nghimish Al-Hamami Al-Zobaie (Arapça)	7
5. Prof. Dr. Şahin FİLİZ (Türkçe)	9
6. Prof. Dr. Mehmet EVKURAN (Türkçe)	11
7. Prof. Dr. Mustafa ALICI (Türkçe)	13
8. Prof. Dr. Sinan CANAN (Türkçe)	14
9. Prof. Dr. Murat ŞİMŞEK (Türkçe)	15
10. Doç. Dr. Ahmet DAĞ (Türkçe)	16
11. Doç. Dr. Nazif MUHTAROĞLU (Türkçe)	17
12. Doç. Dr. Hasan OCAK (Türkçe)	19
13. Doç. Dr. Ali BALTACI (Türkçe)	21
14. Doç. Dr. Ali FİDAN (Türkçe)	23
15. Doç. Dr. Muhammed Özdemir-Doç. Dr. Fethi Arslan-Nevin Başaran (Türkçe)	25
16. Doç. Dr. Gülnaz SATTAROVA (Özbek Türkçesi)	27
17. Doç. Dr. Ali ÖZTÜRK (Türkçe)	28
18. Doç. Dr. İzzetullah ZEKİ (Türkçe)	30
19. Doç. Dr. Adnan MEMDUHOĞLU (Türkçe)	32
20. Doç. Dr. Necmeddin GÜNEY (Türkçe)	34
21. Doç. Dr. Sinan OKUR (Türkçe)	36
22. Dr. Mehmet ÇELEN (Türkçe)	37
23. Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Muhammet PEŞE (Türkçe)	39
24. Dr. Öğr. Üyesi Yıldırım SİPAHİ (Türkçe)	41
25. Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Mahfuz ATA (Türkçe)	43
26. Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Hicabi SEÇKİNER (Türkçe)	44
27. Dr. Öğr. Üyesi Süleyman ERTAN TAĞMAN (Türkçe)	45

28.Dr. Öğr. Üyesi Nazan YEŞİLKAYA (Türkçe)	47
29.Dr. Öğr. Üyesi Muhammet YEŞİLYURT (Türkçe)	49
30.Dr. Öğr. Üyesi Abdullah TURHAN (Türkçe)	51
31.Dr. Öğr. Üyesi Muhammet Ali AVCI (Türkçe)	52
32.Dr. Öğr. Üyesi Sayed Mobin HASHİMİ (Farsça)	54
33.Dr. Öğr. Üyesi Hasan KAFALI (Türkçe)	55
34.Dr. Öğr. Üyesi: Muhammad Akram HAKIM (Farsça)	56
35.Öğr. Gör. Amer BARADEİ (Arapça)	57
36.Öğr. Gör. Dr. Hana GÜVEN (Arapça)	58
37.Öğr. Gör. Çilem KOÇAK-Prof. Dr. Tuncay YİĞİT (Türkçe)	60
38.Öğr. Gör. Tülay TURAN-Prof. Dr. Ecir KÜÇÜKSİLLE (Türkçe)	62
39.Öğr. Gör. Nilgün ŞENGÖZ-Prof. Dr. Tuncay YİĞİT (Türkçe)	63
40.Öğr. Gör. Mustafa Kenan USTAHALILOĞLU (İngilizce)	64
41.Öğr. Gör. Işıtan Mehmet TAŞ (Türkçe)	66
42. Doç. Dr. Emrah HANÇER-Gizem ÖTER (Türkçe)	68
43.Doç. Dr. Abdullah ACAR-İbrahim GEZER (Türkçe)	69
44.Doç. Dr. Levent Aydın-Hande Parlak (Türkçe)	71
45.Doç. Dr.Muhammed KIZILGEÇİT-Murat ÇİNİCİ (Türkçe)	72
46.Dr. Öğr. Üyesi Zafer İçer-Ars. Gör.Hüseyin Ateş (Türkçe)	74
47.Dr. Öğr. Üyesi Yıldırım SİPAHİ-Songül ERSAN (Türkçe)	76
48.Arş. Gör. Dr. Tarık Tuna GÖZÜTOK (Türkçe)	78
49.Res. Ph. Lecturer Alaa Elqatary-Reelitz (İngilizce)	80
50.Arş. Gör. Dr. Muhammed YURTSEVEN (Türkçe)	81
51.Arş. Gör. Emrah GÖKMEN (Türkçe)	83
52.Arş. Gör. Sevdâ BORA ÇINAR (Türkçe)	85
53.Arş. Gör. Ahmet Faruk ÇELİK-Taha EMRE (Türkçe)	87
54.Arş. Gör. Osman DURMAZ (Türkçe)	89
55. Arş. Gör. Alperen POLAT (Türkçe)	91
56.Ph. D. Shah Fahad YOUSUFZAI (İngilizce)	93
57.Ph. D. Muhammed KHİZAR (İNDİA) (İngilizce)	95
58.Yusuf ÖZDEMİR, Uzman (Türkçe)	97
59.Dr. Öğr. Üyesi Doğa Ekrem DOĞANCI (Türkçe)	99
60.Dr. Öğr. Üyesi Kemal ERDOĞAN (Türkçe)	101
61. Doç. Dr. Bellil ABDELKARİM (Arapça)	103
SEMPOZYUM OTURUMLARI/ Symposium Sessions	105

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

İSLAM HUKUKU ARAŞTIRMALARINA ZEMİN OLUŞTURMASI AÇISINDAN

“YAPAY ZEKA”

“Yapay Zeka” Konulu Disiplinler Arası, Teorik ve Pratik Çalışmalar”

SEMPOZYUM KURULLARI

Symposium Boards

Sempozyum Onursal Başkanı/Symposium Honorary Chairman

Prof. Dr. Adem KORKMAZ
Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Rektörü

Sempozyum Danışma Kurulu/Symposium Advisory Board

Prof. Dr. Mehmet KARACA
Burdur MAKÜ İlahiyat Fakültesi Dekanı

Prof. Dr. Veli ATMACA
Burdur MAKÜ İlahiyat Fakültesi/Temel İslam Bilimleri Bölüm Başkanı

Prof. Dr. Ahmet ONAY
Burdur MAKÜ İlahiyat Fakültesi/Felsefe ve Din Bilimleri Bölüm Başkanı

Doç. Dr. Nureddin ÇALIŞKAN
Burdur MAKÜ İlahiyat Fakültesi İslam Tarihi ve Sanatları Bölüm Başkanı

Düzenleme Kurulu/Organizing Committee

Dr. Öğr. Üyesi Yıldırım SİPAHİ
(Düzenleme Kurulu Başkanı/Chair Committee)

Arş. Gör. Fatih AVCI
Arş. Gör. Meral SABUN
Arş. Gör. Ahmet GENÇDOĞAN
Arş. Gör. Dr. Ebru KOÇAK

Fakülte Yönetim Temsilcileri/Faculty Management Representatives

Serkan ÖZSU (İlahiyat Fakültesi Sekreteri)
Fatma ZENGİN (Bölüm Memuru)

**‘ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN TERMS OF LAYING THE GROUNDWORK FOR
RESEARCHES IN ISLAMIC LAW
“Interdisciplinary Theoretical and Practical Studies on Artificial Intelligence”**

Bilim Kurulu/ Science Board

Prof. Dr. Mustafa YILDIRIM

Eskişehir Osman Gazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekanı: Temel İslam Bilimleri/İslam Hukuku AB

Prof. Dr. Ayşegül GÜLMEMİŞ

Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Dekanı: Moleküler Biyoloji ve Genetik

Prof. Dr. Zafer GÖLEN

Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi: Tarih Bölümü

Prof. Dr. Temel YEŞİLYURT

Kayseri Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi: Temel İslam Bilimleri/Kelam ABD

Prof. Dr. Şaban Ali DÜZGÜN

Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi: Temel İslam Bilimleri/Kelam ABD

Prof. Dr. Mehmet EVKURAN

Çorum Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi: Temel İslam Bilimleri/Kelam ABD

Prof. Dr. Şahin FİLİZ

Antalya Akdeniz Üniversitesi Edebiyat Fakültesi: Felsefe Tarihi

Prof. Dr. Şenol GÜZEL

Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi: Moleküler Biyoloji ve Genetik

Prof. Dr. İsmail KAYAĞİL

Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi: Kimya

Prof. Dr. Ahmet ÇİÇEK

Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi: Nanobilim-Nano Teknoloji

Prof. Dr. Sabri ERTURHAN

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi: Temel İslam Bilimleri/İslam Hukuku ABD

Prof. Dr. Abdullah KAHRAMAN

İstanbul Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi: Temel İslam Bilimleri/İslam Hukuku ABD

Prof. Dr. Ali BAKKAL

Antalya Akdeniz Üniversitesi İlahiyat Fakültesi: Temel İslam Bilimleri İslam Hukuku ABD

Prof. Dr. Nasi ARSLAN

Adana Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi: Temel İslam Bilimleri/İslam Hukuku ABD

Prof. Dr. Hacı Mehmet GÜNAY

Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi: Temel İslam Bilimleri/İslam Hukuku ABD

Prof. Dr. Adnan KOŞUM

Isparta Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi: Temel İslam Bilimleri/İslam Hukuku ABD

İSLAM HUKUKU ARAŞTIRMALARINA ZEMİN OLUŞTURMASI AÇISINDAN

“YAPAY ZEKA”

“Yapay Zeka” Konulu Disiplinler Arası, Teorik ve Pratik Çalışmalar”

Prof. Dr. Rifat OKUDAN

Isparta Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi: Temel İslam Bilimleri/Tasavvuf ABD

Prof. Dr. Osman Caner TASLAMAN

İstanbul Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi: Beşeri ve Sosyal Bilimler Bölümü

Prof. Dr. Bülent BALOĞLU

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İslamî İlimler Fakültesi: Temel İslam Bilimleri/Kelam ABD

Prof. Dr. Hashem Ahmed Nghimish Al-Hamami Al-Zobaie

Iraq, Fallujah, Ibn Al-Nafis University

Prof. Dr. Sinan CANAN

İstanbul Üsküdar Üniversitesi, İTBF / Psikoloji - SOBE / Nöropazarlama ABD

Prof. Dr. Soliman Ahmad OMRAN

Mısır, Cairo University, Agriculture Research Center Horticuture Research Institute: Tarımsal Araştırma Merkezi Bahçe Bitkileri Araştırma Enstitüsü

Prof. Dr. Ahmet ARSLAN

Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi: Tıbbî Genetik, Moleküler Biyoloji ve Biokimyasal Genetik

Doç. Dr. Mehmet BULĞEN

İstanbul Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi: Temel İslam Bilimleri/Kelam ABD

Doç. Dr. Muhammed ÖZDEMİR

Mersin Üniversitesi İslamî İlimler Fakültesi: Felsefe ve Din Bilimleri/İslam Felsefesi ABD

Doç. Dr. Ahmet DAĞ

Bursa Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi:Felsefe ve Din Bilimleri/Felsefe Tarihi ABD

Doç. Dr. Ali Hakan IŞIK

Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi: Bilgisayar Mühendisliği

Doç Dr. Emrah HANÇER

Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Bucak Teknoloji Fakültesi: Yazılım Mühendisliği

Doç Dr. Levent AYDIN

İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi: Makine Mühendisliği

Doç. Dr. Muhammed KIZILGEÇİT

Erzurum Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi:Felsefe ve Din Bilimleri/Din Psikolojisi ABD

Doç Dr. Mustafa TÜRKAN

Denizli Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi: Temel İslam Bilimleri/İslam Hukuku ABD

Doç. Dr. İzzetullah ZEKİ

Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İlahiyat Fakültesi: İslam Tarihi ve Sanatları

**'ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN TERMS OF LAYING THE GROUNDWORK FOR
RESEARCHES IN ISLAMIC LAW
"Interdisciplinary Theoretical and Practical Studies on Artificial Intelligence"**

Doc. Dr. Sattorova Gulnoz Yunusovna

Özbekistan, Özbekistan Cumhuriyeti Bilimler Akademisi, Özbek Dili, Edebiyatı ve Folkloru Enstitüsü

Doç. Dr. Muhammed İsmail Kayyumoglu

Afganistan Faryab Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dekanı

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Sait SICAK

Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi: Temel İslam Bilimleri/Tefsir ABD

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Muhammet PEŞE

Isparta Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi: Temel İslam Bilimleri/İslam Hukuku ABD

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Mahfuz ATA

Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İlahiyat Fakültesi: Temel İslam Bilimleri/Tefsir ABD

Dr. Öğr. Üyesi Abdullah TURHAN

Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İlahiyat Fakültesi: Temel İslam Bilimleri/Tefsir ABD

Dr. Öğr. Üyesi Necati AYKON

Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İlahiyat Fakültesi: İslam Tarihi ve Sanatları

Dr. Öğr. Üyesi Ömer DİLMEN

Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İlahiyat Fakültesi: Temel İslam Bilimleri/Tasavvuf ABD

Dr. Öğr. Üyesi Arife ÜNAL SÜNGÜ

Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İlahiyat Fakültesi/Felsefe ve Din Bilimleri

Dr. Öğr. Üyesi Kübra YILMAZ

Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İlahiyat Fakültesi: İslam Tarihi ve Sanatları

Dr. Öğr. Üyesi Muhammet YEŞİLYURT

Erzurum Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi:Felsefe ve Din Bilimleri/Dinler Tarihi ABD

Dr. Öğr. Üyesi Hasan KAFALI

Denizli Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi:Felsefe ve Din Bilimleri/Din Sosyolojisi ABD

Dr. Öğr. Üyesi Muhammad Akram Hakim

Afganistan, Jawzjan Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dekanı

Dr. Öğr. Üyesi Tunahan ERDOĞAN

Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Temel İslam Bilimleri/Arap Dili ve Belağatı

Dr. Öğr. Sayed Mobin Hashimi

Afganistan Parwan Üniversitesi Bilimsel İşlerden Sorumlu Rektör Yardımcısı

Dr. Tamila SEİTİAHİAİEVA

Ukrayna, V. Vernadsky Adına Tavriya Milliy Üniversitesi, Doğu Filolojisi Anabilim Dalı Başkanı

Öğr. Gör. Dr. Yasir ALOTHMAN

Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İlahiyat Fakültesi: Arap Dili ve Belağatı

İSLAM HUKUKU ARAŞTIRMALARINA ZEMİN OLUŞTURMASI AÇISINDAN

“YAPAY ZEKA”

“Yapay Zeka” Konulu Disiplinler Arası, Teorik ve Pratik Çalışmalar”

Öğr. Gör. Ramazan AKSOY

Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İlahiyat Fakültesi: Arap Dili ve Belağatı

Öğr. Gör. Ahmet Musa ÜSTÜNBAŞ

Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İlahiyat Fakültesi: Arap Dili ve Belağatı

Öğr. Gör. Abdülhamit KILIÇ

Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İlahiyat Fakültesi: Arap Dili ve Belağatı

Öğr. Gör. Aya Nasr ELKATREY

Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İlahiyat Fakültesi: Arap Dili ve Belağatı

Öğr. Gör. Badran QUMRI

Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İlahiyat Fakültesi: Arap Dili ve Belağatı

Öğr. Gör. Dr. Fatih CANKURT

Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İlahiyat Fakültesi: Temel İslam Bilimleri/Kıraat Anabilim Dalı

Öğr. Gör. Furkan CEYLAN

Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İlahiyat Fakültesi: İslam Tarihi ve Sanatları

Öğr. Gör. Nilgün ŞENGÖZ

Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Teknokent Koordinatörlüğü

Öğr. Gör. Tülay TURAN

Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu: Bilgisayar Tekno B.

Arş. Gör. Feyza NALCI

Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İlahiyat Fakültesi: Felsefe ve Din Bilimleri

Arş. Gör. Dr. Osman ERARSLAN

Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İlahiyat Fakültesi: Felsefe ve Din Bilimleri

Arş. Gör. Hakan TAHTACI

Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İlahiyat Fakültesi: Temel İslam Bilimleri

Arş. Gör. Ali Rıza KARA

Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İlahiyat Fakültesi: Temel İslam Bilimleri

Arş. Gör. İbrahim KORHAN

Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İlahiyat Fakültesi: Felsefe ve Din Bilimleri

Arş. Gör. Elmas BARUT

Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İlahiyat Fakültesi: Temel İslam Bilimleri

**‘ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN TERMS OF LAYING THE GROUNDWORK FOR
RESEARCHES IN ISLAMIC LAW**

“Interdisciplinary Theoretical and Practical Studies on Artificial Intelligence”

Arş. Gör. Kemal TÜRKMEN

Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İlahiyat Fakültesi: Temel İslam Bilimleri

Avukat Ali ALTAY

Ankara Barosu-Yasa İzleme Enstitüsü Yapay Zeka Hukuku Merkezi Başkanı

Yusuf ÖZDEMİR, Uzman

Taşkın KOÇAK

Türkiye Düşünce Platformu-Türkiye İlim Meclisi-TÜMD-Adem ve Havva Derneği Yönetim Kurulu B.

Res. Ph. Lecturer Alaa Elqatary-Reelitz

USA, HDFS Researcher at Iowa State University. Children and Adolescents Mental Health And The Regional Manger of The Culture Centre for United States and Canda

Murat ÇİNİCİ

Erzurum Rabi Hatun Kız Anadolulı İmam Hatip Lisesi-Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Din Psikolojisi D.Ö.

İSLAM HUKUKU ARAŞTIRMALARINA ZEMİN OLUŞTURMASI AÇISINDAN

“YAPAY ZEKA”

“Yapay Zeka” Konulu Disiplinler Arası, Teorik ve Pratik Çalışmalar”

SEMPOZYUM BİLDİRİLERİ/Symposium Notifications

1. Prof. Dr. Adnan Bülent BALOĞLU (Türkçe)

Hacı Bayram Veli Üniversitesi İslamî İlimler Fakültesi/Temel İslam Bilimleri/Kelam Anabilim Dalı,
Ankara, TÜRKİYE

“TEKNOLOJİ İLE YÜZLEŞME: TEKNOLOJİK HİPNOTİZMDEN TEKNOLOJİK NİHİLİZME
SÜRÜKLENİŞ”

“FACING TECHNOLOGY: THE DRIFT FROM TECHNOLOGICAL HYPNOTISM TO
TECHNOLOGICAL NIHILISM”

2. Taşkın KOÇAK (Türkçe)

TÜDP-Adem ve Havva Derneği Yönetim Kurulu Başkanı, İstanbul, TÜRKİYE

“Sanayi Devrimleri-Teknolojinin Gelişimi Yapay Zekâ-İnsansı Robotlar”

3. Prof. Dr. Tuncay Yiğit (Türkiye)

Isparta Süleyman Demirel Üniversitesi Mühendislik Fakültesi/Bilgisayar Mühendisliği, Isparta,
TÜRKİYE

4. Prof. Dr. Ayhan ÇİTİL (Türkçe)

29 Mayıs Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi/Felsefe Bölümü, İstanbul, TÜRKİYE

“Yapay Zekâ Projesinin Felsefî Arkaplanı”

5. Prof. Dr. Şahin FİLİZ (Türkçe)

Antalya Akdeniz Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü, Antalya, TÜRKİYE

“Hukuk Felsefesi Açısından Yapay Zeka”

6. Prof. Dr. Mehmet EVKURAN (Türkçe)

Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi: Temel İslam Bilimleri/Kelam Anabilim Dalı, Çorum, TÜRKİYE

“TRANSHÜMANİZM ve TEOLOJİK YANSIMALARI”

“TRANSHUMANISM AND ITS THEOLOGICAL REFLECTIONS”

-A Reading in Terms of Islamic Theology-

7. Prof. Dr. Mustafa ALICI (Türkçe)

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Erzincan, TÜRKİYE

“SANAL İLETKENLİK: DİJİTAL DİNİN DİNAMİK AKIŞ (FLUXUS QO) VE AKIŞKANLIK
(FLUIDITY) KAVRAMLARI”

“Virtual Conductivity: Fluxus Qo and Fluidity Concepts of Digital Religion”

**‘ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN TERMS OF LAYING THE GROUNDWORK FOR
RESEARCHES IN ISLAMIC LAW**

“Interdisciplinary Theoretical and Practical Studies on Artificial Intelligence”

8. Prof. Dr. Murat ŞİMŞEK (Türkçe)

Marmara Üniversitesi, İslam Ekonomisi ve Finansı Enstitüsü, İslami Sigortacılık, İstanbul, TÜRKİYE

“İslam Hukuku Açısından Yapay Et Meselesi”

“Cultured Meat in Terms of Islamic Law”

9. Prof. Dr. Caner TASLAMAM (Türkçe)

Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi: Beşeri ve Sosyal Bilimler Bölümü, İstanbul, TÜRKİYE

10. Prof. Dr. Sinan CANAN (Türkçe)

Üsküdar Üniversitesi İTBF / Psikoloji - SOBE/Nöropazarlama Anabilim Dalı, İstanbul, TÜRKİYE

“DOĞAL ZEKAYI ANLAMAK”

11. Prof. Dr. Hashem Ahmed Nghimish Al-Hamami Al-Zobaie (Arapça)

Ibn Al-Nafis University, Fallujah IRAQ

آداب استخدامات الأنترنت في ضوء الشريعة الإسلامية

“İslam Hukuku Işığında İnternet Kullanma Görgü Kuralları”

12. Doç. Dr. Ahmet DAĞ (Türkçe)

Bursa Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi/Felsefe ve Din Bilimleri, Bursa, TÜRKİYE

“ADALETİN ÖNCÜLÜ OLARAK AHLAK BAĞLAMINDA YAPAY ZEKA”

13. Doç. Dr. Nazif MUHTAROĞLU (Türkçe)

Bahçeşehir Üniversitesi, İstanbul, TÜRKİYE

“ALGORİTMİK TEMELLİ YAPAY ZEKÂ ve ÖZGÜR İRADE”

14. Doç. Dr. Hasan OCAK (Türkçe)

İğdır Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri, Din Felsefesi, Iğdır, TÜRKİYE

“YAPAY ZEKÂ BAĞLAMINDA AHLAK FELSEFESİ”

“ETHICS PHILOSOPHY IN THE CONTEXT OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE”

15. Doç. Dr. Ali BALTACI (Türkçe)

Artvin Çoruh Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Artvin, TÜRKİYE

“YAPAY ZEKÂYA DAYALI MANEVİYAT ARAYIŞLARININ PSİKOSOSYAL TEMELLERİ”

“The Psychosocial Foundations of Artificial Intelligence-Based Spirituality Quests”

16. Doç. Dr. Ali FİDAN (Türkçe)

Trabzon Üniversitesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, Din Sosyolojisi Anabilim Dalı, Trabzon, TÜRKİYE

“KURUMSAL DİN, TOPLUMSAL NORMLAR VE YAPAY ZEKÂ”

(Dinî Sosyolojik Bir Analiz)

“INSTITUTIONAL RELIGION, SOCIAL NORMS AND ARTIFICIAL INTELLIGENCE”

(A Religious and Sociological Analyze)

İSLAM HUKUKU ARAŞTIRMALARINA ZEMİN OLUŞTURMASI AÇISINDAN

“YAPAY ZEKA”

“Yapay Zeka” Konulu Disiplinler Arası, Teorik ve Pratik Çalışmalar”

17. Doç. Dr. Muhammed Özdemir*, Doç. Dr. Fethi Arslan**, Nevin Başaran*** (Türkçe)
Mersin Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi/Felsefe ve Din Bilimleri, Mersin, TÜRKİYE
Mersin Üniversitesi, Mersin, TÜRKİYE
Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul, TÜRKİYE

“Post-kolonyal Düşünce Açısından Metaverse, Transhümanizm & Posthümanizm”

“Metaverse, Transhumanism and Posthumanism in Perspective of Postcolonial Thought”

18. Doç. Dr. Gülnaz SATTAROVA (Türkçe)
Özbekistan Cumhuriyeti Bilimler Akademisi, ÖZBEKİSTAN

“EĞİTİM SÜRECİNDE YAPAY ZEKADAN KULLANIMIN ÖZEL YÖNLERİ”

19. Doç. Dr. Ali ÖZTÜRK
Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi, Antalya, TÜRKİYE

“Dijital Eksen, Medeniyetlerin İmkân ve Krizleri

Dijitalizm ve Yapay Zekada maddi ve manevi inşa, tüketim, takip ve yorum süreçleri: Doğu-İslam Toplumlarda Nükleer -fraktal- Yok Oluş Krizi

20. Doç. Dr. İzzetullah ZEKİ (Türkçe)
Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

“2001-2021 Yılları Arasında Günümüz Farsçasında Yapay Zekâ İlgili İle Yapılan Çalışmaların Tespiti”

“Determination Of Artificial Intelligence-Related Studies Between” 2001-2021 In Contemporary Persian

21. Doç. Dr. Adnan MEMDUHOĞLU (Türkçe)
Siirt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri, İslam Hukuku Anabilim Dalı, Siirt, TÜRKİYE
“ Maslahat ve Mefsedet Açısından Yapay Zeka Konusunda Bir Değerlendirme”
“an Assessment on Artifical İntelligence According to Maslahat and Mefsedet”

22. Doç. Dr. Necmeddin GÜNEY (Türkçe)
Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri
Konya, TÜRKİYE

“Blokzincir Teknolojisine Dayalı Akıllı Sözleşmelerin Yapay Zeka Açısından Değerlendirilmesi: Muhtemel Fıkhi Meselelere Genel Bir Bakış”

“The Evalation of Blockchain-Based Smart Contracts in Terms of Artifical Inteligence: an Overview of Possible Shariah Issues”

23. Doç. Dr. Sinan OKUR (Türkçe)
Sakarya Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Sakarya, TÜRKİYE

“Otonom Araçlarda Hukuki Sorumluluk- de lege ferenda Çözüm Önerileri”

“Civil Liability in Autonomous Vehicles - Propositions de lege ferenda”

**‘ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN TERMS OF LAYING THE GROUNDWORK FOR
RESEARCHES IN ISLAMIC LAW**

“Interdisciplinary Theoretical and Practical Studies on Artificial Intelligence”

24. Dr. Mehmet ÇELEN (Türkçe)

Universty Privee Entente Internationale- Niamey, NİGER

“İslam Hukukunda Yapay Zekaya Bakış ve Eğitim İlişkisi”

“An Overview of Artificial Intelligence in Islamic Fiqh and its Relationship with Education”

25. Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Muhammet PEŞE (Türkçe)

Isparta Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi/Temel İslam Bilimleri/İslam Hukuku
Anabilim Dalı, Isparta, TÜRKİYE

**“Hanefi Hukuk Düşüncesi Bakımından İnternet Üzerinden Satın Alınan Ürünü Kargolama
Yükümlülüğü”**

"The Obligation to Ship the Product Purchased over the Internet in Terms of Hanafi Legal Thought"

26. Dr. Öğr. Üyesi Yıldırım SİPAHİ (Türkçe)

Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İlahiyat Fakültesi/Temel İslam Bilimleri, Fıkıh Anabilim Dalı,
Burdur, TÜRKİYE

“İstihsan ve Yapay Zeka”

“Istihsan and Artificial Intelligence”

27. Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Mahfuz ATA (Türkçe)

Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İlahiyat Fakültesi/Temel İslam Bilimleri/Tefsir Anabilim Dalı,
Burdur, TÜRKİYE

“İslam’da Sorumluluk Bilinci Ve Yapay Zeka”

“Awareness Of Responsibility And Artificial Intelligence In Islam”

28. Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Hicabi SEÇKİNER (Türkçe)

Çorum Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi/Temel İslam Bilimleri/İslam Hukuku Anabilim Dalı, Çorum,
TÜRKİYE

“DİJİTAL İCTİHADIN İMKANI ÜZERİNE ÖNERMELER”

29. Dr. Öğr. Üyesi Süleyman ERTAN TAĞMAN (Türkçe)

Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü, Burdur, TÜRKİYE

“YAPAY ZEKA ve NOUS/LOGOS AYRIMI: TARİHSEL ve FELSEFİ BİR ANALİZ”

30. Dr. Öğr. Üyesi Nazan YEŞİLKAYA (Türkçe)

Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi/Felsefe ve Din Bilimleri, Felsefe Tarihi Anabilim Dalı, Şırnak,
TÜRKİYE

“ALGORİTMİK ADALETSİZLİK”

İSLAM HUKUKU ARAŞTIRMALARINA ZEMİN OLUŞTURMASI AÇISINDAN

“YAPAY ZEKA”

“Yapay Zeka” Konulu Disiplinler Arası, Teorik ve Pratik Çalışmalar”

31. Dr. Öğr. Üyesi Muhammet YEŞİLYURT (Türkçe)

Erzurum Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi/Felsefe ve Din Bilimleri, Dinler Tarihi Anabilim Dalı,
Erzurum, TÜRKİYE

“KATOLİK KİLİSESİNİN TEKNOLOJİYE BAKIŞI”

32. Dr. Öğr. Üyesi Abdullah TURHAN (Türkçe)

Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İlahiyat Fakültesi/Temel İslam Bilimleri/Tefsir Anabilim Dalı,
Burdur, TÜRKİYE

“İnsanın Mükerrer Kılınışının Mahiyeti Ve Modern Meydan Okumalar”

“The Nature Of Human Beings And Modern Challenges”

33. Dr. Öğr. Üyesi Muhammet Ali AVCI (Türkçe)

Denizli Pamukkale Üniversitesi İktisat Fakültesi, Denizli, TÜRKİYE

“Yapay Zekanın Makroekonomi Üzerine Etkileri”

“The Macroeconomic Impacts Of Artificial Intelligence”

34. Dr. Öğr. Üyesi Sayed Mobin HASHİMİ (Farsça)

Parwan Devlet Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Sosyoloji bölümü, Parwan/AFGANİSTAN

“Yapay Zekanın Özellikleri”

“Features of Artificial Intelligence”

35. Dr. Öğr. Üyesi Hasan KAFALI (Türkçe)

Denizli Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi/Felsefe ve Din Bilimleri/Din Sosyolojisi, Denizli,
TÜRKİYE

“AMAÇLARI VE SONUÇLARININ BELİRLENMESİ AÇISINDAN BİLİM VE YAPAY ZEKA’NIN DEĞERLENDİRİLMESİ”

“EVALUATION OF SCIENCE AND ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN TERMS OF DETERMINING THEIR OBJECTIVES AND ITS CONSEQUENCES”

36. Dr. Öğr. Üyesi: Muhammad Akram HAKIM (Farsça)

Jawzjan Üniversitesi, Jawzjan, AFGANİSTAN

" هوش مصنوعی از منظر فقه اسلامی "

37. Öğr. Gör. Dr. Amer BARADEİ (Arapça)

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi, Ankara, TÜRKİYE

“(إضاءة ومشروع)“

“حول ارتباط الذكاء الاصطناعي بتعليم العلوم الشرعية والعلوم الأخرى

**‘ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN TERMS OF LAYING THE GROUNDWORK FOR
RESEARCHES IN ISLAMIC LAW**

“Interdisciplinary Theoretical and Practical Studies on Artificial Intelligence”

38. Öğr. Gör. Dr. Hana GÜVEN (Arapça)

Denizli Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi/Temel İslam Bilimleri/Arap Dili ve Belağatı Anabilim Dalı

“اللغة العربية والذكاء الاصطناعي”

39. Öğr. Gör. Çilem KOÇAK*, Prof. Dr. Tuncay YİĞİT** (Türkçe)

*Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi Isparta, TÜRKİYE

**Isparta Süleyman Demirel Üniversitesi Mühendislik Fakültesi/Bilgisayar Mühendisliği, Isparta, TÜRKİYE

“Mobil Uygulamalarda Oyun Seçiminde Kullanılan Yapay Zekâ Algoritmaları İle Seçilen Oyunlar Üzerine Değerlendirme”

40. Öğr. Gör. Tülay TURAN*, Prof. Dr. Ecir KÜÇÜKSİLLE** (Türkçe)

* Bilgisayar Teknolojileri Bölümü, Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Burdur, TÜRKİYE

** Bilgisayar Mühendisliği Bölümü, Mühendislik Fakültesi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta, TÜRKİYE

“Hukuk Alanında Yapay Zeka Ve Uygulama Örnekleri”

“Artificial Intelligence and Application Examples in the Field of Law”

41. Öğr. Gör. Nilgün ŞENGÖZ*, Prof. Dr. Tuncay YİĞİT** (Türkçe)

*Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Teknokent, Burdur, TÜRKİYE

Süleyman Demirel Üniversitesi Mühendislik Fakültesi/Bilgisayar Mühendisliği, Isparta, TÜRKİYE

**Isparta

“SOSYOLOJİK VE FELSEFİ AÇIDAN YAPAY ZEKA KAVRAMI”

42. Öğr. Gör. Mustafa Kenan USTAHALILOĞLU (İngilizce)

Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, Ticaret Hukuku Anabilim Dalı, Osmaniye, TÜRKİYE

“Yapay Zekânın Hukûkî Kişiliği “

“Legal Personality Of Artificial Intelligence”

43. Öğr. Gör. Işitan Mehmet TAŞ (Türkçe)

Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, Hukuk Bölümü

“Yapay Zekalı Sistemlerin Hukuki Kişiliği İle Hukuki Ve Cezai Sorumluluğu”

“Legal Personality And Legal And Criminal Responsibility Of Artificial Intelligence Systems”

44. Gizem ÖTER*, Doç. Dr. Emrah HANÇER** (Türkçe)

*Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yönetim Bilişim Sistemleri Bölümü, Burdur, TÜRKİYE

**Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Bucak Teknoloji Fakültesi, Yazılım Mühendisliği Bölümü, Burdur, TÜRKİYE

“İslami Kaynakların Metin Madenciliği Yöntemleriyle İncelemesi”

“Examination of Islamic Sources by Text Mining Methods”

**‘ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN TERMS OF LAYING THE GROUNDWORK FOR
RESEARCHES IN ISLAMIC LAW**

“Interdisciplinary Theoretical and Practical Studies on Artificial Intelligence”

45. Doç. Dr. Abdullah ACAR*, İbrahim GEZER** (Türkçe)

* Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu İlahiyat Fak. İslam Hukuku Anabilim Dalı

**YL Lisans öğrencisi; Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu İlahiyat Fak. İslam Hukuku Anabilim Dalı

“İslam Hukukuna Göre İnsan Gibi Davranışlarda Bulunan Her Şey İnsan Mıdır?”

“According to Islamic Law Everything That Acts Like Humans Is it Human?”

46. Doç. Dr. Levent Aydın*, Hande Parlak** (Türkçe)

*İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi, Makine Mühendisliği Bölümü, İzmir, TÜRKİYE

**İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi, Makine Mühendisliği Bölümü, İzmir, TÜRKİYE

“Pozitif Hukuk, İslam Hukuku, Mantık, Bilgi Semboliği ve Yapay Zeka”

47. Doç. Dr. Muhammed KIZILGEÇİT*, Murat ÇİNİCİ** (Türkçe)

*Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi: Din Psikolojisi Bölümü, Erzurum, TÜRKİYE

**Öğretmen- Yakutiye Rabia Hatun Kız AİHL- Doktora Öğrencisi, Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi: Din Psikolojisi Bölümü, Erzurum, TÜRKİYE

“YAPAY SİNİR AĞLARI TEKİNİN DİN BİLİMLERİ ALANINDA UYGULANABİLİRLİĞİ ÜZERİNE”

48. Dr. Öğr. Üyesi Zafer İçer*, Arş. Gör. Hüseyin Ateş** (Türkçe)

*Marmara Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Anabilim Dalı, İstanbul, TÜRKİYE

**Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Anabilim Dalı, Ankara, TÜRKİYE

“CEZA YARGILAMASINDA SANAL/E-DURUŞMA VE SANAL/ARTIRILMIŞ GERÇEKLİK TEKNOLOJİLERİN MUHAKEME İLKELERİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ”

49. Dr. Öğr. Üyesi Yıldırım SİPAHİ*, Songül ERSAN** (Türkçe)

*Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri, Burdur, TÜRKİYE

**Burdur MAKÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri, Burdur, TÜRKİYE

“Fitrat Düzleminde Yapay Zekânın Gerçek Kişi Kabul Edilmesi Sorunu”

“The Problem of Accepting Artificial Intelligence as a Real Person on the Plane of Fitrat”

50. Arş. Gör. Dr. Tarık Tuna GÖZÜTOK (Türkçe)

Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü, Karaman, TÜRKİYE

“YAPAY ZEKA VE SİBERNETİĞİN ÜLKEMİZDEKİ ÖNCÜ FİKİRLERİ”

51. Res. Ph. Lecturer Alaa Elqatary-Reelitz (İngilizce)

Iowa State Üniversty, Ames, IA 50011, USA (Amerika Birleşik Devletleri)

“Covid-19 Negative Risks On The Educational System Outcomes”

İSLAM HUKUKU ARAŞTIRMALARINA ZEMİN OLUŞTURMASI AÇISINDAN

“YAPAY ZEKA”

“Yapay Zeka” Konulu Disiplinler Arası, Teorik ve Pratik Çalışmalar”

52. Arş. Gör. Dr. Muhammed YURTSEVEN (Türkçe)

Isparta Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Temel İslam Bilimleri Bölümü, Isparta, TÜRKİYE

“İslamî Finans Alanında Yapay Zeka İle Tasarlanmış Fetva Uygulamaları: “Robo Shariah Advisor ve Smart Mufti Örneği”

“Robo Shariah Advisor Fatwa Applications Configured with Artificial Intelligence in the Islamic Finance: “The Example of Robo Shariah Advisor and Smart Mufti”

53. Arş. Gör. Emrah GÖKMEN (Türkçe)

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Tokat, TÜRKİYE

“İslam ve Türk Hukukunda Yapay Zekâ'nın Haksız Fiil Sorumluluğunun Değerlendirilmesi”

“Evaluation of Artificial Intelligence's Tort Liability in Islamic and Turkish Law”

54. Arş. Gör. Sevdâ BORA ÇINAR (Türkçe)

Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Ticaret Hukuku ABD, Antalya, TÜRKİYE

“İnsanın Aklının Çocuğunu Yaratma Serüveni: Makineye Ruh Üflemek Mı? Hayaleti Çağırarak Mı?”

“The Adventure of Man to Create a Child of the Mind: Blowing a Spirit into the Machine? Summon the Ghost?”

55. Arş. Gör. Ahmet Faruk ÇELİK*, Taha EMRE** (Türkçe)

*Marmara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, İstanbul, TÜRKİYE

**Doktora Öğrencisi; Viyana MedUni Wien, AUSTRIA

“Şeyhulislam Fetva Mecmualarındaki Benzerlik Oranlarının Tespitinde Yeni Bir Yöntem Arayışı Olarak Yapay Zeka'nın Kullanılması”

“Using Artificial Intelligence as a Search for a New Method to Measure the Similarity Quantitatively Between the Seyhulislam Fetva Collections”

56. Arş. Gör. Osman DURMAZ (Türkçe)

Aksaray Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi, Temel İslam Bilimleri, Aksaray, TÜRKİYE

“Klasik Fıkıh Metinlerinde Doğal Dil İşleme Yöntemlerinin Kullanımına Yönelik Örnek Bir Uygulama”

“A Sample Application on the Use of Natural Language Processing Methods in Classical Fiqh Texts”

57. Arş. Gör. Alperen POLAT (Türkçe)

Erciyes Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Medeni Hukuk Anabilim Dalı, Kayseri, TÜRKİYE

“HUKUKUN YAPAY ZEKA'YA YAKLAŞIMI VE OLASI GELİŞİMİ”

58. Shah Fahad YOUSUFZAI (İngilizce)

Ph.D. Student, Istanbul Sabahattin Zaim University, İstanbul, TÜRKİYE

“Enhancement Of The Financial Inclusion Through Islamic Fintech With Value-Based Intermediation, A Proposed Second Phase For The Islamic Banking Industry”

**‘ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN TERMS OF LAYING THE GROUNDWORK FOR
RESEARCHES IN ISLAMIC LAW**

“Interdisciplinary Theoretical and Practical Studies on Artificial Intelligence”

59. Mohammad KHİZAR (İNDİA) (İngilizce)

Ph. D., Student in Erciyes University Faculty of Theology, Kayseri, TÜRKİYE

“Consciousness And Limits Of Law In The Context Of Artificial Intelligence”

60. Yusuf ÖZDEMİR, Uzman (Türkçe)

“Yapay Zeka İle Finansal Piyasalarda Fiyat Tahmini”

“Price Forecast In Financial Markets With AI”

61. Dr. Öğr. Üyesi Doğa Ekrem DOĞANCI (Türkçe)

Sakarya Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Sakarya, TÜRKİYE

“Zilyetlik Açısından Kripto Paralar Üzerine Ether Özelinde Bir Değerlendirme”

“An Ether-Specific Evaluation on Cryptocurrencies in Terms of Possession”

62. Dr. Öğr. Üyesi Kemal ERDOĞAN (Türkçe)

Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Medeni Hukuk Anabilim Dalı, Konya, TÜRKİYE

**“YAPAY ZEKÂ ALANINDA KİŞİSEL VERİLERİN KORUNMASINA İLİŞKİN BİR
DEĞERLENDİRME”**

63. Doç. Dr. Bellil ABDELKARİM (Arapça)

Chadli Bin Jadid University, Al-Tarf, ALGERİA

الإله الشبكي الرقمي؛ نموذج المواطنة الرقمية لما بعد البشرية

“The Digital Networked God; The Model of Transhumanism Digital Citizenship”

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

İSLAM HUKUKU ARAŞTIRMALARINA ZEMİN OLUŞTURMASI AÇISINDAN

“YAPAY ZEKA”

“Yapay Zeka” Konulu Disiplinler Arası, Teorik ve Pratik Çalışmalar”

INTERNATIONAL SYMPOSIUM

‘ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN TERMS OF LAYING THE GROUNDWORK FOR
RESEARCHES IN ISLAMIC LAW

“Interdisciplinary Theoretical and Practical Studies on Artificial Intelligence”

المؤتمر العالمي

تكوين بنية أساسية عن الذكاء الاصطناعي في الفقه الإسلامي
اذاء الا ا ا و ا ر

BİLDİRİ ÖZETLERİ

Notifications's Abstracts

15-16-17 NİSAN 2022

İSLAM HUKUKU ARAŞTIRMALARINA ZEMİN OLUŞTURMASI AÇISINDAN

“YAPAY ZEKA”

“Yapay Zeka” Konulu Disiplinler Arası, Teorik ve Pratik Çalışmalar”

TEKNOLOJİ İLE YÜZLEŞME:
TEKNOLOJİK HİPNOTİZMDEN TEKNOLOJİK NİHİLİZME SÜRÜKLENİŞ
FACING TECHNOLOGY:
THE DRIFT FROM TECHNOLOGICAL HYPNOTISM TO TECHNOLOGICAL NIHILISM

Adnan Bülent BALOĞLU*

* Prof. Dr., Ankara HacıBayram Veli Üniversitesi İslamî İlimler Fakültesi/Temel İslam Bilimleri/Kelam ABD, Ankara, TÜRKİYE

Anahtar Kelimeler

Din; İslam; teknoloji; dijital teknoloji; dijital kodlama; teknolojik hipnotizm; teknolojik nihilizm; metaverse; avatar; yapay zekâ; transhümanizm; fıkıh; kelam; Müslüman kimliği.

Keywords

Religion; Islam; technology; digital technology; digital coding; technological hypnotism; technological nihilism; metaverse; avatar; artificial intelligence; transhumanism; fiqh; kalam; Muslim identity.

Corresponding Author

Prof. Dr. Adnan Bülent
BALOĞLU
AHBV University Faculty
of Islamic Sciences

ORCID

0000-0002-3938-1088

Özet

Akıl ve kabiliyet sahibi olarak varlık kategorisinde nevi şahsına münhasır bir mevki işgal eden insan, dijital teknolojinin kurguladığı geleceğin dünyasında imtiyazlı mevkiini kaybetme riski ile yüz yüzedir. Tasarımı, içeriği, dili ve kavramları küreselleşmiş teknolojinin egemen sermayedarları tarafından belirlenen yeni dijital dünya düzeninin “insan-dışı, insan-karşıtı, insanlık-dışı veya insan-sonrası” (trans/post-hümanizm) bir tablo olacağına dair endişelerin dozu her geçen gün biraz daha artmaktadır. İnsanın ötelendiği, yedeğe alındığı, devre dışı bırakıldığı bir gelecek tasarımı “insani” olanın da çoktan buharlaşmış olacağı fikri bu endişeleri artıran temel sebeptir. Bu yeni durum ve beraberinde gelen yeni kavram ve temsiller bilim, siyaset, din ve uluslararası ilişkiler bağlamında insanın kimliğine, aidiyetine, sosyal yaşamına ve inanç dünyasına dair çetrefil sorular üretmektedir. Makinelerle 7/24 gözetlenen, denetlenen, düzene sokulan, fişlenen ve tasnif edilen insan, dijital teknolojilerin baş döndüren gelişmelerinin gölgesinde tarihin yeni ve fakat bambaşka bir safhasına adım atmaktadır. Bu radikal gelişmeler, aynı zamanda, Batı tarihine uzun bir süre damgasını vuran hümanist, insanmerkezci geleneği de tahtından etmeye aday gözükmektedir. Diğer taraftan, dijital dünya ile gerçeklik arasındaki sınırların da artık kalkmakta oluşunu sembolize eden “Metavers” ile birlikte varlık kategorilerini ve mertebelerini yeni baştan şekillendirme çabaları da hız kazanmıştır. Biraz daha açmak gerekirse, bu çabalar var-olan ile var-olmayan, mümkün-olan ile mümkün-olmayan, cismani-olan ile cismani-olmayan, ruhani-olan ve ruhani-olmayan arasındaki keskin ayrım çizgilerini ortadan kaldırmaya odaklanmış durumdadır. İnsanlığın kapısına dikilen tehditlerin doğrudan insanın konumunu ve varlığını hedef alan bir ontolojik saldırı olduğu konusunda bir fikir birliği hemen hemen oluşmuş gözükmektedir. İnsanı, yakın gelecekte inşasının tamamlanması beklenen otokratik makine düzenine boyun eğdirme amaçlı teknolojik gelişmeler Müslüman zaviyesinden ilave meydan okumalar da içermektedir. Müslüman kimliğinin örselenmesi, alışkanlıklarının yitirilmesi, inançların tersyüz edilmesi, ahlâkının alaşağı edilmesi, değerlerine saldırılması vb. hususlar bunlardan bazılarıdır. Hâlihazırda kaotik bir dünyada yüzen insanlık gemisinin Müslüman yolcularını bu trajik gelişmeler karşısında güçlü, hazır ve donanımlı kılmak, inanç ve ibadet dünyalarını korumak, ahlâk krizlerine çare sunmak gibi tarihi sorumluluğu olan üzere İslami ilimlerde ve özellikle de fıkıh ve kelam alanlarında yönetsel ve içeriksel arayışlar devam etmektedir. Bunun, kontrolden çıkmış bir siber yarışın ortasında kapana sıkışan, mevcut sorunlarına her gün yenileri eklenen Müslüman dünya için yeterli olup olmayacağına dair bir tartışmayı başlatmak bu bildirinin öncelikli amacıdır. Bir diğer amacı ise, teknolojik hipnotizmden bir teknolojik nihilizme doğru sürüklenen ve teknoloji ile yüzleşmede ciddi cepheler kaybeden genel bir insanlık manzarasını ortaya koymanın yanı sıra, söz konusu krizin bertaraf edilmesinde şayet bir Müslüman öneri paketi olacaksa buna mütevazı bir katkı sunmaktır. Son olarak, bu tebliğ, yazılımcılar eliyle yapılan kodlama faaliyetlerinin yazılımlarla sınırlı kalmadığına, insanlığın da kodlandığına dikkat çekecektir.

**‘ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN TERMS OF LAYING THE GROUNDWORK FOR
RESEARCHES IN ISLAMIC LAW**

“Interdisciplinary Theoretical and Practical Studies on Artificial Intelligence”

Dolayısıyla, insanlık ve inançların yönetimi için yazılan kodların, yaradılış kodları ile ilişkisinin incelenmesine olan acil ihtiyaca da vurgu yapacaktır.

Abstract

Occupying a unique position in the asset category as a person with intelligence and ability, humankind is faced with the risk of losing her/his privileged position in the world of the future created by digital technology. The dose of concern is increasing day by day that the new digital world order, whose design, content, language and concepts are determined by the dominant capitalists of globalized technology, will be an “inhuman, anti-human, inhumane or post-human” (trans/post-humanism) picture. The main reason that raises these concerns is the idea that in a future design where humans are postponed, taken into reserve and disabled, the "human" will have already evaporated. This new situation and the new concepts and representations that come with it raise intricate questions about human identity, belonging, social life and world of belief in the context of science, politics, religion and international relations. The human being, who is monitored, controlled, regulated, recorded and classified 24/7 with machines, is stepping into a new but completely different phase of history in the shadow of the dizzying developments of digital technologies. At the same time, these radical developments seem to be a candidate to overthrow the humanist, anthropocentric tradition that has left its mark on Western history for a long time. On the other hand, with the "Metaverse", which symbolizes the disappearance of the boundaries between the digital world and reality, efforts to reshape the categories and levels of existence have gained momentum. To explain a little more, these efforts are focused on eliminating the sharp lines of distinction between the existent and the non-existent, the possible and the impossible, the corporeal and the incorporeal, the spiritual and the non-spiritual. It seems that there is almost a consensus that the threats planted at the door of humanity are an ontological attack directly targeting the position and existence of human beings. Technological developments aimed at subjugating man to the autocratic machine order, whose construction is expected to be completed in the near future, also include additional challenges from the Muslim point of view. The abuse of Muslim identity, the loss of habits, the inversion of beliefs, the overthrow of morals, the attacking of values, etc. are some of the issues. Methodical and contextual searches continue in Islamic sciences and especially in the fields of fiqh and kalam, which have historical responsibility such as making the Muslim passengers of the ship of humanity, which is currently floating in a chaotic world, strong, ready and equipped against these tragic developments, protecting their world of belief and worship, and offering solutions to moral crises. It is the primary aim of this paper to start a discussion on whether this will be enough for the Muslim world, which is trapped in the middle of an out-of-control cyber race and whose current problems are increasing with new ones every day that passes by. Another aim is to present a general view of humanity drifting from technological hypnotism to a technological nihilism and losing serious fronts in confronting technology, as well as to make a modest contribution to the elimination of the said crisis, if there is to be a Muslim proposal package. Finally, this paper will also draw attention to the fact that coding activities done by software developers are not limited to software, but that humanity is being coded too. And therefore, it will also emphasize the urgent necessity to examine the relationship between the codes written for the management of humanity and beliefs and the codes of creation.

İSLAM HUKUKU ARAŞTIRMALARINA ZEMİN OLUŞTURMASI AÇISINDAN
“YAPAY ZEKA”

“Yapay Zeka” Konulu Disiplinler Arası, Teorik ve Pratik Çalışmalar”

Sanayi Devrimleri-Teknolojinin Gelişimi Yapay Zekâ-İnsansı Robotlar

Taşkın KOÇAK*

* Türkiye Düşünce Platformu-Türkiye İlim Meclisi-Adem, Havva Derneği Yönetim Kurulu Başkanı- İş Adamı ve Yazar, İstanbul, TÜRKİYE

Anahtar Kelimeler

Teknolojinin Gelişimi,
Yapay Zekâ, Sanayi
Devrimi, İnsansı
Robotlar

Keywords

Development of
Technology, Artificial
Intelligence, Industrial
Revolution, Humanoid
Robots

Corresponding Author

Taşkın Koçak

ORCID

Özet

Dünya, 17. yüzyıla kadar tarım toplumu olarak yaşarken aynı yüz yılın ortalarında buharın gücünü keşfetti. Sonrasında buharın gücünü mekanik enerjiye çevirmeyi öğrendi ve böylece birinci sanayi devriminin temelleri atılmış oldu. Ardından 16. yüzyılda keşfedilen elektrik enerjisini mekanik enerjiye ve mekanik enerjiyi de elektrik enerjisine dönüştürmeyi başardı. Bu da ikinci sanayi devriminin önünü açtı. Her iki devrimin etkileşimlerinin ve süreçlerinin sonucunda insanlık teknoloji ile tanışmış oldu.

Esasında teknoloji kavramı öteden beri bilim çevrelerince bilinmekte fakat çok etkin kullanılmamaktaydı. 1950'li yıllara gelindiğinde özellikle transistörün icadı ile tüm dünyada farkındalık oluşturmaya başladı. Bu kavram, transistörlerden oluşan mikroçiplerin endüstri ve sanayide kullanılması ile hızla gelişim sağladı ve adeta çığır açtı. Elektronik ürünlerin sanayide yoğun olarak kullanılmaya başlaması ile 3. sanayi devrimi; nesnelerin interneti ve fiziksel algoritmaların geliştirilmesi ve kullanılmaya başlamasıyla 4. sanayi devrimine geçiş yapıldı. Teknoloji, bu iki sanayi devrimlerinin arkasındaki en önemli itici güç olmuştur.

Dünyanın kaderinin değişmesine sebep olan bu dört sanayi devriminin altında 12 İngiliz bilim insanının imzası bulunuyor. William Gilbert elektriği kehribar taşı ile yapmış olduğu bir deney sonucunda keşfetti. Keşfettiği elektrik 2., 3. ve 4. sanayi devrimlerinin olmazsa olmazıdır. Thomas Savery buhar gücünü ilk keşfeden bilim insanı oldu. Ardından gelen James Watt buhar gücünü mekanik enerjiye çevirerek buharlı trenlerin, buharlı fabrika makinelerinin ve buharlı araçların ortaya çıkmasını sağladı. Kendisi 1. sanayi devriminin temelini atan bilim insanı olarak biliniyor.

Micheal Faraday elektriği mekanik enerjiye çevirerek elektriği sanayi ve üretim ile buluşturdu ve 2. sanayi devriminin temelini atmış oldu. William Shockly, mikroçiplerin yapı taşları olan transistörü icat eden bilim insanıdır. Transistörün icadına açık bir şekilde teknoloji devrimi diyebiliriz. Teknoloji, bilişim, dijital veya elektronik kavramlarından bahsedebilmemiz için bu donanımın kullanılması şart. William Shockly 3. sanayi devriminin gerçekleşmesine öncülük etmiştir. Tim Berners-Lee dünyayı bugün herkesin kullandığı “World Wide Web (www)” yani internet ile tanıştıran bilim insanıdır ve kendisini 4. sanayi devriminin temellerini atan kişi olarak kabul edebiliriz. Nesnelerin interneti ve fiziksel algoritmalar ile teknolojinin sürdürülebilirliğine imkan sağlamıştır.

3. ve 4. sanayi devrimlerinin temelinde olan teknoloji her ne kadar donanımlar ile vücut bulmuş olsa da aslında tüm bileşenlerinin ruhu yazılımdır. Yazılım olmaksızın teknolojiden söz etmek ise neredeyse imkansızdır. Yazılımın temelinde ise matematik

**'ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN TERMS OF LAYING THE GROUNDWORK FOR
RESEARCHES IN ISLAMIC LAW**

“Interdisciplinary Theoretical and Practical Studies on Artificial Intelligence”

vardır. Matematik çok eski tarihlerden beri var olan ve farklı birçok medeniyetlerin katkıları ile günümüze ulaşmış evrenin en önemli yasasıdır.

Teknolojinin ruhu olan yazılımın temelini geçmişteki birikimlere istinaden ikili sayı sistemini bulan George Boole atmıştır. Boole'den sonra gelen matematikçi Ada Lovelace King, Charles Babbage'in yapmış olduğu mekanik bilgisayarın programlamasını yapmıştır. Ardından Alan Turing'in Turing Makinesi için ortaya çıkarmış olduğu algoritmalar günümüz bilgisayarlarının ve yapay zekânın temellerini oluşturmuştur. Turing'in yazılım felsefesini geliştirmesi ve yapay zekânın başlangıcı ile birlikte süregelen çalışmalar, 19. yüzyılın sonlarından günümüze kadar ciddi bir ivme kazanmıştır. Bu gelişmeler insan hayatına dair birçok meselenin çözümüne imkan sağlamıştır.

Yapay zekâdaki baş döndürücü gelişmelerin sonucunda ortaya çıkan ve henüz emekleme döneminde olan insansı yani humanoid robotlar tüm dünya tarafından ilgiyle takip edilmektedir. Bu robotlar bazı bilim çevrelerince endişeyle karşılanmaktadır. Bu konuda endişeli olanlar, humanoid bir robot ya da süper bir bilgisayar olması fark etmeksizin yapay zekâ, gün gelir üzerindeki yazılıma müdahale edip kendisini geliştirir ve farklılaşırsa bu durum insanlığın felaketi olabilir düşüncesi içerisindedir. Tabii ki yapay zekânın sadece yazılımına müdahale etmesi bunun için yeterli değildir. Bunun için big data'yı ele geçirmesi gerekir. Big data onun en büyük dayanağı olacak ve buradan elde ettiği bilgilerle insanı alt etmesi mümkün hale gelecektir.

Eğer bir gün tıpkı bilim kurgu filmlerindeki gibi buna benzer bir tehlike ortaya çıkarsa insanlık ne yapacak? Hep birlikte el ele verip büyüttüğümüz big data yapay zekâ ile buluşup insanlığın sonunu mu getirecek? Umarız ki insan ve yapay zekâ hiç bir zaman karşı karşıya gelmez ve yapay zekâ her zaman insana hizmet eder.

Abstract

While the humanity lived as an agricultural society until the 17th century, it discovered the power of steam in the middle of the same century. Later, They learned to convert the power of steam into mechanical energy, and thus the foundations of the first industrial revolution were laid. Then, succeeded in converting electrical energy which discovered in the 16th century into mechanical energy and mechanical energy into electrical energy. This led the way for the second industrial revolution. As a result of the interactions and processes of both revolutions, humanity became acquainted with technology.

In fact, the concept of technology has been known by the scientific community for a long time, but it wasn't used very effectively. In the 1950s, it started to raise awareness all over the world, especially with the invention of the transistor. This concept developed rapidly with the use of microchips made of transistors in industry, and it almost broke new ground. With the intense use of electronic products in the industry, the 3rd industrial revolution; with the development and use of the internet of things and physical algorithms, the transition to the 4th industrial revolution was made. Technology has been the most important driving force behind these two industrial revolutions.

These four industrial revolutions, which have changed the fate of the world, are under the signature of 12 British scientists. William Gilbert discovered electricity through an experiment with amber. The electricity he discovered is indispensable for the 2nd, 3rd and 4th industrial revolutions. Thomas Savery was the first scientist to discover steam power. James Watt, who came after him, turned steam power into mechanical energy, leading to

the emergence of steam trains, steam factory machines, and steam vehicles. He is known as the scientist who laid the foundation of the 1st industrial revolution.

Micheal Faraday transformed electricity into mechanical energy and brought electricity together with industry and production and laid the foundation of the 2nd industrial revolution. William Shockly is the scientist who invented the transistor, the building blocks of microchips. We can clearly call the invention of the transistor a technology revolution. In order to talk about technology, informatics, digital or electronic concepts, it is necessary to use this hardware. William Shockly pioneered the realization of the 3rd industrial revolution. Tim Berners-Lee is the scientist who introduced the world to the "World Wide Web (www)" in other Word the internet that is used by everyone today, and we can consider him as the person who laid the foundations of the 4th industrial revolution. It has enabled the sustainability of technology with the internet of things and physical algorithms.

Although the technology, which is the basis of the 3rd and 4th industrial revolutions, was embodied with hardware, in fact, the soul of all its components is software. It is almost impossible to talk about technology without software. Mathematics is at the core of the software. It is the most important law of the universe, which has existed since ancient times and has reached the present day with the contributions of many different civilizations.

George Boole, who found the binary number system based on past experiences, laid the foundation of software, which is the soul of technology. The mathematician Ada Lovelace King, who came after Boole, programmed the mechanical computer made by Charles Babbage. Then, the algorithms that Alan Turing revealed for the Turing Machine formed the basis of today's computers and artificial intelligence. With Turing's development of software philosophy and the beginning of artificial intelligence, the ongoing studies have gained a serious momentum since the end of the 19th century. These developments have enabled the solution of many problems related to human life.

Humanoid robots, which emerged as a result of the dizzying developments in artificial intelligence and are still in their infancy, are followed with interest by the whole world. These robots are met with apprehension in some scientific community. Those who are worried about this issue think that if artificial intelligence, regardless of whether it is a humanoid robot or a supercomputer, interferes in its own software, improves itself and differentiates, this may be a disaster for humanity. Of course, it is not enough for artificial intelligence to interfere only in its software. For this, it needs to capture big data. Big data will be its biggest support and it will be possible to defeat people with the information obtained from it.

What will humanity do if a similar danger arises one day, just like in science fiction movies? Will big data, which we all grow together, meet with artificial intelligence and bring the end of humanity? We hope that humans and artificial intelligence will never conflict and artificial intelligence will always serve humans.

İSLAM HUKUKU ARAŞTIRMALARINA ZEMİN OLUŞTURMASI AÇISINDAN

“YAPAY ZEKA”

“Yapay Zeka” Konulu Disiplinler Arası, Teorik ve Pratik Çalışmalar”

Yapay Zekâ Projesinin Felsefî Arkaplanı

Ahmet Ayhan ÇİTİL*

* Prof. Dr., İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi/Felsefe Bölümü, İstanbul, TÜRKİYE

Anahtar Kelimeler

Yapay Zekâ
İşlevselcilik
Bıçimsel Dizge
Concept-writing
Hesap Kuramı
Tuing Makinesi
Turing Testi
Güçlü Yapay Zekâ Tezi
Kendinde-şey
Temsil
Antinomi

Keywords

Functionalism
Formal System
Concept-writing
Computation theory
Turing Machine
Turing Test
Strong AI Thesis
Ding-an-sich
Representation
Antinomy

Corresponding Author

Ahmet Ayhan ÇİTİL

ORCID

0000-0002-0207-2556

Özet

Çağımız akademisinin belki de en önde gelen ana-akım projesi olan Yapay Zekâ projesi geç modern dönemde yaşanan büyük bazı dönüşümlerin bir sonucudur. Bu dönüşümlerin ilki zihni ele alırken başvurulmuş klasik cevher ontolojisinin elenip yerine işlevselci bakış açısının geçirilmesi ile ilgilidir. Bu dönüşümde bilhassa Alman felsefecisi Immanuel Kant'ın ve İngiliz bilim insanı Charles Darwin'in etkileri anılmalıdır. Bir diğer dönüşüm ise mantıkta yaşanmıştır. Bilhassa Alman matematikçi ve felsefeci Gottlob Frege'nin aritmetiği mantığı indirgeme projesidir. Bu proje kapsamında Frege'nin geliştirdiği ve bıçimsel dizgelerin ilk örneğini teşkil eden kavram-yazısı dönüşerek Yapay Zekâ projesini çıkış noktasını oluşturan hesap kuramının gelişimine yol açmıştır. Öte yandan Turing Testini geçebilen bir makineye zekâ atfedilmesi anlamına gelen Güçlü Yapay Zekâ Tezi Kant'ın transandantal felsefesindeki kendinde-şey, temsil, nedensellik ve antinomi kavramı ışığında eleştirel biçimde yeniden değerlendirilmelidir. Bildirimizde Yapay Zekâ projesinin ahlaki ve hukuki boyutlarına ilişkin tartışmalara ışık tutabilecei umuduyla böyle bir eleştirel değerlendirme yapmayı amaçlıyoruz.

Abstract

One of the leading main-stream projects of contemporary academia is without doubt that of Artificial Intelligence. This project is the outcome of some great transformations of philosophical thought in late modern times. One of these transformations pertains to the abandonment of the principle of substance in considering what is mental and the substitution of a functionalist perspective instead. The other transformation is witnessed in logic. The concept-writing as the first formal system of all that German mathematician and philosopher Gottlob Frege has developed as part of his project of reducing arithmetic to logic leads to the development of computation theory as we know it. Nevertheless, the Strong AI Thesis stating that one should ascribe intelligence to a machine or a program which passes the Turing Test should be critically assessed with respect to the concepts of thing-in-itself, representation and antinomy. We plan to present such a critical assessment which might help clarify some points in discussions concerning the moral and legal aspects of the AI project.

**'ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN TERMS OF LAYING THE GROUNDWORK FOR
RESEARCHES IN ISLAMIC LAW**

"Interdisciplinary Theoretical and Practical Studies on Artificial Intelligence"

آداب استخدامات الأنترنت في ضوء الشريعة الإسلامية

Hashem Ahmed Nghimish Al-Hamami Al-Zobaie *

*Prof. Dr., Ibn Al-Nafis University, Fallujah, IRAQ

Anahtar Kelimeler

Görgü kuralları, İslami
Şeriat düzenlemeleri,
kullanıcılar, İnternet

Keywords

Etiquette, Islamic Sharia
regulations, users, the
Internet

Corresponding Author

Haşim el-hamami

ORCID

0000-0002-7558-3947

Abstract

The global information network (the Internet) is one of the new means of communication in the Islamic world, as most countries of the Islamic world suffer from a delay in keeping pace with developments in the world, especially with regard to technological developments.

Religious circles and some social circles look at the new communication means with a negative view, rather than a positive one, for many reasons, the most important of which are: These means were found to promote certain ideas and models that perpetuate the culture of Westernization within Islamic societies, which led to making keeping pace with these developments an issue not It encourages the interest of many Muslim researchers, especially Islamic Sharia scholars, at the beginning of the emergence of the global information network (Internet),

In addition to all this, what happened and is still happening in most countries of the Arab and Islamic world, of sieges and wars, which contributed greatly to pushing those countries away from keeping pace with the wheel of development and changes taking place in the world in various fields.

Because of this, we find that the issue of dealing with the global information network (Internet), by Muslims, is shrouded in some ambiguity and has not been conclusively resolved. Until not long ago, many researchers, especially those with an Islamic background, were reluctant to break into this network and communicate through it with the world.

In addition to that, what is rumored about the global information network (the Internet) was extremely negative, as if this network is like a door to vice, and an exit from the world of religious discipline to the world of moral decay and disintegration, so until recently some were looking at the users of this Al-Shabaka with suspicion and suspicion, which is far from religious commitment, which prompted some to use it very conservatively, so that only those close to him whom he trusts to keep his secret can declare this.

While others avoided trying to enter this network for fear of falling into suspicion, in order to close the door to some statements that might be issued by some religious people.

As we are used to in most Islamic countries, the contradiction soon fades away and ends, so the jurists and scholars are forced to deal with innovations after their spread as a reality that must be dealt with, and this is what happened to the Internet and before to television, as well as to radio.

In this research, we will try to shed light on the position of Islamic Sharia regarding dealing with the global information network (Internet) in general, with an explanation of Islamic Sharia regulations and public morals that users of the global information network (Internet) must abide by when using this network.

Finally, the researcher hopes with this modest effort to contribute to providing a service to the Islamic societies, which deal with the global information network, the Internet, by clarifying the most important legal controls that govern the use of this network.

**İSLAM HUKUKU ARAŞTIRMALARINA ZEMİN OLUŞTURMASI AÇISINDAN
“YAPAY ZEKA”**

“Yapay Zeka” Konulu Disiplinler Arası, Teorik ve Pratik Çalışmalar”

المخلص:

تعد شبكة المعلومات العالمية (الانترنت) من الوسائل الاتصالية المستحدثة في العالم الإسلامي، حيث تعاني معظم بلدان العالم الإسلامي من تأخرها في مواكبة التطورات الحاصلة في العالم وخاصة ما يتعلق بالتطورات التكنولوجية، كما أن الأوساط الدينية وبعض الأوساط الاجتماعية تنظر إلى الوسائل الاتصالية المستحدثة بنظرة سلبية أكثر من نظرتها الإيجابية، لأسباب من أهمها أن هذه الوسائل وجدت للترويج لأفكار ونماذج معينة تكرر ثقافة التغريب داخل المجتمعات الإسلامية، الأمر الذي أدى إلى جعل مواكبة تلك التطورات أمر لا يجوز على الاهتمام لدى الكثير من الباحثين المسلمين، وخاصة علماء الشريعة الإسلامية، في بداية ظهور شبكة المعلومات العالمية (الانترنت)، يضاف إلى ذلك كله، ما حصل ولا يزال يحصل في معظم بلدان العالم العربي والإسلامي، من حصار وحروب ساهمت بشكل كبير إلى دفع تلك البلدان بعيدا عن مواكبة عجلة التطور والتغيرات الحاصلة في العالم في مختلف الميادين. وبسبب ذلك نجد أن مسألة التعامل مع شبكة المعلومات العالمية (الانترنت)، من قبل المسلمين، يكتنفها بعض الغموض ولم تحسم بشكل قاطع، فقد كان الكثير من الباحثين وإلى وقت ليس ببعيد وخاصة ذوو الخلفية الإسلامية مترددين في اقتحام هذه الشبكة والتواصل عبرها مع العالم. يضاف إلى ذلك أن ما أشيع ويشاع عن شبكة المعلومات العالمية (الانترنت) كان غاية في السلبية، وكان هذه الشبكة هي باب من أبواب الرذيلة، والخروج من عالم الانضباط الديني إلى عالم الانحلال والتفكك الأخلاقي، لذا وإلى وقت قريب كان البعض ينظر إلى مستخدمي هذه الشبكة بعين الريبة ومواطن الشك البعيدة كل البعد عن الالتزام الديني، مما دفع البعض إلى استخدامها بتحفظ شديد بحيث لا يستطيع معه التصريح بذلك إلا للمقربين الذين يثق بحفظهم لسره، بينما اجتنبت البعض الآخر محاولة الدخول إلى هذه الشبكة تركا للشبهات، وسدا للتقولات التي قد تصدر من بعض المتدينين. وكما تعودنا في معظم البلاد والإسلامية، فإن التعارض ما يلبث أن يضمحل وينتهي، فيضطر الفقهاء والعلماء إلى التعامل مع المستحدثات بعد شيوعها على أنها أمر واقع لا بد من التعامل معه، وهذا ما حدث للانترنت ومن قبل للتلفاز وكذا الأمر بالنسبة للإذاعة. وسنحاول في هذا البحث تسليط الضوء على موقف الشريعة الإسلامية من التعامل مع شبكة المعلومات العالمية (الانترنت) بصورة عامة، مع بيان ضوابط الشريعة الإسلامية لأداب العامة التي يترتب على مستخدمي شبكة المعلومات العالمية (الانترنت) الالتزام بها عند استخدام هذه الشبكة. وأخيرا فإن الباحث يأمل بهذا الجهد المتواضع أن يساهم في تقديم خدمة إلى المجتمعات الإسلامية، التي تتعامل مع شبكة المعلومات العالمية (الانترنت)، وذلك بتبيان أهم الضوابط الشرعية التي تحكم استخدام تلك الشبكة.

‘ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN TERMS OF LAYING THE GROUNDWORK FOR
RESEARCHES IN ISLAMIC LAW
“Interdisciplinary Theoretical and Practical Studies on Artificial Intelligence”

HUKUK FELSEFESİ AÇISINDAN YAPAY ZEKÂ
ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN TERMS OF LAW PHILOSOPHY

Şahin FİLİZ*

* Prof. Dr., Antalya Akdeniz Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü, Antalya, TÜRKİYE

Anahtar Kelimeler

Yapay Zeka, Hukuk
Felsefesi, Ahlak, İnsan,
Doğa

Keywords

Artificial Intelligence,
Philosophy of Law,
Morality, Human,
Nature

Corresponding Author

Prof. Dr., Antalya
Akdeniz Üniversitesi
Edebiyat Fakültesi,
Felsefe Bölümü, Antalya,
TÜRKİYE
sfiliz@akdeniz.edu.tr

ORCID

0000-0002-4249-2221

Özet

Aristoteles’in kurucusu olduğu klasik mantık, yaklaşık 2500 yıllık süre içinde, çağımızda modern mantığın temelini oluşturmuştur. Bugün matematik felsefesi ve mantık felsefesi çalışmaları, yapay zekâ konusundaki araştırmaların ve uygulamaların kuramsal altyapısını sağlamıştır. Bilimsel gelişmeler ve ilerlemeler, mantık bilimindeki gelişme ve ilerlemelerle hep birlikte kaydedilmiştir. Çünkü mantık ve dolayısıyla matematik olmadan bilimsel kuramlar ve bu kuramlara bağlı teknolojilerden söz edemeyiz. Hukuk bilimi de aynı matematik ve mantık ilkeleriyle birlikte düşünülmelidir. Buraya kadar söylediklerim, bilim ve bilimin mantığı, konumuz açısından ise, hukukun mantığı bakımından geçerlidir. Ancak bütün bilimler gibi hukuk bilimi de yalnız mantıksal ve matematiksel kurallarla sınırlı değildir. Hukuk mantığı ve matematiği üzerine üretilen düşünceler, doğrudan felsefenin konusudur ve bu noktada hukuk felsefesinden söz etmem gerekir. Hukuk felsefesi, hukuk biliminin mantığı ve matematiği üzerine düşünmek; hukukun kaynağını, temel ilke ve gerekçelerini, insan-doğa, insan-insan ilişkisini örgütlü bir toplum yaşamında nasıl ve hangi koşullarda geliştirebileceğimizi araştırmak; elde edilen yargıları çözümlemek ile meşgul olur. Jean Jacques Rousseau, insanın doğa karşısında nasıl bir tutum alması gerektiği konusunu tartışmaya açar. Ona göre pozitif hukuk, insanı, parçası olduğu, doğadan koparıp onu yapay bir varlığa dönüştürür; asıl doğası, yine insanın koymuş olduğu hukuk kurallarıyla çatışır, sonunda bozulur. Ona göre insan doğanın yine doğal bir parçası olarak kalmalı; eğitim ve hukuk yoluyla doğadan koparılmamalıdır. Rousseau, bugün yapay zekâ teknolojileri nedeniyle “makine insan”, “robotik insan” ya da “elektronik insan” tartışmalarına tanık olsa idi, sanırım bu kaygılarının ne denli yerinde olduğunu düşünürdü. Bununla birlikte çözüm, Rousseau’nun çekincelerini tümüyle haklı görüp sürdürmek değildir. Toplum halinde yaşamak insan için bir zorunluluk olduğuna göre, insan ilişkilerinin hukuka dayalı bir düzenlemeye tabi tutulması da o denli kaçınılmazdır. Hukuk felsefesi, sürekli gelişen ve değişen toplumsal yaşam ve örgütlenmelere ilişkin hukukun kaynağını, geçerliliğini, kapsamını ve etkisini ele alırken, ahlaki kaygılardan hareket eder. Ahlak insanı en kesin şekilde tanımlayan bir bilim ya da disiplindir. Hukuk felsefesi yapay zekâ teknolojilerinin, hızına yetişemeyeceğimiz kadar gelişme göstermesi karşısında hukuku ve meslek hayatını değiştiren yeni kavramlarla bizi tanıştırmaktadır. 50 yıl önce Bilişim Hukuku veya İnternet Hakları diye bir terim hukukta yer almazken bugün artık hukukun vazgeçilmez terimleri arasında bulunmaktadır. Yapay zekâ, hukukun ahlakla olan ilişkisini, gerçek ya da tüzel kişi olarak mı yoksa insanın ürettiği bir sıradan makina olarak mı etkileyecek; hukuk felsefesi de bu etkiye göre mi şekillenecektir sorularını bu çalışmanın na sorunudur.

**‘ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN TERMS OF LAYING THE GROUNDWORK FOR
RESEARCHES IN ISLAMIC LAW**

“Interdisciplinary Theoretical and Practical Studies on Artificial Intelligence”

Abstract

Classical logic, founded by Aristotle, has formed the basis of modern logic in our age, in a period of approximately 2500 years. Today, the philosophy of mathematics and philosophy of logic studies have provided the theoretical infrastructure of research and applications on artificial intelligence. Scientific developments and advances have been recorded together with the developments and advances in the science of logic. Because without logic and therefore mathematics, we cannot talk about scientific theories and technologies related to these theories. Legal science should be considered together with the same principles of mathematics and logic. What I have said so far is valid for science and the logic of science, and for our subject, the logic of law. However, like all sciences, legal science is not limited to logical and mathematical rules. The ideas produced on the logic and mathematics of law are directly the subject of philosophy, and at this point, I need to talk about the philosophy of law. To reflect on the philosophy of law, the logic and mathematics of legal science; to investigate the source of law, its basic principles and justifications, how and under what conditions we can develop the human-nature, human-human relationship in an organized social life; engages in analyzing the judgments obtained. Jean Jacques Rousseau opens up a discussion on the attitude of human beings towards nature. According to him, positive law breaks man from nature, of which he is a part, and transforms him into an artificial being; its original nature, again, conflicts with the rules of law that man has set, and eventually it deteriorates. According to him, man should remain a natural part of nature; should not be separated from nature through education and law. If Rousseau had witnessed the discussions of "machine man", "robotic man" or "electronic man" today due to artificial intelligence technologies, I think he would have thought how appropriate these concerns were. The solution, however, is not to justify and perpetuate Rousseau's reservations. Since living in a society is a necessity for human beings, it is equally inevitable for human relations to be subject to a legal regulation. Philosophy of law deals with the source, validity, scope and impact of the law regarding the ever-evolving and changing social life and organizations, while acting on moral concerns. Morality is a science or discipline that most precisely defines man. Philosophy of law introduces us to new concepts that change the law and professional life in the face of artificial intelligence technologies developing so fast that we cannot keep up. While 50 years ago, the term IT Law or Internet Rights did not exist in law, today it is among the indispensable terms of law. Will artificial intelligence affect the relationship of law with morality, as a natural or legal person or as an ordinary machine produced by humans; The main question of this study is whether the philosophy of law will also be shaped according to this effect.

**İSLAM HUKUKU ARAŞTIRMALARINA ZEMİN OLUŞTURMASI AÇISINDAN
“YAPAY ZEKA”****“Yapay Zeka” Konulu Disiplinler Arası, Teorik ve Pratik Çalışmalar”****TRANSHÜMANİZM ve TEOLOJİK YANSIMALARI****TRANSHUMANISM AND ITS THEOLOGICAL REFLECTIONS
-A Reading in Terms of Islamic Theology-****Mehmet Evkuran***

* Prof. Dr., Hitit Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Çorum, TÜRKİYE

Anahtar Kelimeler

Transhümanizm, İslam kelamı, Tanrı, insan, hakikat, değer, yapay zekâ.

Keywords

Transhumanism, Islamic theology, God, human, truth, value, artificial intelligence.

Corresponding Author

Mehmet EVKURAN

ORCID:

0000-0001-8616-111X

Özet

Modernite ile birlikte din, bilimin konusu olarak dışarıdan incelenen bir konuya dönüştü. Bilim, fenomenolojik yöntemlerle insanın hangi nedenlerle dine yöneldiğini açıklamaya başladı. Ortaçağ boyunca dine hizmet eden bilimler, zamanla Kilise'nin teolojik tahakkümden kurtuldular ve modernite döneminde dinden rövanş almaya başladılar. Önceden dinsel inancı kanıtlamak üzere bilimi kullanan bilim insanları, bu kez bilimin verilerine dayanarak dini sorunlaştırmaya, büyüsunü bozmaya ve sınırlarını tek tek çözmeye yöneldiler. Comte, teoloji ile nasıl mitolojik düşünce dönemi aşıldı ise bilimsel düşünce ile de teolojik düşünme döneminin aşılabacağını öngörmüştü. “Pozitivist ilmiyal”, modern bilimin de paradigmasını çizmeye ve ölçülemeyen, gözlemlenemeyen her şeyi bilim dışı bir konuma yerleştirdi. Öte yandan bilim, felsefe, sanat, siyaset ve edebiyat gibi temel alanlarda dinden bağımsız ve hatta ona karşıt düşünceler ve yaklaşımlar, sekülerleşme sürecini hızlandırdı. Ancak yaşanan iki büyük dünya savaşı, Aydınlanma ve modernite hakkında büyük hayal kırıklıkları doğurdu. Modern bilimin bir uygulaması olan teknolojinin en yıkıcı sonuçları, bu savaşlarda ortaya çıktı. Üstelik savaşın tarafları Avrupa'da aydınlanma ve modernleşmeyi temsil eden ülkelerdi. Kutsaldan uzaklaşmanın, insanı daha uygar ve güvenilir kılmadığı ortaya çıktı. Postmodernite ile yeni bir dönem başladı. Bazılarına göre ise postmodernite, modernitenin yeni bir versiyonundan başka bir şey değildi. Onun aşırılıklarını törpülemekte, tıkanıklarını açmakta ve daha işlevsel hale getirmekteydi. Modern bilim paradigmasının sığılığı, modern siyaset-toplum-siyaset anlayışının otoriter oluşu ve çevrenin ötekileştirilmesi üzerinden eleştirilerini yükselten postmodern söylem, özelde bilimin ve teknolojinin kullanımına dair öneriler geliştirdi. İlk transhümanist düşünceler, postmodern edebiyatta ortaya çıktı. Derin ekoloji teorisyenleri, insansız bir dünyanın mümkün hatta daha güzel olabileceği fikri üzerinde durmaya başladılar. Yakın zamanlarda gösterime giren Avatar ve Nuh filmleri insan-karşıtı düşünceleri etkili birer içerikle sunmaları, bu düşüncelere kamuoyunda aşinalık ve sempati kazandırdı. 19. Yüzyıl sonlarında Nietzsche'nin savunduğu “insanın aşılması gereken bir varlık olduğu ve üst-insanın doğduğu” düşüncesi, yaşanan onca bilimsel, sosyal ve teknolojik deneyimden sonra transhümanizm adıyla tekrar canlanmaya başladı. 100 yıl öncesine ait felsefi öngörü, 2000'li yıllarda bir projeye dönüşmek üzeredir. Transhümanist proje, düşünsel dayanaklarını oluşturarak ve kamuoyunu ikna ederek ilerlemektedir. Konunun felsefe ve teoloji alanına giren uzanımları vardır. Bu çalışma transhümanizmin topluma bakan ya da gösterilen sunumları üzerine yoğunlaşmaktadır. İnanan bir varlık olarak insanın doğası ve özne oluşuna dair kaygıları dikkate almaktadır. Özel olarak da transhümanist konu ve kavramların teolojik yansımaları, İslam kelam düşüncesi açısından tartışılmaktadır.

**'ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN TERMS OF LAYING THE GROUNDWORK FOR
RESEARCHES IN ISLAMIC LAW**

"Interdisciplinary Theoretical and Practical Studies on Artificial Intelligence"

Abstract

In the process of modernity, religion became a subject studied from outside as the subject of science. Science began to explain why people turned to religion, using phenomenological methods. The sciences that served religion during the Middle Ages, in time, got rid of the theological domination of the Church and began to take revenge from religion in the modernity period. Scientists who previously used science to prove religious belief, this time turned to problematizing religion, breaking its spell and solving its secrets one by one, based on the data of science. Comte predicted that just as theology and mythological thought were overcome, the theological thinking period would be overcome with scientific thought. The "positivist catechism" set the paradigm of modern science and placed everything that cannot be measured or observed in a non-scientific position. On the other hand, the ideas and approaches that developed in basic fields such as science, philosophy, art, politics and literature, independent of and even opposed to religion, accelerated the secularization process. However, the two great world wars experienced great disappointments about the Enlightenment and modernity. The most devastating results of technology, an application of modern science, emerged in these wars. Moreover, the parties to the war were the countries that represented enlightenment and modernization in Europe. It was understood that turning away from the sacred does not make people more civilized and trustworthy.

A new era began with postmodernity. For some, postmodernity was nothing more than a new version of modernity. It was rasping its excesses, clearing its blockages and making it more functional. Postmodern discourse, which raised its criticisms over the shallowness of the modern science paradigm, the authoritarianism of the modern politics-society-politics understanding and the marginalization of the environment, harshly criticized science and technology. The first transhumanist ideas appeared in postmodern literature. Deep ecology theorists began to dwell on the idea that a world without humans would be possible or even more beautiful. Avatar and Noah films presented anti-human ideas with effective content and gained public familiarity and sympathy for these ideas. In the late 19th century Nietzsche had put forward that "man is a being to be transcended, and the superman is about to be born." After all the scientific, social and technological experiences, it started to revive again under the name of transhumanism. A philosophical prediction from 100 years ago is about to turn into a project in the 2020s. The transhumanist project proceeds by establishing its intellectual foundations and persuading the public. The subject has extensions in philosophy and theology. This study focuses on the theological presentations of transhumanism about society and people. It considers the concerns about human nature and subjectivity as a believing being. In particular, the theological reflections of transhumanist subjects and concepts are discussed in terms of Islamic theology.

İSLAM HUKUKU ARAŞTIRMALARINA ZEMİN OLUŞTURMASI AÇISINDAN
“YAPAY ZEKA”

“Yapay Zeka” Konulu Disiplinler Arası, Teorik ve Pratik Çalışmalar”

SANAL İLETKENLİK: DİJİTAL DİNİN DİNAMİK AKIŞ (FLUXUS QO)
VE AKIŞKANLIK (FLUIDITY) KAVRAMLARI

Virtual Conductivity: Fluxus Qo and Fluidity Concepts of Digital Religion

Mustafa Alıcı*

* Prof. Dr., Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Erzincan, TÜRKİYE

Anahtar Kelimeler

Din Bilimi, Sibernetik,
Sanal Akışkanlık, Dijital
Din, Postmodernizm.

Keywords

Study of Religion,
Cybernetics, Cyber
Fluidity, Digital
Religion,
Postmodernism.

Corresponding Author

Mustafa ALICI

ORCID

0000-0002-8070-8425

Özet

Çok boyutlu “yeni mukayeseli”, “kognitif”, “analitik yöntemleriyle” postmodern anlama aygıtlarla çalışan çağdaş Din Bilimi (Religionswissenschaft), dini dünya görüşlerinin yerel ve çok sesliliğini esas alan vurgularıyla olumlu anlamda dijital din dahil her türlü dinî sistemi kendi bütünlüğü içinde ele almakta ve postmodern bakışla eleştirel açıdan anlamaya ve yorumlamaya çalışmaktadır.

Dinin sanal tecrübesi, dünya görüşü ve inşa ettiği siber haller, din bilimi için bazen ikinci hayat veya sanal yaşam da denen canlı, akışkan ve çağdaş hayat olarak anlaşılan çağdaş sibernetik beşerî durumları içermektedir. Dolayısıyla bunlara meydan okuyacak her türlü düzen koruyucu veya baskıcı düzenleme prensiplerine karşı durarak veya inkâr ederek daha liberal bir *dinamik akış (fluxus quo)* meydana getirmeyi istemektedir.

Bu süreç geleneksel iletişim yerine sibernetik açısından “sanal bir iletkenlik” olarak betimlenebilmektedir. Bu çalışmamızda siber aleme ait çoğu terminolojinin başlıca yapıtaşı olan sanal iletkenliğin tanımlamasını ve tarihçesini verdikten sonra bilişsel açıdan din fenomenlerinin dijital aleme taşınmasını ve oradaki mobilitesini işleyerek ortaya çıkan “likit dinin” doğasını Din Bilimi bağlamında değerlendirmek niyetindeyiz.

Abstract

Contemporary Study of Religion (Religionswissenschaft), working with multidimensional "new comparative", "cognitive", "analytical methods" within postmodern outlook devices, deals with all kinds of religious systems, including digital religion in a positive sense, with its emphasis on local and polyphonic religious worldviews as well as it tries to critically understand and interpret them.

For the Study of Religion, the virtual experience of religion, worldviews and the cyber states include contemporary cybernetic human situations, which are understood as live, fluid and contemporary life, sometimes called second life or virtual life. Therefore, it wants to create a more liberal dynamic flow (fluxus quo) by opposing or denying all kinds of order-protective or oppressive regulation principles that will challenge them. This process can be described as a "virtual conductivity" in the context of cybernetics rather than traditional communication.

In this study, after giving the definition and history of virtual conductivity, which is the main building block of most of the terminologies belonging to the cyber world, we intend to evaluate the digital matters that arise by processing the cognitive transfer of religious phenomena to the digital realm and their mobility there, occurred as “the liquid religion”.

**'ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN TERMS OF LAYING THE GROUNDWORK FOR
RESEARCHES IN ISLAMIC LAW**

"Interdisciplinary Theoretical and Practical Studies on Artificial Intelligence"

DOĞAL ZEKAYI ANLAMAK

Sinan Canan*

*Prof. Dr., İstanbul Üsküdar Üniversitesi, İTBF / Psikoloji – SOBE, İstanbul, TÜRKİYE

Anahtar Kelimeler:

Keywords:

Corresponding Author:

ORCID

Özet

Sorun çözme yeteneği olarak tarif edilen zeka; yaşamın öz yeteneklerinden birisidir. Milyarlarca yıllık canlılık tarihinde her bir canlı bireyin çevresiyle yaşadığı karmaşık etkileşimlerle şekillenen ve doğal seçimle işlenen evrim süreçleri her canlının kendine özgü ve adaptif bir zeka kapasitesiyle donanması sonucunu doğurmuş gibi görünüyor. İnsan zekası da bu zeka tiplerinden sadece birisi. Teknolojik olarak yapay zekaya ilham verecek en derinlikli kaynak olan biyolojik zeka ve evrimsel kökenleri halen anlaşılmayı bekleyen gizemli başlıklarla dolu. Bu oturumda zekanın evrimi, çeşitleri ve insandaki halleri konusunda genel bir çerçeve çizerek yapay zeka araştırmalarına yeni ilhamlar verebilecek kavrayışlar geliştirmeye gayret edeceğiz.

İSLAM HUKUKU ARAŞTIRMALARINA ZEMİN OLUŞTURMASI AÇISINDAN
“YAPAY ZEKA”

“Yapay Zeka” Konulu Disiplinler Arası, Teorik ve Pratik Çalışmalar

İSLAM HUKUKU AÇISINDAN YAPAY ET MESELESİ
“Cultured Meat in Terms of Islamic Law”

Murat Şimşek *

*Prof. Dr., Marmara Üniversitesi, İslam Ekonomisi ve Finansı Enstitüsü, İslami Sigortacılık, İstanbul / Türkiye

Anahtar Kelimeler

Yapay et, İslam hukuku,
alternatif protein,
biyoteknoloji.

Keywords

Artificial meat, Islamic law,
alternative protein,
biotechnology.

Corresponding Author

Murat ŞİMŞEK
murat.simsek@marmara.edu.tr

ORCID

0000-0002-3496-7872

Özet

Alternatif et, kültürlenmiş et (cultured meat / el-lahm el-müstenbet), yapay et (synthetic meat / el-lahm el-istinâ’î), laboratuvar et (in vitro meat / el-lahm el-muhteber) gibi İngilizce ve Arapça isimlerle literatüre dahil olan yapay et meselesi bir çok açıdan araştırmaya konudur. Yüksek düzeyde kontrollü ortamda ve gıda kaynaklı patojen riskini azaltarak üretilmesi nedeniyle temiz et (clean meat / el-lahm en-nazîf) diye de adlandırılmıştır. Neticede yapay et, alternatif protein arayışlarından biridir. Meselenin kök hücre, doku nakli ve GDO tartışmalarıyla da bağlantısı vardır. Elbette bu tür biyoteknolojik gelişmelerin sosyal, iktisadi, tıbbi ve dini açıdan ortaya çıkaracağı tartışmalar ve problemler olacaktır. Yapay et üretimi konusu henüz çok yeni olduğu için bu hususta İslam hukukunun görüşünü ifade eden yeterli sayıda çalışma bulunmamaktadır. Konuyla ilgili literatür yeni oluşmaktadır. Bu konuda fıkıhta iki temel kıstas vardır; kültürlenecek kök hücrelerin, eti helal ve İslami usullere göre kesilmiş hayvanlardan alınması ve bu hücrelerin gelişimi için kullanılacak besiyeri ortamının helal kriterlerine uygunluğunun karşılanmasıdır.

Abstract

The issue of artificial meat, which is included in the literature with English and Arabic names such as alternative meat, cultured meat (al-lahm al-mustebenbet), artificial meat (synthetic meat / al-lahm al-istinâ’î), laboratory meat (in vitro meat / al-lahm al-muhteber). It is also called clean meat (al-lahm an-nazîf) because it is produced in a highly controlled environment and reducing the risk of foodborne pathogens. After all, artificial meat is one of the alternative protein searches. The issue is also related to the stem cell, tissue transplantation and GMO discussions. Of course, there will be discussions and problems that such biotechnological developments will cause in terms of social, economic, medical and religious aspects. Since the issue of artificial meat production is still very new, there are not enough studies expressing the view of Islamic law on this issue. The literature on the subject is newly formed. There are two basic criteria in fiqh in this regard; It is to obtain the stem cells to be cultured from animals slaughtered according to halal and to meet the halal criteria of the fattening environment to be used for the development of these cells.

**'ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN TERMS OF LAYING THE GROUNDWORK FOR
RESEARCHES IN ISLAMIC LAW
"Interdisciplinary Theoretical and Practical Studies on Artificial Intelligence"**

ADALETİN ÖNCÜLÜ OLARAK AHLAK BAĞLAMINDA YAPAY ZEKA

Ahmet Dağ*

* Doç. Dr., Bursa Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, Bursa, TÜRKİYE

Anahtar Kelimeler

Ahlak, Adalet, Hukuk,
Etik, Yapay Zeka,
Toplumsal Adalet, Siber
Etik.

Keywords

Corresponding Author

Ahmet DAĞ

ORCID

0000-0002-1000-1379

Özet

İnsanlığın bilgi ve tekniğe ilişkin gelişimi arttıkça öncelikle ahlaka ilişkin sorunlar sonrasında ise adalete ilişkin ciddi sorunlar ortaya çıkmıştır. Hususiyetle önce 19. yüzyıldaki sanayileşme daha sonra 20. yüzyıldaki teknolojikleşme, etik sorunları ve buna bağlı olarak adalete ilişkin sorunları meydana getirmiştir. Endüstri 4.0 ve siberetik çağ gibi isimler verilen 21. yüzyılda ahlak ve adalete ilişkin sorunlar daha çok olacak gibi görünmektedir. Ahlak, adaletin bir öncülü olan insandaki önemli bir duygu ve düşünüş biçimidir. Ahlak, Adalet'in öncülü olduğundan dolayı ihmal edilmemesi gereken bir insan ve toplumun ayrılmaz unsurudur. İnsan ve toplum hayatından etik düzlem inşa edilmemiş ise hukuki kuralların düzenlenmesi de oldukça zordur. Yapay Zeka ve robotik uygulamaların üretilmesi, dağıtılması ve kullanılırken uyulması gereken etik ilkeler ve buna bağlı olarak hukuki yükümlülüklerin oluşturulması önemli bir mevzudur.

Yapay Zeka çalışmalarının hızla arttığı ve uygulamalarının başta ticaret, sağlık, eğitim, hukuk, askeriye gibi birçok alanlarda yağın olarak kullanılması Yapay Zeka Etiği alanının önemli bir felsefe disiplini haline gelmesini sağlamıştır. Bu tebliğde; modern teknolojik düzlemin katalizörü olan Yapay Zeka'nın neliği ve yetenekleri açısından doğuracağı etik ve adalet sorunlarına değinilecektir. Ayrıca insanlık için imkan ve zaafılarından hareketle Yapay Zeka'nın bireysel ve toplumsal hayat üzerinde ne gibi değişiklikleri meydana getireceğinden hareketle Yapay Zeka çalışmalarının etik bağlamında çalışılmasının öneminden bahsedilecektir. Yapay Zeka uygulamacılarının düşünüş, duygu ve algılama biçimlerinin yapay zeka çalışmalarına olan etkisi, Yapay Zeka uygulamalarının sorunlu alanlarda kullanılışının açacağı ahlaki krizlere değinilecektir. Yapay Zeka kaynaklı ön yargı, ayrımcılık, kategorileştirmek, otoriterlik veya belirlemecilik, veri güvenliği, kişisel bilgilerin muhafazası ve mahremiyet gibi sorunları sosyal, toplumsal ve çevresel sorunları meydana getirecektir. Böylesi sorunsal bir gerçeklik düzlemi, etik düzlemin inşa edilmemesinden kaynaklı hukuki ilkelerin tesis edilmesine de engel olacaktır.

Ahlaka ve adalete dayalı biçimde inşa edilemeyen hukuki ilkelerin olmayışı toplumsal adalet sorunlarını doğuracaktır. Hele ki Yapay Zeka'nın şu an Dar Yapay Zeka seviyesinde olduğu ve bu sürecin daha da ilerleyerek Genel Yapay Zeka sürecine doğru evrileceği ifade edilmektedir. Yapay Genel Zeka seviyesinde ise dil ve bilinç geliştirebileceği iddia edilmektedir. Şimdiden ekonomi, siyaset, diplomasi ve toplumsal ilişkileri belirleyen Yapay Zeka'nın dil ve bilinç kazanması durumunda etik ve adalete ilişkin sorunlar daha da artacaktır. Bu tebliğde Yapay Zeka Etiği bağlamında adalet sorununa dikkat çekilerek yalnızca teknolojik uygulamalarla ilerleme olmayacağı insan için önemli olan ahlak ve adalet kavramlarının ihmal edilmemesi gerektiği vurgulanacaktır. Siberetik sürecin sağlıklı gidişatını sağlamak ve katkıda bulunmak için siber-etik bir çalışma ortaya konulacaktır.

İSLAM HUKUKU ARAŞTIRMALARINA ZEMİN OLUŞTURMASI AÇISINDAN

“YAPAY ZEKA”

“Yapay Zeka” Konulu Disiplinler Arası, Teorik ve Pratik Çalışmalar’

ALGORİTMİK TEMELLİ YAPAY ZEKÂ ve ÖZGÜR İRADE

Nazif Muhtaroglu*

Doç. Dr., Bahçeşehir Üniversitesi, İstanbul, TÜRKİYE

Anahtar Kelimeler

Algoritma, Genel Yapay
Zekâ, Özgür İrade, Bilinç

Keywords

Algorithm, General
Artificial Intelligence, Free
Will, Consciousness

Corresponding Author

Nazif MUHTAROĞLU

ORCID

0000-0001-8393-5626

Özet

Yapay zekâ (artificial intelligence) kabaca canlılarda görülen zekânın ve zeki davranışın makinelerce gösterilebilmesi demektir. Canlılardaki zekâyı *doğal zekâ (natural intelligence)* denmektedir. Doğal zekaya sahip canlı, içinde bulunduğu ortamı algılayıp yorumlayabilir, içinde bulunduğu şartları dikkate alarak amaçlarına başarıyla ulaşabilme olasılığını arttıracak şekilde hareket edebilir. Günümüzde yapay zekâ çalışmalarını yönlendiren en önemli perspektif, insan zihninin makinelerde temsilini sağlayabilmektir. Makinelerin insan zihninin yapabildiklerini yapabilmesi ve hatta performansta onu geçebilmesi amaçlanıyor. Bu bağlamda iki farklı projeyi birbirinden ayırmamız gerekmektedir: 1) İnsan zihninin algılama, doğal dilleri anlama, strateji belirleme ve uygun karar verme gibi belli bazı işlevlerini modellemeye çalışan yapay zekâ çalışmaları ki bunlara *dar kapsamlı yapay zekâ (narrow artificial intelligence)* denmektedir. 2) İnsan zihnini bir bütün olarak, bütün işlevleriyle modellemeye çalışan proje ki buna da **genel yapay zekâ (general artificial intelligence)** denmektedir. Ben bu tebliğde öncelikle alternatifler arasında özgürce seçim yapabilme anlamındaki özgür iradenin insan zihnini anlamamızı sağlayan çok önemli bir yönü olduğunu savunacağım. Sonra da algoritmik bir temele sahip yapay zekânın bu anlamda bir özgür iradeye sahip olamayacağını göstermeye çalışacağım. Bildiğimiz yapay zekâ örnekleri ne kadar farklı türlerde olursa olsun algoritmik bir yapıya sahiptir. Kendi kendine öğrenen türler, deterministik veya indeterministik türler algoritmik bir yapıya sahiptir. Bu özel yapılar yeni verilerle kendilerini güncelleyebilme veya dünyadaki raslantısallığa endekslenme gibi ekstra boyutlar sergileyebilseler bile bu özellikler bahsi geçen özgürlüğü elde etmek için yeterli değildir. Dolayısıyla insanın özgürlüğü algoritmik yapıyı aşan bir karaktere sahiptir. Sonuç olarak, insan özgürlüğüne ulaşması mümkün görünmeyen bir algoritmik yapı için **genel yapay zekâ** tezi gerçekçi bir hedef değildir.

**'ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN TERMS OF LAYING THE GROUNDWORK FOR
RESEARCHES IN ISLAMIC LAW
"Interdisciplinary Theoretical and Practical Studies on Artificial Intelligence"**

Abstract

Artificial intelligence (AI) basically aims to implemet the intelligent behavior observed in animals and humans in machines. The intelligence in animals and humans is called "natural intelligence". Beings with natural intelligence can perceive and interpret their environment, considering the conditions of their environment can act in way to increase the likelihood to achive their aims. The current perspective motivating AI studies is to achieve representing human mind in machines. The aim is to produce machines that could do what a human mind can do and even surpass the human capabilities. In this regard, we need to distinguish two different projects: 1) Narrow artificial intelligence that aims to model particular capacities of the human mind such as perceiving, language processing, finding strategies to achieve an aim, and deciding. 2) General artificial intelligence that aims to model all capacities of the human mind. In this presentation, I focus on the human free will that has capacity to freely choose between alternatives. It is an important aspect of the human mind. I will argue that AI based on algorithms could not have such a free will. All AI examples depend on algorithms however diverse they are. Even though various types of AI models could learn by themselves and update themselves with new data or could be indexed to randomness in the microworld, they are incapable of having genuine free will. Thus, human will transcends algorithms. As a result, general artificial intelligence is not a genuine goal for algorithmic machines that are incapable of having free will.

İSLAM HUKUKU ARAŞTIRMALARINA ZEMİN OLUŞTURMASI AÇISINDAN
“YAPAY ZEKA”

“Yapay Zeka” Konulu Disiplinler Arası, Teorik ve Pratik Çalışmalar”

YAPAY ZEKÂ BAĞLAMINDA AHLAK FELSEFESİ
ETHICS PHILOSOPHY IN THE CONTEXT OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE

Hasan Ocak*

* Doç. Dr., Iğdır Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri, Din Felsefesi, Iğdır, TÜRKİYE

Anahtar Kelimeler

Yapay Zeka
Ahlak, Hukuk
Felsefe, Din

Keywords

Artificial Intelligence
Ethics, Law
Philosophy, Religion

Corresponding Author

Hasan Ocak

ORCID

0000-003-2895-176

Özet

Biyolojik varlığıyla öteki canlılarla ortak yeme, içme, üreme, boşaltım gibi doğal özelliklere sahip olsa da, insan, medeni ve ahlaki bir varlık olmak için yaşamı boyunca uğraş verir. İlki doğal varlık yapısına, ikincisi de kendi yapımı olan, “insan elinden çıkma” varlık yapısına denk düşer. Şu halde ikinci varlık tarzı, “yapay”dır; erdemler, kötülükler, iyilikler, fenalıklar diye sınıflandırdığı bir ahlaksallık ve maddi-manevi öğelere ayrılabilen kültür fenomenlerini bizzat kendisi yapar. Biyolojik, doğal varlık yapısına, deneysel bilimlerin yardımıyla bazı müdahalelerde bulunur ama onu en azından şimdilik, tümüyle “kendi elinden çıkma” bir yapaylığa dönüştüremez. Oysa medeni ve ahlaki ve hukuki yönleriyle insan, baştanbaşa insanın kendi elinden çıkma, yapay ikinci ama asıl insani varlık tarzıdır. İşte bu kültürel yapısını ve onun formlarını doğaya uyarlamaya girişir.

Son yıllarda insan, maddi yapısının yanında manevi yapısına ilaveten, bir üst düzeye çıkma peşindedir ve yapay zeka adıyla kendine yeni bir yaşam alanı açma çabasını güder. İnsan beyni, Yapay Zekâ projesi yoluyla insanın kendi kendini keşfetmesi ve bilmesi merakına bir yanıt olma peşindedir. Beyin artık Yapay Zekâ ile işlenmekte, sınırları genişletilmekte ve sorunsuz nasıl işleyebilir sorusunun yanıtı aranmaktadır. Beyin doğal haliyle, sorunlu, sınırlı, işlenmemiş ve hala binlerce yıldır keşfedilmemiş öylece durmaktadır. Kendi başına gelişmesi yavaş, işlemesi sorunlu, çözümleme yeteneğinin gücü meçhuldür. Yapay Zekâ, beynin benzetimini gerçekleştirerek onu makine şeklinde yapay bir doğa olarak yeniden yaratmaktadır. İçten dışa bu hareket, insanın bu kez kendi doğasına yönelmiş bir kültürlenme hareketidir. Hatasız, sorunsuz ve aslının yaşadığı olumsuzlukları yinelemeyen Yapay Zekâ, insanın kendi beyni üzerine yazdığı bir senaryoyu andırır. Bu tebliğde, Yapay Zekâ çalışmalarının ve ortamının ahlaki ve hukuki yönlerine vurgu yapılacaktır, meselenin sadece bilimsel olarak değil, bir takım manevi değerler çerçevesinde de ele alınması gerektiği konusu tartışmaya açılmaya çalışılacaktır.

**'ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN TERMS OF LAYING THE GROUNDWORK FOR
RESEARCHES IN ISLAMIC LAW
"Interdisciplinary Theoretical and Practical Studies on Artificial Intelligence"**

Abstract

Even though he has natural features such as eating, drinking, reproduction and excretion in common with other living things with his biological existence, man strives throughout his life to be a civilized and moral being. The first corresponds to the natural entity structure, and the second corresponds to the "man-made" entity structure, which is his own creation. The second mode of being, then, is "artificial"; morality, which he classifies as virtues, vices, goodness, and vices, and cultural phenomena that can be divided into material-spiritual elements are made by himself. He makes some interventions in the biological, natural entity structure with the help of experimental sciences, but cannot turn it into a completely "self-made" artifact, at least for the time being. However, human, with its civil, moral and legal aspects, is an artificial, second but real human way of being, which is entirely made by the hand of man. It attempts to adapt this cultural structure and its forms to nature.

In recent years, human, in addition to his material structure, in addition to his spiritual structure, seeks to rise to a higher level and strives to open a new living space for himself with the name of artificial intelligence. The human brain seeks to be an answer to human self-discovery and self-knowledge through the Artificial Intelligence project. The brain is now processed with Artificial Intelligence, its borders are expanded and the answer to the question of how it can function smoothly is sought. The brain, in its natural state, is problematic, limited, unprocessed, and still remains unexplored for thousands of years. Its development is slow on its own, its functioning is problematic, and the power of its analytical ability is unknown. Artificial Intelligence simulates the brain and recreates it as an artificial nature in the form of a machine. This movement from the inside out is an acculturation movement, this time directed towards the human nature. Artificial Intelligence, which is error-free, trouble-free and does not repeat the negativities experienced by the original, resembles a scenario that a person writes on his own brain. In this paper, the moral and legal aspects of Artificial Intelligence studies and its environment will be emphasized, and that the issue should be handled not only scientifically but also within the framework of some moral values will be tried to be opened for discussion.

İSLAM HUKUKU ARAŞTIRMALARINA ZEMİN OLUŞTURMASI AÇISINDAN
“YAPAY ZEKA”

“Yapay Zeka” Konulu Disiplinler Arası, Teorik ve Pratik Çalışmalar”

YAPAY ZEKÂYA DAYALI MANEVİYAT ARAYIŞLARININ PSİKOSOSYAL TEMELLERİ

The Psychosocial Foundations of Artificial Intelligence-Based Spirituality Quests

Ali Baltacı*

*Doç. Dr., Artvin Çoruh Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Artvin, TÜRKİYE

Anahtar Kelimeler

Din, Maneviyat, Tanrı,
Yapay Zekâ, Sosyal
Psikoloji.

Keywords

Religion, Spirituality,
God, Artificial
Intelligence, Social
Psychology.

Corresponding Author

Ali BALTACI
dralibaltaci@gmail.com

ORCID

0000-0003-2550-8698

Özet

Bilim ve teknolojiadaki değişimle birlikte dijital dönüşüm, toplumun temel dinamiklerini etkilemiş; kamusal alana sirayet eden yoğun teknik bilgi, toplumu derin bir dönüşüme zorlamıştır. Toplumsal alanın temel öğelerinden olan din kurumu da farklı şekillerde dijital dönüşümden payına düşeni almıştır. Özellikle son yirmi yılda veri işleme teknolojileri, büyük verilerin kullanımı, otonom araçlar, öğrenen makineler, bulut teknolojileri ve yapay zekâ ile havacılık alanında yaşanan gelişmeler, Batı’da dijital teknolojilere dayalı transhümanistik felsefenin yaygınlaşmasına neden olmuştur. İnsan doğasının dijital araçlarla dönüşümünü temel alan transhümanizm, agnostik ve paganik öğelerle bezenmiş mitolojik bir maneviyat arayışını gündeme taşımış; dinin insan yaşamına anlam katan, yaşamı yönlendiren ve teskin edici gücünü kullanan sanal uygulamalarla yeni bir tanrı ve maneviyat tasavvuru oluşturmaya başlamıştır. Özellikle bilgisayar oyunları ve sosyal medyanın yaygın kullanımıyla birlikte etkisi hissedilmeye başlayan yeni manevi arayışlar, yapay zekâya dayalı somut bir tanrı ve din oluşturma gayesini gütmekte, evrensel ahlak kurallarını dijital ortama taşıyarak bilindik dinler veya kurumsal din dışında konumlanmış yeni bir insan tasavvuru önermektedir. Bu bildiri, dijitalleşme özelinde yapay zekâya dayalı yeni dini ve manevi arayışlara odaklanmakta; transhümanistik söylemin, insanın sosyal ve psikolojik varoluşuna etkilerinin izini sürerek yapay bir tanrı ve maneviyatın psikososyal kökenlerine ilişkin farklı önermeler öne sürmektedir. Anlayıcı bir yöntemle kurgulanmış olan çalışma, dijital toplum yapısal dönüşümünde etkili olan süreçlerden ziyade söz konusu girişimlerin bireyi nasıl etkilediği; bireyin yaşamında ne gibi değişimler önerdiği, var olan kurumsal/bireysel din, maneviyat ve tanrı tasavvurlarından ne ölçüde farklılaştığı ve dijital dini uygulamaların yakın gelecekteki olası etkilerini tartışmakta; yapay bir tanrının psikolojik, sosyolojik ve teolojik mekanizmalarına odaklanmaktadır. Çalışmanın sürmekte olan yapay zekâ eksenli dijitalleşme ve din tartışmalarına farklı bir bakış açısı geliştireceği umulmaktadır.

**'ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN TERMS OF LAYING THE GROUNDWORK FOR
RESEARCHES IN ISLAMIC LAW
"Interdisciplinary Theoretical and Practical Studies on Artificial Intelligence"**

Abstract

Along with scientific and technological advancements, digital transformation has had an impact on the fundamental dynamics of society; intense technical knowledge that has disseminated to the public realm has driven society to undergo profound alteration. Religion, as one of the fundamental parts of the social field, has also benefited from the digital revolution in several ways. Developments in data processing technologies, usage of big data, autonomous cars, learning machines, cloud technologies, artificial intelligence, and aviation, particularly in the recent two decades, have contributed to the growth of transhumanistic thought based on digital technology in the West. Transhumanism, which is based on the transformation of human nature through the use of digital tools, has sparked a search for a mythological spirituality adorned with agnostic and pagan elements; it has begun to create a new vision of God and spirituality through virtual applications that add meaning to human life, direct life, and use its soothing power. New spiritual pursuits, particularly with the widespread use of computer games and social media, aim to create a concrete God and religion based on artificial intelligence, as well as to propose a new human imagination that exists outside of known religions or corporate religions by transferring universal moral rules to the digital environment. This paper focuses on new religious and spiritual pursuits based on artificial intelligence, specifically digitalization; by tracing the effects of transhumanistic discourse on human social and psychological existence, it proposes various hypotheses regarding the psychosocial origins of an artificial God and spirituality. The study, which was designed with an interpretative method, focuses on how these initiatives affect the individual rather than the processes that are effective in the structural transformation of the digital society; discusses what kind of changes it proposes in an individual's life, how it differs from existing institutional/individual religion, spirituality and god conceptions, and the possible effects of digital religious practices in the near future. Also it focuses on the psychological, sociological and theological mechanisms of an artificial God and spirituality. It is intended that the study would provide a new viewpoint on the continuing debates around artificial intelligence-driven digitalization and religion.

İSLAM HUKUKU ARAŞTIRMALARINA ZEMİN OLUŞTURMASI AÇISINDAN
“YAPAY ZEKA”

“Yapay Zeka” Konulu Disiplinler Arası, Teorik ve Pratik Çalışmalar”

KURUMSAL DİN, TOPLUMSAL NORMLAR VE YAPAY ZEKÂ
(Dinî Sosyolojik Bir Analiz)
INSTITUTIONAL RELIGION, SOCIAL NORMS AND ARTIFICIAL INTELLIGENCE
(A Religious and Sociological Analyze)

Ali Fidan*

* Doç. Dr., Trabzon Üniversitesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, Din Sosyolojisi Anabilim Dalı, Trabzon, TÜRKİYE

Anahtar Kelimeler

Din, Toplum, Toplumsal
Normlar, Yapay Zeka

Keywords

Religion, Society, Social
Norms, Artificial
Intelligence

Corresponding Author

Ali FİDAN
alifidan@trabzon.edu.tr

ORCID

0000 0001 5842 0444

Özet

“Artificial Intelligence” olarak adlandırılan yapay zekâ, her insanda farklı bir anlam çağrışımı yapmaktadır. Yapay zekâ kavramı, zihinlerde, bazen insanoğlunun yerini alan elektromekanik bir robotu, bazen de herhangi bir fiziki varlığı olmayan ancak algoritmalarla kendisini geliştirebilen bir yazılım türü vb. çağrıştırmaktadır. Ancak unutulmamalıdır ki yapay zekâ ile ilgili en ufak bir bilgi kırıntısına sahip olan herkes; insanoğlu ile makinalar arasında kesin bir farklılığın olduğunu da bilincindedir. Bilgiye dayalı yapay zekâ ve uzman sistemler, doğal diller (bilgisayar ile doğrudan iletişim), beşeri algılama yeteneklerinin simülasyonu (görme, konuşma, işitme, koklama vb.), robotikler (rutin, kirli ve tehlikeli işler için kullanılan robotikler), bilgi tabanlı yapay zekâ ve uzman sistemler, bilgi tabanlı yapay zekâ sistemi ve belli bir uygulama alanına (bilgisayar onarımı gibi) ait sistemlerin tümü; toplumsal bir varlık olarak insanın ilgi, bilgi, iletişim ve etkileşim alanının içinde yer alır. Sosyal bilimlerden bu durum, insan gibi düşünen, davranan ve rasyonel karar veren sistemlerin varlığı ile ifade edilmektedir. Elbette bilgisayarlar hiçbir zaman insanoğlunun yaratıcılık, duyu ve mizacının benzeşimini aktarabilme becerisine sahip olamayacaktır. Bununla beraber, bilgisayarların belirli insan davranışlarını (nesneleri alma ve bunları belirlenmiş yerlere yerleştirme gibi) yapan makinalara yön vermesi ve belli bir uzmanlık alanı ile ilgili (veri hesaplaması, tıbbi teşhis gibi) beşeri düşünme sürecinin benzeşimini yapan (simüle eden) sistemlere beyin olma becerisine sahip olması da mümkündür. İnsan gibi düşünen ve davranan bir program üretmek için insanların nasıl düşündüğünü saptamak gerekir. Bu da psikolojik ve sosyolojik deneylerle yapılabilir. Hatta yeterli sayıda deney yapıldıktan sonra elde edilen bilgilerle bir kuram oluşturulabilir. Daha sonra bu kurama dayanarak bilgisayar programı üretilebilir. Eğer programın giriş/çıkış ve zamanlama davranışı insanlarınkine eşit ise programın düzeneklerinden bazılarının insan beyninde de mevcut olabileceği söylenebilir. Ancak din hususu söz konusu olduğunda durum biraz daha değişmektedir. İncanın sübjektifliği bir anlamda yapay zekâ sınırlarını aşabilmektedir. İnsani eylemler içerisinde bulunabilen bir yapay zekâ ve ürünü, az önce de belirtildiği üzere, pekâlâ çok profesyonel bir şekilde ve gerçeğinden ayırt edilemeyecek düzeyde yapılabilir. Fakat inanan bir robot yapmak en azından bu zamana kadar mümkün olmamıştır.

Yukarıda kısaca ifade edildiği üzere bir şekilde hayatımıza dâhil olan yapay zekâ ve açılımları, toplumsal bir varlık olarak insanın ve fiillerinin etkileşim alanına dâhil olmaktadır. Bilinçli fiil, din alanı söz konusu olduğunda; mükellefiyet, irade, fiil ve sorumluluk ölçüsüyle değerlendirilmektedir. İşte bu çalışmada din-insan, din-toplum, din-sosyal hayat ve din-toplumsal normlar ilişkisi bağlamında; yapay zekâ olgusuna avantajları-dezavantajları, fırsatları-tehditleri ekseninden bakılmaya çalışılacaktır. Nihayetinde ise yapay zekâ ve toplumsal boyutları dinî sosyolojik perspektiften değerlendirilmeye çalışılacaktır.

**'ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN TERMS OF LAYING THE GROUNDWORK FOR
RESEARCHES IN ISLAMIC LAW
"Interdisciplinary Theoretical and Practical Studies on Artificial Intelligence"**

Abstract

Artificial intelligence, called "Artificial Intelligence", connotes a different meaning in each person. The concept of artificial intelligence includes an electromechanical robot that sometimes replaces human beings, and sometimes a type of software that does not have any physical existence but can improve itself with algorithms, etc. it evokes. However, it should not be forgotten that anyone who has the slightest bit of information about artificial intelligence; It is also aware that there is a definite difference between human beings and machines. Knowledge-based artificial intelligence and expert systems, natural languages (direct communication with the computer), simulation of human perception abilities (seeing, speaking, hearing, smelling, etc.), robotics (robotics used for routine, dirty and dangerous work), knowledge-based artificial intelligence and expert systems, knowledge-based artificial intelligence system and all systems belonging to a certain application area (such as computer repair); as a social being, it takes place in the field of human interest, information, communication and interaction. In terms of social sciences, this is expressed by the existence of systems that think, act and make rational decisions like humans.

Of course, computers will never have the ability to convey the analogy of human creativity, emotion and temperament. However, computers have the ability to direct machines that perform certain human behaviors (such as picking up objects and placing them in designated places) and to be the brains of systems that simulate (simulate) the human thinking process related to a particular area of expertise (such as data computing, medical diagnosis) is also possible. In order to produce a program that thinks and acts like a human, it is necessary to determine how people think. This can be done through psychological and sociological experiments. Even after a sufficient number of experiments have been done, a theory can be formed with the information obtained. A computer program can then be produced based on this theory. If the program's input/output and timing behavior is equal to that of humans, it can be said that some of the program's mechanisms may also exist in the human brain. However, when it comes to religion, the situation is a little different. The subjectivity of belief can, in a sense, exceed the limits of artificial intelligence. An artificial intelligence that can perform humane actions and its product can be made very professionally and indistinguishably from the real thing, as mentioned before. But making a believing robot has not been possible, at least until now.

As briefly stated above, artificial intelligence and its expansions, which are somehow included in our lives, are included in the field of interaction of man and his actions as a social entity. Conscious action, when it comes to the field of religion; liability is evaluated in terms of will, action and responsibility. In this study, in the context of the relationship between religion-human, religion-society, religion-social life and religion-social norms; artificial intelligence phenomenon will be tried to be looked at from the axis of advantages-disadvantages, opportunities-threats. Finally, artificial intelligence and its social dimensions will be evaluated from a religious sociological perspective.

İSLAM HUKUKU ARAŞTIRMALARINA ZEMİN OLUŞTURMASI AÇISINDAN
“YAPAY ZEKA”

“Yapay Zeka” Konulu Disiplinler Arası, Teorik ve Pratik Çalışmalar”

POST-KOLONYAL DÜŞÜNCE AÇISINDAN METAVERSE, TRANSHÜMANİZM &
POSTHÜMANİZM

Metaverse, Transhumanism and Posthumanism in Perspective of Postcolonial Thought

Muhammed Özdemir*-Fethi Arslan**-Nevin Başaran***

*Doç. Dr., Mersin Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi/Felsefe ve Din Bilimleri, Mersin, TÜRKİYE

**Doç. Dr., Mersin Üniversitesi, Mersin, TÜRKİYE

***Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul, TÜRKİYE

Anahtar Kelimeler

Post-kolonyalizm, Dijital
Ekonomi, Metaverse,
Transhümanizm,
Posthümanizm.

Keywords

Religion, Spirituality, God,
Artificial Intelligence, Social
Psychology.

Corresponding Author

Muhammed ÖZDEMİR
Muhmmetozdemir2012@gmail.com
ail.com

Fethi ARSLAN
Nevin BAŞARAN

ORCID

0000-0001-8465-1924

Özet

Bu bildirinin amacı, içerisinde Güney Amerika, Doğu Avrupa, bütün Asya, bütün Afrika ve Ortadoğu ülkelerinin bulunduğu post-kolonyal coğrafya açısından metaverse, transhümanizm ve posthümanizm kavramlarını değerlendirmektir. Post-kolonyal coğrafyanın temel özelliği, gelişmekte olan ekonomi toplumlarının yaşadığı bir coğrafya olmasıdır. Gelişmekte olan ekonomilerin küreselleşme ve bireyselleşme dönemlerindeki rolleri ve kaderleri, ekonomik, entelektüel ve akademik ölçütler bakımından edilebilir. Biyo-teknolojik ve yapay zekâ tabanlı gelişmeler dünyadaki coğrafi dağılımı değiştirecek gibi görünmekte olup, bu veri, dünya toplumları açısından bir umuda vesile olmuştur. Bununla birlikte enerji kaynakları, teknoloji ve gıda bakımından hazırlıklı olan toplumlar ile hazırlıklı olmayan toplumlar yeniden ayıklanacaklardır. İslâm toplumları içerisinde Malezya, Pakistan, İran ve Türkiye gibi nispeten dikkat çeken ekonomik gelişmelere sahip ülkeler vardır. Ama söz konusu ülkelerin Çekya, Güney Kore, Çin, Tayvan, Nijerya ve Brezilya gibi post-kolonyal diğer ülkeler arasındaki konumu seçkin değildir. Bu vakıa, yapay zekâ, metaverse, transhümanizm ve posthümanizm kavramları karşısında edilgen ve çoğunlukla tüketici konumunda davranabilecek insan koşullanmasına göndermede bulunmaktadır. Bu davranış özelliğinin saptanması ve doğru yönetilebilmesi, Müslüman ülkelerin gelişme hızını artırabileceği için önemlidir. Bu bildiri, post-kolonyal teori ile birer tüketim çerçevesi olarak posthuman özelinde geliştirilmiş transhümanizm, posthümanizm ve metaverse kavramlarını birlikte etüt etmeyi taahhüt etmektedir. Gelişmiş gerçek dünya olarak Batı coğrafyasındaki yeniliklerin planlı ve programlı değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda bildiri, kalkınma ve büyümenin yeni dijital aşamalarında da post-kolonyal teorisinin işgöreceği savına yaslanmaktadır. Çünkü ekonomik, siyasi, askeri ve kültürel ilişki biçimlerinin tamamı yine emek ve Pazar gerçekleriyle yol alabilecektir. Post-kolonyal teorisinin sağladığı birikim bundan sonraki entelektüel ve sosyal bilimsel analizlerde daha çok işe yarayabilir.

**'ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN TERMS OF LAYING THE GROUNDWORK FOR
RESEARCHES IN ISLAMIC LAW
"Interdisciplinary Theoretical and Practical Studies on Artificial Intelligence"**

Abstract

The aim of this article is to evaluate the concepts of metaverse, transhumanism and posthumanism in terms of postcolonial geography, which includes South America, Eastern Europe, all of Asia, all African countries and the Middle East. The main characteristic of postcolonial geography is that it is a geography in which developing economic societies live. The role and destiny of emerging economies in times of globalization and individuation have been passive according to economic, intellectual and academic criteria. Biotechnological and artificial intelligence-based developments seem to be changing the geographical distribution in the world and these data have given hope to the societies of the world. However, societies that are prepared in terms of energy resources, technology and food and societies that are not prepared will be weeded out again. Among Islamic societies, there are countries with relatively remarkable economic developments such as Malaysia, Pakistan, Iran and Turkey. But the position of these countries among other post-colonial countries such as the Czech Republic, South Korea, China, Taiwan, Nigeria and Brazil is no different. This case relates to human conditioning, which, given the concepts of artificial intelligence, metaverse, transhumanism and posthumanism, can act passively and often in a consumer position. It is important to recognize and properly manage this behavioral trait as it can increase the rate of development in Muslim countries. This paper examines together postcolonial theory and the concepts of transhumanism, posthumanism and metaverse, specifically developed for posthumanism as a consumer framework. As a developed real world, innovations in Western geography should be planned and evaluated in a programmed way. In this context, the paper relies on the argument that postcolonial theory will also work in the new digital stages of development and growth. This is because all forms of economic, political, military and cultural relations will be able to keep pace with the realities of labor and the market. The accumulation of postcolonial theory can be more useful in future intellectual and social science analyses.

İSLAM HUKUKU ARAŞTIRMALARINA ZEMİN OLUŞTURMASI AÇISINDAN
“YAPAY ZEKA”

“Yapay Zeka” Konulu Disiplinler Arası, Teorik ve Pratik Çalışmalar”

EĞİTİM SÜRECİNDE YAPAY ZEKADAN
KULLANIMIN ÖZEL YÖNLERİ

Gülnaz Sattarova *

* Doç. Dr., Özbekistan Cumhuriyeti Bilimler Akademisi, ÖZBEKİSTAN

Anahtar Kelimeler

yapay zeka, zeka,
bilgisayar, akıllı okul,
robot, bilim kurgu,
çubuklar, robot
öğretmenler

Keywords

Corresponding Author

Gülnaz SATTAROVA
noza1969@mail.ru

ORCID

0000-0003-3387-7004

Özet

Günümüz dünyasında yapay zeka en önemli teknolojilerden biri haline uç ulgurdi. Geçen yüzyılın başında yalnızlık filmlerde ve çeşitli bilim kurgu romanlarında görebileceğimiz sahneler hayatımızın çoğu yapay zeka gelmesiyle gerçek oluyor. Yapay zeka dünya teknoloji pratiğinde hızlandırılmış ve yaygın kullanımın yanı sıra benzer dijital media insan hayatında bilginin yüksek kalitede kullanımı bu alanda kalifiye personel sağlamak eğitim için uygun koşullar yaratmak bugünün talebidir. Genellikle robot dediğimizde çoğu kişinin aklına insan gibi konuşabilen ve tüm işi yapabilen asistanlar gelir. Ancak bu nispeten daha geniş bir kavramdır. Aslında mobil cihazınızdaki uygulamalar: google-tercüman, sözlükler, çeşitli oyunlar vb. de yapay zekanın açık bir örneği olabilir. Yalnızca kapsamı daha küçüktür ve size yalnızca belirli bir yönde yardımcı olabilir. Yapay zeka, genellikle insan zihninin yeteneklerini içeren ayrı bir bilgisayar bilimi dalıdır: dili anlama, öğretme, tartışma, problem çözme çözme, tercüme etme ve benzer yeteneklere sahip bilgisayar sistemleri oluşturma. Günümüzde yapay istihbarat sağlık, enerji, madencilik sanayi, tarım, eğitim, makine ses geliştirme, ses asistanları, çevrimiçi sohbet ve iletişim ve yazılım geliştirmede etkin olarak kullanılmaktadır. Yapay zekanın geliştirilmesi ve Bilgisayarları değiştirme süreci, yani transistörlerin gelişimine paralel olarak. Ancak bu fikir sadece yapay zeka bilgisayar teknolojisi ile ilgili sonuca götürmemelidir. Aksine - yapay zeka tıp, mühendislik ve sanayi alanlardan psikolojiye birçok discipline doğrudan ilgili ve hepsi ihtiyaçlara göre yapılandırılmış sektör belirtir. Yapay zekayı geliştirmek ve iyileştirmek için Taşkent'te bir araştırma enstitüsü açıldı. Muhammed el-Khwarizmi'nin adını taşıyan Taşkent Bilgi Teknolojileri Üniversitesi'nde Bilgi ve İletişim Teknolojileri Araştırma ve Yenilik Merkezi temelinde kurulmuştur. Bu enstitünün kurulması aynı zamanda yapay zekanın hayatımızda yaygınlaşması, her alanda yaygın olarak kullanılması ihtiyacı anlamına gelmektedir.

İSLAM HUKUKU ARAŞTIRMALARINA ZEMİN OLUŞTURMASI AÇISINDAN

“YAPAY ZEKA”

“Yapay Zeka” Konulu Disiplinler Arası, Teorik ve Pratik Çalışmalar”

Dijital Eksen, Medeniyetlerin İmkân ve Krizleri

Dijitalizm ve Yapay Zekada maddi ve manevi inşa, tüketim, takip ve yorum süreçleri: Doğu-İslam

Toplumlarda Nükleer -fraktal- Yok Oluş Krizi

The Digital Axis, the Possibilities and Crises of Civilizations

Material and spiritual construction, application and interpretation in digitalism and artificial intelligence
in societies: East-Islam Nuclear-Fractal-Extinction Crisis

Ali Öztürk*

*Assoc. Prof. Dr. Alanya Alaaddin Keykubat University, Antalya, TÜRKİYE

Anahtar Kelimeler

Medeniyet, Dijitalizm, Kriz,
Yapay Zeka

Corresponding Author

Assoc. Prof. Dr.

imajoloji@gmail.com

ORCID

0000-0002-7810-3152

Özet

Batı-dışı toplumlar kavram ve olguları bir mucize gibi algılar. Gökten bir cisim yaklaşıyor öyle ise ne yapalım? Bunun birçok sebebi vardır ve elbette tamamen yanlış da değildir. Oysaki beşerî üretimler, kaynak ve fonksiyon olarak, temel kimi metafiziklere, kimi maddi organizasyonlara, kimi kendine özgü süreçlere ve en önemlisi ise kimi öznelerin motivasyon ve yönelimlerine bağlı olarak şekil bulur.

Çok kestirmeden söylemek gerekirse dijitalizm dalgası başarılı bir batı ve uzak doğu insan ve metafizikleri imitasyonudur. Bu yeni nesil bir Platon mağarasıdır. Bu imitasyon teknik ve ürünlerin doğası gereği daha matematiksel, geometrik algoritmalar ile elektronik akımların izdivacı ve biyolojik dünyanın işgali, manevi dünyanın yeni nesil inşası şeklinde ilerlemektedir, ayrıca ara yüz kimi esaslı bahisler de vardır.

İşte bu ara yüz programlar diji-evrensel imkânı garantiye almak içindir. Dışarıda kalanlar oyunu burada oynar ve burada sisteme dahil olurlar. Bu yüzden bu kesimler hep maruz kalmak ve ama sürece de katkı vermek için zorunlu dijital-maraba rolü üstlenirler. Ara yüz çiplerin hiyerarşisi vardır, onlar da misyonerler, sakiler ve tüketenler gibi roller üstlenirler.

Peki, İslam dünyasının bu krizi aşarak değişimin merkezinde ve belirleyeni olmak gibi bir şansı var mıdır? En azında bu mağaranın doğrudan inşa aşamasında yer almaz ise bile onun karanlık yüzüne ışık tutmak ya da mahkûmların ipini çözmek gibi bir imkâna sahip midir? Bu çalışma bu sorular çerçevesinde dijital evrenin, evrimi, metafiziği, etiği inşa ve fonksiyonlarını ele almak ve Doğu İslam dünyasının araçsallaştırılarak fonksiyonelleştirilmesine rağmen öznelik imkanından yoksun ve kadim ontolojisinin tamamen yok olması konusunu ele almaktadır. Bu ve bu sorunlara bağlı olarak da çalışma, Doğu-İslam dünyasının ontolojisine yaslanan esaslı teklif, tadil, ihya ve inşa imkânlarını dijitalizm ve yapay zekânın onto-epistemik imkanlarına bağlı olarak analiz etmeyi hedeflemektedir.

**'ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN TERMS OF LAYING THE GROUNDWORK FOR
RESEARCHES IN ISLAMIC LAW
"Interdisciplinary Theoretical and Practical Studies on Artificial Intelligence"**

Abstract

Non-Western societies perceive concepts and phenomena as a miracle. What should we do if an object is approaching from the sky? There are many reasons for this, and of course it is not entirely wrong. However, human productions, as resources and functions, take shape depending on some metaphysics, some material organizations, some unique processes, and most importantly, the motivation and orientation of some subjects. To put it very briefly, the new digitalism is a successful imitation of western and far eastern civilizations and metaphysics. This is a *new generation Plato cave*.

Due to the nature of these imitation techniques and products, more mathematical, geometric algorithms and electronic currents are combined, and the occupation of the biological world is progressing in the form of a new generation construction of the spiritual world. There are also some fundamental bets on the interface. These interface programs are for securing the digital-universal possibility. The outsiders play the game here and are included in the system here. That's why these segments always take on the role of digital-proletarian to be exposed and to contribute to the process. There is a hierarchy of interface chips, and they take on roles such as missionaries, ganymedes, and consumers. Well, does the Islamic world have a chance to overcome this crisis and become the center and determinant of change? Even if he can't at least build this cave, does he have a chance to light it or undo the prisoners?

This study deals with the evolution, metaphysics, ethics, construction and functions of digitalism within the framework of these questions, and the functionalization of the Eastern Islamic world by instrumentalization, but the complete disappearance of its ontology by leaving the possibility of subjectivity. Depending on these and these problems, the study will examine the ontology-based proposal, amendment, revival and construction possibilities of the Eastern-Islamic world on digitalism and artificial intelligence.

**İSLAM HUKUKU ARAŞTIRMALARINA ZEMİN OLUŞTURMASI AÇISINDAN
“YAPAY ZEKÂ”**

“Yapay Zekâ” Konulu Disiplinler Arası, Teorik ve Pratik Çalışmalar”

**2001-2021 YILLARI ARASINDA GÜNÜMÜZ FARŞÇASINDA YAPAY ZEKÂ İLGİLİ İLE YAPILAN
ÇALIŞMALARIN TESPİTİ
Determination Of Artificial Intelligence-Related Studies Between
2001-2021 In Contemporary Persian**

İzzetullah Zeki*

* Doç. Dr.; Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, İslam Sanatları ve Tarihi Bölümü, Burdur, TÜRKİYE

Anahtar Kelimeler

Farsça, Yapay Zeka,
Araştırma

Keywords

Persian, rtificial
Intelligence,
Research

Corresponding Author

İzzetullah ZEKİ
izeki@mehmetakif.edu.tr

ORCID

0000-0001-6571-7377

Özet

“2001-2021 Yılları Arasında Günümüz Farsçasında Yapay Zekâ İlgili ile Yapılan Çalışmaların Tespiti” başlıklı bildiride son yirmi arasında İran merkezli yapay zekâ ile ilgili Farsçada yapılan araştırmaların tespit edilmesi hedeflenmektedir. Farsçada Hûş-ı Mesnuî (هوش مصنوعی) olarak geçen yapay zekâ, insanın yaptığı yapan makine hüneri olarak tarif edilmiştir. Araştırma sırasında yapay zekanın tarihsel gelişimi, fonksiyonları ve geleceği ile ilgili 124 adet araştırma makalesi tespit edilmiş, konu ile doğrudan ilgili olan makalelerin bazılarının başlıkları aşağıda zikredilmiştir.

2001 yılında Nizameddin Fakih, “Yapay Zekâ Kullanılarak Optimal Uyarlanabilir Kontrol Sistemi Tasarımı (Örnek Çalışma: Tar Tar Rafinerisi Üretim Hattı) konulu makalesini, 2002 yılında Ferhat Samedzadegan “Yapay Zekâ ve Entegrasyon Teorisi Kavramlarının Eşzamanlı Uygulamasına Dayalı Üç Boyutlu Nesnelerin Otomatik Tespiti” başlıklı makalesini yazmıştır. 2005 yılında Pur Azin Şehriyar, “Meta-Muhakeme: Yapay Zekanın İdeal Hedeflerine Giden Bir Yol” konulu makalesini, 2006 yılında Adil Azer, Amir Afsar ve Perviz Ahmedi “Hisse Senedi Fiyat Endeksi Tahmininde ve Hibrit Model Tasarımında Klasik Yöntemlerle Yapay Zekanın Karşılaştırılması” üzerine durmuştur. 2007 yılında Azam Keremî, “Yapay Zekâ Kullanarak STATCOM ve IPFC Kullanarak Voltaj Güvenliğini ve Yoğunluk Yönetimini Artırma” başlıklı çalışmayı yapmıştır.

2010 yılında Şehram Gilani Niya, “Yönetimsel Tahminlerin Doğruluğunu Artırmaya Uygun Yapay Zekâ ve Algoritma” ve Muhammed Rıza Haşimi, “Beyhaki'nin Tarih Yazımı Üslubunun Özelliklerinin Yapay Zekâ Kuramı Çerçevesinde Anlatsal Analizi” konulu makalesini yazmıştır. 2016 yılında Firoozeh Dokhani “Sibernetik ve Yapay Zekâ” ve Muhammed Tehmasabi konulu çalışmasını yapmıştır. 2018 yılında Mir Mikail Mir Hüseyini, “Yapay Zekâ Kullanarak Akut Apandisitinin Daha İyi Teşhisi” başlıklı makalesini, Ebü'l-Fazl Sabramiz, “Yapay Zekânın Dilbilimsel Olarak Anlaşılması İçin Çerçeve Sorunu ve Yeniden Yorumlanması”na dikkat çekmiştir. 2019 yılında Mehdi Sipehri, “Taşkın Debi Tahmininde Yapay Zekâ Modellerinin Değerlendirilmesi” konulu makalesini, 2020 yılında Abdullah Recebi, “Yapay Zekada Garanti (Zıman)” konulu makalesini ve 2021 yılında Ferişid Feriduni “Kâr Yumuşatmayı Tahmin Etmede Yapay Zekâ Algoritmasının Uygulanması” başlıklı makalesini yazmıştır.

**'ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN TERMS OF LAYING THE GROUNDWORK FOR
RESEARCHES IN ISLAMIC LAW**

"Interdisciplinary Theoretical and Practical Studies on Artificial Intelligence"

Abstract

In the paper titled "Detection of Studies on Artificial Intelligence in Today's Persian Between 2001-2021", it is aimed to identify the studies conducted in Persian on artificial intelligence in Iran between the last twenty years. Artificial intelligence, which is referred to as Hûsh-ı Masnui (هوش مصنوعی) in Persian, has been described as a machine skill that does what humans do. During the research, 124 research articles on the historical development, functions and future of artificial intelligence were identified, and the titles of some of the articles directly related to the subject are mentioned below.

In 2001, Nizameddin Fakih wrote his article on "Optimal Adaptive Control System Design Using Artificial Intelligence (Case Study: Tar Tar Refinery Production Line)" and in 2002 Ferhat Samedzadegan wrote his article "Automatic Detection of Three-Dimensional Objects Based on Simultaneous Application of Artificial Intelligence and Integration Theory Concepts". In 2005, Pur Azin Shahriar focused his article on "Meta-Reasoning: A Path to the Ideal Goals of Artificial Intelligence", and in 2006 Adil Azer, Amir Afsar and Perviz Ahmadi focused on "Comparison of Classical Methods with Artificial Intelligence in Stock Price Index Estimation and Hybrid Model Design". In 2007, Azam Keremî carried out a study titled "Increasing Voltage Safety and Intensity Management Using Artificial Intelligence and Using STATCOM and IPFC".

In 2010, Shahram Gilani Niya wrote articles on "Artificial Intelligence and Algorithm Suitable for Increasing the Accuracy of Managerial Forecasts" and Muhammed Rıza Hashemi, "Narrative Analysis of the Characteristics of Beyhaki's Historiography Style in the Framework of Artificial Intelligence Theory". In 2016, Firoozeh Dokhani did her work on "Cybernetics and Artificial Intelligence" and Muhammed Tehmasabi. In 2018, Mir Mikail Mir Huseyni's article titled "Better Diagnosis of Acute Appendicitis Using Artificial Intelligence", Ebü'l-Fazl Sabramiz drew attention to "Framework Problem and Reinterpretation for Linguistic Understanding of Artificial Intelligence". In 2019, Mehdi Sipehri wrote his article on "Evaluation of Artificial Intelligence Models in Flood Flow Prediction", Abdullah Recebi wrote his article on "Guarantee (Time) in Artificial Intelligence" in 2020, and Ferið Feriduni wrote his article titled "Application of Artificial Intelligence Algorithm in Predicting Snow Softening".

İSLAM HUKUKU ARAŞTIRMALARINA ZEMİN OLUŞTURMASI AÇISINDAN
“YAPAY ZEKÂ”

“Yapay Zekâ” Konulu Disiplinler Arası, Teorik ve Pratik Çalışmalar”

MASLAHAT VE MEFSedet AÇISINDAN YAPAY ZEKÂ KONUSUNDA BİR
DEĞERLENDİRME

“An Assessment on Artifical İntelligence According to Maslahat and Mefsedet”

Adnan Memduhoğlu *

* Doç. Dr., Siirt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Temel İslam Bilimleri Bölümü, Siirt, TÜRKİYE

Anahtar Kelimeler

Fıkıh, İslam Hukuku,
maslahat ve mefsedet,
robotik, yapay zekâ

Keywords

Fiqh, İslamic law maslahat
and mefsedet, robotic,
artificial intelligence

Corresponding Author

Adnan MEMDUHOĞLU
adnanmemduhoglu@siirt.ed
u.tr

ORCID

0000-0002-0730-5566

Özet

“Belli bir program dâhilinde tanımlanan görevleri yerine getirmek için insan zekâsını taklit eden ve topladıkları bilgilere göre yinelemeli olarak kendilerini iyileştirebilen sistemler veya makineler” şeklinde tanımlanan yapay zekâ, veri analizi ve veriler arasında tercih yapabilme yeteneği ve süreci ile ilgili bir teknolojidir. Yapay zeka ilk başta, insan yeteneklerini, yaşam kalitesini ve standartlarını önemli ölçüde geliştirebilmek umuduyla tasarlanmıştır. İnsan yaşamının bir parçası hâline geldikçe yapay zekânın hareket alanı bir karma gerçekliğe dönüşmekte ve bir dizi endişeyi de beraberinde getirmektedir. Bu aşamada insanın sanal âleminin içinde kaybolmadan, insani değerlerini yitirmeden hayatîyetini devam ettirmesi önem arz etmektedir. Şüphesiz insanın kontrolünde ve insanlığın iyiliği için kullanıldığında yapay zekânın büyük fayda sağlayacağı, insanın kontrolünden çıktığında ve kötü amaçlar için kullanıldığında ise ciddi tehlike arz edebileceği açıktır. Bu nedenle yapay zekâ ve kullanımı ile ilgili gerekli hukukî düzenlemelerin acilen yapılması elzemdir. İnsanın sadece yapay zekâyı denetleyebilmesi değil, aynı zamanda onu insanlığın maslahatına uygun kullanması, faydalı içerikler üretmesi daha da önem arz etmektedir. Gelecekte dinî, ahlaki, hukuki, felsefî ve iktisadî kırılmanın yaşanmasına sebebiyet verebilecek olan yapay zekâ teknolojisi konusunda süreci daha yararlı ve daha sancısız atlatabilmek için geç kalmadan gerekli tedbirler alınmalıdır. Bu alanda yapılacak hukukî düzenlemelerde kişi ve kamu yararının (maslahat) sağlanması yanında kişiye ve kamuya zarar verebilecek durumlara (mefsedet) karşı önlemler alınması da hedeflenmelidir. Yapay zeka çalışmalarının genel ahlâk ve hukuk kurallarına uygun yürütülmesi, kişisel, çevresel ve toplumsal zarara yol açmaması gerekir. Gelecekte karşılaşılabilecek muhtemel sorunların önüne set çekmek için yapay zekâ sistemlerin kontrolünün mutlaka insanın elinde olmasını esas alacak ve insanların yapay zekâ robotlarının tahakkümüne girmesini önleyecek hukukî mevzuatların düzenlenmesi büyük önem arz etmektedir. Yapay zeka makinalarının yazılım programlarında, insana ve çevreye zarar verecek her türlü eyleme karşı önleyici hukukî düzenlemelerin yapılması şarttır. Bu doğrultuda yapılacak hukukî düzenlemelere ilaveten, vukuu durumunda işlenecek suçlara karşı devreye girecek olan caydırıcı cezaların da iyi tanımlanması ve uygulanması gerekir. Yapay zekâ robotu insan değil ancak cemaadât / eşya kategorisinde değerlendirilmelidir. Bu sebeple yapay zekâ makinaları ahlâki ve hukukî özne olarak insanla eşit haklara sahip kabul edilmemelidir. Belki kısmi açıdan sınırlı bir takım hukukî haklar tanımlanabilir. Tabi bu sınırlı haklar tek başına düşünülmemeli, aynı zamanda makinalara sahip olan kişilere yüklenecek mükellefiyetlerle de dengelenmelidir. Hak ve sorumluluklar açısından yapay zeka hukuku çerçevesinin, şahıs hukukundan ziyade eşya hukuku ile ilintili olarak düzenlenmesinin daha isabetli olacağı düşünülmektedir. Yapay zekâ teknolojilerindeki

**'ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN TERMS OF LAYING THE GROUNDWORK FOR
RESEARCHES IN ISLAMIC LAW**

"Interdisciplinary Theoretical and Practical Studies on Artificial Intelligence"

sektörel gelişime paralel olarak özel eşya hukuku, mali hukuk, ceza hukuku vb. alanlardaki düzenlemelerin geliştirilmesi ve bu hukuk dallarında sürekli güncellemeler yapılması da elbette kaçınılmaz görünmektedir. Bu çalışmada, İslam hukukunda şahıs, ehliyet, sorumluluk gibi çeşitli perspektiflerden yapay zekâ robotları konusu ele alınıp değerlendirilecektir. Yapay zekâ robotlarına mukayyed / sınırlı bir elektronik kişilik tanınması konusu irdelenecek, yapay zekâ teknolojileri alanında "maslahat" ilkesi ışığında faydalı ve güvenli sistemler üretilmesi, "sedd-i zerayı" delili doğrultusunda muhtemel veya vuku bulmuş olan zararlı sonuçlara karşı ne tür hukuki tedbirler alınması gerektiği üzerinde bazı değerlendirmeler yapılacaktır.

Abstract

The artificial intelligence is the technological system or machines that imitate human brain and improve themselves according to the data they obtain and which can do data analyses and choices among the data and manage the related process. At the beginning the artificial intelligence was designed in the expectation to improve the quality skills and standards of human lives. As becoming a part of human lives, it takes an ample scope and become a more complicated fact and creates anxiety. In this phase it is very important for human beings to maintain their lives without losing their values, and not getting lost in that virtual universe. It is actually clear that if it is under the human control and used for human benefit it will be very helpful but if not it will be very harmful. So the necessary juridical regulations must be done soon. Artificial intelligence should not only be under the control of human being but also it will be beneficial to be used for improvement of our civilization and produce useful products. The necessary measures should be taken to prevent religious, moral, juridical, philosophical breaks that the artificial intelligence will cause in future and the process must be managed carefully. In this study the individual, qualification, responsibility of human being and the artificial intelligence robots, will be examined according to Islamic Law.

**İSLAM HUKUKU ARAŞTIRMALARINA ZEMİN OLUŞTURMASI AÇISINDAN
“YAPAY ZEKA”**

“Yapay Zeka” Konulu Disiplinler Arası, Teorik ve Pratik Çalışmalar’

**BLOKZİNCİR TEKNOLOJİSİNE DAYALI AKILLI SÖZLEŞMELERİN YAPAY ZEKA AÇISINDAN
DEĞERLENDİRİLMESİ: MUHTEMEL FİKHİ MESELELERE GENEL BİR BAKIŞ**

**“The Evalation of Blockchain-Based Smart Contracts in Terms of Artifical Inteligence:
an Overview of Possible Shariah Issues”**

Necmeddin Güney *

*Doç. Dr., Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri Konya,
TÜRKİYE

Anahtar Kelimeler

İslam Hukuku, Blokzincir,
Yapay Zeka, Akıllı Sözleşme,
Merkeziyetsiz Otonom
Organizasyon (DAO)

Keywords

Islamic Law, Blockchain,
Artificial Intelligence, Smart
Contract, Decentralized
Autonomous Organization
(DAO)

Corresponding Author

Necmeddin GÜNEY
necmguney@gmail.com

ORCID

0000-0002-3578-3231

Özet

Blokzincir (blockchain), bilgileri bir ağda merkeziyetsiz olarak saklayan şifrelenmiş bir çeşit veri tabanıdır. 90'lı yıllarda temelleri atılan ve 2009'da Bitcoin'in ortaya çıkmasıyla finansal alanda kullanılmaya başlanan bu teknoloji günümüzde finans dışında da birçok alanda kullanılmaya başlanmıştır. Akıllı sözleşmeler (smart contracts) kod olarak bir blokzincir ağında çalışan, belli şartlar yerine gelince belli olayları otomatik olarak gerçekleştiren, belli bir merkezi olmayan bir tür bilgisayar protokolüdür. Aynı şekilde 90'lı yıllarda Nick Szabo tarafından dile getirilmiş ancak ilk olarak Ethereum blokzinciri üzerinde uygulanmaya başlanmıştır. Akıllı sözleşmeler sayesinde devletin tescil hizmetine veya yargı sistemine gerek kalmadan bilgisayar kodları aracılığı ile otomatik şekilde işlem yapılması imkânı ortaya çıkmıştır. Blokzincir üzerinde çalışan bu teknoloji günümüzde sigorta, finans, gayrimenkul, telif hakkı, tedarik zinciri ve sağlık gibi birçok alanda kullanılmaya başlanmıştır. Bunun bir adım ötesi ise DAO (Decentralized Autonomous Organization) yapısıdır. Türkçede 'Merkeziyetsiz Otonom Organizasyon' olarak ifade edebileceğimiz bu yapılar, bir yöneticiye ihtiyaç duymadan bir kurumun kurallarının ve karar verme mekanizmalarının bilgisayar kodlarıyla bir akıllı sözleşme kapsamında tanımlanmasıyla ortaya çıkmıştır. Halen akıllı sözleşmelerin ve DAO'ların gelişim süreci tüm hızıyla devam etmektedir. Akıllı sözleşmelerin sağladığı birçok olumlu özelliklerinin yanı sıra çeşitli riskleri ve olumsuz özellikleri de söz konusudur. Blokzincir, buna dayalı akıllı sözleşmeler ve DAO'lar otonom sistemlerdir ve çalışmaları için yapay zeka zorunlu değildir. Blokzincir alanında yapay zekâ sistemleri halen son derece sınırlı olarak kullanılmaktadır. Ancak gelecekte yapay zekâ alanında daha fazla şeffaflık, güvenlik ve merkeziyetsizliğe ihtiyaç duyulacağı öngörüldüğünde bu iki teknolojinin kademeli şekilde yakınlaşacağını ve birlikte hareket etmeye başlayacağını söyleyebiliriz. Bu tebliğin amacı, akıllı sözleşmelerin ve merkeziyetsiz otonom organizasyonların yapay zekâyla ilişkisini genel olarak ortaya koymak ve bu teknolojilerin mevcut halinin ve ileriki muhtemel gelişmelerinin ortaya çıkabileceği bazı fıkhi konu ve sorunlara genel olarak değinmektir.

**'ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN TERMS OF LAYING THE GROUNDWORK FOR
RESEARCHES IN ISLAMIC LAW
"Interdisciplinary Theoretical and Practical Studies on Artificial Intelligence"**

Abstract

A blockchain is a decentralized network that keeps information in an encrypted database. This technology, which was developed in the 1990s and first applied in the financial field with the introduction of Bitcoin in 2009, is now being used in a variety of fields outside of finance. Smart contracts are a type of decentralized computer system that runs as code on a blockchain network and performs certain actions automatically when certain circumstances are satisfied. Nick Szabo mentioned it in the 90s in a similar way but the Ethereum blockchain was the first to implement it. Smart contracts have made it possible to conduct automated transactions using computer codes without involving the state's registration office or the court system. This blockchain-based technology is now being used in a variety of industries, including insurance, banking, real estate, copyright, supply chain, and health. The DAO (Decentralized Autonomous Organization) structure is a step farther. These structures arose from the definition of an institution's rules and decision-making mechanisms in the context of a smart contract with computer codes, without the requirement for an administrator. Currently, the development process of smart contracts and DAOs continues at full speed. In addition to the many positive features that smart contracts provide, there are also various risks and negative features. Blockchain, smart contracts, and DAOs based on them are autonomous systems, and artificial intelligence is not required for their operation. Artificial intelligence systems are still used very limitedly in the field of blockchain. However, when it is foreseen that more transparency, security, and decentralization will be needed in the field of artificial intelligence in the future, we can say that these two technologies will gradually converge and start to act together, and to mention in general some of the legal issues and problems that their possible future developments may pose.

İSLAM HUKUKU ARAŞTIRMALARINA ZEMİN OLUŞTURMASI AÇISINDAN
“YAPAY ZEKA”

“Yapay Zeka” Konulu Disiplinler Arası, Teorik ve Pratik Çalışmalar’

Otonom Araçlarda Hukuki Sorumluluk- *de lege ferenda* Çözüm Önerileri

Civil Liability in Autonomous Vehicles - Propositions *de lege ferenda*

Sinan OKUR *

* Doç. Dr. İur., LLM, Sakarya Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Sakarya, TÜRKİYE

Anahtar Kelimeler

Yapay Zekâ, Otonom Araçlar,
Hukuki Sorumluluk, Araç
İşleten, Sürücü, Üretici,
Yazılım

Keywords

Artificial Intelligence,
Autonomous Vehicles, Legal
Liability, Driver, Manufacturer,
Software

Corresponding Author

Doç. Dr. iur. Sinan OKUR,
LL.M.

ORCID

0000-0002-3772-9415.

Özet

Yapay zekâ teknolojisinin en yaygın biçimde kullanıldığı sektörlerden birisinin otomotiv sektörü olduğu söylenebilir. Yapay zekanın otomotiv sektöründe yaygın biçimde kullanılmasıyla birlikte ortaya çıkan temel sorunlardan birisi ise, meydana gelen kazalardan kimin sorumlu tutulacağı meselesidir. Bu kapsamda, kimin sorumlu tutulacağı hususunda, birden fazla aktör ön plana çıkmaktadır. Söz konusu aktörler, sürücü, araç işleten, üretici, aracı yöneten yazılımı üreten firma olarak sıralanabilir. Meydana gelen kazalarda sorumluluğun, az evvel anılan aktörler arasında adil biçimde paylaştırılması gerekmektedir. Mevcut hukuk sistemlerinin bu soruya tatmin edici cevaplar verip vermediği hala tartışılmaktadır. Bu tebliğ kapsamında, mevcut hukuk sisteminin muhtemel çözüm şekillerine kısaca değinilecek daha sonra ise, olması gereken hukuk bakımından bazı teklifler sunulacaktır. Özetle tebliğin konusu otonom araçların sebep olduğu kazalardan kimin sorumlu tutulması gerektiğine dair olan (*de lege tata*) ve olması gereken (*de lege ferenda*) çözümlerin genel olarak aktarılmasından ibarettir.

Abstract

It can be said that one of the most common trainings for artificial intelligence technologies is the automotive sector. One of the main problems arising from the widespread use of artificial intelligence in the automotive industry is the problems of who will be responsible for the accidents that occur. A central question in this legal context is who assumes liability if such a vehicle causes an accident. In this sense, it is talked about driver, owner, producer and producer of software. And who this might be, given the current legal situation, will be discussed below. In addition, some solutions *de lege ferenda* will be proposed.

İSLAM HUKUKU ARAŞTIRMALARINA ZEMİN OLUŞTURMASI AÇISINDAN
“YAPAY ZEKA”

“Yapay Zeka” Konulu Disiplinler Arası, Teorik ve Pratik Çalışmalar

İSLAM HUKUKUNDA YAPAY ZEKAYA BAKIŞ VE EĞİTİM İLİŞKİSİ
“An Overview of Artificial Intelligence in Islamic Fiqh and its Relationship with Education”

Mehmet Çelen *

Dr., İslam Hukuku, Universty Privee Entente Internationale- Niamey, NİGER

Anahtar Kelimeler

Fıkıh-Eğitim-Yapay Zeka-
Dijital-Block Chain

Keywords

Fiqh-Education-Artificial
Intelligence-Digital-
Blockchain

Corresponding Author

Mehmet ÇELEN
mcelenmaarif@gmail.com

ORCID

0000-0002-2355-6955

Özet

İslam, bir din olarak insan ve toplum hayatında müntesiplerine çok geniş bir alan çizer. Gelişen olaylara, değişime ve yeniliklere karşı insanlığa büyük bir manevra ve hareket gücü verir. Her asırda, her şart ve durumda gelişmelere cevap verir. İslam, toplumlara yön veren bu gücünü fıkıh ilminden alır. Fakihlerin yapmış olduğu ve yapacağı içtihadlar, toplumda dini hayatın var olmasını ve devamını sağlar. Böylece din, toplumun dışına atılmadan hayatın içinde fonksiyonunu etkin bir şekilde icra eder. Asrımızda yaşanan 4. sanayi devrimiyle birlikte dijital bir dönüşüme doğru yol almaktayız. Bu dijital dönüşümün temel unsurlarını yapay zeka, block chain, mikro çip, robotik, web güç, dijital para, kripto para ve benzeri kavramlar oluşturuyor. Bu kavramlar birbiriyle bağlantılı olmasına rağmen bunlar içinde en büyük rolü yapay zeka oynamaktadır. apay zeka; hissiyat, bilinç ve düşünceden oluşan “güçlü yapay zeka” ve “uygulamalı zeka” olarak iki şekilde değerlendirilebilir. Donatılmış yapay zekanın her alanda; hukukta, siyasette, sağlıkta, ekonomide, tarımda, finasta, eğitimde ve sosyal hayatta aktif bir şekilde kullanımı amaçlanmaktadır. Bu amacın sosyolojik ve siyasi temeli “insanlığı kurtarma” felsefesine dayanmaktadır. Bu temelin iyi analiz edilip değerlendirilmesi gerekir. Yapay zeka, temel itibarıyla canlı bir varlık olmaktan öte bir eşya ve cematat olup nötr bir varlıktır. Bu açıdan İslam fıkı, eşya hukuku olarak değerlendirir ve insanın kontrolünde görür. Bu varlığın işlediği suçlar ile ilgili ceza hukuku tespitlerini yapar. Mülkiyet ve yaptığı işlemlerle ilgili, ya da mala fayda ve zarar vermesi açısından maliye hukuku değerlendirir. Bu varlık için mülkiyet sahibine bağlı olarak mukayyet elektronik kişilik kazandırılabilir. Eğitim insan hayatının vazgeçilmez bir parçasıdır. Yapay zekanın eğitimde yapacağı değişiklikler neler olacaktır? Genel itibarıyla ortaya çıkan bu varlığın fıkhi boyutlarının ve eğitim ilişkilerinin değerlendirilmesi, geleceğe bakış olarak Müslümanlar açısından önemli bir yer teşkil etmektedir.

Abstract

As a religion, Islam d Islam raws a wide area for its followers in human and social life. It gives humanity a great maneuver power and movement potential against the developing events, change and innovations. It responds to developments in every century, in every condition and situation. Islam takes this power that guides societies from the science of fiqh. The ijthads made and will be made by the alfaquis ensure the existence and continuation of the religious life in the society. Thus, religion effectively performs its function in life without being excluded from society. With the 4th industrial revolution in our century, we are on the way to a digital transformation. The basic elements of this digital transformation are artificial intelligence, blockchain, microchip, robotics, web power, digital currency, crypto currency and similar concepts. Although these concepts

**'ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN TERMS OF LAYING THE GROUNDWORK FOR RESEARCHES IN
ISLAMIC LAW**

"Interdisciplinary Theoretical and Practical Studies on Artificial Intelligence"

are interrelated, artificial intelligence plays the biggest role among them. Artificial intelligence can be evaluated in two ways as "strong artificial intelligence" which consists of feeling, consciousness and thought and "applied intelligence". Equipped artificial intelligence is intended to be used actively in all fields mainly are law, politics, health, economy, agriculture, finance, education and social life. The sociological and political basis of this aim is based on the philosophy of "salvation of mankind". This basis should be well analyzed and evaluated. Artificial intelligence is fundamentally handled as a neutral entity being an object and a lifeless substance; not a living entity. In this respect, Islamic fiqh evaluates it under the law of property and considers it is under the control of man. The crimes committed by this entity are determined by the criminal law. It is evaluated under the financial law in terms of property and its transactions or in terms of benefit and damage to the property. A registered electronic personality depended on the owner of the property can be acquired for this asset. Education is an indispensable part of human life. What changes will artificial intelligence make in education? Evaluation of the fiqh related dimensions and educational relations of this entity in general terms constitutes an important place for Muslims as an insight to the future.

İSLAM HUKUKU ARAŞTIRMALARINA ZEMİN OLUŞTURMASI AÇISINDAN
“YAPAY ZEKA”

“Yapay Zeka” Konulu Disiplinler Arası, Teorik ve Pratik Çalışmalar’

HANEFİ HUKUK DÜŞÜNCESİ BAKIMINDAN İNTERNET ÜZERİNDEN SATIN
ALINAN ÜRÜNÜ KARGOLAMA YÜKÜMLÜLÜĞÜ

“Obligation to Ship The Product Prchased on the Internet in Terms of Hanafi Legal Thought”

Ahmet Muhammet PEŞE*

* Dr. Öğr. Üyesi; Süleyman Demirel Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri Bölümü, Isparta, TÜRKİYE

Anahtar Kelimeler

İslam Hukuku, Şartlı Alışveriş,
İnternette Alışveriş,
Ürünü Kargolama,
Kargo Ücreti

Keywords

Islamic Law, Conditional
Purchase, Online Shopping,
Shipping the Product, Shipping
Cost

Corresponding Author

Ahmet Muhammet PEŞE
ahmetpese@sdu.edu.tr

ORCID

0000-0002-9108-4398

Özet

Günümüzde alışverişin önemli bir kısmı internet üzerinden yapılmaktadır. Bu nedenle internet üzerinden yapılan alışverişlerde İslam Borçlar Hukuku’nun kurallarına riayet edilip edilmediğinin incelenmesi büyük önem taşımaktadır. İnternet üzerinden yapılan satım akitlerinde karşılaşılan en temel sorunlardan biri, akde ilave şartlardır. Bu şartlardan bir tanesi, satıcının mebiî kargoya vermesi şartıdır. Bu çalışmada satıcının mebiî kargoya vermesi şartı, Hanefi hukuk düşüncesi bakımından değerlendirilecektir. Hanefi hukuk düşüncesinde örf haline gelen şartların akdi fasid kılmayacağı ittifakla kabul edilmesine rağmen mebiin başka bir yerde teslimini şart koşmanın akdi fasid kılıp kılmayacağı hakkında görüş ayrılığı bulunmaktadır. Hanefi hukuk düşüncesinde kural olarak mebiin teslim mahalli, akit sırasında bulunduğu yerdir. Bu nedenle mebiin başka bir şehirde ifası/teslimi ya da başka bir şehre nakledilmesi şartıyla kurulan satım akdinin fasid olduğu hususunda görüş birliği bulunmaktadır. Benzer şekilde Hanefi hukuk düşüncesinde mebiin aynı şehrin başka bir yerine nakledilmesi şartıyla kurulan satım akdinin fasid olduğu hususunda görüş birliği bulunmaktadır. Ancak mebiin aynı şehrin başka bir yerinde ifası/teslimi şartıyla kurulan satım akdinin fasid olup olmadığı hususunda görüş ayrılığı bulunmaktadır. Bu tür akitler, İmam Muhammed’e göre fasidken, İmam Ebu Hanife ve İmam Ebu Yusuf’a göre sahihtir. İmam Muhammed’e göre mebiin aynı şehrin başka bir yerine nakledilmesi şartıyla kurulan satım akdiyle mebiin aynı şehrin başka bir yerinde ifası/teslimi şartıyla kurulan satım akdi arasında pratikte herhangi bir farklılık bulunmamaktadır. Çünkü akit sırasında ilave bir şart koşulması nedeniyle her ikisi de kıyasa göre fasiddir. Diğer iki imama göre ise mebiin aynı şehrin başka bir yerinde ifasını/teslimini şart koşturmak örf haline gelen bir şeyi şart koşturmak olduğundan, istisnâen akit fasid olmamaktadır. Esasen aynı gerekçeyle mebiin şehir içinde başka bir yere nakledilmesi şartının akdi fasid kılmaması gerektiği söylenebilir. Ne var ki, ifa akdin muktezası olup nakil muktezaya ilave bir şart olduğu için İmam Ebu Hanife ve İmam Ebu Yusuf’a göre iki meselenin hükmü birbirinden farklıdır. Örfün nakil şartında değil yalnızca ifa şartında dikkate alındığı göz önüne alındığında internet üzerinden yapılan satım akitlerinin hangi şartlarla sahih olduğu ve kargo ücretinin kimin tarafından ödenmesi gerektiğiyle ilgili bir sonuca ulaşılabilmektedir.

Abstract

Today, a significant part of shopping is done online. For this reason, it is of great importance to examine whether the rules of the Islamic Law of Obligations are complied with in online shopping. One of the most basic problems encountered in sales contracts made over the Internet is the additional terms to the contract. One of these terms is to stipulate that the seller delivers the goods to the cargo. In this study, the seller’s shipping the goods will be evaluated in terms of Hanafi law. Although it is unanimously accepted

**'ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN TERMS OF LAYING THE GROUNDWORK FOR
RESEARCHES IN ISLAMIC LAW
"Interdisciplinary Theoretical and Practical Studies on Artificial Intelligence"**

that the conditions that have become customary in Hanafi legal thought do not make the contract vicious (fasid), there is a difference of opinion as to whether stipulating the delivery of the goods in another place will render the contract vicious. As a rule in Hanafi law, the place of delivery of the goods is the place where it is located at the time of the contract. For this reason, there is a consensus that the contract of sale established on the condition that the goods are delivered in another city or transferred to another city is invalid. Similarly, in Hanafi legal thought, there is a consensus that the contract of sale established on the condition that the money be transferred to another part of the same city is invalid. However, there is a difference of opinion on whether the contract of sale established on the condition that the goods are delivered in another part of the same city is invalid. While such contracts are invalid according to Imam Muhammad, they are valid according to Imam Abu Hanifa and Imam Abu Yusuf. According to Imam Muhammad, there is practically no difference between the contract of sale established on the condition that the goods be transferred to another part of the same city and the contract of sale established on the condition that the goods be delivered in another part of the same city. Because, due to an additional condition during the contract, both are vicious according to the rule. According to the other two imams, since stipulating the delivery of the goods in another part of the same city is to stipulate something that has become customary, the contract is not invalidated because of istihsan. Essentially, for the same reason, it can be said that the condition of transferring the goods to another place in the city should not invalidate the contract. However, according to Imam Abu Hanifa and Imam Abu Yusuf, the decrees of the two issues are different from each other, since delivery is a requirement of the contract and transfer is an additional condition to the contract. Considering that custom is taken into account only in the delivery condition, not in the transportation condition, it is possible to reach a conclusion about the conditions under which the sales contracts made over the internet are valid and by whom the cargo fee should be paid.

İSLAM HUKUKU ARAŞTIRMALARINA ZEMİN OLUŞTURMASI AÇISINDAN
“YAPAY ZEKÂ”

“Yapay Zekâ” Konulu Disiplinler Arası, Teorik ve Pratik Çalışmalar

İSTİHSAN ve YAPAY ZEKÂ
“Istihsan and Artificial Intelligence”

Yıldırım Sipahi *

* Dr. Öğr. Üyesi; Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri Bölümü, Burdur, TÜRKİYE

Anahtar Kelimeler

Hukuk, İslam Hukuku,
Fıkıh, Yapay Zeka,
İstihsan

Keywords

Law, Islamic Law,
Fiqh, Artificial Intelligence,
juristic preference

Corresponding Author

Yıldırım SİPAHİ

ysipahi@mehmetakif.edu.tr

ORCID

0000-0002-1697-9159

Özet

Yapay zeka sürekli değişkenliğe en iyi örnek olarak sunulması, tartışma alanlarının da sürekli genişleyerek açılmasına sebebiyet vermektedir. Ve asla da ileri sürülen tanımlara sığmayan bir yön arz etmektedir. Bunun yanında pozitif ve dini hukukta kapsamlı doğrudan yapay zeka ile ilgili gerek ulusal gerekse uluslararası hukuk yapılmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Yapay zekayı doğru bir şekilde ele alabilmek için bilinmesi gereken ön bilgiler vardır. Bunlardan en önemlisi diyebileceğimiz terimler: beyin, beden-zihin sorunu, zihin tartışmaları, beyin-bilgisayar karşılaştırılması (beynin modellenmesi), matematiksel gerçeklikler, klasik-sembolik-fuzzy mantık (yapay zihin, YZ'nin karar verme üzerine etkisi), algoritma, veri, büyük veri, bulut teknolojileri, makine öğrenmesi, derin öğrenme, otonom, optimizasyon (metasezgisel), genetik algoritmalar, robot (cyborg), güvenlik (veri ve ulusal-uluslararası), yapay zeka sistemleri ve yapay zeka tartışmaları, kişisel veri güvenliği, sorumluluk, hesaplama gibi terimlerdir. Ayrıca şunların da yapay zeka bağlamında önemli olduğu unutulmamalıdır: sibernetik, dijitalleşme, sibernetik sistemler, sanal gerçeklik (simülasyon, sanal ortamda hologram, siber krizi ve yaşayan sanallık gibi) başlıca olarak sayılabilir, eklenebilir veya çıkarılabilir. Fakat gün geçtikçe yapay zeka sistemleri günümüzde bireyleri ve toplumları etkileyen kararlar alması yaygın olarak kullanılsa da bu sistemlerin veri setlerine dayalı olarak öğreniyor olması, çıktılarının insani ön yargı ve ayrımcılıklarından uzak olacağını veya kalacağını garanti etmemesi büyük bir sorundur. Özellikle de hukukta yapay zekanın adaleti insan kararlarından daha adil olacağını iddia etmek yapay zeka sistemlerinin bu yönlerini ihmal ediyor görünmektedir. Çünkü her yeni yapay zekanın kullanım şeklinde, eşitsizliğe, ayrımcılığa ve kişisel verilerin korunması hakkının ihlaline neden olma riski artmaktadır. Algoritmik karar alma sistemlerinin kişisel verilerin korunması hukukuna uyumlu kişisel veri işleme faaliyetinde nasıl bulunacağı hakkında seçeneklerin araştırılması gerekmektedir. Özellikle istihsanın bağımsız akla yönelik tarafı yapay zeka ile ilgili hukukun Allah'ın hükümlerini ta'lil etme ya da gerekçelendirmede dini hukukun her yönüyle kuşatıcı bir alternatif sunacağı önerilmektedir. Bunun başlangıcı olarak, en bilinen en klasik fıkıhın tanımı: “fıkıh; kişinin lehinde ve aleyhinde olanları bilmesidir”. Bu anlamda simülasyon, sibernetik, sanallık, dijitalleşme ve elektronik gibi kavramların hukuka yansıma biçimleri ile istihsanın bağımsız akıl ve istisnâi kural şeklinde olan tanımları dini hukuk adına önemli katkıyı sunacaktır. Özellikle de yapay zekanın olumlu ve olumsuz yönleri göz önünde bulundurulması gereken ihtiyaç, zaruret, dijital örf, dijital miras gibi hukuka konu olabilecek yapay zeka ile ilgili sistemlerin karmaşıklıkları nedeniyle maslahat-mefsedet merkezli kişilik (şahsiyyet ve bu şahsiyyeti oluşturan unsurların doğru tanımlamasıyla) gerçek kişi statüsünde değil ancak tüzel kişilik statüsünde dini hukukla karşılanabileceği iddia edilmektedir. Bu şahsiyyeti oluşturan

**'ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN TERMS OF LAYING THE GROUNDWORK FOR
RESEARCHES IN ISLAMIC LAW**

"Interdisciplinary Theoretical and Practical Studies on Artificial Intelligence"

tüzel kişilik temsil ettiği ve arkasında bulunan özne insan karar gücüyle kontrol edilebilirliği düşünülmektedir. Bu tüzel şahsiyete (dijital veri aklı) sorumluluğunda onun cezalandırma şekline karar verilerek ona insanda acı gibi bir his veren bir önlemle sınırlandırılması sağlanabilir.

Abstract

Presenting the artificial intelligence as the best example of continuous variability causes the discussion areas to be constantly expanded. And this represents an aspect that does not fit into the definitions put forward. In addition, there is a need for comprehensive direct artificial intelligence in both national and international law in positive and religious law. There exists preliminary knowledge that needs to be known in order to properly handle artificial intelligence. The most important of these terms are: brain, body-mind problem, mind discussions, brain-computer comparison (modelling of the brain), mathematical realities, classical-symbolic-fuzzy logic (artificial mind, the effect of AL on decision making), algorithm, data , big data, cloud technologies, machine learning, deep learning, autonomous, optimization (metaheuristic), genetic algorithms, robot (cyborg), security (data and national-international), artificial intelligence systems and artificial intelligence discussions, personal data security, responsibility are terms such as calculation. In addition, it should not be forgotten that the followings are also important in the context of artificial intelligence: cybernetics, digitalization, cybernetic systems, virtual reality (such as simulation, hologram in virtual environment, cyber crisis and living virtuality) can be counted, added or subtracted. Still, although artificial intelligence systems are widely used today to make decisions that affect individuals and societies, it is a big problem that these systems are learning based on data sets and that their outputs will not be or will remain free from human prejudice and discrimination. Especially in law, claiming that the justice of artificial intelligence will be more just than human decisions seems to neglect these aspect of artificial intelligence systems. Because, with each new artificial intelligence, the risk of causing inequality, discrimination and violation of the right to protection of personal data increases too. It is necessary to explore choices about how algorithmic decision-making systems will perform personal data processing activities in compliance with personal data protection law. In particular, the independent mind-oriented side of juristic preference, it is suggested that the law related to artificial intelligence will offer an all-encompassing alternative to religious law in reversing or justifying God's judgments. As the beginning of this, the most known and most classical definition of fiqh: "fiqh; It is knowing what is for and against that person In this sense, the definitions of juristic preference in the form of independent reason and exceptional rule, together with the reflection of concepts such as simulation, cybernetics, virtuality, digitalization and electronics to the law, will make an important contribution to religious law. In particular, due to the complexity of artificial intelligence-related systems that may be subject to law such as need, necessity, digital custom, digital inheritance, the positive and negative aspects of artificial intelligence should be taken into account, personalities based on benefit-harm (with the correct definition of personality and the elements that make up this personality), It is claimed that it can be met by religious law, not in the status of a real person, but in the status of a legal person. It is thought that the legal personality that constitutes this personality represents and can be controlled by the human decision power of the subject behind it. It can be ensured that this legal personality (digital data intelligence) is limited to a measure that feels like pain in people, by deciding the way of punishment under its responsibility.

İSLAM HUKUKU ARAŞTIRMALARINA ZEMİN OLUŞTURMASI AÇISINDAN
“YAPAY ZEKA”

“Yapay Zeka” Konulu Disiplinler Arası, Teorik ve Pratik Çalışmalar”

İSLAM’DA SORUMLULUK BİLİNCİ ve YAPAY ZEKA
AWARENESS OF RESPONSIBILITY AND ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN ISLAM

Mehmet Mahfuz Ata *

* Dr. Öğr. Üyesi; Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri Bölümü, Burdur, TÜRKİYE

Anahtar Kelimeler

Yapay Zeka, Sorumluluk,
İrade, âyet.

Keywords

Artificial Intelligence,
Responsibility, Will, Ayah.

Corresponding Author

Mehmet Mahfuz ATA

ORCID

000-0001-7151-9377

Özet

Yapay Zeka ve teknolojik gelişmeler, son yıllarda büyük ilerlemeler kaydetmiş, sosyal ve dini hayatımızda etkin bir şekilde rol almaya başlamıştır. İnsana ait yazılımların ve algoritmanın insan adına karar verebilecek konuma gelmesi söz konusu olmuş ve bu durum onun sorumluluk bilinci üzerindeki etkisini ortaya koymuştur. En güzel şekilde yaratılan ve üstün vasıflarla donatılan insanı varlık âleminde anlamlı kılan husus, onun insan, eşya ve yüce Allah ile ilişkisinde sorumluluk sahibi olmasından kaynaklanmaktadır. Yerin ve göğün yüklenilmesinden çekindiği, fakat varlık âlemi içerisinde yüce Allah’ın sorumluluk teklifini kabul ederek bu zorlu emaneti yüklenen tek canlı insandır. Zira o, diğer varlıklarda bulunmayan akıl ve iradeye sahip olmakla birlikte kendine özgü inancı, değer yargıları ve kültürüyle tebarüz etmektedir. Bu da insanı dinî, ahlâkî, ictimâî ve hukukî bakımından sorumluluğa elverişli ve yatkın kılmaktadır. Teknolojik gelişmelerle birlikte Yapay Zeka’nın birçok alanda etkileşime gireceği; toplum hayatının maddî-manevî hemen tüm alanlarında etkili olacağı ve bundan insanın sorumluluk anlayışını belirleyen faktörlerin de farklılaşacağı anlaşılmaktadır. Bu çalışmada, aşkın özelliklere sahip insanoğlunun sorumluluk bilincinin Yapay Zeka ile ortadan kalkması ya da işlevinin üstlenilmesinin mümkün olup olmaması gibi konular irdelenmeye çalışılmıştır. Yapay Zeka teknolojisi, âyet ve tefsirlerden de yararlanmak suretiyle İslam’da sorumluluk bilinci bağlamında ele alınarak belirlenmeye çalışılmıştır.

Abstract

Artificial Intelligence and technological developments have made great progress in recent years and have started to play an active role in our social and religious life. Human software and algorithms have become able to make decisions on behalf of the human being, and this situation has revealed its effect on the sense of responsibility. What makes man who is created in the most beautiful way and equipped with superior qualities meaningful in the world of being is that he has responsibility in his relationship with man, things and the Almighty God. He is the only living being in the realm of existence who accepts the offer of responsibility that the earth and sky refuse to bear from Almighty God and imposes this difficult trust. Because, although he has a mind and will that other beings do not have, he is manifested with his own unique belief, value judgments and culture. This makes man suitable and prone to responsibility in terms of religion, morality, social and legal aspects. With the technological developments, Artificial Intelligence will interact in many areas; It is understood that it will be effective in almost all material and spiritual areas of social life and that the factors that determine the understanding of responsibility of people will also differ. In this study, it has been tried to examine issues such as the disappearance of the consciousness of responsibility of human beings with transcendent characteristics with Artificial Intelligence or whether it is possible to assume its function. Artificial Intelligence technology has been tried to be determined by considering it in the context of responsibility awareness in Islam by making use of verses and exegesis.

**'ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN TERMS OF LAYING THE GROUNDWORK FOR
RESEARCHES IN ISLAMIC LAW**

"Interdisciplinary Theoretical and Practical Studies on Artificial Intelligence"

DİJİTAL İCTİHADIN İMKANI ÜZERİNE ÖNERMELER

Mehmet Hicabi Seçkiner*

*Dr. Öğr. Üyesi, Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Çorum, TÜRKİYE

Anahtar Kelimeler

Keywords

Corresponding Author

Mehmet Hicabi SEÇKİNER

ORCID

Özet

Gerekli şartları taşıyan bir İslam hukukçusunun İslam dininin temel kaynaklarında yer ilgili delillerden hareketle hükmü olmayan konularda İslam hukuk usulünün temel prensiplerinde yararlanarak hükme varmak için zihinsel çaba harcamasına icthad bu işi yapan kimseye müctehid denir. İslam dininin hemen tüm bilim dallarında özellikle İslam hukukunda en zirve işin adıdır. Müctehidin İslam hukukunun delillerinden hareketle fıkhi problemlere çözüm üretme yöntemleri, matematiksel algoritmaların teorik prensiplerine; günümüz fıkıh problemleri de günümüzde bilgisayarlardan yararlanılarak çözülen sosyal hayatın pek çok problemine benzerlik arz eder. Hatta meseleye derinlemesine bakıldığında istidlal, istinbat, kıyas, tahric, tenkih-i menat gibi usul teorileri aslında bir algoritma ürünü ve usulcüler birer algoritma uzmanıdır denebilir. Öyleyse İslam hukuku kaynaklarındaki sabit ve değişken delillerin elektronik dile çevrilip veri olarak depolanması, merkezinde İslam hukuk metodolojisinin esasları üzerine kurulu olarak inşa edilecek algoritmalarla bilgisayar ortamında programlanması ve yapay zeka formları ile işlevsel hale getirilmesi de mümkündür. Bu sayede günümüzde bir bireyin sahip olamayacağı kadar çok verinin belli paradigmalara kurgulanan yapay zeka modüllü bir bilgisayar programı aracılığıyla bir araya getirilip icthad faaliyetinin canlandırılması, geçmişten geleceğe pek çok fıkhi problemin çözüme kavuşturulması, adına "dijital icthad" veya "dijital fetva" şeklinde adlandırdığımız bu yeni keşif ile mümkün olacaktır. Bunların yanında icthadın yapay zeka merkezli dijitalleşmesinin icthad devrinin aktifleşmesine, icthadın sürekliliğine, fıkıhın geçmiş, günümüz ve geleceğe dair usul ve füyuya ait problemlerinin çözümüne, din işlerinin kolaylaştırılmasına, evrensel hüküm birliğine, Müslümanların insanlık alemindeki konjonktürlerinin gelişmesine sağlayacağı katkılar yanında icthadın İslami kimliği, mezhepler açısından doğurabileceği karmaşa, fıkıhın/fukahanın pasifleşme olasılığı ve fıkıh donukluğa sürüklenme gibi riskler barındırdığı da akla gelmekte olup bu soru işaretlerinin bertaraf edilmesi ancak bu keşfin gerçekleşmesiyle cevap kazanacaktır. Unutmamak gerekir ki her şeyin bu denli hızlı geliştiği günümüzde asrın gereksinimi bilmekten öte bilgiyi doğru işlemektir.. Sonuç olarak dijital icthadın geliştirilme aşamasında öncelikle yapılması gereken İslam hukuku sahasında temel kaynaklardaki sabit ve değişken verileri dijital dünyaya, temel konulardan problemli konulara ve basitten komplekse doğru serverlar aracılığı ile veri girişleri sağlanarak aktarmaktır. Bu sayede naslar ve içtihatlardan oluşan delillere dijital ortamda canlılık kazandırılıp hareketli veriler elde edilecektir. Daha sonra veriler müctehidlerin icthad usulleri kullanılarak geliştirilen algoritmalarla yazılacaktır. Ardından yapay zeka tabanlı sistematik bir yazılımla verilere düşünme yönü entegre edilecektir. Bu sayede İctihad yöntemleri ile sonuçlara varıp farklı problemlere aynı yollarla çözüm üretmek hedeflenmektedir. Böylece fıkhi verilerle ve doğru algoritma yöntemi ile programlanan yazılım sayesinde bilgisayar ortamında hüküm üretme eylemi yani dijital icthadın imkanı sınanacaktır

İSLAM HUKUKU ARAŞTIRMALARINA ZEMİN OLUŞTURMASI AÇISINDAN
“YAPAY ZEKA”

“Yapay Zeka” Konulu Disiplinler Arası, Teorik ve Pratik Çalışmalar”

YAPAY ZEKA ve NOUS/LOGOS AYRIMI: TARİHSEL ve FELSEFÎ BİR ANALİZ

Süleyman Ertan Tağman*

* Dr. Öğr. Üyesi., Burdur Mehmet Akif Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü, Burdur, TÜRKİYE

Anahtar Kelimeler

Yapay zeka, bilinç, akıl,
Nous/Logos.

Keywords

Artificial Intelligence,
Consciousness, Reason,
Nous/Logos

Corresponding Author

Süleyman Ertan Tağman

ORCID

0000-0002-4277-6726

Özet

Tarihte görülmediği kadar hızlı bir dönüşüme uğrayan günümüz toplumu için teknoloji, bu dönüşümün hem nedeni hem sonucu olarak değerlendirilebilir. Sanayi devrimi ile başlayan teknolojik süreç günümüzde daha çok yapay zeka, sibernetik, robotik ve bunlarla ilgili yazılım, donanım, araç, alet ve makineleri içermektedir. Dolayısıyla günümüz teknolojisi ile ilgili herhangi bir sorun, yapay zeka (AI) ile doğrudan bağlantılı olmaktadır. Yapay zeka ile ilgili sorunları çözmek için de her şeyden önce felsefî bir tartışmayı içeren doğa, toplum ve insan hakkında ortak bilgiye ihtiyaç duyulmaktadır. Bu bağlamda ortak bilgi kavramlar aracılığı ile mümkün olduğundan, yapay zeka ile ilgili doğru kavramsallaştırmalar bir sorun olarak görülebilir. Zihin felsefesi/dil felsefesi/epistemoloji/bilim felsefesi (algı, bilinç, sağduyu, zeka, akıl, önerme vs.) sorunun bir boyutu ile ilgilenirken, diğer taraftan ahlâkî, hukukî, dinî kaygılar (insanlığın geleceği, sorumluluk, özgünlük, gizlilik vs.) etiğin konusu olarak görülebilir. Ayrıca yapay zekanın tarihsel kökenleri ile ilgili sorunlar bilim tarihi, felsefe tarihi ve mitolojinin ilgi alanına girebilir.

Bilim, felsefe ve teknolojinin bütün insanlığın hizmetine sunulması ya da ortak payda olarak değerlendirilmesi, dilsel/terminolojik farklılıkların ötesinde ortak anlamlar üzerinden kavramsal çerçeve oluşturulması bağlamında önemlidir. Bu bakımdan temelde iki kavrama dayanan ve “artificial intelligence” olarak adlandırılan, dilimize “yapay zeka” olarak giren tanımlama da, insanın doğal bir yetisi olarak kabul edilen aklın/zekanın, insanın yarattığı bir sisteme verilmesi ile birlikte, Deleuze’ün “felsefe kavramlar oluşturmak, keşfetmek, üretmek sanatıdır” tanımlaması bağlamında ele alındığında, mekanik bir indirgemeciliğin ötesinde değerlendirilmesi gereken bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Çalışmamızda bu değerlendirme Nous/Logos bağlamında ele alınıp, tarihsel gelişimi içerisinde ortaya koyulmaya çalışılacaktır. Akıl olarak çevrilen ve modern felsefe ile beraber zeka biçiminde algılanan Nous/Logos ilişkisi düşünüldüğünde, logos’un nous’a ev sahipliği yapması ve çağımızda zekanın akıl karşısında yüceltilmesi, aklın zekaya indirgendiği izlenimini uyandırmaktadır. Bunun ötesinde akıl teriminin felsefî anlamı mühendislikte kullanılan yapay zeka teriminden farklılık arz etmektedir. Bu bakımdan çalışmamızın odak noktası akla ilişkin felsefî değerlendirmeleri temele alarak, yapay zeka ile benzerlik ve farklılıkları Dennet, Penrose, Dreyfus gibi felsefeciler bağlamında incelemek olacaktır.

**'ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN TERMS OF LAYING THE GROUNDWORK FOR
RESEARCHES IN ISLAMIC LAW**

"Interdisciplinary Theoretical and Practical Studies on Artificial Intelligence"

Abstract

For today's society, which has undergone a transformation as fast as it has not been seen in history, technology can be evaluated as both the cause and the result of this transformation. The technological process that began with the industrial revolution today mainly includes artificial intelligence, cybernetics, robotics and related software, hardware, tools, instruments and machines. Therefore, any problems related to today's technology are directly related to artificial intelligence (AI). In order to solve problems related to artificial intelligence, there is need for common knowledge about nature, society and human, which includes, first of all, a philosophical discussion. In this context, correct conceptualizations of artificial intelligence can be seen as a problem, since common knowledge is possible through çömmen concepts. Philosophy of mind/philosophy of language/epistemology/philosophy of science (perception, consciousness, common sense, intelligence, reason, proposition, etc.) dealing with one dimension of the problem, while on the other hand, moral, legal, religious concerns (the future of humanity, responsibility, authenticity, confidentiality, etc.) can be seen as the subject of ethics. In addition, problems related to the historical origins of artificial intelligence may be of interest to the history of science, history of philosophy, and mythology.

Putting science, philosophy and technology in service of all mankind or evaluating them as a common ground is important in terms of creating a conceptual framework over common meanings beyond linguistic/terminological differences. In this respect, the definition that is based on two concepts and called "artificial intelligence" and entered our language as "yapay zeka" means that the reasoning/intellect, which is accepted as a natural ability of human beings, is given to a system created by humans. When considered in the context of Deleuze's definition of philosophy "as the production of concepts", "artificial intelligence" emerges as a problem that needs to be evaluated beyond a mechanical reductionism. In our study, this evaluation will be considered in the context of Nous/Logos and tried to be revealed in its historical development. Considering the relationship between Nous/Logos, which is translated as intellect/reasoning and perceived as intelligence together with modern philosophy, the fact that logos is home to nous and the glorification of intelligence in our time in the face of reason gives the impression that reason is reduced to intelligence. In addition, the philosophical meaning of the term intellect differs from the term artificial intelligence used in engineering. In this regard, the focus of our study will be to examine the similarities and differences between artificial intelligence and artificial intelligence in the context of philosophers such as Dennet, Penrose, Dreyfus, based on philosophical assessments of intellect.

İSLAM HUKUKU ARAŞTIRMALARINA ZEMİN OLUŞTURMASI AÇISINDAN
“YAPAY ZEKA”

“Yapay Zeka” Konulu Disiplinler Arası, Teorik ve Pratik Çalışmalar”

ALGORİTMİK ADALETSİZLİK

Nazan Yeşilkaya*

* Dr. Öğr. Üyesi, Şırnak Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, Felsefe Tarihi Anabilim Dalı, Şırnak, TÜRKİYE

Anahtar Kelimeler

Yapay Zeka, Algoritmik
Adaletsizlik, Algoritmik
Önyargı, Adalet, İnsan
Hakları

Keywords

Artificial Intelligence,
Algorithmic Injustice,
Algorithmic Bias, Justice,
Human Rights.

Corresponding Author

Nazan Yeşilkaya

ORCID

0000-0002-9628-3492

Özet

Toplumu ilgilendiren kararlarda algoritmaların etkisi giderek artıyor. Algoritmik araçlar, kimin işe alınacağını, kimlere kredi sağlanacağını hatta bir kimsenin hapiste ne kadar kalacağını belirlemede etkin roller üstlenmektedir. Mahkemelerde robo-hakimlerin yetkilendirileceğinin konuşulduğu şu günlerde ceza adaleti mahkemeleri, tartışmalı bir şekilde, bir suçtan suçlanan veya hüküm giymiş birinin gelecekteki davranışını tahmin etmek için algoritmaları kullanmaktadır. Ancak tüm bu sistemler yanılmaz değillerdir. Tasarım harikası algoritmalar ne derece dikkatle hazırlanmış olursa olsun yanlı sonuçlar üretebilmektedirler. Bu bağlamda algoritmik tarafsızlık efsanesinin birçok kez çürütüldüğünü hatırlatmakta fayda vardır. Nitekim yıllarca saf, katı, matematiksel mantıkla hareket eden yapay zekanın, insan tasarımcılarının önyargılarından etkilenmediğini inanmış olsak da toplum üzerinde adaletsizlikler uyguladığı ve bunun giderek artan kanıtlarla endişe verici bir şekilde netleştiğini belirtmek gerekir. Kısacası algoritmalar görünmeyen bir güç olarak yükselmekte avantajları kadar dezavantajlarıyla da dikkat çekmektedirler. İşte bu tür yapay zeka sistemlerine körü körüne duyulan güven toplumda ciddi sorunlar doğurabilmektedir. İstihdamda, eğitimde, politikada kararları otomatikleştirmekle görevli algoritmik sistemler, belki de tarihimizdeki en sinsi eşitsizlik biçimi olarak vücut bulmaktadır. Algoritmalarından kaynaklanan adaletsizliklere maruz kalan insanların olması ve bu durumun gittikçe yaygınlaşacak olması bizleri acilen yeni insan hakları araçları geliştirmeye sevk etmelidir.

Bu çalışma insan toplumu için teknik, yasal, etik, toplumsal, eğitimsel ve ekonomik sonuçların dikkate alınmasını gerektiren birçok fayda ve zorluk sunan otomatik karar algoritmalarının kimi zaman adil bir mekanizmaya dönüşmediğini bildirerek algoritmik adaletsizliği konu edinecektir. Böylelikle nötr kabul edilen teknolojilerden olan bilgisayarların dünyasında yapay zeka sistemlerinin ne derece nötr kalabildiği sorgulanacaktır. Bu bildirinin hedefi, adil bir yapay zeka sisteminin uygulanabilirliğine dair çözümler listesi sunmanın aksine yapay zeka uygulayıcılarını, akademisyenleri ve bilim insanlarını algoritmik sistemlerin eleştirel bir yöntemle incelenmesine yönelik bir çağrıda bulunmaktır. Algoritmik adalet üzerine çalışmaları teşvik etmeyi ve veri kümelerini daha kapsayıcı/temsili hale getirmeyi amaçlayan bu tebliğde veri öznelere haline dönüşen insanların nesneleştiği ve insan hayatını önemli ölçüde etkileyen kararların insanlar tarafından alınmasını sağlamak adına yasal olarak bağlayıcı yeni enstrümanlara ihtiyaç duyulduğu savunulacaktır.

**'ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN TERMS OF LAYING THE GROUNDWORK FOR
RESEARCHES IN ISLAMIC LAW
"Interdisciplinary Theoretical and Practical Studies on Artificial Intelligence"**

Abstract

The influence of algorithms on decisions concerning society is gradually increasing. Algorithmic tools play an active role in determining who will be hired, who will receive credit, and even how long a person will stay in prison. Nowadays, when there is talk that robo-judges will be authorized by the courts, criminal justice courts controversially use algorithms to predict the future behavior of someone who has been charged or convicted of a crime. However, all these systems are not infallible. No matter how carefully designed algorithms are, they can produce biased results. In this regard, it is worth recalling that the myth of algorithmic neutrality has been refuted many times. Indeed, it should be noted that even though we believed for years that artificial intelligence, driven by pure, rigid, mathematical logic, was unaffected by the prejudices of human designers, it inflicts injustices on society, and this is becoming alarmingly clear with growing evidence. In other words, algorithms rise as an invisible power and draw attention with their disadvantages as well as their advantages. Blind trust in such artificial intelligence systems can cause serious problems in society. Algorithmic systems tasked with automating decisions in employment, education, and politics are embodied in what may be the most insidious form of inequality in our history. The existence of people who are exposed to injustices caused by algorithms and the increasing prevalence of this situation should prompt us to develop new human rights tools urgently.

This study will focus on algorithmic injustice by declaring that automatic decision algorithms, which offer many benefits and challenges for human society that require consideration of technical, legal, ethical, social, educational and economic consequences, sometimes do not turn into a fair mechanism. Thus, it will be questioned to what extent artificial intelligence systems can remain neutral in the world of computers, which are considered neutral technologies. The aim of this paper is to call on artificial intelligence practitioners, academics, and scientists to critically examine algorithmic systems, as opposed to presenting a list of solutions for the viability of a fair AI system. In this paper, which aims to encourage studies on algorithmic justice and make datasets more inclusive/representative, it will be argued that people who become data subjects are objectified and that new legally binding instruments are needed to ensure that decisions that significantly affect human life are taken by people.

İSLAM HUKUKU ARAŞTIRMALARINA ZEMİN OLUŞTURMASI AÇISINDAN
“YAPAY ZEKA”

“Yapay Zeka” Konulu Disiplinler Arası, Teorik ve Pratik Çalışmalar”

KATOLİK KİLİSESİNİN TEKNOLOJİYE BAKIŞI

Muhammet Yeşilyurt*

* Dr. Öğr. Üyesi, Atatürk Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, Dinler Tarihi Anabilim Dalı, Erzurum, TÜRKİYE

Anahtar Kelimeler

Hristiyanlık, Katolik
Kilisesi, Teknoloji, Yapay
Zekâ, Transhümanizm.

Keywords

Christianity, Catholic
Church, Technology,
Artificial Intelligence,
Transhumanism

Corresponding Author

Muhammet YEŞİLYURT
25yesilyurt@gmail.com

ORCID

0000-0003-0770-6850

Özet

Bir dogmalar dini olan Hristiyanlığın öteden beri, insan hayatını kolaylaştıran yeniliklere karşı mesafeli bir tavır içerisinde olduğu bilinen bir gerçektir. Özellikle Hristiyanlığın Katolik kolu, bu konuda daha kesin ve katı bir tutum içerisinde olmuştur. Ancak Rönesans, Reform, Aydınlanma ve Sanayi Devriminin ardından insan aklının hakikati değerlemede yegane ölçü olarak belirmesi ve buna bağlı olarak dinin ve kilisenin bir kenara itilmesi, 20. Yüzyılın ortalarına gelindiğinde Katolik Kilisesi’nin zikredilen yüzyılın yeniliklerini ortaya çıkaran “dönemin teknolojisine” karşı tavrını yumuşatmasının yolunu açmıştır.

Ancak Vatikan’ın pek çok resmî yazılı dokümanına konu olan teknoloji ve onun ortaya çıkardığı yeni soru ve sorunların Katolik Kilisesini müşkül bir durumda bıraktığı da söylenebilir. Zira insanı, çevreyi, doğayı, evreni ve hatta Tanrı’yı da doğrudan veya dolaylı ilgilendiren birtakım teknolojik yenilik ve uygulamaların, Katolik yetkililer tarafından Kilisenin asla cevaz vermediği ya da veremeyeceği bir içeriğe sahip olduğu düşünülmektedir. İnsanın doğasını ve Tanrı’nın aşkınlığını ve yüceliğini tartışmaya açan, insan-Tanrı ilişkisinde insana Tanrının rolünü vermekte bir beis görmeyen kimi seküler düşünce ya da hareketler açısından günümüz teknolojisi, insana biçtikleri rolün hayata geçirilmesi için çok önemli bir fırsatı kendilerine sunmaktadır. Teknolojiyi, sözü edilen gayeler çerçevesinde anlayan seküler hareketlerin bu tutumu, hiç kuşkusuz Katolik Kilisesinin sadece bu tür akımlara değil aynı zamanda teknolojinin bizzat kendisine de negatif ve toptancı bir tavırla yaklaşmasına sebebiyet verebilmektedir.

Bu bildiride, bahsi geçen hususlar konuyla ilgili örnekler vermek suretiyle daha da derinleştirilerek izah edilmeye çalışılacaktır. Bildirinin, özellikle yapay zekâ tabanlı teknolojinin insan ve toplum hayatını kuşattığı çağımızda, dünyadaki en kalabalık dinî gruplardan birini oluşturan Katolik Kilisesi’nin, mezkûr teknoloji ile ortaya çıkan yeni soru ve sorunlara sunduğu çözüm önerilerinin İslam’da da bir izdüşümü olup olmayacağına dair bir bakış açısının oluşmasına katkı sağlaması umulmaktadır.

Abstract

It is a known fact that Christianity, which is a religion of dogmas, has always had a distant attitude towards innovations that facilitate human life. Especially the Catholic branch of Christianity has taken a more definite and strict attitude on this issue. However, after the Renaissance, Reformation, Enlightenment and Industrial Revolution, the emergence of the human mind as the only criterion in valuing the truth and accordingly pushing aside religion and the church, by the middle of the 20th century, it paved the way for the

**'ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN TERMS OF LAYING THE GROUNDWORK FOR
RESEARCHES IN ISLAMIC LAW
"Interdisciplinary Theoretical and Practical Studies on Artificial Intelligence"**

Catholic Church to soften its attitude towards the "technology of the period" that brought forth the innovations of the mentioned century.

However, it can be said that technology, which is the subject of many official written documents of the Vatican, and the new questions and problems it raises, leave the Catholic Church in a difficult situation. Because, some technological innovations and practices that directly or indirectly concern people, the environment, nature, the universe and even God are considered by the Catholic authorities to have a content that the Church could never or could not allow. Today's technology in terms of some secular thoughts or movements that open the nature of man and God's transcendence and sublimity to discussion and see no harm in assigning the role of God to man in the human-God relationship presents a very important opportunity to realize the role they have casted for people. This attitude of secular movements that understand technology within the framework of the aforementioned purposes can undoubtedly cause the Catholic Church to approach not only such movements but also the technology itself with a negative and wholesale attitude.

In this conference, the aforementioned issues will be tried to be explained in more depth by giving examples related to the subject. This conference paper is expected to help form a perspective on whether the solutions set forth by the catholic church, one of the most populous religious groups in the world, especially in the current era in which the lives of individuals and the public are all surrounded with artificial intelligence-based technologies, to the new problems and issues that have been brought about by the aforementioned technologies have a projection in Islam.

İSLAM HUKUKU ARAŞTIRMALARINA ZEMİN OLUŞTURMASI AÇISINDAN
“YAPAY ZEKA”

“Yapay Zeka” Konulu Disiplinler Arası, Teorik ve Pratik Çalışmalar”

İNSANIN MÜKERREM KILINIŞININ MAHİYETİ VE MODERN MEYDAN OKUMALAR

Abdullah Turhan*

* Dr. Öğr. Üyesi; Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri Bölümü, Burdur, TÜRKİYE

Anahtar Kelimeler

İnsan, Kur’ân, Mükerrerem,
İman, Salih Amel,
Modernite

Keywords

Corresponding Author

Abdullah TURHAN
abdullahturhan@mehmetak
if.edu.tr

ORCID

0000-0003-1918-9133

Özet

İnsan Allah’ın vahyine muhatap kıldığı varlıktır. Ayrıca göklerin ve yerin kabul etmediği emaneti yüklenme irade ve potansiyeline sahiptir. Bu münasebetle de Kur’ân’a göre ilâhî lütuf ve ikramlara mazhar olmuştur. Ancak bu lütuf ve ikramlar onu nasıl bir varlığa dönüştürmüştür? İnsan hakikaten eşrefi mahlukat mıdır? Kendinden gayrı varlıkların efendisi ve onlardan üstün bir varlık mıdır? Modernite geleneğe var olan mükerrerem insan telakkisini ne hale getirmiştir? Bu tebliğde bu ve buna benzer sorular öncelikle Kur’ân’ın merkeze alındığı bir okumayla anlaşılmaya çalışılacaktır. İsrâ sûresi 70. âyetinde “biz insanı mükerrerem kıldık” buyrulmaktadır. Ardından da insanın karada ve denizde (bir kısım araçlarla) taşınması, güzel ve temiz yiyeceklerle rızıklandırılması münasebetiyle de bir çok varlıktan faziletli kılındığı ifade edilmektedir. Burada ayette insana lütuf ve ikramda bulunulması şekliyle tercüme edilen kerrame fiilin kökü olan ke-ra-me fiilinin anlam ve içeriğinin ortaya konulması ve bu fiilin Kur’ân’da nasıl, kim için ve hangi anlamlarda kullanıldığının vuzuha kavuşturulması gerekmektedir. Ayrıca bu mükerrerem kılınışın bir sonucu olarak söylenen “insan eşrefi mahlukattır” önermesinin de Kur’ân muvacehesinde değerlendirilmesi gerekmektedir. Öte yanda insan Kur’ân’da “zalim, cahil, nankör, aceleci” sıfatlarla da nitelenmektedir. Bu nitelermeler ile mükerrerem varlık söylemi arasında bir müşkil varmış gibi gözükmektedir. Ancak Kur’ân’ın bütüncül okunması ile böyle bir müşkilin olmadığı görülmektedir. Allah’ın kendisine verdiği potansiyeli “iman ve salih amel” prensipleri doğrultusunda kullanan insan mükerrerem varlık olma sırrına mazhar olmuş demektir. Lakin bu prensibin yaşanmadığı bir hayat ise insanı aşağıların en aşağısına, hatta hayvandan da aşağı bir mertebeye indirmektedir. Tüm bu tartışmalar meselenin bir boyutunu teşkil ederken, insan varlığının modern meydan okumalara maruz kaldığı görülmektedir. Bu meydan okuma insan varlığını çok yönlü olarak tehdit etmektedir. İnsanın bedensel varlığı artık makineleşme problemiyle karşı karşıyadır. Makineler ve robotlarla insan bedeninin bütünleşmesinin meydana getireceği sonuçlar ve bu konuda yapılan deneyimler; insanın bedeni, zihni ve daha ilerisi duygu ve inançlarıyla olan ilişkisini ciddi sıkıntılar doğuracak bir konuma getirme potansiyeli taşımaktadır.

İSLAM HUKUKU ARAŞTIRMALARINA ZEMİN OLUŞTURMASI AÇISINDAN
“YAPAY ZEKA”

“Yapay Zeka” Konulu Disiplinler Arası, Teorik ve Pratik Çalışmalar”

YAPAY ZEKANIN MAKROEKONOMİ ÜZERİNE ETKİLERİ

The Macroeconomic Impacts Of Artificial Intelligence

Muhammet Ali Avcı*

* Dr. Öğr. Üyesi, Pamukkale Üniversitesi, İİBF, İktisat Bölümü, Denizli, TÜRKİYE

Anahtar Kelimeler

Dijital Ekonomi, Makro
Ekonomi, Yapay Zeka,
İstihdam, Ekonomik Büyüme

Keywords

Digital Economy, Macro
Economy, Artificial
Intelligence, Employment,
Economic Growth

Corresponding Author

Muhammet Ali AVCI
maliavcı@pau.edu.tr

ORCID

0000-0002-3193-3482

Özet

21. yüzyılda dijitalleşme alanında yaşanan gelişmelerin makroekonomik açıdan ülke ekonomilerini köklü bir şekilde etkilediği görülmektedir. Dijitalleşmenin önemli bir parçası olan yapay zekânın (AI) ekonomideki etkisi giderek daha da artmakta ve bu etki her geçen gün ekonomileri dönüştürmektedir. AI, çevrelerini algılayabilen, düşünebilen, bazı durumlarda öğrenebilen, algıladıkları şeylere ve hedeflerine yanıt olarak harekete geçebilen bilgisayar sistemleri için kullanılan ortak bir terimdir. AI uygulamaları ile büyük verilere ilişkin kapsamlı analizler yapmak, karmaşık ve soyut problemlere çözüm üretmek mümkündür. AI, özellikle rutin iş süreçlerini insansızlaştırarak hayatımızı kolaylaştırmayı ve zamanı etkin kullanabilmemizi amaçlamaktadır.

AI uygulama alanlarına bakıldığında en önemli sektörlerin sağlık, otomotiv, finans, ulaşım, iletişim, perakende ticaret ve imalat olduğu görülmektedir. Ekonomide AI teknolojilerinin kullanımının yaygınlaşması sonucunda bütün sektörlerde verimliliğin artması, hataların ve maliyetlerin azalması, sürdürülebilir büyüme ve kalkınmanın sağlanması, uluslararası rekabette güç kazanılması, kamu kaynaklarının etkin yönetilmesi ve sosyal refahın artırılması beklenmektedir.

AI kullanım alanlarının artması, genel olarak makro ekonomik göstergeleri olumlu etkilemektedir. OECD (2018)'e göre AI kullanımını yaygınlaştıran firmaların, diğer firmalara kıyasla iş gücü verimliliğinde %5 ila %10 arasında bir artış sağlaması öngörülmektedir. AB Parlamentosu raporu (2019)'a göre AI kullanımı sonucu 2035 yılına kadar işgücü verimliliğinde %40'a varan güçlü bir artış sağlanacaktır. McKinsey Global Institute (2018)'e göre 2030 yılına kadar AI'nın küresel GSYH'ye yıllık ortalama %1.2 artış getireceği öngörülmektedir. PWC (2018)'e göre 2030'da Küresel GSYH'nin, yapay zeka kullanımının bir sonucu olarak %14'e kadar daha yüksek (ek 15,7 trilyon dolara eşdeğer) olması ve en fazla verimlilik artışı görülecek sektörlerin imalat ve ulaşım sektörleri olması beklenmektedir. Oluşan küresel ekonomik değerden Çin'in %26, Kuzey Amerika'nın %14.4, Kuzey Avrupa'nın %9.9, Güney Avrupa'nın %11.5, gelişmiş Asya'nın %10.4 ve dünyanın geri kalanının ise %5.6'lık bir pay alacağı öngörülmektedir. ABD ve Çin'in öne çıkmasında en önemli nedenin AI konusunda devletin öncü rolü ve sürece olan desteği olduğu görülmektedir.

AI kullanımının artmasının makro ekonomi üzerinde temel olarak iki olumsuz etkisi görülmektedir. Birincisi, AI ile işgücünün birbirine ikame olduğu alanlarda işsizliğin artmasıdır. Fakat AI ile işgücünün tamamlayıcı olduğu alanlarda işsizliğin azaldığı görülmektedir. İkincisi, AI özellikle geri kalmış ve gelişmekte olan ülkeler aleyhine gelir dağılımını bozmaktadır. Oxfam (2019)'a göre dünyada en zengin 62 kişinin varlığı son 5 yılda %45 artış gösterirken dünya nüfusunun en yoksul yarısının varlığı %38 düşüş yaşamıştır.

Yapay zekâ teknolojileri yukarıda sayılan birçok artışı nedeni ile dijital ekonomide güçlü bir şekilde var olmak isteyen tüm firma ve ülkelerin öncelikli yatırım alanları arasında yer almalıdır. Bugün dünyanın en büyük şirketlerine baktığımızda Apple, Google, Amazon,

**'ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN TERMS OF LAYING THE GROUNDWORK FOR
RESEARCHES IN ISLAMIC LAW
"Interdisciplinary Theoretical and Practical Studies on Artificial Intelligence"**

Facebook ve Microsoft gibi teknoloji şirketleri karşımıza çıkmaktadır. Dijital ekonomi düzeninde, bilgi üretimini ve AI teknolojilerini ekonomik katma değere dönüştürebilen ülkeler, küresel rekabette öne çıkan ekonomiler olacaktır.

Abstract

It is seen that the developments in the digitalization field in the 21st century have deeply affected the economies of the countries in terms of macroeconomics. The impact of artificial intelligence (AI), which is an important part of digitalization, is increasing in the economy and this effect is transforming economies day by day. AI is a collective term for computer systems that can sense their environment, think, and in some cases learn, and take action in response to what they're sensing and their objectives. With AI applications, it is possible to make comprehensive analyzes of big data and produce solutions to complex and abstract problems. AI, aims to make our lives easier and to use time effectively, especially by dehumanizing routine business processes.

Looking at the AI application areas, it is seen that the most important sectors are health, automotive, finance, transportation, communication, retail trade and manufacturing. As a result of the widespread use of AI technologies in the economy, it is expected to increase efficiency in all sectors, reduce errors and costs, ensure sustainable growth and development, gain strength in international competition, effectively manage public resources and increase social welfare.

The increase in AI usage areas generally positively affects macroeconomic indicators. According to the OECD (2018), it is predicted that companies that promote the use of AI will achieve an increase in labor productivity between 5% and 10% compared to other companies.

According to the EU Parliament report (2019), the use of AI will result in a strong increase in labor productivity up to 40% by 2035. According to the McKinsey Global Institute (2018), AI is projected to bring an annual average increase of 1.2% to global GDP by 2030. According to PWC (2018), global GDP is expected to be up to 14% higher (equivalent to an additional \$15.7 trillion) in 2030 because of the use of AI, with manufacturing and transportation sectors that will see the most productivity gains. It is predicted that China will have a share of 26%, North America 14.4%, Northern Europe 9.9%, Southern Europe 11.5%, developed Asia 10.4% and the rest of the world 5.6% from the global economic value created. It is seen that the most important reason for the USA and China to come to the fore is the leading role of the state in AI and its support for the process.

The increase in the use of AI has basically two negative effects on the macro economy. The first is the rise in unemployment in areas where AI and labor are substitutes. But unemployment appears to be decreasing in areas where AI and workforce are complementary. Second, AI distorts income distribution, especially to the detriment of underdeveloped and developing countries. According to Oxfam (2019), the wealth of the richest 62 people in the world has increased by 45% in the last 5 years, while the wealth of the poorest half of the world's population has decreased by 38%.

Artificial intelligence technologies should be among the priority investment areas of all companies and countries that want to have a strong presence in the digital economy due to the many advantages listed above. When we look at the world's largest companies today, technology companies such as Apple, Google, Amazon, Facebook and Microsoft appear. In the digital economy order, countries that can transform knowledge production and AI technologies into economic added value will be prominent economies in global competition.

İSLAM HUKUKU ARAŞTIRMALARINA ZEMİN OLUŞTURMASI AÇISINDAN

“YAPAY ZEKA”

“Yapay Zeka” Konulu Disiplinler Arası, Teorik ve Pratik Çalışmalar’

YAPAY ZEKANIN ÖZELLİKLERİ

“Features of Artificial Intelligence”

Sayed Mobin Hashimi *

* Dr. Öğretim üyesi, Parwan Devlet Üniversitesi Sosyal Bilgiler Fakültesi Sosyoloji bölümü, Parwan, AFGANİSTAN

Anahtar Kelimeler

Zeka, Yapay, Yapay Zeka ve Özellikleri.

Keywords

واژه های کلیدی:
هوش، مصنوعی، هوش مصنوعی
و ویژگی های آن

Corresponding Author

Sayed Mobin HASHİMİ

[Sayedmubin12345@gmail.com](mailto:Sayedmobin12345@gmail.com)

ORCID

0000-0002-0637-9002

Özet

İkinci dünya savaşı sonrası insanlar birbirleriyle iletişim kurmadan akıllı makineler üretmeye başladılar. Bunun da farklı ve belki de haklı nedenleri vardır. Turing 1947 yılında konu ile ilgili bir konuşma yaptı ve büyük ihtimalle konuyla ilgili konuşan ilk kişi de o'dur. Peki şu soru sorulabilir: bu akıl ve zekaya ne denir? İnsana ihtiyaç olmadan düşünebilen makineleri ortaya çıkartma tekniğine yapay zeka denir. Başka bir ifade ile akıllı makineler ve programlar yapma bilgisidir yapay zeka. 1970 yılı sonrası yapay zekanın işleyiş alanı genişleyip 1980'li yıllarda yapay zeka meselesi hızlı bir şekilde ilerlemeye başladı. 1993'larına geldiğinde yapay zeka piyasası daha da büyüdü. İlk başlarda yazılım dili oluşmaya başladı daha sonra bu alan genişledikçe genişledi. Özellikle de elektriğin yayılması ve teknolojinin gelişmesiyle bu süreç daha da hızlandı. İşte bütün bunların bu kadar hızlı gelişmesinde yapay zekanın özellikleri rol oynamaktadır. Peki bu özellikler nelerdir diye soracak olursak diyebiliriz ki yapay zeka devamlı olup daha az maliyetlidir bu zeka bilgisayarı kullanmayı kolaylaştırır. Aynı zamanda kişiye kendi tecrübesinden istifade etme fırsatını vermektedir. Bu zeka bir taraftan insan hayatını kolaylaştırmaya çalışırken bilerek veya bilmeyerek insanı kendi ürettiği ürünler ve mahsura karşı güçsüz kalır. Ama bu zeka idareli şekilde kullanılırsa insan hayatına faydası dokunur.

انسان ها بعد از جنگ جهانی دوم به خاطر برقراری ارتباط با یکدیگر ماشین های هوشمند را تولید کردند. این کار عوامل مختلف و شاید هم دلایل موجه داشته باشد. تورینگ در سال 1947 میلادی در رابطه به موضوع بالا یک سخنرانی کرد و شاید هم او اولین کسی باشد که در رابطه به موضوع سخنرانی کرده است. حال سوال ذیل مطرح می شود: به این نوع هوش و ذکا چی گفته می شود؟ در جواب می توان گفت نخیک و تکنالوژی که ماشین هایی را تولید کند که بدون نیاز به انسان فکر و عمل نموده بتوانند، به نام هوش مصنوعی یاد می شود. به عبارت دیگر هوش مصنوعی عبارت از دانشی است که ماشین و برنامه های هوشمند را تولید می کند. کارکرد هوش مصنوعی بعد از سال 1970 میلادی مطرح گردیده و در سال های 1980 میلادی بسیار به سرعت پیشرفت کرد. در سال 1993 میلادی بازار هوش مصنوعی بیشتر بزرگ شد. در ابتدا زبان برنامه نویسی به میان آمد بعداً این ساحه وسعت پیدا کرد. به خصوص بعد از انتشار برق و پیشرفت تکنالوژی این روند سرعت بیشتر گرفت. در تمام این موارد و پیشرفت آن هوش مصنوعی نقش مهمی را بازی می کند.

اگر بپرسیم که این ویژگی ها کدام ها اند؟ در جواب می توان گفت هوش مصنوعی کم مصرف بوده و این هوش استفاده از کمپیوتر را آسان می سازد. همچنان برای فرد فرصت استفاده از تجربه خودش را می دهد. این هوش از یکسو زندگی انسان را آسان می سازد اما از سوی دیگر دانسته ویا ندانسته انسان در مقابل محصولات خودش ضعیف و ناتوان می ماند. ولی اگر این هوش به شکل درست استفاده شود به زندگی انسان فایده می رساند.

**'ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN TERMS OF LAYING THE GROUNDWORK FOR
RESEARCHES IN ISLAMIC LAW
"Interdisciplinary Theoretical and Practical Studies on Artificial Intelligence"**

**AMAÇLARI VE SONUÇLARININ BELİRLENMESİ AÇISINDAN BİLİM VE YAPAY ZEKA'NIN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

**EVALUATION OF SCIENCE AND ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN TERMS OF DETERMINING
THEIR OBJECTIVES AND ITS CONSEQUENCES**

Hasan KAFALI*

* Dr. Öğr. Üyesi., Denizli Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Felsefe ve Din Bilimleri/Din Sosyolojisi, Denizli, TÜRKİYE

Anahtar Kelimeler

Din Sosyolojisi, Yapay
Zeka, Bilim, Temel İlkeler,
Sınırlar

Keywords

Sociology of Religion,
Artificial Intelligence,
Science, Basic Principles,
Boundaries

Corresponding Author

Dr. Öğretim Üyesi
hkafali@pau.edu.tr

ORCID

0000-0002-2340-6834

Özet

Modern toplumu geleneksel toplumlardan ayıran en önemli özelliklerden biri işbölümü ve uzmanlaşmadır. Tüm toplumu ilgilendiren makro büyüklükteki araştırma, planlama, uygulama gibi aşamalar, işbölümü ile alanında uzmanlaşmış bireyler tarafından yapılır. Bu yaklaşım toplumsal yaşamı şekillendiren bütün kurumların belli sınırlara çekilmesini ve kendilerine çizilen alanlarda fonksiyonlar görmesini sağlamıştır. Din de bu anlamda belli sınırlara çekilmiştir. Günümüzde yapay zeka ve transhümanizm gibi teknolojinin insanın bütün yetilerini taklit edebildiği noktada ise bilimin ve bilimin ürettiği bu unsurların kendi kendine amaçlarını tayin edebilecekleri bir aşamaya gelinmiş bulunmaktadır. Hâlbuki bu durum bilimi bugünkü gücüne kavuşturan işbölümü ve uzmanlaşma ilkelerine aykırı görünmektedir. Bildirimiz bilimi ve bilimin ürettiği teknolojinin amacının nasıl ve kim tarafından belirlenmesinin gereğini araştırmaktadır. Bu konuda takip edilecek yöntemlerin sorumluluğunun ve sonuçlarının kimler tarafından göğüsleneceğinin keşfi üzerinden soruya cevap aranmaktadır.

Abstract

One of the most important features that distinguish modern society from traditional societies is division of labor and specialization. Macro-scale research, planning and implementation, which concern the whole society, are carried out by individuals who are specialized in their field with the division of labor. This approach has enabled all institutions that shape social life to be drawn to certain limits and to function in the areas drawn for them. In this sense, religion has been drawn to certain limits. Today, at the point where technology such as artificial intelligence and transhumanism can imitate all human abilities, it has reached a stage where science and these elements produced by science can determine their own goals. However, this situation seems to be contrary to the principles of division of labor and specialization that brought science to its current strength. Our paper investigates the necessity of determining how and by whom the purpose of science and the technology produced by science. The answer to the question is sought through the discovery of the responsibility of the methods to be followed in this regard and who will bear the consequences.

İSLAM HUKUKU ARAŞTIRMALARINA ZEMİN OLUŞTURMASI AÇISINDAN

“YAPAY ZEKA”

“Yapay Zeka” Konulu Disiplinler Arası, Teorik ve Pratik Çalışmalar”

هوش مصنوعی از منظر فقه اسلام

Muhammad Akram HAKIM*

*Dr. Öğr. Üyesi, Jawzjan Üniversitesi, Jawzjan, AFGANİSTAN

چکیده :

Anahtar Kelimeler

کلید واژه :
هوش، مصنوعی،
فقه، اسلام

Keywords

Corresponding Author
Dr. Öğretim Üyesi

Muhammad Akram
Hakim

ORCID

000000000000

در عصر کنونی با گسترش سطح ارتباط و تأثیر گذاری تکنالوژی، هوش مصنوعی (Artificial intelligence) یکی از مسئله پر چالش در زندگی بشر بشمار می رود، لذا اثر این موضوع را در برخی از مسایل فقهی نمی توان نادیده گرفت. هوش مصنوعی به شکل فشرده می توان چنین تعریف کرد: برای توصیف ماشین ها یا کامپیوترهایی که فعالیت های شناختی وابسته به ذهن انسان را به خوبی AGI و ANI انجام دهند، به کار می رود. هوش مصنوعی اغلب به دو دسته دهند که تقسیم می شود. امروزه هوش مصنوعی، برخی کارهایی را انجام می از قبل برای آن برنامه ریزی شده باشد. بنابر این هوش مصنوعی شباهت به مغز انسان را نیز دارد، فقط در بین مغز انسان و هوش مصنوعی تفاوت های نیز است. همچنان با رشد و بسط چشمگیر دانش در عصر امروزی هوش مصنوعی شاهد پیدایش مسایل جدید فقهی در این حوزه نیز بوده، و برای دانستن این مسائل مورد توجه همه مسلمانان قرار گرفته اند. فقهاء کرام با در نظر داشت فهم شان بر موضوع متذکره می توان به دو دیدگاه متفاوت (موافق و مخالف) تقسیم کرد. دیدگاه که موافق به این مسئله اند چنین می نگارد: فقهاء می توانند از تکنالوژی به عنوان ابزار در استنباط فقهی استفاده کرد. در روزگار قدیم فقهاء کرام برای یافتن یک مسئله در کتب مختلف جستجو می کردند اما امروزه با استفاده از تکنالوژی های موجود، می توانند بسیاری از مشکلات فقهی را رفع کرده. همچنان دیدگاه مخالف می گوید: در بُعد وجودی انسان استعداد ها و قابلیت های ویژه ی نهفته اند که با رویکرد قوی به نظریه هوش مصنوعی ناسازگاری جدی وجود دارد. قرآن کریم انسان را خلیفه روی زمین می داند که و استعداد رسیدن به مقام قرب الهی را نیز دارد، در حالی که نظریه هوش مصنوعی، انسان و ذهن او را تماماً مادی می پندارد و با استناد همه فعالیت های ذهنی به مغز امکان تقلید تحرکات مغزی توسط یک ماشین را کاملاً ممکن می داند.

**'ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN TERMS OF LAYING THE GROUNDWORK FOR
RESEARCHES IN ISLAMIC LAW**

"Interdisciplinary Theoretical and Practical Studies on Artificial Intelligence"

**(إضاءة ومشروع)
حول ارتباط الذكاء الاصطناعي بتعليم العلوم الشرعية والعلوم الأخرى**

Amer Baradei*

* Öğr. Gör. Dr., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi, Ankara, TÜRKİYE

المخلص

لا شك في أن للتطور العملي أثرا في تقدم الحضارة الإنسانية، والذكاء الصناعي أحد جوانب هذا التطور، ويات أثره واضحا في شتى المجالات التعليمية وخصوصا البرمجيات، وقد دخل هذا الذكاء إلى ميدان التعليم بشكل عام، والعلوم الشرعية بشكل خاص.

إلا أن هذا الدخول في ميدان التعليم وتعليم العلوم الشرعية كان له من الإيجابيات الشيء الكثير، ومن جهة أخرى لوحظت آثاره السلبية على التعليم وخاصة على الطلاب، لذلك سيسلط البحث الضوء على سلبيات هذا الدخول وذلك على مستويات متعددة منها المادة العلمية التعليمية . والطلاب وكذلك المعلم .

ففي مستوى المادة التعليمية لوحظ أثر مصممي برامج للذكاء الصناعي في ترك بصمات تنتمي للثقافة التي ينتمون إليها، وكذلك لوحظ أثر هذا الذكاء على الطلاب أنفسهم من خلال انخفاض القدرة على التعلم من خلال الأضرار التي نتجت عن هذا التدخل لا سيما أن هذه البرامج من الذكاء الصناعي تحمل مواد وقضايا دخيلة على ما اعتاد عليه الطلاب في مجتمعاتنا الإسلامية، وكذلك لوحظت سلبيات هذا التدخل في أخذ قسط كبير من مكانة المعلم وجوده في العملية التعليمية من خلال ما تركه شخصيته من آثار مطلوب في الطالب وبناء شخصيته.

كما أن البحث لن يترك الأمر دون طرح مشروع يحمي أجيالنا من سلبيات هذا التدخل، بحيث نتلافى تلك السلبيات ونوظف الذكاء الصناعي .. ومجالاته بما يخدم ثقافتنا الإسلامية الأصيلة ويرتقي بطلابنا علميا وفكريا وثقافيا دون أي تدخلات ضارة بهم .

Abstract

There is no doubt that practical development has an impact on the progress of human civilization, and artificial intelligence is one aspect of this development, and its impact has become clear in various educational fields, especially software, and this intelligence has entered the field of education in general, and forensic sciences in particular.

However, this entry into the field of education and teaching forensic sciences had many positives, and on the other hand, its negative effects on education, especially on students, were noted, so the research will shed light on the negatives of this entry on multiple levels, including the educational material, the student as well as the teacher.

At the level of the educational material, the effect of the designers of these artificial intelligence programs was observed in leaving fingerprints belonging to the culture to which they belong, as well as the impact of this intelligence on the students themselves through the decrease in the ability to learn through the damage caused by this intervention, especially that these programs are of artificial intelligence. It carries extraneous materials and issues to what students are accustomed to in our Islamic societies, as well as the negatives of this intervention in taking a large part of the teacher's position and presence in the educational process through the required effects his personality leaves in the student and building his personality.

Moreover, the research will not leave the matter without putting forward a project that protects our generations from the negative aspects of this intervention, so that we avoid these negatives and employ artificial intelligence and its fields to serve our authentic Islamic culture and advance our students scientifically, intellectually and culturally without any harmful interventions to them.

Anahtar Kelimeler

كلمات مفتاحية

إضاءة، مشروع، ذكاء صناعي، تعليم، علوم شرعية

Keywords

Correlation, intelligence, artificial intelligence, education, forensic sciences

Corresponding Author

Amer Baradei

dr.amerbaradei@gmail.com

ORCID

0000-0002-5591-821X

'ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN TERMS OF LAYING THE GROUNDWORK FOR
RESEARCHES IN ISLAMIC LAW

"Interdisciplinary Theoretical and Practical Studies on Artificial Intelligence"

اللغة العربية والذكاء الاصطناعي

Hana GÜVEN*

* Öğr. Gör. Dr., Denizli Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri, Arap Dili ve Belağatı, Denizli, TÜRKİYE

الخلاصة

اللغة العربية من أقدم وأهم اللغات وأكثرها استخدامًا حول العالم، وباللغة العربية نُقلت المعارف والعلوم وترجمت كثير من العلوم منها وإليها، فكانت اللغة العربية لغة العلم وما زالت رغم مرورها بمراحل عصيبة بسبب الحروب والخلافات السياسية وغيرها.

وضعف أهل اللغة العربية في فترات زمنية لا يعني ضعف اللغة العربية وتقصيرها، بل على العكس من ذلك؛ فاللغة العربية تتمتع بخصائص تُميّزها عن غيرها من اللغات تجعلها مؤهلة لمواكبة التطور في كل المجالات، وتقصير أهلها في حقها هو الذي يؤخرها وليس العيب فيها، وقد عرّف عن هذا حافظ إبراهيم (ت 1932م) في قصيدته اللغة العربية.

رجعت لنفسي فأتهمت حصاتي وناديت قومي فاحتسبت حياتي
رموني بعقم في الشباب وليتني عقت فلم أجزع لقول عُداتي
وسعت كتاب الله لفظًا وغاية وما ضقتُ عن أي به وعظاتي
كفكف أضيّق اليوم عن وصف آله وتنسيق أسماء لمخترعات
أنا البحر في أحشائه الدرّ كامنٌ فهل سألوا الغوّاص عن صدفاتي

فهذه اللغة التي حوت كلام الله هي أساس لكثير من العلوم كالعلوم الشرعية والإنسانية، وكذلك باستطاعتها أن تحوي العلوم الأخرى، وخاصة الحديثة مثل التّقنيّات المعلوماتيّة فلا تقف اللغة العربية عند وصف الآلة أو وضع اسم لها بل يمكن أن تكون لغة الآلة والبرامج والتطبيقات، بما يُسمى حوسبة اللغة الذي يتمّ تطبيقه على كثير من اللغات ومنها اللغة العربية.

تهدف هذه الورقة إلى الحديث عن خصائص اللغة العربية التي تُميّزها عن غيرها من اللغات وتجعلها قابلة للحوسبة والذكاء الاصطناعي، وما هي الصعوبات التي تواجهها، والتطلعات المستقبلية لاستخدامات اللغة العربية في هذا المجال، وذلك باستعراض بعض الجهود المبذولة لخدمة اللغة العربية في مجال حوسبة اللغة العربية والذكاء الاصطناعي متّخذين مشروع سلسلة كتب " حوسبة اللغة العربية " في مركز الملك عبد الله بن عبد العزيز الدولي نموذجًا .

Özet

Arap dili dünya dilleri arasında önemli ve en köklü dillerden birisidir. Arapça ile gerek bilimsel gerekse kültürel çok sayıda eser Arapçadan diğer dillere, farklı dillerden de Arapçaya nakil ve tercüme edilmiştir. Bu çok yönlü tercüme ve nakil çalışmalarıyla Arapça önemli bir bilim dili olma özelliği kazanmıştır. Kronolojik olarak ele alındığında siyasi çalkantılar ve savaşlardan dolayı bazı zorlu süreçlere maruz kalsa bile, bu önemini her daim devam ettirmiştir. Bu dilin sahiplerinin bazı dönemlerde eksik ve noksan olması dilin kendinden değil temsildeki noksanlıktan kaynaklanmıştır. Bilakis Arap dili diğer dillere göre bütün alanlarda her dönem zamanın ihtiyacına uygun gelişmeler kat etmiştir. Kusur her daim onun ehlinde gelir. Bilimsel gelişmelerdeki gecikmeler Arapçadan kaynaklı olmayıp onun ehliyle alakalıdır. Tam bu noktada Şair Hafız İbrahim (ö.1932) 20 yy. başlarında bazı çevrelerin avam hareketine yönelik döneminde Arapçayı konuşturduğu meşhur kasidesinde:

**İSLAM HUKUKU ARAŞTIRMALARINA ZEMİN OLUŞTURMASI AÇISINDAN
“YAPAY ZEKA”**

“Yapay Zeka” Konulu Disiplinler Arası, Teorik ve Pratik Çalışmalar”

Kendimi çek edip bana düşeni, özümü sorguladım

Kavmimi bana yardım ve destek için çağırdım.

Olmayınca gelen, kendimi bu yola adadım.

Verimli zamanımda kısır diye iftira attılar.

Keşke, doğru olsaydı bunları duymasaydım

Allah’ın ayet ve gayesini yüce kelimasında şekil bularak kapsadım.

Bütün bunları yaparken yeni çıkan cihaz ve icatların isimleşme koordinasyonunda mı olamam

Ben gizli hazinelere sahip denizim.

Benim inci ve güzelliklerimi dalgıçlara soran oldu mu? diyerek durumu çok iyi özetlemiştir.

Bu dil ayrıca Allah kelimasını içine almış şeri ve beşeri ilimlerin esaslarını ortaya koymuştur. Ayrıca değişik ilimlere aracı olup sürekli gelişmeler sağlamıştır. Özellikle yeni ve modern ilimlere pozitif katkı sağlamakla kalmayıp bazen program ve uygulamaların dili olup bilgisayar programcılığı ile bütünlük sağlamıştır.

Bu çalışmada Arapçayı diğer dillerden ayıran özellikleri, bilgisayar programcılığı, yapay zeka ile ilgili gelişmelerle beraber bu alandaki zorluklar, gelecekle ilgili öngörüler ve dilin bu sahadaki kullanım yönleri ele alınmıştır. Özellikle Uluslararası Kral Abdullah b. Abdülaziz Merkezi tarafından yapılan çalışmalardan olan “Arapçanın Bilgisayarlaşması” serisi incelenip değerlendirilmesi hedeflenmiştir.

**'ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN TERMS OF LAYING THE GROUNDWORK FOR
RESEARCHES IN ISLAMIC LAW**

"Interdisciplinary Theoretical and Practical Studies on Artificial Intelligence"

**Mobil Uygulamalarda Oyun Seçiminde Kullanılan Yapay Zekâ Algoritmaları İle Seçilen Oyunlar
Üzerine Değerlendirme**

Çilem KOÇAK*-Tuncay YİĞİT**

* Öğr. Gör., Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi Isparta, TÜRKİYE

** Prof. Dr., Isparta Süleyman Demirel Üniversitesi Mühendislik Fakültesi/Bilgisayar Mühendisliği, Isparta, TÜRKİYE

Anahtar Kelimeler

Google plays, mobil çocuk
oyunları, yapay zeka,

Keywords

Google plays, mobile
childre games, artificial
intelligence,

Corresponding Author

Öğr. Gör. Çilem Koçak
cilemkoçak@isparta.edu.tr¹

Prof. Dr. Tuncay Yiğit
tuncayyigit@sdu.edu.tr²

ORCID

1: 0000-0002-4516-2076

2: 0000-0002-6741-7826

Özet

Oyunlar çocuklar için vazgeçilmez bir aktive türüdür. Ancak gelişen teknoloji ile birlikte çocuklar için oyun kavramı değişmeye başlamış ve dijital oyunlar diğer oyun türlerinden daha fazla ilgi görmeye başlamıştır. Oyunlar çocukların fiziksel, sosyal ve duygusal gelişimlerine önemli katkılar sağlamasına rağmen, teknolojinin getirmiş olduğu riskler nedeniyle bu katkılar azalabilmekte ve hatta çocuklar için riskli durumlar ortaya çıkabilmektedir. Bu yüzden çocuklar için oyun seçimi önemli bir süreçtir. Oynanan oyunun kullanıcıya nasıl ulaştığı, hangi kullanıcıya tavsiye edildiği oyunları sunan platformun kullanmış olduğu yapay zeka algoritması tarafından belirlenmektedir. Ancak Google Play tarafında çalışan bu algoritma ile seçilen ve önerilen oyunların çocuklar için güvenli olup olmadığı tartışmalı bir durumdadır. Özellikle yetişkinlerin yeterli bilince sahip olmamaları şiddet içeren ve çocukların gelişimine uygun olmayan bu tür oyunlara çocukların erişimini kolaylaştırmaktadır. Bu tür oyunlarda şiddet sürekli bir sorun çözme aracı olarak çocuklara sunulabilmektedir. Buna ek olarak oyun içerisinde amaca ulaşmak için bir başka deyişle oyunda seviye atlama veya oyunu kazanmak amacıyla farklı türlerde şiddet kullanımı özendirilmektedir. Bu tarz oyunlara çocukların erişiminin analiz edilebilmesi için bu çalışma da Google Play Store uygulama mağazasında ki en popüler ücretsiz ilk yüz uygulama incelenmiştir. Uygulamaların yaş grubu, puan durumu, kullanıcı yaş aralığı, indirme sayısı, oyun uygulamaları analiz edilerek yorumlanmıştır. Yapılan incelemeler sonucunda Sonuç dijital oyunlarda şiddet farkındalığı, oyun içeriğinin hangi yaş grubuna hitap ettiği ve oyunların kazanımlarının çocuklara sunulmadan önce dikkatlice incelenmesi gerektiği önerilmektedir. Çocuklar için geleneksel oyunların yanında dijital oyunlarda zihinsel beceriler kazandırmak ve geliştirmek için faydalı olduğu tartışmasız bir gerçektir ancak çocuklara bizzat yaparak yaşayarak öğrenme fırsatı sağlayarak çevrelerini algılaması ve keşfetmesi açısından geleneksel oyunların hala daha önemli bir araç olduğu unutulmamalıdır. Son olarak dijital oyunların Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Gençlik ve Spor Bakanlığı, Millî Eğitim Bakanlığı Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu gibi devlet organları ve sosyal platformlar tarafından oluşturulacak bir komisyonla değerlendirilerek, yıllık aylık önerilen oyunlar listesi çıkarılması gerekmektedir.

**İSLAM HUKUKU ARAŞTIRMALARINA ZEMİN OLUŞTURMASI AÇISINDAN
“YAPAY ZEKA”**

“Yapay Zeka” Konulu Disiplinler Arası, Teorik ve Pratik Çalışmalar”

Abstract

Games are an indispensable type of activity for children. However, with the developing technology, the concept of games for children has started to change and digital games have started to attract more attention than other types of games. Although games provide important contributions to the physical, social and emotional development of children, these contributions may decrease due to the risks brought by technology and even risky situations may arise for children. Therefore, the selection of games for children is an important process. How the game played reaches the user and to which user it is recommended is determined by the artificial intelligence algorithm used by the platform that offers the games. However, it is controversial whether the games selected and recommended by this algorithm, which works by Google Play, are safe for children. In particular, the lack of awareness of adults facilitates children's access to such games that contain violence and are not suitable for children's development. In such games, violence can be presented to children as a constant problem-solving tool. In addition, the use of different types of violence is encouraged in order to reach the goal in the game, in other words, to level up in the game or to win the game. In order to analyze children's access to such games, the most popular free first hundred applications in the Google Play Store application store were examined in this study. The age group, standings, user age range, number of downloads, game applications were analyzed and interpreted. As a result of the examinations, it is suggested that the awareness of violence in digital games, the age group the game content appeals to and the achievements of the games should be carefully examined before they are presented to children. It is an indisputable fact that besides traditional games, digital games are beneficial for children to gain and develop mental skills, but it should not be forgotten that traditional games are still a more important tool in terms of perceiving and exploring their environment by providing children with the opportunity to learn by doing and experiencing. Finally, digital games should be evaluated by a commission to be formed by state bodies and social platforms such as the Ministry of Family, Labor and Social Services, the Ministry of Health, the Ministry of Youth and Sports, the Ministry of National Education, Information Technologies and Communications Authority, and an annual monthly recommended games list should be prepared.

‘ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN TERMS OF LAYING THE GROUNDWORK FOR
RESEARCHES IN ISLAMIC LAW

“Interdisciplinary Theoretical and Practical Studies on Artificial Intelligence”

HUKUK ALANINDA YAPAY ZEKA VE UYGULAMA ÖRNEKLERİ

Ecir Uğur Küçükşille* - Tülay TURAN**

* Prof. Dr., Bilgisayar Mühendisliği Bölümü, Mühendislik Fakültesi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta, TÜRKİYE

**Öğr. Gör, Bilgisayar Teknolojileri Bölümü, Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Burdur, TÜRKİYE

Anahtar Kelimeler

Yapay Zeka, Hukuk, Belge analizi, Dava tahmini, Sözleşme inceleme, Otomatik savunma, Hukuk ve etik

Keywords

Corresponding Author

Tülay TURAN
tulayturan@mehmetakif.edu.tr
Ecir Uğur KÜÇÜKSİLLE
ecirkucuksille@sdu.edu.tr

ORCID

Özet

Yapay zeka, insan yaşamının her alanında hayatı kolaylaştıran uygulamaları ile dikkat çeken, günümüzün en popüler teknolojik gelişimidir. Ev güvenliği, hasta ve yaşlı bakımı, sürücüsüz araçlar, dijital medya, sanal sohbet botları gibi birçok uygulama örneği günümüzde yer almaktadır. Finans sektöründe, eğitim, sağlık, pazarlama ve ulaşımda da dikkate değer birçok uygulamayı beraberinde getirmektedir. Yapay Zeka hayatımızın çeşitli alanlarını değiştiriyor olsa da bazı alanlar üzerinde gelişimini daha yavaş sağlamaktadır. Hukuk da bu alanlardan biridir. Yapay zeka hukuk alanında belli bir dereceye kadar fayda sağlasa da, hukuk alanında çok sayıda yeni çalışmaya ihtiyaç olduğu görülmektedir.

Yapay zekanın hukuk sisteminde kullanımının hala başlangıç seviyesinde olduğu, ancak yavaş yavaş birçok ülke, hukuk firması ve yargı organı tarafından benimseye başladığı söylenebilir. Yapay zekanın büyük miktarda veriyi analiz etme gücü, doğal dil işleme teknikleri ile birleşince, hukuk alanında yeni uygulamaların geliştirilmesine olanak sağlamaya başlamıştır. Günümüzde dünyanın çeşitli ülkelerindeki hukuk firmalarında; veri toplamak, kayıtları araştırmak, eski davaları gözden geçirmek gibi uzun zaman alan işler yapay zeka destekli yazılımlar ile daha kısa sürede yapılmaya başlanmıştır. Ayrıca yeni bir davanın hazırlanmasına yardımcı olmak için mevcut yargıları ve kararları incelemede, mahkeme sonuçlarını tahmin etmede, sözleşme düzenleme veya incelemede, otomatik savunma hazırlamada kullanılmaya başlanmıştır. Bu çalışmalar sonucunda, hukuk alanında çalışan kişiler uzun zaman alan klasik yöntemlerden kurtularak, kısa sürede daha verimli çalışmalar gerçekleştirebileceklerdir. Ayrıca bu çalışmaların, bilgiye erişimi hızlandırması, zaman yönetimini optimize etmesi ve kârlılığı artırması sonuçları ile hukuk sektörünü olumlu yönü ile geliştirirken, hukukun altında yatan karmaşıklığı ele alma konusunda tam bir çözüme ulaşmadığı söylenebilir.

Her yeni teknoloji gelişiminde olduğu gibi yapay zekanın hukuk alanındaki gelişimi hem zorlukları hem de yeni fırsatları beraberinde getirmektedir. Bu çalışmada; Yapay zeka hukuk için nasıl faydalı olabilir? Hukukta yapay zekanın etik çerçevesi nasıl olmalıdır? Yapay zeka hukuk alanında hangi uygulama alanlarında kullanılmaktadır? Yapay zekayı hukuk alanında kullanışlı hale getirmek için neler yapılmalıdır? Sorularına literatür taraması yaparak cevaplar bulunmuştur.

İSLAM HUKUKU ARAŞTIRMALARINA ZEMİN OLUŞTURMASI AÇISINDAN
“YAPAY ZEKA”

“Yapay Zeka” Konulu Disiplinler Arası, Teorik ve Pratik Çalışmalar”

SOSYOLOJİK VE FELSEFİ AÇIDAN YAPAY ZEKA KAVRAMI

Tuncay YİĞİT *-Nilgün ŞENGÖZ**

* Prof. Dr.,Süleyman Demirel Üniversitesi, Mühendislik Fakültesi, Bilgisayar Mühendisliği, Isparta, TÜRKİYE

**Öğr. Görevlisi Nilgün ŞENGÖZ, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Burdur, TÜRKİYE

Anahtar Kelimeler

Sosyoloji, Yapay Zekâ,
Felsefe

Keywords

Sociology,
Artificial Intelligence,
Philosophy

Corresponding Author

Tuncay YİĞİT,
tuncayyigit@sdu.edu.tr

ORCID

Tuncay YİĞİT, 0000-0001-
7397-7224
Nilgün ŞENGÖZ, 0000-
0001-5651-8173

Özet

Yapay zekanın (YZ) sosyal doğasını, öncüllerini ve sonuçlarını analiz etmek için sosyolojik ve felsefi araçların uygulanmasına ilgi son yıllarda yeniden gündeme gelmeye başlamıştır. 1956 yılında ortaya atılan Yapay Zeka terimi sadece teknik anlamda değil sosyal bilimler alanında da önemli bir yer tutmaktadır. Hayatımızda önemli bir yeri olan ve tüm dijital cihazların 'akıllanma' evrimi geçirdiği bu dönemde sosyal hayata etkisi son yıllarda neredeyse tüm platformlarda tartışılmaktadır. Bu bağlamda, çalışmanın amacı; Yapay Zeka'nın bahsi geçen bakış açıları, yirminci yüzyılda esas olarak bilimsel bir araştırma konusundan, son dönemlerde yaygın olarak ticarileştirilmiş bir yeniliğe ve günümüzde giderek artan bir şekilde farklı bir sosyo-kültürel fenomene dönüşen “YZ” nın evriminin geldiği noktayı yansıtmaktadır.

Abstract

Interest in applying sociological and philosophical tools to analyze the social nature, premises and consequences of artificial intelligence (AI) has resurfaced in recent years. The term Artificial Intelligence, which was coined in 1956, has an important place not only in the technical sense, but also in the field of social sciences. In this period, which has an important place in our lives and where all digital devices are evolving into 'intelligence', its impact on social life has been discussed on almost all platforms in recent years. In this context, the aim of the study is; The aforementioned perspectives of Artificial Intelligence reflect the point reached by the evolution of “AI”, which has transformed from a mainly scientific research topic in the twentieth century, to a widely commercialized innovation in recent times, and to an increasingly diverse socio-cultural phenomenon today.

‘ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN TERMS OF LAYING THE GROUNDWORK FOR
RESEARCHES IN ISLAMIC LAW

“Interdisciplinary Theoretical and Practical Studies on Artificial Intelligence”

YAPAY ZEKÂNIN HUKÛKÎ KİŞİLİĞİ

“Legal Personality of Artificial Intelligence”

Mustafa Kenan USTAHALİLOĞLU*

* Öğr. Gör., Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, Ticaret Hukuku Anabilim Dalı, Osmaniye, TÜRKİYE

Anahtar Kelimeler

Yapay zekâ, hukûkî kişilik.

Keywords

Artificial intelligence, legal personality.

Corresponding Author

Mustafa Kenan
USTAHALİLOĞLU
mkustahaliloglu@osmaniye.edu.tr

ORCID

0000-0003-1554-5997

Özet

Hukuk nazarında varlıklar ikiye ayrılır: nesneler (eşyâ) ve kişiler (eşhâs). Bir varlığın, bu ayırımdan birine yâhut diğerine dâhil olmasının neticesi hayâtî denilebilecek derecede önemlidir. Zîrâ yalnızca kişiler hukuk düzenince muhatap alınırlar. Bu muhatap alınma neticesinde, sâdece kişiler, hukûkun bahşettiği hakların öznesi (süje) olabilirler. Kişi olmayan varlıklar ise, kişilere âit olan bu hakların nesnesi (obje) olarak kalırlar.

O hâlde, hâlihazırda mevcut olan her varlık gibi, bilim ve teknolojinin gelişmesiyle ortaya çıkan yeni varlıkların da hepsi birer nesne olarak muâmele görürler. Tâ ki, hukuk düzeni, nesne olarak algılanan, bilinen ve kabûl edilen bir varlığın; tıpkı sıradan bir insan olarak diz çöken bir insanın omuzlarına krâliyet kılıcının dokundurulmasının ardından bir şövalye olarak ayağa kalkmasında olduğu gibi, “kişi” olduğunu ilân edinceye kadar.

Hukuk düzeninin dilediği varlığa kişilik bahşetme yetkisi mutlaklıdır. "Solus princeps fingit quod in rei veritate non est" ilkesi gereğince; yalnızca kânun koyucu bu yetkiyi hâizdir. Kânun koyucu, bu yetkisini kullanarak; şirket, dernek, vakıf gibi herhangi bir fiziksel varlığı bulunmayan soyut kavramlara dahî kişilik tanıyabilir. Keza, tıpkı geçmişte kölelere uygulandığı gibi; esâsen kendisi de bir insan olan, ceninin kişiliğini tanıyabilir.

Bu açıdan bakıldığında, yapay zekâ gibi soyut bir varlığa hukuk düzenince kişilik tanınması mümkün olduğu gibi kanımızca gereklidir de. Zîrâ yalnızca kişilerin hukuk düzenince muhatap alınabiliyor olmasının ikinci önemli neticesi ise, sâdece kişilerin, hukûkun öngördüğü yükümlülüklerin de öznesi olabiliyor olmasıdır. Özellikle otonom yapay zekâlar bakımından herhangi bir sınırlamanın getirilebilmesi, ancak bu varlıkların birer hukuk kişisi olarak tanınması ile mümkündür.

Bu çalışmada; hukuk düzeninin, yapay zekâyı, bir hukuk kişisi olarak tanınmasının şartları ile hüküm ve sonuçlarını inceleyeceğiz.

Abstract

In terms of law, beings are divided into two: objects (things) and persons. The result of a being's inclusion in one or the other of this distinction is vitally important. For, only persons are addressed by the legal order. As a result of this being addressed, only persons can be the subject of the rights granted by the law. Non-persons, on the other hand, remain as objects of these rights that belong to persons.

In that case, like every existing being, new beings that emerge with the development of science and technology are treated as objects. Such a being which is perceived, known and

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

İSLAM HUKUKU ARAŞTIRMALARINA ZEMİN OLUŞTURMASI AÇISINDAN

“YAPAY ZEKA”

“Yapay Zeka” Konulu Disiplinler Arası, Teorik ve Pratık Çalışmalar”

accepted as an object remains that way, until the legal order declares it to be a “person”; just like a man kneeling down as an ordinary man but rises up as a knight after the touching of the sword of chivalry on his shoulders.

The authority of the legal order to bestow personality on any being it wishes is absolute. Pursuant to the principle of solus princeps fingit quod in rei veritate non est; only the legislator has this power. The legislator, by using this authority; can give personality to even abstract concepts such as companies, associations and foundations that do not have any physical existence. Likewise, just as it was applied to slaves in the past; he may also not recognize the personality of the fetus, who is essentially a human being.

From this point of view, it is possible for an abstract being such as artificial intelligence to be recognized by law, but it is also necessary in our opinion. The second important consequence of the fact that only persons can be addressed by the legal order is that only persons can be the subject of obligations stipulated by the law. Especially in terms of autonomous artificial intelligence, it is possible to impose any limitation thereon only by recognizing them as legal persons.

In this study; we will examine the conditions, terms and consequences of the recognition of the artificial intelligence as a legal person by a legal system.

İSLAM HUKUKU ARAŞTIRMALARINA ZEMİN OLUŞTURMASI AÇISINDAN
“YAPAY ZEKA”

“Yapay Zeka” Konulu Disiplinler Arası, Teorik ve Pratik Çalışmalar”

YAPAY ZEKALİ SİSTEMLERİN HUKUKİ KİŞİLİĞİ İLE HUKUKİ VE CEZAI SORUMLULUĞU

İşitan Mehmet Taş*

* Öğr. Gör., Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, Hukuk Bölümü, Burdur, TÜRKİYE

Anahtar Kelimeler

Yapay zeka, bilişim
hukuku, hukuki
sorumluluk, cezai
sorumluluk, hukuki kişilik

Keywords

Artificial intelligence,
Information technology,
legal liability, criminal
liability, legal personality.

Corresponding Author
İşitan Mehmet TAŞ

ORCID
0000-0001-5841-9849

Özet

Yapay zeka hakkında çalışma yapmak için tek disiplinin yeterli olmadığı ve bu nedenle disiplinler arası çalışmalar yapmanın önemli ve gerekli olduğu yapay zeka alanında çalışma yapan kişiler tarafından dile getirilmektedir. Bu bildiri disiplinler arası usul belirlemiş olan bu sempozyumda, sosyal bilimler alanında yer alan hukuk disiplini açısından önemli olan hukuki kişilik, hukuki sorumluluk ve cezai sorumluluk açısından yapay zekayı barındıran ve kullanan sistemleri değerlendirecektir. Bu değerlendirmenin diğer disiplinlerle ilişkili yönü ise gerek sağlık gerek fen gerek sosyal gerek eğitim bilimlerinde ve gerekse güzel sanatlar alanında kullanılan yapay zeka sistemlerinin hukuki çerçeveye oturtulması ve sistemlerden kaynaklanan hukuka aykırılıklardan kaynaklanacak sorumluluğun ortaya konulmasına yardımcı olabilmesidir. Bu değerlendirmenin yapılabilmesi hem çeşitli alanlarda kullanılacak yapay zeka sistemlerinin hukuka tabi kılınmasıyla hukuki güvenliğin oluşturulması hem de yapay zeka sistemlerinin belli bir sistematik içerisinde serbestçe geliştirilmesi ve kullanılmasına dayanak teşkil etmesidir. Bildiride konu ile ilgili temel değerlendirmelerin yapılması amaçlanmaktadır.

Bildirinin ilk bölümünün yapay zekanın hukuki kişiliği üzerine olması planlanmıştır. Hukuki kişilik felsefi ve sosyolojik anlamda kişi ve kişilikten farklılaşarak insan olmaya özgülenmemiş; bazen bazı insanlara hukuki kişilik verilmediği gibi bazı durumlarda da insandan farklılaşan kişi ve mal topluluklarına hukuki kişilik verilmiştir. Dolayısıyla yapay zekalı sistemler insan olmamalarına rağmen hukuken kişi statüsüne sokulabileceği gibi kendilerine kişilik tanınmaması ile hukuk kapsamında bir eşya olarak değerlendirilmeleri de mümkün olabilecektir. Hukuki kişilik sahibi olmak hak ve borçlara ehil olmakla hukukun öznesi (süjesi) haline gelmek, hukuki kişilikten yoksun olmak ise hukukun nesnesi (objesi) olup hak ve borcun konusu olmak anlamına geldiğinden hukuki sorumlulukların belirlenmesinde de kilit bir rol oynamaktadır. Yapay zekalı sistemlerin hukuki kişiliğe sahip olması gerektiği, kesinlikle hukuki kişiliğe sahip olmaması gerektiği, yapay zeka sistemlerine yönelik hukuken şu an kabul edilen gerçek ve tüzel kişiliğin yanında bir üçüncü e-kişi tanımının yapılması gerektiği, şu an mevcut dar yapay zeka sistemlerine hukuki kişilik gerekmediği gibi çeşitli görüşler bulunup henüz yeknesak bir kabul meydana gelmediği için konu tartışılmaya değerdir.

Bildirinin ikinci bölümü yapay zekalı sistemlerin hukuki sorumluluğuna ayrılmıştır. Hukuki sorumluluğun söz konusu olabilmesi için hukuka aykırı olarak bir kimseye zarar verilmiş olması ve kusur, hukuka aykırılık, zarar ve illiyet bağı unsurlarının mevcut bulunması gerekmektedir. Bu bölümde yapay zeka sistemlerinin kullanıldığı alanlarda meydana gelen zararların bu unsurlar üzerinden yapay zekalı sisteme isnadının mümkün olmadığı öncelikle tartışılacaktır. İkinci olarak ise hukuki sorumluluğun ayrıksı halleri olarak bulunan kusursuz sorumluluk, risk sorumluluğu ve tehlike sorumluluğu hallerine yapay zeka sistemlerinde müracaat edilip edilemeyeceğinin tartışılması amaçlanmaktadır. Son olarak yapay zekalı sistemlerin taşıdıkları risklere göre kategorize

**'ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN TERMS OF LAYING THE GROUNDWORK FOR
RESEARCHES IN ISLAMIC LAW**

"Interdisciplinary Theoretical and Practical Studies on Artificial Intelligence"

edilebilmesi ile birlikte hukuki sorumluluklarının çerçevesi netleştirilmeye çalışılacak ve müteselsil ve müşterek sorumluluk kavramları üzerinden çözümler üretilmeye çalışılacaktır.

Bildirinin üçüncü bölümü yapay zekalı sistemlerden kaynaklanan cezai sorumluluk hallerini ele almaya çalışacaktır. Bu bölümde yapay zeka sistemlerinin suçun aktif süjesi olup olmayacağı, suçların sistemlere isnat edilebilirliği ve yapay zekalı sistemlerde suçun maddi ve manevi unsurlarının ne şekilde gerçekleştiği tespit edilmeye çalışılacaktır. Bu kapsamda bugün kabul edilen suçun aktif süjesinin sadece insanlar olacağı gibi genel kurallardan ayrılmanın gerekli olup olmadığı değerlendirilecektir.

Bildiri sonuç olarak alanyazınıımızdaki AB gibi uluslararası camiadaki bazı görüşleri de ortaya koyarak yapay zekalı sistemlerin hukuki kişiliğinin mevcut olup olmadığının değerlendirmesiyle birlikte bu kapsamda sistemlerden kaynaklı hukuki ve cezai sorumluluğun süjelerini tespit etmeyi ve uygun yaptırımların ne olabileceğini tartışmayı amaçlamaktadır.

Abstract

It is expressed by people working in the field of artificial intelligence that a single discipline is not sufficient to work on artificial intelligence and therefore it is important and necessary to conduct interdisciplinary studies. This paper will evaluate the systems that host and use artificial intelligence in terms of legal personality, legal responsibility and criminal liability. The determinations of these are important for the discipline of law, which evaluates it within the social sciences, especially in the symposium used the interdisciplinary method. The need to place artificial intelligence systems used in health, science, social, educational sciences and fine arts in a legal framework and to determine the illegalities arising from the systems constitutes the connection of this evaluation with other disciplines. This evaluation will help ensure legal security as a result of the legalization of artificial intelligence systems to be used in various fields and also assist artificial intelligence systems can be freely developed and used within a certain systematic. The aim of the paper is to make basic evaluations on the subject.

The first part of the paper is planned to be on the legal personality of artificial intelligence. Although legal personality is important in terms of being competent in rights and obligations, it differs from the definition of person in philosophical and sociological sense, and sometimes non-human beings are given legal personality, and sometimes people are not given legal personality. There are different opinions on this subject and it is worth discussing. The second part of the paper is devoted to the legal responsibility of artificial intelligence systems. In this section, damages caused by artificial intelligence systems will be evaluated over the elements and types of legal liability. The third part of the paper will try to deal with the cases of criminal liability arising from artificial intelligence systems. In this section, it will be tried to determine whether artificial intelligence systems can be the active subject of the crime, the imputability of crime to the systems and how the moral (actus era), mental (mens era) and material elements of the crime occur in artificial intelligence systems. As a result, the paper aims to determine the subjects of legal and criminal responsibility arising from the systems and discuss what could be appropriate sanctions, together with the evaluation of the legal personality of artificial intelligence systems by revealing some opinions in our literature and in the international community such as the EU.

İSLAM HUKUKU ARAŞTIRMALARINA ZEMİN OLUŞTURMASI AÇISINDAN
“YAPAY ZEKA”

“Yapay Zeka” Konulu Disiplinler Arası, Teorik ve Pratik Çalışmalar’

İSLAMİ KAYNAKLARIN METİN MADENCİLİĞİ YÖNTEMLERİYLE İNCELENMESİ

“Examination of Islamic Resources By Text Mining Methods”

Gizem Öter*-Emrah Hançer**

*Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yönetim Bilişim Sistemleri Bölümü, Burdur, TÜRKİYE

** Doç. Dr; Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Bucak Teknoloji Fakültesi, Yazılım Mühendisliği Bölümü Burdur, TÜRKİYE

Anahtar Kelimeler

Metin Madenciliği, İslam
Kaynakları,
Sınıflandırma,
Bilgi Keşfi

Keywords

Text Mining, Islamic
Resources,

Classification,
Knowledge

Discover

Corresponding Author

Gizem ÖTER
gizemoterr@gmail.com

ORCID

0000-0002-1627-3543
0000-0002-3213-5191

Özet

İnternet kullanımıyla birlikte her geçen gün yapısal olmayan veri kapasitesi hızla artmaktadır ve buna bağlı olarak faydalı bilginin bulunma süreci yavaşlamaktadır. Yapısal olmayan bu veriler tek başına bir şey ifade etmiyorken, veri madenciliği yöntemleri kullanılarak gizli örüntüler çıkarılmakta ve veriden faydalı bilgiler elde edilmektedir. Metin madenciliği, veri madenciliği disiplinin bir alt disiplini. Metin madenciliğinde bilgi keşfi doğal dil metinlerinden yararlanılarak yapılmaktadır. Bilgisayar, doğal dil metinlerini doğrudan anlayamayacağından dolayı ilgili metinler ikili formata dönüştürülmektedir. Sonrasında metin madenciliği ve makine öğrenmesi algoritmaları birlikte kullanılarak analizler yapılabilmektedir. Metinlerde geçen kelime tekrarları, frekans dağılımları, hece analizi ve kelime etiketleme gibi yöntemler kullanılarak makine öğrenmesi modelleri oluşturulmaktadır. Metin madenciliğinin metin sınıflandırma, kümeleme, metinlerden konu çıkartma, metinlerden özet çıkartma ve duygu analizi gibi çalışma alanları bulunmaktadır. Metin madenciliği beşeri bilimler, sosyal bilimler ve fen bilimlerinde etkin bir şekilde kullanılmaktadır. Son yıllarda metin madenciliği uygulamalarının İslami kaynakların analiz edilmesinde de kullanıldığı görülmektedir. Bu çalışma İslami kaynaklardan toplanan metinlerde gerçekleştirilecek olan metin madenciliği işleminin nasıl uygulanacağını göstererek bu alandaki çalışmalara katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

Abstract

With the use of the Internet, the unstructured data capacity is rapidly increasing nowaays. Accordingly, the extraction process of useful information becomes computationally intensive. While these unstructured data do not mean anything on their own, hidden patterns are extracted using data mining methods and useful information is obtained from the data. Text mining is a sub-discipline of the data mining discipline. Information discovery in text mining is carried out by using natural language texts. Since the computer cannot directly understand natural language texts, it is converted to binary format. Then, analyzes can be made by using text mining and machine learning algorithms together. Machine learning models are created using methods such as text mining, word repetitions in texts, frequency distributions, syllable analysis and word labeling. There are study areas such as text classification, clustering, extracting topics from texts, extracting summaries from texts and sentiment analysis. Text mining is used effectively in humanities, social sciences and natural sciences. In recent years, it is seen that text mining applications are also used in the analysis of Islamic resources. This study aims to contribute to the studies in this field by showing how to apply the text mining process to the collected texts concerning Islamic resources.

**'ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN TERMS OF LAYING THE GROUNDWORK FOR
RESEARCHES IN ISLAMIC LAW**

"Interdisciplinary Theoretical and Practical Studies on Artificial Intelligence"

**İSLAM HUKUKUNA GÖRE İNSAN GİBİ DAVRANIŞLARDA BULUNAN HER ŞEY
İNSAN MIDIR?**

Abdullah ACAR* - İbrahim GEZER **

* Doç. Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu İlahiyat Fak. İslam Hukuku Anabilim Dalı, Konya, TÜRKİYE

**YL Lisans öğrencisi; Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu İlahiyat Fak. İslam Hukuku ABD, Konya TÜRKİYE

Anahtar Kelimeler

İslam Hukuku, Nevâzil,
farazi fıkıh, Yapay zeka,
ehliyet, mükellef.

Keywords

Corresponding Author

Abdullah ACAR
abacar42@hotmail.com
İbrahim GEZER
igezer854@gmail.com

ORCID

ACAR:
0000-0002-5753-6346
İ. GEZER:
0000-0002-2917-4261

Özet

İnsanoğlunun "kendisi" ve "fizikötesi Tanrı"yı kavrama ve öğrenme merakı, belki de onu diğer tüm varlıklardan ayıran temel unsurlardır. Antropolojik dairede "insan-Tanrı", "insan-hayvan" ilişkilerinde olduğu gibi, genelde robotlar, özelde ise güçlü yapay zekâ araçları, "insan-zeki makine" ilişkisi üzerinden insanın varlık sahasındaki yerini anlama çabasının bir parçası gibi gözükmektedir.

Bilinç, ruh ve akıl üçlüsü insanı insan yapan asıl unsurlar sayılırken, yapay zekâ ise günümüzde insanoğlu ve makineler arasında antropolojik kıyaslamaların bir deşifreleme deneme sahasından ibaret gözükmüyor. Amerikalı yazar Wilsons Lackmustest ise, "İnsan gibi davranışlarda bulunan her şey bir nevi insandır" manasındaki "What behaves like a man is man" diyerek, çağın icadı güçlü yapay zekâ'nın ölçüsünü insana kolayca benzeterek vermiş gözükmüyordu. Ama bu gerçekten bu kadar basit bir olay mı? Yüzyılın güzide icadı olarak takdim edilen yapay zekâ'yı nerede ve nasıl konumlandırmamız gerektiği konusunda Müslüman ilim adamlarının daha fazla kafa yorması gerekmiyor mu?

Yapay zekânın mahiyetinde olduğu gibi İslam hukuku ve diğer bütün hukuk sistemleri her gün yeni gelişen meydan okumalarla karşı karşıya kalmaktadır. Adeta şimşek hızıyla ve yağmur gibi üzerimize düşen (nevazil) "yeni olaylar" ve "yeni icatlar" örgüsü içinde bunları incelemek ve karmaşıklığı gidermek, insanları nefes aldırarak düzenlemelerde bulunmak ve en önemlisi de dünya üzerinde adalet dengesini sağlamak hem çağdaş hem de İslam hukukçularının belli başlı görevleridir. Günümüzde her ne kadar İslam Hukukunun resmi bir karşılığı ve etkinliği olmasa dahi, modern hayat için sosyolojik bağlamda çözümler sunduğu unutulmamalıdır.

İslam Hukukunda hukuki bir meseleyi çözümlmek için öncelikle o problemi iyi bir tahlile tabi tutmak gerektiği için, mevzubahis "yapay zekâ" isimli nesnenin kendisine çoğu zaman kıyas edilen beyine ve bilinç durumunun insanî özellik taşıyıp taşımadığı oldukça önem arzeder. Bu sebeple tebliğde öncelikle bu hususa altyapı oluşturabilecek temel düzeyde bilgiler aktarılmaya gayret edilecektir.

Ardından, "ruh-beyin" ilişkisine mufassal olarak değinen Debûsî gibi İslam Hukuk Usulü âlimlerin görüşlerinden yapay zekâyı ilgilendiren "kişi, ehliyet, sorumluluk vb." terimlerle konu temellendirilmeye çalışılacaktır. Bütün bunlarla bağlantılı olarak insan beyninin nasıl çalıştığı iyi bir şekilde kavranabilirse konu daha da kolay çözümlür hale gelecektir.

Özetle tebliğ; "Yapay zekânın şu ana kadar yapılan tanımları", "işlevi" "insana benzeyen ve insanda farklı yönleri", "ehliyet" ve "sorumluluk" ile "sonuçta yapay zekâ neye

**İSLAM HUKUKU ARAŞTIRMALARINA ZEMİN OLUŞTURMASI AÇISINDAN
“YAPAY ZEKA”**

“Yapay Zeka” Konulu Disiplinler Arası, Teorik ve Pratik Çalışmalar’

benzetilebilir?" gibi temel soru ve kavramlar üzerinden açıklanmaya çalışılarak, başlıkta sorulan " insan gibi davranışlarda bulunan her şey insan mıdır? sorusunun cevabı yapay zeka üzerinden verilmeye çalışılacaktır. Bu işlem yapılırken Müslüman ilim adamlarının yapay zekâyı ilgilendiren kavramları ile Leibniz, Descartes, Gerhard Roth, Birgitte Falkenburg, Immanuel Kant, Heidegger gibi daha başka Batılı düşünürlerin görüşleri ve modern bilimin son verileri ışığında tahmini bir sonuca ulaşmaya çalışılacaktır.

Abstract

Artificial Intelligence, as a sub-category of information sciences, has had an impact on different fields outside of its field for a long time, and one of these fields is the science of Islamic Law. In this paper, first of all, the scientific nature of artificial intelligence, from which point of view it should be evaluated, short solution proposals of positive law and what kind of proposals the Islamic Law science branch can make on the subject will be discussed.

First of all, in order to understand artificial intelligence, brief information about the basic concepts of artificial intelligence and how artificial intelligence works will be given. Then, it will be touched on how the issue is handled in modern law.

In this section, how artificial intelligence is evaluated, which legal Issues such as how it is handled under the regulations, how it is viewed as an object, whether it is judged according to it because it has a human-like characteristic will be discussed.

In line with all these basic explanations, how the issue of artificial intelligence should be evaluated in terms of Islamic Law and Islamic Law will be discussed with evidence. The subject of how tools or living things that behave like human beings are evaluated by Muslim fuqaha according to Islamic law and whether artificial intelligence can be considered as competent and responsible today will be discussed.

**'ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN TERMS OF LAYING THE GROUNDWORK FOR
RESEARCHES IN ISLAMIC LAW****"Interdisciplinary Theoretical and Practical Studies on Artificial Intelligence"****Pozitif Hukuk, İslam Hukuku, Mantık, Bilgi Semboliği ve Yapay Zeka****Levent Aydın*, Hande Parlak****

* Doç. Dr., İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi, Makine Mühendisliği Bölümü, İzmir, TÜRKİYE

**İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi, Makine Mühendisliği Bölümü, İzmir, TÜRKİYE

Anahtar Kelimeler:Hukuk, İslam Hukuku,
Mantık, Yapay Zeka,
Sembolleştirme**Keywords****Corresponding Author**

Levent AYDIN

levent.aydin@ikcu.edu.tr**ORCID**

0000-0003-0483-0071

Özet

Bu çalışmanın temel motivasyonu, teknolojinin yeteneklerine dayanan gerçekçi, muğlak ifadelerden arındırılmış bir yapay zeka (YZ) görüşü sağlamaktır. Yapay zekâ terimi 1956'da ortaya çıkmış, ancak artan veri hacimleri, gelişmiş algoritmalar ve bilgi işlem gücü ve depolama alanındaki gelişmeler sayesinde bugün daha popüler hale gelmiş bir kavramdır. Yapay zekâ (YZ), insan zekâsı süreçlerinin makineler, özellikle bilgisayar sistemleri tarafından bir simülasyondur. YZ insanlar tarafından gerçekleştirildiğinde, zekâ gerektiren makinelerin iş süreçlerini tanımlar. Dolayısıyla "yapay zekâ" terimi, "akıllı problem çözme davranışını araştırmak ve akıllı bilgisayar sistemleri yaratmak" anlamına gelir. Genel olarak, YZ sistemleri, büyük miktarda belirlenmiş eğitim verisi alarak, bunları korelasyonlar ve kalıplar için analiz ederler. Bir sonraki adımda bu kalıpları gelecekteki durumlar hakkında tahminlerde bulunmak için kullanarak çalışırlar. Yüksek IQ'ya sahip yapay zekâların ortaya koydukları fikir, öneri, çözüm stratejileri ile ilgili seçimleri nasıl yapacağız? 500-5000 arasında IQ değeri olan bir sistemin herhangi bir sosyal, politik, sanat, inanç sistemleri ve eş seçimleri gibi insan hayatının temellerini oluşturan konularda standart insanın kendisi de dâhil düşündükleri ne ifade edecek? Örneğin YZ'nin uygun gördüğü siyasi parti, değerli bulduğu sanat eseri, daha inanılabilir olduğunu iddia ettiği din, ve eş seçimi konusundaki önerisi insanlar tarafından ne tip bir bilgi seviyesi olarak tanınacak? Bu aşamada önemli bir konuya değinmekte fayda vardır. İnsan-makine ilişkisinin hukuk, etik ve din sosyolojisi açısından çözümsüz pek çok problem doğurması için öneriler ne olabilir? Bu bağlamda örneğin bilgisayar özelinde oda büyüklüğünden, taşınabilir ağırlığa, daha sonra cep boyutuna küçülmeye ve son dönemde de bizden bir parça haline gelmesi giyilebilir olması sürecinde hukuk, etik ve din hükümleri nasıl değişir? Üstel büyümede ani sıçrama noktasına geldiğimizde sosyal ve hukuki düzenlemeler yetiyecek mi, mutabakat nasıl sağlanacak? Burada karşımıza hâkimlerin, fakihlerin, ve avukatların teknolojik boyutların yoğun olduğu problemleri çözmeleri yerine davaların teknik bilirkişilerden oluşan bir jüri heyeti tarafından değerlendirilmesi hakim, savcı ve avukat mesleğini, yapısını, eğitimini vb. süreçleri değiştirmeye mahkum kılacaktır. Bireyler ve kuruluşlar, iş, eğitim, ve inşaat faaliyetleri gibi günlük operasyonlarını geliştirmek için teknolojiyi kullanır. Teknolojideki ilerlemenin kendisi, etik sorunları ortaya çıkarmaz, ancak bu sorunları gündeme getiren şey teknolojik icatların kullanımudur. Nükleer teknoloji, biyoteknoloji ve bilişim teknolojisi (BT), etik sorunları gündeme getiren başlıca teknolojik yenilikler olup etik ikilemler, sağlık sorunları, işten çıkarma ve cinsiyet ayrımcılığı pratikteki temel maddeler olarak sayılabilir. Yapay zekanın hukuk alanında nasıl kullanılacağı ile ilgili yaklaşımları "mantıksal kurallar" ve "bilginin sembolik hale getirilmesi" olarak belirlemek mümkündür. Bu süreç yapay zeka alanının arkasındaki amaç, gerçek dünyadaki fenomenleri veya süreçleri, tipik olarak otomasyon amaçları için bilgisayarların kullanabileceği bir biçimde modellemektir. Genellikle bu, programcılarının modellemeye ve otomatikleştirmeye çalıştıkları herhangi bir faaliyetin altında yatan mantığı ve bilgiyi temsil eden bir dizi kuralla bir bilgisayara sağlayan programcıları içerir. Bilgi kuralları kasıtlı olarak bilgisayarın dilinde sunulduğundan, bu, bilgisayarın bunları işlemesine ve onlar hakkında tımdengelsel olarak akıl yürütmesine izin verir. Bu çalışma özelinde tüm bu bahsedilen kavramların ayrıntıları İslam hukuku konularıyla da harmanlanarak değerlendirilecektir.

İSLAM HUKUKU ARAŞTIRMALARINA ZEMİN OLUŞTURMASI AÇISINDAN

“YAPAY ZEKA”

“Yapay Zeka” Konulu Disiplinler Arası, Teorik ve Pratik Çalışmalar’

YAPAY SİNİR AĞLARI TEKNİĞİNİN DİN BİLİMLERİ ALANINDA
UYGULANABİLİRLİĞİ ÜZERİNE

Muhammed KIZILGEÇİT*- Murat ÇİNİCİ**

* Doç. Dr., Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi: Din Psikolojisi Bölümü, Erzurum, TÜRKİYE

**Öğretmen- Yakutiye Rabia Hatun Kız AİHL- Doktora Öğrencisi, Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi: Din Psikolojisi Bölümü, Erzurum, TÜRKİYE

Anahtar Kelimeler:

Yapay Zeka, Veri
Madenciliği, Yapay Sinir
Ağları, Algoritma, Din
Psikolojisi

Keywords

Corresponding Author

Murat ÇİNİCİ

ORCID

0000-0001-6736-0762

Özet

2019 yılında yapılan meta analiz bir çalışma sonucuna göre Yapay Zeka alanında en çok kullanılan teknik yapay sinir ağlarıdır (Saplıoğlu - Uzundurukan, 2019, 259). Ülkemizde YSA yöntemiyle yapılan çalışmalara ilgi artmaktadır. İlahiyat fakültesi araştırmacılarının bu konuda araştırmalarını yaygınlaştırarak, YSA yöntemli çalışmaların sayısını artırması beklenmektedir. Din psikolojisi alanında yapılan bir çalışmada (Kızılgeçit - Çinici, 2020) YSA'nın yordama gücü test edilmiştir. Tarafımızca hazırlanan iki adet çalışma din psikolojisi alanında ilk olması yapay zekâ tekniklerinin kullanımı ve ilahiyat alanı için önem arz etmektedir. Birinci çalışmada elde edilen sonuca göre bireylerin dini başa çıkma durumu birçok değişken ile tahmin edilmiştir. Bu çalışmada YSA'nın bağımlı değişkeni yordama gücü test edilmiştir. Aynı araştırmacılara ait ikinci çalışmanın amacı mevcut dindarlık verileri üzerinden dindarlığın cinsiyet bağlamında, gelecekteki durumunu tahmin etmektir. Araştırmada yöntem olarak hem sistematik derleme (Karaçam, 2013) hem de Yapay Sinir Ağları (YSA) (Öztemel, 2012) tekniği esas alınmıştır. YSA'da Zaman Serileri yöntemi kullanılarak geleceğe yönelik tahminde bulunulmuştur (Kızılgeçit vd., 2021). Yapılan çalışmada cinsiyet üzerinden gençlerde ve yetişkinlerde dindarlığın geçmişi ve geleceği üzerine tahmin yapılmıştır. YSA ile yapılan bu çalışmalar din psikolojisi ve ilahiyat alanı için YSA'nın önemini ortaya koyduğu söylenebilir.

Yapılan bu çalışma ile din psikolojisi alanında, yapay sinir ağları kullanılarak kısa zamanda ve başarılı sonuçlar alınabileceği görülmüştür. Uygun algoritmaların seçilmesi ve mevcut veriye ek olarak diğer dindarlık çalışmalarındaki verilerin kullanılması, dolayısıyla ağın bu verilerle eğitilmesi, daha güvenilir sonuçların alınmasını sağlayacaktır. Yapay sinir ağları, din psikolojisi, din sosyolojisi ve din eğitimi alanlarda ön görülerde bulunarak, alanda yeni araştırma sahalarının açılmasını sağlayabilir. Yapay sinir ağlarında bağımsız değişkenler ile bağımlı değişkenin tahmini, verilerin zamana göre dağılımı üzerinden başka bir zaman diliminin (sadece gelecek zaman değil, geçmiş veya aradaki kayıp zaman) tahmini, sayıca çok olan büyük verilerden (big data) hareketle sınıflandırma (Ceyhan, 2020) ve kümeleme (Silahtaroglu, 2004) çalışmaları yapılabilir.

Abstract

According to the results of a meta-analysis study conducted in 2019, the most used technique in the field of Artificial Intelligence is artificial neural networks (Saplıoğlu - Uzundurukan, 2019, 259). There is an increasing interest in studies conducted with ANN method in our country. It is expected that faculty of theology researchers will expand their research on this subject and increase the number of studies with ANN method. In a study in the psychology of religion (Kızılgeçit - Çinici, 2020), the predictive power of

**'ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN TERMS OF LAYING THE GROUNDWORK FOR
RESEARCHES IN ISLAMIC LAW**

"Interdisciplinary Theoretical and Practical Studies on Artificial Intelligence"

ANN was tested. The fact that two studies prepared by us are the first in the field of psychology of religion are important for the use of artificial intelligence techniques and the field of theology. According to the results obtained in the first study, the religious coping status of individuals was estimated with many variables. In this study, the predictive power of ANN's dependent variable was tested. The aim of the second study by the same researchers is to predict the future status of religiosity in terms of gender, based on existing religiosity data. Both systematic compilation (Karaçam, 2013) and Artificial Neural Networks (ANN) (Öztemel, 2012) technique were used as a method in the research. Future predictions were made using the Time Series method in ANN (Kızılgeçit et al., 2021). In the study, predictions were made on the past and future of religiosity in youth and adults based on gender. It can be said that these studies with ANN reveal the importance of ANN for the psychology of religion and theology.

With this study, it has been seen that successful results can be obtained in a short time by using artificial neural networks in the field of psychology of religion. Choosing appropriate algorithms and using data from other religiosity studies in addition to existing data, and thus training the network with these data, will provide more reliable results. Artificial neural networks can provide insights in the fields of psychology of religion, sociology of religion and religious education, and open up new research areas in the field. In artificial neural networks, the estimation of independent variables and dependent variable, the estimation of another time period (not only the future time, but also the past or the lost time in between) over the distribution of the data according to time, classification based on the large data (big data) and classification (Ceyhan, 2020) clustering (Silahtaroglu, 2004) studies can be done.

İSLAM HUKUKU ARAŞTIRMALARINA ZEMİN OLUŞTURMASI AÇISINDAN
“YAPAY ZEKÂ”

“Yapay Zekâ” Konulu Disiplinler Arası, Teorik ve Pratik Çalışmalar”

CEZA YARGILAMASINDA SANAL/E-DURUŞMA VE SANAL/ARTIRILMIŞ GERÇEKLİK
TEKNOLOJİLERİN MUHAKEME İLKELERİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Zafer İçer*-Hüseyin Ateş**

* Dr. Öğr. Üyesi, Marmara Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Anabilim Dalı, İstanbul, TÜRKİYE

* Arş. Gör., Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku ABD Ankara, TÜRKİYE

Özet

Teknolojinin gelişimi ile birlikte her alanda olduğu gibi, hukuk uygulamalarında da önemli bir değişimin yaşanmaya başlandığı bilinmektedir. Tahmin, analiz, karar destek mekanizmaları gibi yapay zeka tabanlı uygulamalar, hukuk uygulamasında olağan bir hale gelmeye başlamıştır. Teknolojik yenilikler, değişimi hızlandırmakta, yenilikçi fikirlerin önünü açmakta ve her geçen gün bu fikirlere bir yenisi daha eklenmektedir. Ceza muhakemesi açısından son dönemlerde, duruşmaların sanal olarak yapılması, uyuşmazlıkların dava simülasyonları yoluyla çözüme kavuşturulması gibi fikirler öne sürülmeye başlanmış, bu ve benzeri inovatif yöntemler tartışılmaya açılmıştır. Esasen, hali hazırda uygulanmakta olan sesli ve görüntülü bilişim sisteminin (SEGBİS) farklı bir türü olarak değerlendirilebileceğimiz e-duruşma, 2019 yılında ortaya çıkan küresel salgının etkisi ile ilk etapta ülkemizde hukuk muhakemelerinde hayata geçirilmiştir. Şüphesiz, bu alanda en yenilikçi ve ilerici teknolojiler, sanal/artırılmış gerçeklik teknolojileridir. Küresel çapta yaşanan sağlık krizi, bu tür teknolojilerin kullanımını son dönemlerde artırdığı gibi, muhakeme alanında kullanılabilirliği üzerindeki tartışmaları da oldukça tetiklemiştir. Gerek doktrinde gerekse AİHM kararlarında temkinli yaklaşılan SEGBİS yöntemi, delillerin doğrudan doğrualığı ve yüz yüzelik gibi ceza muhakemesinin temel ilkelerini zedelediği gerekçesiyle eleştirilmekte ve kullanımı çeşitli kriterler bağlamında uygun görülmektedir. Sanal/artırılmış gerçeklik uygulamalarının ise farklı özellikleri bulunduğundan, ceza muhakemesinin temel ilkelerinin, anılan teknolojiler karşısında varlığını ve fonksiyonunu kaybedip kaybetmeyeceğinin tartışmaya açılması gerekmektedir. Bu çalışmada, sanal/e-duruşma uygulamaları ve sanal/artırılmış gerçeklik teknolojilerinin ceza muhakemesinde kullanılabilirliği inceleme konusu yapılmış ve bu teknolojilerin muhakemenin temel ilkeleri açısından meydana getirebileceği olası fayda ve zararlar analiz edilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler

Ceza Muhakemesi, Sanal Duruşma, E-Duruşma, Sanal Gerçeklik, Artırılmış Gerçeklik

Keywords

Criminal Procedure, Virtual Trial, E-Trial, Virtual Reality, Augmented Reality

Corresponding Author

Zafer İÇER, Hüseyin ATEŞ
zafericer@marmara.edu.tr
huseyin.ates@asbu.edu.tr

ORCID

Zafer İÇER,
0000-0002-2628-9055
Hüseyin ATEŞ,
0000-0002-3723-4914

**'ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN TERMS OF LAYING THE GROUNDWORK FOR
RESEARCHES IN ISLAMIC LAW**

“Interdisciplinary Theoretical and Practical Studies on Artificial Intelligence”

Abstract

It is known that with the development of technology, a significant change has begun to occur in legal practices, as in every field. Artificial intelligence-based applications such as forecasting, analysis and decision support mechanisms have become normalcy in law practice. Technological innovations accelerate change, pave the way for innovative ideas, and new ones are added to these ideas every day. In terms of criminal procedure, ideas such as virtual trials and solving disputes through case simulations have been put forward, and this and similar innovative methods have been recently discussed. Essentially, the e-trial, which could be considered as a different type of the audio and video information system (SEGBIS), which is already in use, was first applied in our country in civil proceedings with the effect of the global epidemic that emerged in 2019. Undoubtedly, the most innovative and progressive technologies in this field are virtual/augmented reality technologies. The global health crisis has not only increased the use of such technologies in recent years but has also triggered debates on its usability in legal proceedings. The SEGBIS method, which is approached cautiously both in the doctrine and in ECtHR decisions, is criticized on the grounds that it undermines the basic principles of criminal procedure such as the directness of the evidence and face-to-face, and its use is considered appropriate when various criteria are met. Since virtual/augmented reality applications have different features, it should be discussed whether the basic principles of criminal procedure will lose their existence and function in the face of the technologies. In the study, the usability of virtual / e-trial applications and virtual / augmented reality technologies in criminal procedure has been examined and the possible benefits and drawbacks that these technologies may cause in terms of the basic principles of criminal procedure have been analysed.

İSLAM HUKUKU ARAŞTIRMALARINA ZEMİN OLUŞTURMASI AÇISINDAN
“YAPAY ZEKÂ”

“Yapay Zekâ” Konulu Disiplinler Arası, Teorik ve Pratik Çalışmalar”

FİTRAT DÜZLEMİNDE YAPAY ZEKÂNIN GERÇEK KİŞİ KABUL EDİLMESİ SORUNU

“The Problem of Acceptance of Artificial İntelligence on The Fitrat Plane”

Yıldırım Sipahi*- Songül Ersan**

* Dr. Öğr. Üyesi, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri Bölümü, Burdur, TÜRKİYE

**Y.L., Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri Bölümü, Burdur, TÜRKİYE

Anahtar Kelimeler

Hukuk, İslam Hukuku, Fitrat,
Yapay Zekâ, Kişi, Gerçek Kişi

Keywords

Law, Islamic Law, Nature,
Artificial Intelligence, Person,
Real Person

Corresponding Author

Yıldırım SİPAHİ, Songül
ERSAN
ysipahi@mehmetakif.edu.tr
songultagkus1@gmail.com

ORCID

Yıldırım SİPAHİ, 0000-0002-
1697-9159
Songül ERSAN, 0000-0002-
9640-4610

Özet

İnsan beyni modellenerek üretilmeye çalışılan yapay zekâ sistemleri derin öğrenme metodu ile her geçen gün gelişmekte ve insanlarla girdiği etkileşime bağlı olarak çeşitli zararlara yol açmaktadır. Zararların önlenmesi için, koruyucu hukuk normlarının, müeyyidelerin ya da cezaların oluşturulması gerekmektedir. Bunun için öncelikle yapay zekânın hukukta kişiliğinin nasıl olması gerektiği ortaya konulmalıdır. Zira bu zararlar günümüzde özellikle Milletlerarası Özel Hukuk (MÖHUK) gibi mevcut hukuk sistemleri tarafından karşılanabiliyor olsa da yapay zekânın hızla gelişmesi neticesinde mevcut hukuk sistemleri yetersiz kalmaktadır. Bu sebeple yapay zekânın otonom işlediği suçlara karşılık kendisinin sorumlu tutulabilmesi için yapay zekâya kişilik verilmesi gerektiği yönünde öneriler bulunmaktadır. Fakat günümüzde hukuksal anlamda hak ehliyetine sahip varlıklar kişi olarak kabul edilmektedir. Bu varlıklar ise insanlardır. Hak ve borç altına giremeyen, ana rahminden doğmayan, ehliyeti ve zimmeti bulunmayan varlık gerçek kişi olarak kabul edilemez. Burada gerçek kişilik ile hukukî kişilik farklı ele alınmaktadır. Bu nedenle yapay zekâya tüzel kişilik verilebileceği düşünülmelidir. Yapay zekâ insana verilen haklar dışında hukukta kendilerine özel olarak tanımlanan statüler kapsamında değerlendirilmelidirler. Bu statüler eşya statüsü, köle statüsü, insan olmayan kişi statüsü ve elektronik kişi statüsü olarak kabul edilmektedir. Elektronik kişi statüsünün, yapay zekânın işlediği fiillere karşılık özel fonların kurularak zararların buradan karşılanması gerektiği önerisi hukuki anlamda yeterli gözüktüğü de faillik kavramı karşılanamayacağından yapay zekânın cezai sorumluluk problemini çözemeyecektir. Bu sebeple en makul olan yapay zekânın eşya statüsünde, insan denetiminde kalmaya devam etmesi işlediği fiillerden üretici, programcı ve kullanıcının kusur ya da kusursuz sorumluluk bağlamında sorumlu tutulması yönündedir. Zira yapay zekâ bir suçta alet olarak kullanılıyorsa üretici, programcı ve kullanıcı kusur sorumluluğu bağlamında değerlendirilip gerekli cezalar verilmelidir. Yapay zekânın otonom olarak verdiği zararda üretici, programcı ve kullanıcı kusursuz sorumluluk bağlamında cezalandırılmaları gerekmektedir. İnsan yaratılmışların en üstünü olmakla birlikte Allah insana akıl, irade, bilinç, düşünebilme ve konuşabilme yeteneği vermiştir. Allah tarafından yalnızca insanlara verilen somut olarak üretilip yapay zekâ sistemlerine entegre edilmesi mümkün olmayan ruh, irade, fitrat, akıl gibi kavramlar kişilik ile eş değer olmayıp kişiliğin bazı yönlerine şekil veren şahsiyetin oluşmasına yardım eden kavramlardır. Özellikle fitrat, ilk yaratılış ve yaratılış aşamasında varlığın saf, özgün halini ifade etmektedir. Transhümanistler ise yapay zekâyı istismar ederek insanın özgün yaratılışını teknolojik ve genetik müdahalelerle sağlık ve ölümsüzlük adı altında bozmaya ifsad etmeye çalışmaktadır. Yapay zekânın hukuki kişiliği tartışmalarının yanında yapay zekânın

**'ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN TERMS OF LAYING THE GROUNDWORK FOR
RESEARCHES IN ISLAMIC LAW**

"Interdisciplinary Theoretical and Practical Studies on Artificial Intelligence"

transhümanistlerce istismar edilmesiyle kişilik tartışmalarında çok farklı boyutlara gelinerek bozulan bu yapının hukuki sınırlarının ve hukuki statülerinin ne olması gerektiği vb. çeşitli hukuki problemler ortaya çıkmaktadır. Hukuki problemlerin oluşumunu önlemek için insan fıtratına, insanın özgün yaratılışına yapılan müdahalelerin engellenmesi gerekmektedir. Aksi halde hukuki kaos kaçınılmazdır.

Abstract

Artificial intelligence systems, which are tried to be produced by modelling the human brain, are developing day by day with the deep learning method, so cause various damages depending on the interaction with people. In order to prevent these damages, it is necessary to establish protective legal norms, sanctions or penalties. For this, first of all, it should be revealed how the personality of artificial intelligence should be in law. Because, although these damages can be compensated by existing legal systems such as International Private and Civil Procedure Law (IPPL), current legal systems remain inadequate as a result of the rapid development of artificial intelligence. For this reason, there are suggestions that artificial intelligence should be given personality in order to be held responsible for the crimes committed by artificial intelligence autonomously. However, today, beings with legal capacity are accepted as persons. These beings are people. A being that cannot bear rights and debts, is not born from the mother's womb, noncompetent and not have any embezzlement, cannot be accepted as a real person. Here, real personality and legal personality are handled differently, or it should be. For this reason, it should be considered that artificial intelligence can be given a legal personality. Artificial intelligence should be evaluated within the scope of the statutes defined specifically for them in law, apart from the rights granted to human beings. These statuses are considered as commodity status, slave status, non-human status and electronic person status. Although the suggestion of electronic person status that special funds should be established against the acts committed by artificial intelligence and that the damages should be covered from here seems sufficient in legal terms, it will not be able to solve the criminal liability problem of artificial intelligence since the concept of agency cannot be met. For this reason, the most reasonable thing for artificial intelligence is to continue to remain them under human control and, hold the manufacturer, programmer and user responsible for their actions in the context of fault or strict liability. Because, if artificial intelligence is used as a tool in a crime, the manufacturer, programmer and user should be evaluated in the context of fault liability and the necessary penalties should be given. Although human is the supreme creation, Allah has given him intelligence, will, consciousness, the ability to think and speak. Concepts such as spirit, will, disposition, and mind, which cannot be produced concretely and integrated into artificial intelligence systems, which are given only to humans by Allah, are not equivalent to personality, but are concepts that help to form the personality that shapes some aspects of the personality. In particular, nature expresses the pure and original state of existence in the first creation and creation stage. Transhumanists, on the other hand, are trying to corrupt the original creation of human beings under the name of health and immortality with technological and genetic interventions by exploiting artificial intelligence. In addition to the discussions on the legal personality of artificial intelligence, with the abuse of artificial intelligence by transhumanists, many different dimensions have been reached in personality debates, and various legal problems raised such as, what should be the legal limits and legal status of this deteriorated structure etc. In order to prevent the formation of legal problems, it is necessary to prevent interventions to human nature and the original creation of man. Otherwise, legal chaos is inevitable.

İSLAM HUKUKU ARAŞTIRMALARINA ZEMİN OLUŞTURMASI AÇISINDAN
“YAPAY ZEKA”

“Yapay Zeka” Konulu Disiplinler Arası, Teorik ve Pratik Çalışmalar

YAPAY ZEKA VE SİBERNETİĞİN TÜRKİYE’DEKİ ÖNCÜLERİ: TARIK ÖZKER VE CAHİT ARF
PIONEERS OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE AND CYBERNETICS IN TURKEY: TARIK ÖZKER AND
CAHİT ARF

Tarık Tuna Gözütok*

*Arş. Gör. Dr., Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü, Karaman, TÜRKİYE.

Anahtar Kelimeler

Yapay zeka, sibernetik,
düşünce, Tarık Özker,
Cahit Arf.

Keywords

Artificial intelligence,
cybernetics, Tarık Özker,
Cahit Arf.

Corresponding Author

Tarık Tuna GÖZÜTOK

ORCID

0000-0003-0525-8214

Özet

1950’li yıllarda yapay zeka ve sibernetik kavramları özellikle İngiltere ve ABD’de fikrîsel olarak şekillenmeye başlamıştır. Alan Turing’in 1950 tarihli meşhur “Bilgisayar Mekanizması ve Zeka” adlı makalesi ve 1956 yılında düzenlenen Dartmouth Konferansı, yapay zeka çalışmaları için milat olarak kabul edilmiştir. Henüz bahsi geçen senelerde kavramsal düzeyde filizlenmeye başlayan yapay zeka ve sibernetik çalışmaları çeşitli ülkelerdeki sınırlı sayıdaki matematikçinin ve mühendisin ilgisini çekmiştir. Ülkemizde de aynı tarihlerde söz konusu gelişmelerden Tarık Özker ve Cahit Arf’ın haberdar olduklarını tahmin edebiliyoruz.

Değeri her geçen gün artan yapay zeka ve sibernetik çalışmalarının öneminin 1950’li yıllarda ülkemizde fark edilmiş olması, her şeyden önce dikkat çeken tarihi bir hadise olarak görülebilir. Bu nedenle Türkiye’de yapay zeka ve sibernetik çalışmalarının öncüsü olarak kabul edebileceğimiz, Tarık Özker ve Cahit Arf’ın fikirleri bahse değerdir.

Özellikle sibernetik çalışmaları içinde değerlendirilebilecek olan, Tarık Özker’in 1957 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi Dergisi’nde “Otomasyonun Temelleri” başlığıyla yayımlanmış olduğu makalesi, tarihi bir merhale olarak kabul edilebilir. Çünkü söz konusu makalede enformasyon teorisi, ikili sayı sistemi ve sibernetik sistemleri kısaca tanıtılmış ve otomatik kontrol sistemlerinin, endüstrinin gelişmesindeki katkıları öngörülmüştür.

Makinelerinin düşünebilme ihtimalinin sorgulan Cahit Arf ise Türkiye’nin yapay zeka alanındaki öncü ismi olarak kabul edilebilir. Çünkü onun 1959 yılında Atatürk Üniversitesindeki halk konferanslarında sunmuş olduğu “Makine Düşünebilir mi ve Nasıl Düşünebilir?” adlı bildirisi -başlığından da anlaşılacağı üzere- günümüzde yapay zeka çalışmaları içinde değerlendirilebilecek çeşitli argümanlara ve sorgulamalara sahip olmuştur. Bildiri metninde tanıtılan ikili sayı sistemleriyle makinelerle iletişim kurabilmenin imkânın tartışılmış ve makinelerinin düşünme eylemini gerçekleştirip gerçekleştiremeyeceği sorgulanmıştır. Ayrıca Cahit Arf konuşmasını sonlandırırken, “kendi kendisini tekemmül ettiren makine tasarlamak mümkündür” diyerek, makine öğrenmesine ve “nispeten küçük sayıda atom içinde cereyan eden olaylar böyle makinelerin işleyişinde müessir hale getirilebilirse” ifadesiyle de kuantum bilgisayarlar daire öngörülerde bulunmuştur.

**'ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN TERMS OF LAYING THE GROUNDWORK FOR
RESEARCHES IN ISLAMIC LAW**

"Interdisciplinary Theoretical and Practical Studies on Artificial Intelligence"

Bahsi geçen iki önemli bilim insanımızın düşünceleri, ülkemizin bilim ve teknoloji tarihi içinde yapay zeka ve sibernetik çalışmalarının başlangıç noktalarının tespit edilmesine katkı sağlayabilir.

Abstract:

In the 1950s, artificial intelligence and cybernetic notions began to be conceptually shaped especially in England and the USA. The prominent article of Alan Turing, "*Computer Mechanism and Intelligence*" published in 1950 and the Dartmouth Conference, held in 1956 have been milestone for the artificial intelligence studies. The artificial intelligence and cybernetics studies, which began to flourish conceptually in these years, draw the attention of limited numbers of mathematicians and engineers in various countries. It is predicted that Tarık Özker and Cahit Arf were informed about the developments at issue in our country on the same occasions.

Of the importance of increasing artificial intelligence and cybernetics studies to be recognized in our country in 1950 can be regarded as a significant incident. Therefore, the ideas of Tarık Özker and Cahit Arf, considered as pioneers of artificial intelligence and cybernetic work in Turkey, are worth being mentioned. The article published by Tarık Özker in 1957 with the title "Foundation of Automation" can be considered a historical milestone, especially in cybernetic studies. Because in this article, information theory, binary number system and cybernetic systems are briefly introduced and the contributions of automatic control systems to industry have been foreseen.

Cahit Arf, who questions the possibility that machines can think, is considered as the leading figure in the field of artificial intelligence in Turkey. Because the paper "Can machines think and how?" which he presented at public conferences at Atatürk University in 1959, -as the title suggests - has had several arguments and inquiries that can be evaluated now in artificial intelligence studies. In this paper, the possibility of communicating with machines with binary number systems, has been discussed and it has been questioned whether machines can perform to think. In addition, Cahit Arf concluded his speech, "it is possible to design a machine that can evolve on their own," and predicted machine learning to be possible and with this statement "if events that occur within a relatively small number of atoms can be effective in the operation of such machines" predicted quantum computers to design. The ideas of the two important scientists in question can contribute to detect the starting points of artificial intelligence and cybernetic work in the history of science and technology in our country.

İSLAM HUKUKU ARAŞTIRMALARINA ZEMİN OLUŞTURMASI AÇISINDAN

“YAPAY ZEKA”

“Yapay Zeka” Konulu Disiplinler Arası, Teorik ve Pratik Çalışmalar

COVID-19 NEGATIVE RISKS ON THE EDUCATIONAL SYSTEM OUTCOMES

Alaa Elqatary-Reelitz *

* Research Assistant (Lecturer), Iowa State University, USA (AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ)

Anahtar Kelimeler

Erikson teorisi, Covid-19, okul, ailesel, risk, negative

Keywords

Erikson theory, COVID-19, Identity development, adolescence, homeschool, public schools, parenting, family, relationship, positive risk, negative risk, resilience, coping, social relationships.

Corresponding Author
Alaa Elqatary-Reelitz

ORCID

Abstract

Some humans may not be ready for some new challenges that may present during the stages of their lives. COVID-19 is one of these new challenges for which most were not prepared. Parents who usually have jobs outside of the home, spending time with their children a few hours of their day, during the COVID-19 pandemic many of these parents lost their jobs or transitioned to working from home, resulting in the parents being home for more hours during the day. The children's time had previously been shared between the school and their homes. However, during the pandemic most of the schools switched from in-person learning to an online/home school system. This study is testing the COVID-19 negative risks on the educational system outcomes for adolescents. This review is examining the impact of COVID-19 on educational outcomes from the perspective of Erikson's psychological developmental stages starting from stage 5 which is the adolescence stage through stage 8 which is the caregiver stage. Erikson supported the ideas of self-understanding which helps the person to achieve (Dunkel & Harbke, 2016).

Özet

Soyut. Bazı insanlar hayatlarının evrelerinde ortaya çıkabilecek bazı yeni zorluklara hazır olmayabilir. COVID-19, çoğu kişinin hazırlıklı olmadığı bu yeni zorluklardan biridir. Genellikle ev dışında işleri olan, çocuklarıyla günün birkaç saatini geçiren ebeveynler, COVID-19 salgını sırasında bu ebeveynlerin çoğu işini kaybetti veya evden çalışmaya geçti, bu da ebeveynlerin daha fazla evde kalmasına neden oldu. gün boyunca saatler. Çocukların zamanı daha önce okul ve evleri arasında paylaşılmıştı. Bununla birlikte, pandemi sırasında okulların çoğu yüz yüze eğitimden çevrimiçi/ev okul sistemine geçti. Bu çalışma, COVID-19'un ergenler için eğitim sistemi sonuçları üzerindeki olumsuz risklerini test etmektedir. Bu derleme, COVID-19'un eğitim çıktıları üzerindeki etkisini Erikson'un ergenlik aşaması olan 5. aşamadan başlayarak bakıcılık aşaması olan 8. aşamaya kadar olan psikolojik gelişim aşamaları perspektifinden incelemektedir. Erikson, kişinin başarmasına yardımcı olan kendini anlama fikirlerini desteklemiştir (Dunkel ve Harbke, 2016).

İSLAM HUKUKU ARAŞTIRMALARINA ZEMİN OLUŞTURMASI AÇISINDAN
“YAPAY ZEKA”

“Yapay Zeka” Konulu Disiplinler Arası, Teorik ve Pratik Çalışmalar’

İSLAMİ FİNANS ALANINDA YAPAY ZEKA İLE TASARLANMIŞ FETVA UYGULAMALARI:

“Robo Shariah ve Smart Müfti Örneği”

“Robo Shariah Advisor Fatwa Applications Configured with Artificial Intelligence in the Islamic Finance: “The Example of Robo Shariah Advisor and Smart Mufti”

Muhammet Yurtseven *

* Arş. Gör. Dr., Isparta Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Temel İslam Bilimleri Bölümü, Isparta, TÜRKİYE

Anahtar Kelimeler

İslam Hukuku, Yapay
Zekâ, İslami Finans, Smart
Mufti, Fetva

Keywords

Islamic Law, Artificial
Intelligence, Islamic Fiance,
Smart Mufti, Fetwa

Corresponding Author

Muhammed YURTSEVEN
yurtsevenmuhammed@gmail.com

ORCID

0000- 0003- 2604- 440X

Özet

İslami Finans Endüstrisi (İFE), İslam hukuku ile uyumlu bir şekilde işle(til)mesi beklenen bankacılık, sermaye piyasaları ve tekafül organizasyonlarından müteşekkil sektörleri ifade etmektedir. Finansal teknolojiler ya da fintech olarak adlandırılan alan ise günümüz finans dünyasının gelişmekte olan yönünü ifade etmekte ve dijital bir dönüşümünde en önemli mecrası haline gelmektedir. Paydaşlar açısından iktisadi davranışları değiştirmeye elverişli olan bu alan aynı zamanda birçok yönüyle de yıkıcı etkilere sahiptir. Bu yönüyle finansal teknolojilerin gelişen yükseliş trendi sadece konvansiyonel finans sistemini değil İslam hukuku ilkelerince işletilen İslami finans endüstrisini de yakından ilgilendirmektedir. İslami fintech ya da şer’i ilkelerle uyumlu finansal teknolojiler inanç ve değerleriyle finansal piyasalarda işlem yapmak isteyen paydaşların yöneldiği bir alanı ifade ettiğinden konunun İslam hukuku ile uyumlu olması da bir zorunluluk olarak ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda İFE içerisinde yer alan alternatif finans, kripto piyasası, kitlesel fonlama, veri analitiği, dijital bankacılık, tekafül, girişim ve çözüm ortaklıkları İslami fintech uygulamalarının yer aldığı alt sektörleri ifade etmekte ve şer’i uyum açısından da fetvalarla işletilmektedir. Yenilikçi teknolojiler bağlamında yapay zeka ile tasarlanan Smart mufti uygulaması bu anlamda İFE’nin fetva ihtiyacını karşılamada bir çözüm olarak sunulmaktadır. İslam’ın temel kaynakları ve yıllar boyunca yayınlanan fetvaların analiz edilmesiyle kısa sürede şer’i çözüm sunabileceği iddia edilmektedir. Bu çalışma, günümüz İslami finans uygulamalarında İslam hukuku ilkelerince yayınlanmış fetvaların yapay zeka aracılığı ile metin madenciliği yöntemi kullanılarak robo advisor ya da smart müfti uygulamalarını ele almaktadır. Smart mufti ve robo shariah advisor (akıllı şer’i danışmanlık) uygulamalarının İslami finans endüstrisi üzerindeki rolü ile fetvaların yapay zeka ile entegrasyonunun imkânını tartışmaktadır.

Abstract:

Islamic Finance Industry (IFE) refers to sectors composed of banking, capital markets and takaful organizations that are expected to operate in accordance with Islamic law. The field called financial technologies or fintech expresses the developing aspect of today's financial world and is becoming the most important channel in a digital transformation. This area, which is suitable for changing the economic behavior of the stakeholders, also has devastating effects in many aspects. In this respect, the developing rising trend of financial technologies is not only related to the conventional finance system, but also to the Islamic finance industry, which is operated by the principles of Islamic law. Since Islamic fintech or financial technologies in compliance with the Shariah principles express an area directed by the stakeholders who want to transact in the financial markets with their beliefs and values, it is also a necessity for the subject to be compatible with Islamic law. In this context, alternative finance, crypto market, crowdfunding, data analytics,

**'ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN TERMS OF LAYING THE GROUNDWORK FOR
RESEARCHES IN ISLAMIC LAW**

“Interdisciplinary Theoretical and Practical Studies on Artificial Intelligence”

digital banking, takaful, venture and solution partnerships in IFE refer to sub-sectors in which Islamic fintech applications take place and are operated with fatwas in terms of Shariah compliance. In this sense, the Smart mufti application, designed with artificial intelligence in the context of innovative technologies, is presented as a solution to meet the fatwa needs of IFE. It is claimed that by analyzing the main sources of Islam and the fatwas issued over the years, it can offer a religious solution in a short time. This study deals with the applications of robo advisor or smart mufti by using text mining method through artificial intelligence of fatwas published by Islamic law principles in today's Islamic finance applications. Smart mufti and robo sharia advisor (intelligent sharia advisory) discuss the power of fatwas to fight artificial intelligence with players in the Islamic finance industry.

İSLAM HUKUKU ARAŞTIRMALARINA ZEMİN OLUŞTURMASI AÇISINDAN
“YAPAY ZEKA”

“Yapay Zeka” Konulu Disiplinler Arası, Teorik ve Pratik Çalışmalar’

İSLAM VE TÜRK HUKUKUNDA YAPAY ZEKÂ’NIN
HAKSIZ FİİL SORUMLULUĞUNUN DEĞERLENDİRİLMESİ

"Evaluation of Artificial Intelligence's Tort Liability in Islamic and Turkish Law"

Emrah Gökmen *

*Arş. Gör. Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Tokat, TÜRKİYE

Anahtar Kelimeler

Yapay Zekâ, Haksız Fiil Sorumluluğu, Sorumluluk Hukuku, İslam Hukuku, Türk Hukuku.

Keywords

Artificial Intelligence, Tort Liability, Liability Law, Islamic Law, Turkish Law.

Corresponding Author

Emrah GÖKMEN
emrah.gokmen@gop.edu.tr

ORCID

0000-0002-5470-2716

Özet

Sanayi devrimiyle birlikte kol gücünün yerini makine gücünün alması sonrasında, Teknoloji devrimiyle de otomasyonun gelişerek yapay zekâ teknolojilerinin ortaya çıkması söz konusudur. Yapay zekânın gündeme getirdiği sorunlardan başta geleni ve görünür olanı yapay zekânın haksız fiili sonucu meydana gelen zararı tazmin yükümlülüğüdür. Bu konunun modern hukuk ve özellikle de İslam hukuku açısından incelenmesi önem arz etmektedir. Haksız fiil bütün hukuk sistemlerindeki borç kaynaklarından birisidir. Haksız fiiller, kusur sorumluluğu ve kusursuz sorumluluk olarak ikiye ayrılmaktadır. Türk haksız fiil hukukunda kusur sorumluluğu kural iken, İslam hukukunun hukuka aykırı fiiller bakımından kusursuz sorumluluğu benimsediği söylenebilir. Genel olarak haksız fiil sorumluluğunun doğabilmesi için; fiil, zarar, illiyet bağı, hukuka aykırılık ve kusurun varlığı aranmaktadır. Kusursuz sorumluluk türlerinde ise hukuk sistemleri kusuru aramamaktadır. Haksız fiiller hususunda İslam hukuku meselecî yöntemi benimserken; Kıta Avrupası ve dolayısıyla Türk hukuku soyut yöntemi benimsemiştir. Modern dönem İslam hukuku eserlerinde nazariyyetü’ d-damân başlığıyla bir sorumluluk hukuku literatürü oluşturulmuştur. İslam sorumluluk hukuku; çoğunlukla hukuka aykırılığı, bazen hukuka aykırılıkla birlikte kusuru da kapsayabilen teaddî ve zarar ile fiil arasındaki illiyet bağına yansıtan mübâşir ve müteşebbib gibi temel kavramlar ekseninde oluşmuştur. Bu kapsamda Mecelle’deki teammüd kavramı da dikkat çekmektedir. Yapay zekânın haksız fiil sorumluluğu değerlendirilirken tepkisel yapay zekâ-otonom yapay zekâ ayrımı dikkate alınmalıdır. Otonom yapay zekâların haksız fiil sorumluluğunun belirlenmesinde Türk hukukunda kusur sorumluluğunun ve İslam hukukunda kusursuz sorumluluk prensiplerinin mutlak geçerli olup olmadığı değerlendirilmelidir. Tepkisel yapay zekâların haksız fiil sorumluluğu açısından da aynı esaslardan hareketle sonuca varılabilir. Yapay zekânın, haksız fiil sorumluluğu dışında pek çok yeni ve farklı sorunlara yol açtığı görülmektedir. Yapay zekânın eser sahipliği, cezai sorumluluğu, şirket yönetim kurulu üyeliği, ticari vekil ya da mümessilliği gibi konuyla ilgili tartışılan diğer meselelerin de müstakil çalışmalarda ayrıca ele alınması gerekmektedir.

Abstract

After the industrial revolution replaced manual power with machine power, automation developed and artificial intelligence technologies emerged with the technology revolution. One of the most prominent and visible problems brought up by artificial intelligence is the obligation to compensate the damage caused by the tort of artificial intelligence. It is important to examine this issue in terms of modern law and especially Islamic law. Tort is one of the sources of obligation in all legal systems. Tortious acts are divided into two as fault liability and strict liability. While fault liability is the rule in

**'ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN TERMS OF LAYING THE GROUNDWORK FOR
RESEARCHES IN ISLAMIC LAW**

“Interdisciplinary Theoretical and Practical Studies on Artificial Intelligence”

Turkish tort law, it can be said that Islamic law adopts strict liability in terms of unlawful acts. In general, the existence of act, damage, causal relation, unlawfulness and fault are sought in order for the liability of tortious act to arise. Legal systems do not seek fault in strict liability types. While Islamic law adopts the casuistry method regarding tortious acts, Continental European and therefore Turkish law has adopted the abstract method. A liability law literature has been created with the title of "nazariyyetü'd-daman" in the studies of modern Islamic law. Islamic liability law has been formed by basic words such as taaddî, which can include mostly unlawfulness, sometimes fault together with unlawfulness, and mubashir and mutasabbib, which reflect the causal relation between the damage and the act. In this context, the concept of taammud in Majalla also draws attention. While evaluating the tort liability of artificial intelligence, the distinction between reactive artificial intelligence and autonomous artificial intelligence should be considered. In determining the tort liability of autonomous artificial intelligences, it should be evaluated whether the fault liability in Turkish law and the principles of strict liability in Islamic law are absolutely valid. It can be concluded from the same principles in terms of tort liability of reactive artificial intelligence. It is seen that artificial intelligence causes many new and different problems apart from tort liability. Other issues discussed on the subject, such as authorship of artificial intelligence, criminal liability, company board membership, commercial representative or agency, should also be addressed separately in separate studies.

İSLAM HUKUKU ARAŞTIRMALARINA ZEMİN OLUŞTURMASI AÇISINDAN

“YAPAY ZEKA”

“Yapay Zeka” Konulu Disiplinler Arası, Teorik ve Pratik Çalışmalar

İNSANIN AKLININ ÇOCUĞUNU YARATMA SERÜVENİ: MAKİNEYE RUH ÜFLEMELİK Mİ?
HAYALETİ ÇAĞIRMAK Mİ?

Sevda BORA ÇINAR*

* Arş. Gör., Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Ticaret Hukuku ABD, Antalya, TÜRKİYE

Anahtar Kelimeler

Yapay zekâ, yaratılış,
mitoloji, dijital dönüşüm,
dataizm.

Keywords

Artificial intelligence,
creation, mythology, digital
transformation, dataism.

Corresponding Author

Sevda Bora Çınar
sevdabora@akdeniz.edu.tr/
av.sevdabora@gmail.com

ORCID

0000-0002-1425-8227

Özet

Kendi zekâsının bilincinde olan insanlık için günümüzdeki en etkileyici ve merak uyandıran uğraş, bilinçli zekânın tüm yönleriyle keşfedilmesi, bilim ve teknolojinin yardımıyla bu müstakbel keşfin yeni bir form verilerek yaratılmasının sağlanmasıdır. Yapay zekâ alanında geline aşama umut verici olmakla birlikte insan beyninin işleyiş mekanizmasındaki birçok belirsizlik ve gizem perdesi varlığını korumaya devam etmektedir. İnsan aklının yetersiz kaldığı belirsizliklerde ise devreye mitler ve ilahi kaynaklarla şekillenen inanç sistemleri girmektedir. Kaldı ki yapay zekânın gerçekleştirilme süreci ile kutsal metinlerde insanın yaratılış süreci arasında benzerlikler kurulması da mümkündür. Neticede yaratım süreci, amacı, varoluş gayesi ve daha pek çok yönden insanın evreni anlama çabasında bir yardımcı olarak inşa etmeye çalıştığı yapay zekâ, bilimsel yönüyle doğal zekânın kaynağının anlaşılması amacını taşımaktadır. İnsan adeta aklının çocuğu olacak ölümsüz ve mükemmel bir zekâyı inşa ederek bu yolla belki de Yaratıcıyı anlamaya çalışmaktadır. Henüz 1200'lü yıllarda siborg tasarımları yapan ve bu otomatları sadece su ve hava dengesini kullanarak çalıştırmayı başaran El-Cezeri, kendi el yazması kitabında belki de bu yüzden “Allah’ın öğrettiğine hamd ederim ve O’ndan ilim nimetinin daha fazlasını isterim. Bu isteğim O’nun hikmetine vakıf olmak maksadıyladır.” demiştir.

İnsanın yaratılışına meleklerin ve şeytanın gösterdiği tepkiye benzer şekilde yapay zekânın yaratılışını endişeyle karşılayan pek çok kişi ve kurum bulunmaktadır. Kendi varlığının, zekâsının ve gücünün farkında olan, tamir edilebilen, insanın hayatta kalmasının mümkün olmadığı uzay, yer altı, su altı gibi alanlarda çalışabilen makinelerin, yaratıcısı olan insana karşı sevgi ve minnet duyması beklense de insanın kendi yaratıcısına karşı muhabbeti bu konudaki endişeleri güçlendirmektedir. Nitekim yaratıcıdan farklı olarak, insan yaratmaya odaklandığı yapay zekânın tüm olası olumsuz sonuçlarına rağmen bunu tam olarak neden yaratmak istediği ve bunun asıl olarak neye hizmet edeceği bilgisine tam olarak sahip değildir. İnsanın kendi varoluş gayesini anlamlandırmak için verdiği düşünsel eforu muhtemelen -tabi mümkün olursa- bilinç kazanan yapay zekâ teknolojileri de verecektir.

Çalışmamızda insanın yaradılışı ve yapay zekânın gerçekleştirilme süreci arasındaki benzerlikler incelenecek, doğal olanın bilgisine vakıf olmaksızın bir benzerinin yaratılmasının mümkün olup olmadığı fizik, kimya, biyoloji, nöroloji, psikoloji, hukuk ve ilgili olan diğer pek çok bilim alanı açısından değerlendirilecektir. Yapay zekânın insan zekâsına ulaşması ve hatta onu aşması halinde günümüzdeki dinlerin birer mit haline gelme sürecinin hızlanıp hızlanmayacağı, insan ve yaratıcı arasındaki bağların bu keşiften etkilenip etkilenmeyeceği incelenecek, dataizm düşüncesi çerçevesinde geleceğin inanç sistemi olasılıkları üzerinde durulacaktır. Son olarak ortaya çıkan üstün zekânın insanlık ve evrenin kaderi açısından ne tür olasılıklara kapı aralayacağı, hayaleti çağırma metaforu ekseninde irdelenecek ve bu teknolojiye karşı geliştirilmesi gereken güvenlik sistemleri ve teknolojiye korunmanın mümkün olup olmayacağı, mevcut koşullarda gerçekten de yapay zekâyı somut bir ihtiyaç olup olmadığı ekseninde incelenecektir.

**'ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN TERMS OF LAYING THE GROUNDWORK FOR
RESEARCHES IN ISLAMIC LAW**

"Interdisciplinary Theoretical and Practical Studies on Artificial Intelligence"

Abstract

The most impressive and intriguing endeavor for humanity, which is conscious of its own intelligence, is to discover conscious intelligence in all its aspects and to create this future discovery by giving it a new form with the help of science and technology. Although the stage reached in the field of artificial intelligence is promising, many uncertainties and mysteries in the working mechanism of the human brain continue to exist. In uncertainties where the human mind is insufficient, myths and belief systems shaped by divine sources come into play. Moreover, it is possible to establish similarities between the realization process of artificial intelligence and the creation process of human in the sacred texts. As a result, artificial intelligence is built as an aid in the effort of human beings to understand the universe in many ways, such as the creation process, purpose, purpose of existence and in many other ways, and aims to understand the source of natural intelligence with its scientific aspect. By building an immortal and perfect intelligence that will almost become the child of his mind, human tries to understand the Creator in this way. Al-Jazari, who made cyborg designs in the 1200s and managed to operate these automatons using only the water and air balance, said in his manuscript, "I thank God for what he taught and I ask God for more of the blessing of knowledge. This request is for the purpose of gaining knowledge of God's wisdom." he said.

There are many people and institutions that are concerned about the creation of artificial intelligence, similar to the reaction of angels and devils to the creation of man. Although it is expected that the machines, which are aware of their own existence, intelligence and power, can be repaired and can work in areas such as space, underground and underwater, where it is not possible for humans to survive, are expected to feel love and gratitude towards their creator, the human's love for their creator strengthens the concerns on this issue. As a matter of fact, unlike the creator, despite all the possible negative consequences of the artificial intelligence that he focuses on creating, man does not have the full knowledge of why he wants to create it and what it will actually serve. The intellectual effort of man to make sense of his own purpose of existence will probably - if possible - be given by artificial intelligence technologies that gain consciousness.

In our study, the similarities between the creation of human and the realization process of artificial intelligence will be examined, and whether it is possible to create a similar one without knowing the knowledge of the natural will be evaluated in terms of physics, chemistry, biology, neurology, psychology, law and many other related sciences. If artificial intelligence reaches human intelligence or even surpasses it, it will be examined whether the process of today's religions becoming myths will accelerate, whether the ties between human and creator will be affected by this discovery, and the possibilities of the belief system of the future will be emphasized within the framework of dataism. What kind of possibilities the emerging superintelligence will open the door for the fate of humanity and the universe will be examined on the axis of the summoning the ghost metaphor. And also whether it will be possible to be protected from the security systems and technology that should be developed against this technology, whether there is really a concrete need for artificial intelligence in the current conditions will be examined on the axis.

İSLAM HUKUKU ARAŞTIRMALARINA ZEMİN OLUŞTURMASI AÇISINDAN
“YAPAY ZEKA”

“Yapay Zeka” Konulu Disiplinler Arası, Teorik ve Pratik Çalışmalar’

ŞEYHÜLİSLAM FETVA MECMUALARINDAKİ BENZERLİK ORANLARININ TESPİTİNDE YENİ BİR
YÖNTEM ARAYIŞI OLARAK YAPAY ZEKÂ’NIN KULLANILMASI

“Using Artificial Intelligence as a Search for a New Method to Measure the Similarity Quantitatively
Between the Seyhulislam Fetva Collections”

Ahmet Faruk Çelik*-Taha Emre **

*Arş. Gör.,Marmara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri İstanbul, TÜRKİYE

**Doktora Öğrencisi; Viyana MedUni Wien, AUSTRIA

Anahtar Kelimeler

Fetva Karşılaştırması,
Yapay Zekâ, Fetva
Mecmuası,
Minkârizâde Yahya
Efendi, İslam Hukuku

Keywords

Fatwa Comparison,
Artificial Intelligence,
Fatwa Collections,
Minkârizâde Yahya
Efendi, Islam

Corresponding Author

Ahmet Faruk ÇELİK,
Taha EMRE
ahmetfarukclk@gmail.c
om
emretaha@gmail.c

ORCID

Ahmet Faruk ÇELİK
0000-0001-5745-9101
Taha EMRE
0000-0002-6753-5048

Özet

Osmanlı ilmiye sınıfının başı sayılan şeyhülislamın verdikleri fetvaları içeren fetva mecmuaları birçok disiplinin, özellikle de Osmanlı Tarihi ve Osmanlı Hukuk Tarihi çalışmalarının önemli müracaat kaynaklarından biridir. Fetva mecmuaları üzerinde yapılan çalışmalar son yirmi yılda sayıca artsa da bunlar eldeki kaynakların zenginliği dikkate alındığında oldukça sınırlı kalmaktadır. Henüz elimizde bütün şeyhülislam fetva mecmualarının transkripsiyonu bile bulunmamaktadır. Elimizde transkripsiyonu bulunan fetva mecmualarındaki on binlerce fetvayı manuel yöntemlerle birbirleriyle karşılaştırmak pratik olarak mümkün değildir. Fetva mecmualarındaki fetvaların standart bir dile sahip olması ve farklı fetva mecmualarında birbirine çok benzeyen veya birbirinin aynı olan fetvaların bulunması, fetva mecmualarındaki fetvaların birbirine çok benzediğine dair bir izlenim uyandırmaktadır. Farklı fetva mecmualarında benzer meselelerin ne orada tekrar ettiği ve farklı fetva mecmualarının birbirlerine ne oranda benzediği merak konusudur. Fakat bu benzerliği manuel yöntemlerle tespit etmek mümkün değildir. Biz yaptığımız çalışmada XVII. yüzyılda uzun yıllar şeyhülislamlık yapan Minkârizâde Yahya Efendi’nin fetvalarını kendisinden önce ve sonra şeyhülislamlık yapan şeyhülislam fetva mecmuaları ile mukayese eden yapay zekâ programı geliştirmeyi amaçlıyoruz. Karşılaştırmada kullandığımız yöntem, her bir fetvayı vektörel (sayısal) bir şekilde ifade etmeye dayanmaktadır. Bunun için model tüm metni tarayıp, her bir fetvada geçen kelimeye o fetvaya has olarak bir ağırlık atar. Buradan bir kelime eğer metinde çok nadir ama tek bir fetvada çok geçiyorsa değerlidir anlamı çıkmaktadır. Daha sonra bu vektörel gösterimleri belli bir uzaklık ölçüsüyle karşılaştırıp fetvaları sıralar. Bu tebliğde hayatın her alanında hızlı bir şekilde gelişen yapay zekâ teknolojisinin İslam hukuku çalışmalarında, özellikle de Osmanlı dönemi fetva çalışmalarında nasıl kullanılabileceğine dair bir örnek sunacağız. Üzerinde çalıştığımız sistem sayesinde on binlerce fetvayı çok kısa bir sürede ve çok az insan gücüyle karşılaştırma imkanına sahip olmayı amaçlıyoruz.

Abstract

Fatwa collections are the corpora compiled from Ottoman Shaykhal-Islâms. Today, they are considered as the main reference guide in many disciplines especially by Ottoman History and Ottoman Law. Although there has been a recent interest in academia, there is no standard way to analyze them, in terms of transliteration and translation. Bearing in mind that, most corpora contain more ten thousand fatwas, it is practically impossible to manually compare the corpora between each other. It is known that the corpora from the same era include similar or same fatwas. The quantity and the quality of this knowledge

**'ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN TERMS OF LAYING THE GROUNDWORK FOR
RESEARCHES IN ISLAMIC LAW**

"Interdisciplinary Theoretical and Practical Studies on Artificial Intelligence"

have been within the scope of the research. But due to the nature of the fatwas, it is not possible to accomplish using the tools available to the researchers. Thus, we employed statistics and machine learning (Natural Language Processing-NLP) based approach. As a test case, we chose 2 corpora from 17th century by Shaykh al-al-Islāms Çatalcalı Ali Efendi and Minkarizade Yahya Efendi. The major challenge is that there are no available NLP tools for Ottoman Turkish such as lemmatizer, stemmizer, list of stop words, or any trained NLP model. To this end, we created lemmatizer and list of stop words. To check the quality of our tools, we compare each fatwas in these two corpora with each other (5 thousand and 12 thousand fatwas, and 60 million comparison) using traditional term frequency-inverse document frequency (TF-IDF) representations and calculating similarity with cosine distance. In the end, we detected more than 700 identical or highly similar fatwas. As a final step, we are aiming to create an NLP based model (BERT, XLNet) for Ottoman Turkish trained from the fatwa collections. The goal is to compare and classify fatwas in terms of context rather than just text similarity. Finally, we hope that these tools will enable researchers to conduct research and show their results on the corpora themselves in a more quantitative way.

İSLAM HUKUKU ARAŞTIRMALARINA ZEMİN OLUŞTURMASI AÇISINDAN

“YAPAY ZEKA”

“Yapay Zeka” Konulu Disiplinler Arası, Teorik ve Pratik Çalışmalar

FIKİH METİNLERİNDE DOĞAL DİL İŞLEME YÖNTEMLERİNİN KULLANIMINA
YÖNELİK ÖRNEK BİR UYGULAMA

“A Sample Application on the Use of Natural Language Processing Methods in Classical Fiqh Texts”

Osman Durmaz *

*Arş. Gör., Aksaray Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi, Temel İslam Bilimleri, Aksaray, TÜRKİYE

Anahtar Kelimeler

Fıkıh, Fıkıh Literatürü,
Yapay Zeka, Doğal Dil
İşleme, Yapay Sinir Ağları.

Keywords

Fiqh, Fiqh Literature,
Artificial Intelligence,
Natural Language
Processing, Artificial
Neural Networks.

Corresponding Author

Osman DURMAZ
osmandurmaz@aksaray.edu.tr

ORCID

0000-0003-2368-5463

Özet

Yapay zekâ alanının alt dalı olan doğal dil işleme, insanların konuştukları dilin (doğal dil) bilgisayarlar tarafından anlaşılması, işlenmesi ve yorumlanmasını ifade etmektedir. Günümüzde akıllı asistanlardan otomatik dil çevirilerine, yazım yanlışlarının düzeltilmesinden metin özetleme ve metinden bilgi çıkarmaya pek çok alanda kullanılmakta olan doğal dil işleme, fıkıh metinlerinin çözümlemesi için de önemli bir araçtır. Hicri ikinci yüzyılın başlarından itibaren yazılı şekilde kaydedilmeye başlanan zengin fıkıh mirası göz önüne alındığında tüm bu birikimin kapsamlı bir şekilde incelenip analiz edilmesinin insan marifetiyle mümkün olamayacağı açıktır. Ancak gelişen bilgisayar teknolojileri ile bu kısmen mümkün hale gelmiştir. Hatırı sayılır miktarda klasik metin sayısallaştırılmış, binlerce eser içerisinde aynı anda aramalar yaparak anlık olarak sonuçlar elde etmek mümkün hale gelmiştir. Doğal dil işleme yöntemleri ise anlamsal eşleştirmeler yoluyla metinlerde aranan kelimelerin eş veya yakın anlamlı olanlarını da bulmak gibi karakter veya kelime eşleştirmesi yoluyla yapılan anahtar kelime aramasından daha fazlasını sunmaktadır. Bu çalışmada, doğal dil işlemenin sağladığı farklı imkanların klasik metinlerde gerçekleştirmeyi mümkün kıldığı değerlendirmeler örnek bir uygulama üzerinden gösterilecektir. Örnek uygulama, Python programlama dili ile, açık kaynak kodlu doğal dil işleme kütüphaneleri kullanılarak yapılmış temel seviye bir uygulamadır. Uygulamada el-Mektebetü’ş-Şâmile ve OpenITI projesi kapsamında sayısallaştırılmış metinlerden yararlanılmıştır. Görselleştirme gibi amaçlar için farklı teknikler kullanılmakla beraber uygulamanın temel odak noktası doğal dil işleme yöntemleri ile klasik fıkıh metinlerinin değerlendirilmesidir. Bu çalışmayla; doğal dil işleme özelinde yapay zekâ kullanılarak klasik fıkıh metinlerinde neler yapılabileceği hakkında genel bilgi vermek, örnek uygulama üzerinden yapay zekânın metinler üzerindeki genel çalışma prensibini göstermek ve örnek uygulamanın çıktılarından hareketle daha doğru ve başarılı sonuçlar elde etmek için yapılması gerekenlere dair öneriler sunmak hedeflenmektedir.

Abstract

Natural language processing, which is a sub-branch of the field of artificial intelligence, refers to the understanding, processing, and interpretation of the language spoken by people (natural language) by computers. Today, the natural language processing method, which is used in many fields, from intelligent assistants to automatic language translations, from correcting typos to summarizing text and extracting information from text, is also an important tool for analyzing fiqh texts. There is a rich fiqh heritage, which began to be recorded in writing at the beginning of the second century of the Hijri. Considering all this heritage, it is clear that it will not be possible to examine and analyze all this accumulation comprehensively by human ingenuity. However, with the development of computer technologies, this has become partially possible. A considerable

**'ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN TERMS OF LAYING THE GROUNDWORK FOR
RESEARCHES IN ISLAMIC LAW**

"Interdisciplinary Theoretical and Practical Studies on Artificial Intelligence"

amount of classical text has been digitized. It has become possible to obtain results instantly by performing simultaneous searches across thousands of works. Natural language processing methods enable to find synonyms or close synonyms of searched words in texts through semantic matching. This means more than just a keyword search using character or word matching. In this study, the evaluations that natural language processing makes it possible to perform on classical texts will be demonstrated through a sample application. The sample application is a basic-level application made using open-source natural language processing packages with the Python programming language. In the sample application, digitized texts within the scope of al-Maktaba al-Shamela and the OpenITI project were used. Different techniques have been used for purposes such as visualization. However, the main focus of the sample application is the evaluation of classical fiqh texts by natural language processing methods. The aims of the study are as follows: To give general information about what can be done in classical fiqh texts by using artificial intelligence specific to natural language processing. Demonstrate the general working principle of artificial intelligence on texts through the sample application. Provide suggestions on what needs to be done to achieve more accurate and successful results based on the outputs of the sample application.

İSLAM HUKUKU ARAŞTIRMALARINA ZEMİN OLUŞTURMASI AÇISINDAN

“YAPAY ZEKA”

“Yapay Zeka” Konulu Disiplinler Arası, Teorik ve Pratik Çalışmalar

HUKUKUN YAPAY ZEKA’YA YAKLAŞIMI VE OLASI GELİŞİMİ

Alperen Polat *

* Arş. Gör., Erciyes Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Medeni Hukuk Anabilim Dalı, Kayseri, TÜRKİYE

Anahtar Kelimeler

Yapay Zekâ, Hukuk, Kendi Kendine Karar Verme, Makine Öğrenmesi, Sorumluluk Hukuku

Keywords

Artificial Intelligence, Law, Self-Decision, Machine Learning, Liability Law

Corresponding Author

Alperen Polat

alperenpolat@erciyes.edu.tr

ORCID

0000-0001-9193-4658

Özet

Yapay zekâ ve hukuk konusu bütün dünyada olduğu gibi ülkemizde de benzerine nadir rastlanan bir ivme kazanmış ve gelişmeye başlamıştır. Modern hukukçuların konu edindiği ve sorun olarak gördüğü hususlar genellikle yapay zekanın, yapay bilinç ile karıştırılmasından kaynaklanmaktadır. Fakat yazılım uzmanları genellikle yapay zekâ ifadesinden kaçmakta ve algoritmanın tam işlevini terim olarak kullanmaktadırlar. Örneğin nöral makine öğrenmesi, otonom araç, doğal dil işleme vb. terimlerde olduğu gibi.

Günümüz hukukunda yapay zekaya ilişkin yapılan çalışmaların temelde üç başlık altında toplandığını görmekteyiz. Bunlardan ilki, yapay zekanın insan müdahalesi olmadan kendi kendine karar aldığı mekanizmalara ilişkin yapılan çalışmalardır. Örneğin, otonom araçlar, yapay hâkim, yapay bilirkişilik gibi mekanizmalar incelenmektedir. Bir hata veya kaza olduğunda sorumluluğun kime ait olduğu öncelikle tartışılmaktadır. İkinci husus ise yapay zekanın hukuki statüsünün ne olacağını ilişkindir. Bilhassa kişilik tanınıp tanınmayacağı tartışılmaktadır. Yeni bir kişilik türü olup olmayacağı, elektronik kişilik, kölelik, dijital peculium gibi konular tartışılmaktadır. İradeyi oluşturan unsurun ne olduğu tam olarak anlaşılmadan bir kişilik tanınması yerine değildir. Üçüncü yoğunluk kazanan konu ise yapay zekanın hukukun bir araç olarak kullanılabileceği gelişmelerdir. Özellikle istatistik bilimi ve yapay zekâ çalışmaları vasıtasıyla adalet sisteminde adillik ilkesinin geliştirilebileceği düşünülmektedir. Ayrıca aslında yapay zekanın kullanım alanı olmayan, fakat çalışma metodunu ilgilendiren, kişisel verilerin korunması hukukuna ilişkin de çalışmalar yapılmaktadır. Nitekim yapay zekâ temelde bir veri üzerinden çalışmaktadır. Bu veri ise kişisel veri niteliğinde olduğunda korunması gerekir.

Yapay zekâya ilişkin üç temel alanın yanında, hukuk sistemlerini derinden etkileyebilir. Özellikle hukuki öngörülebilirliği ihlal etmeyen fakat dinamik/değişken kuralların yapılabileceği düşünülmektedir. Ayrıca yapay zekâ yardımcı kural koyucuların, kuralın; ekonomik, beşerî vb. sonuçlarını sunacağı bir gelecek öngörülmektedir. Özellikle sonuç ve menfaat temelli çözüm yöntemlerinin kıyası ile benzer sorunlara tamamen zıt iki kuralın varlığını mümkün kılacak bir hukuk sistemi dahi gelişebilir. Örneğin hukukun ekonomik analizinin hızlıca yapıldığı bir düzenleme yetkisi hâkime tanınabilir.

İvme devam ederse özellikle ülkemize büyük katkılar yapacağını, adil yargılanmanın artması, yargılama giderlerinin düşüşü gibi hususların hızla gelişeceği öngörülmektedir. Özellikle Türk Hukuk akademisinde eksik olan işlevsel proje geliştiriminin ise bu alanda önünün çok açık olduğu görülmektedir. Bu alanda derinlemesine yapılacak multidisiplinli çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

**'ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN TERMS OF LAYING THE GROUNDWORK FOR
RESEARCHES IN ISLAMIC LAW**

“Interdisciplinary Theoretical and Practical Studies on Artificial Intelligence”

Abstract

The subject of artificial intelligence and legal aspect has gained an unprecedented momentum and started to develop in our country as well as in the whole world. The issues that modern lawyers deal with and see as problems generally arise from the confusion of artificial intelligence with artificial consciousness. However software professionals often avoid the term artificial intelligence and use the full function of the algorithm as a term. For example, neural machine learning, autonomous vehicle, natural language processing etc. as in terms.

We see that the studies on artificial intelligence in today's law are basically grouped under three headings. The first of these is the studies on the mechanisms by which artificial intelligence makes its own decisions without human intervention. For example, mechanisms such as autonomous vehicles, artificial judge, artificial expert are examined. Especially the discussion is examined who is responsible from an error or accident. The second issue is about what the legal status of artificial intelligence will be. In particular, it is discussed whether personality can be recognized or not. Issues such as whether there will be a new type of personality, electronic personality, slavery, digital peculium are discussed. It is not a substitute for recognition of a personality without a full understanding of what constitutes the will. The third intensifying issue is the developments in which artificial intelligence can be used as a legal tool. It is thought that the principle of fairness can be developed in the justice system, especially through statistical science and artificial intelligence studies. In addition, studies are carried out on the law of protection of personal data, which is not actually the field of use of artificial intelligence but concerns the working method. As a matter of fact, artificial intelligence basically works on data. If this data is personal data, it must be protected.

Besides the three main areas of artificial intelligence, it can profoundly affect legal systems. In particular, it is thought that dynamic/variable rules that do not violate legal predictability can be made. In addition, artificial intelligence-assisted rule makers, rule; economic, human, etc. It envisions a future in which it will deliver its results. A legal system may even develop, which will enable the existence of two completely opposite rules to similar problems, especially by comparison of result and interest-based solution methods. For example, a regulatory authority in which the economic analysis of the law is made quickly can be given to the judge.

It is foreseen that if the momentum continues, it will make great contributions to our country, and that issues such as the increase in fair trial and the decrease in the costs of the trial will develop rapidly. It is seen that the development of functional projects, which is missing especially in the Turkish Legal Academy, has a very clear path in this field. There is a need for in-depth multidisciplinary studies in this area.

**İSLAM HUKUKU ARAŞTIRMALARINA ZEMİN OLUŞTURMASI AÇISINDAN
“YAPAY ZEKA”****“Yapay Zeka” Konulu Disiplinler Arası, Teorik ve Pratik Çalışmalar’****ENHANCEMENT OF THE FINANCIAL INCLUSION THROUGH ISLAMIC FİNTECH WITH
VALUE-BASED İNTERMEDİATION, A PROPOSED SECOND PHASE
FOR THE ISLAMIC BANKİNG İNDUSTRY****Shah Fahad Yousufzai Muhammed***

* Ph.D. Student, Istanbul Sabahattin Zaim University , İstanbul, TÜRKİYE

Anahtar Kelimeler**Keywords**Fintech, Financial
inclusion, Islamic
Banking, platforms,
customer, products,
modern trend**Corresponding Author**
Shah Fahad
shahfahad303@hotmail.c
om**ORCID**
0000-0002-7806-793X**Abstract**

In this era of advanced technology, financial institutions are attempting to develop cutting-edge technology products and services. It is a market trend and need the hour too. Islamic Banks can also develop these innovative products and services and can retain their existing customers while also gaining new ones. Islamic Banks by doing this can achieve their financial inclusion goals which will ultimately increase their revenue. Covid19 compelled the financial sector to launch innovative technology-based products in order to avoid face-to-face interactions. Financial institutions can follow the standard operating procedures issued by the concerned Islamic Banks and get their goals by protecting staff and customers both from covid19 and gaining business through digital means with innovative technology products and services. In a society, there are people in relationships with financial institutions but on the other hand, there are some people who are not engaged with any financial institutions. The developing countries and emerging economies should bring their unbanked people to the banking and financial sector and help them uplift their social and economic life. Financial inclusion of the masses through Fintech can be used as a tool to reduce poverty. The study's focus is on financial inclusion through Fintech and how to use Technology in Islamic Finance to improve financial inclusion through value-added propositions. This is a modern trend in the financial sector in which financial institutions can provide cutting-edge technological services to satisfy their customers while also increasing revenue and fee-based income.

Özet

Bu ileri teknoloji çağında, finans kurumları en son teknoloji ürünleri ve hizmetleri geliştirmeye çalışıyor. Bu bir piyasa trendi ve saate de ihtiyacı var. İslami Bankalar da bu yenilikçi ürün ve hizmetleri geliştirebilir ve mevcut müşterilerini korurken yenilerini de kazanabilir. İslami Bankalar bunu yaparak, sonuçta gelirlerini artıracak finansal katılım hedeflerine ulaşabilirler. Covid19, finans sektörünü yüz yüze etkileşimlerden kaçınmak için yenilikçi teknoloji tabanlı ürünleri piyasaya sürmeye zorladı. Finansal kurumlar, ilgili İslami Bankalar tarafından yayınlanan standart çalışma prosedürlerini takip edebilir ve çalışanları ve müşterileri hem covid19'dan koruyarak hem de yenilikçi teknoloji ürünleri ve hizmetleri ile dijital yollarla iş kazanarak hedeflerine ulaşabilirler. Bir toplumda finansal kuruluşlarla ilişki içinde olan insanlar vardır ama diğer taraftan herhangi bir finansal kuruluşla ilişkisi olmayan insanlar da vardır. Gelişmekte olan ülkeler ve yükselen ekonomiler, banka hesabı olmayan insanların bankacılık ve finans sektörüne getirmeli, sosyal ve ekonomik yaşamlarını iyileştirmelerine yardımcı olmalıdır. Fintech aracılığıyla kitlelerin finansal katılımı yoksulluğu azaltmak için bir araç olarak kullanılabilir. Çalışmanın odak noktası, Fintech aracılığıyla finansal içerme ve katma değerli teklifler

**'ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN TERMS OF LAYING THE GROUNDWORK FOR
RESEARCHES IN ISLAMIC LAW**

“Interdisciplinary Theoretical and Practical Studies on Artificial Intelligence”

yoluyla finansal içermeyi geliştirmek için İslami Finanstaki Teknolojinin nasıl kullanılacağıdır. Bu, finans kurumlarının müşterilerini memnun etmek için en son teknolojik hizmetleri sunabildiği ve aynı zamanda gelir ve ücrete dayalı geliri artırabildiği finans sektöründeki modern bir eğilimdir.

İSLAM HUKUKU ARAŞTIRMALARINA ZEMİN OLUŞTURMASI AÇISINDAN
“YAPAY ZEKA”

“Yapay Zeka” Konulu Disiplinler Arası, Teorik ve Pratık Çalışmalar’

CONSCIOUSNESS AND ISLAMIC LAW IN THE CONTEXT OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE

Mohammad KHIZAR*

* P.h. D Student., Erciyes University Faculty of Theology, Kayseri, TÜRKİYE (İNDİA)

Anahtar Kelimeler

Keywords

Qualia, Algorithm,
Semantics And Syntax,
Law, Religion

Corresponding Author

Mohammad KHIZAR
mohdkhizar36@gmail.com

ORCID

0000-0002-3836-7145

Abstract

Consciousness in AI is a very complex topic in philosophy of mind and also in the subdomain of science called neurosciences. However, we should know the key concept of Artificial intelligence to be able to navigate that contemporary space in the religion. As we believe that the Islam is based on the nature, wisdom, and intelligence etc. We need to navigate different questions specially if it undermines the basics, foundations and ontology of Islam. The question will be like can Artificial intelligence be a fully conscious? As the World is talking about this.

Artificial intelligence (AI) has developed rapidly over the past few years. Computers, phones and other hardware now reflect the abilities and intelligence beyond which man finds himself inferior and primitive. With this fast-moving area of technology, many are postulating that AI can become conscious, and the implications are that it undermines religious narratives. If AI can be conscious, then there is a type of physicalism explanation for what makes us human. The concept of the soul in Islam, referred to as the rūh in Arabic, is something that we have little revealed knowledge about. However, what can be affirmed is the fact that it is of the “unseen”, coming from a transcendent reality. From this perspective, if the soul, which is the immaterial thing that animates the body, can now be replaced with a physical, materialistic explanation. Then it seems that religion is undermined, but in reality it is manipulation of symbols and illusions of Semantics and syntax. Narrow AI is already developing day by day, but all we can say about super AI is just based on assumptions.

The narrow AI can be used for summarising data and to classify in order to give the speed to knowledge and make it easier for researches. But at the end islamic law needed the - human consious for giving a proper ruling on a point of islamic law. The article will also cover the possible uses of Narrow Artificial Intelligence in the Islamic law.

Özet

Yapay zekada bilinç, zihin felsefesinde ve ayrıca bilimin neurosciences adı verilen alt alanında çok karmaşık bir konudur. Bununla birlikte, dindeki bu çağdaş alanda gezinebilmek için Yapay zekanın anahtar kavramını bilmeliyiz. İslam'ın fitrat ve akıl üzerine dayandığına inandığımız için, eğer yapay zeka özellikle İslam'ın temellerini, ve ontolojisini baltalıyorsa, farklı sorular aklımıza gelmektedir. mesela Yapay zeka tamamen bilinçli olabilir mi? Dünya bunu konuşurken bize düşen islamın temel talimatını bilimden yardım alarak analize etmektir.

**'ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN TERMS OF LAYING THE GROUNDWORK FOR
RESEARCHES IN ISLAMIC LAW**

"Interdisciplinary Theoretical and Practical Studies on Artificial Intelligence"

Yapay zeka (AI) son birkaç yılda hızla gelişti. Bilgisayarlar, telefonlar ve diğer donanımlar artık insanın kendini daha aşağı bulduğu yetenek ve zekayı yansıtıyor. Bu hızlı hareket eden teknoloji alanı ile birçok kişi, yapay zekanın bilinçli hale gelebileceğini ve bunun dini anlatıları baltaladığı anlamına geldiğini öne sürüyor. yapay zeka bilinçli olabilirse, bizi insan yapan şeyin bir tür fizikalizm açıklaması olmak gerekir. Arapça'da rûh olarak adlandırılan İslam'î kavramı, çok az bilgi sahibi olduğumuz bir şeydir. Ancak teyid edilebilecek olan şey, bunun doğaüstü bir gerçeklikten gelen "görünmeyenden غیب" olduğudur. Bu açıdan bakıldığında, bedeni canlandıran maddi olmayan şey olan ruh, artık fiziksel, materyalist bir açıklama ile değiştirilebilirse. O zaman dinin baltalandığı görülüyor, ancak gerçekte bu, Semantik ve sözdiziminin sembollerinin ve yanılsamalarının manipülasyonudur. Dar yapa (narrow AI) zeka zaten günden güne geliştirmektedir, ancak süper AI hakkında söyleyebileceğimiz tek şeydir oda varsayımlara dayanıyor olmasıdır.

Dar AI, bilgiye hız kazandırmak ve araştırmaları kolaylaştırmak için verileri özetlemek ve sınıflandırmak için kullanılabilir. Ama sonunda İslam hukukunun bir noktasında doğru bir hüküm verebilmek için -insan bilincine oldukça ihtiyaç duyulmaktadır. ilerideki bilinmeyen zamanlarda ne olacağı belli değildir. Makalede Dar Yapay Zekanın (narrow AI) İslam hukukundaki olası kullanımına da yer verilecektir.

İSLAM HUKUKU ARAŞTIRMALARINA ZEMİN OLUŞTURMASI AÇISINDAN

“YAPAY ZEKA”

“Yapay Zeka” Konulu Disiplinler Arası, Teorik ve Pratik Çalışmalar

YAPAY ZEKA İLE FİNANSAL PİYASALARDA FİYAT TAHMİNİ
PRICE FORECAST IN FINANCIAL MARKETS WITH AI

Yusuf Özdemir*

* Uzman, İstanbul, TÜRKİYE

Anahtar Kelimeler

Yapay Zekâ, Makine
Öğrenmesi, Yapay Sinir
Ağı, Borsalarda Fiyat
Tahmini, Zaman Serileri

Keywords

Artificial Intelligence,
Machine Learning,
Artificial Neural
Network, Price Prediction
in Stock Exchanges, Time
Series

Corresponding Author

Yusuf Özdemir
myusufozdemir@gmail.com

ORCID

0000-0002-0371-5250

Özet

Yapay zekânın hayali insanlık tarihi kadar eskidir. Antik Mısır Krallığında M.Ö. 16. Yüzyıldan itibaren Amon heykeline danışma ritüeli gelişti. Amon sorulan soruya başını sallayarak yanıt veriyordu. 8. yüzyılda, Müslüman bilgin Cabir ibn Hayyan Kitâb-ül-Hacer’de yaratıcılarının denetimine tabi olacak yapay yılanlar, akrepler ve insanlar yaratmak için tarifler yaptı. 827 yılında Abbasi halifesi Memun’un Bağdat’taki sarayında şarkı söyleyen metal kuşları olan altın ve gümüşten imal edilmiş ağacı vardı. Dokuzuncu veya on üçüncü yüzyıl Bağdat’ında Müslüman mühendisler müzik fısıkiyelerinin mekanik hizmetçilerin ve ayrıntılı saatlerin nasıl inşa edileceğine dair ayrıntılı incelemeler yazdılar. Abbasi halifesi Muktedir’in de 917 yılında Bağdat’taki sarayında gümüş ve altından bir ağaç vardı ve üzerinde kanat çırpın ve şarkı söyleyen kuşlar vardı. Efsaneye göre 16. yüzyıl Prag’ında hahambaşı Golem’i şehrin Yahudi nüfusunu Yahudi aleyhtarı saldırılardan korumak için kilden yapılmış büyü bir varlık yarattı. Alan Turing 2. Dünya savaşı esnasında Enigma şifresini kıran bir makine geliştirdi. John McCarthy yapay zekâ üretmek için LISP programlama dilini geliştirdi ve insanlık kendini yapay zekaların her alana girdiği bir noktada buldu.

Bu çalışmanın amacı yapay zekâ ve daha özelinde onun uygulama örneği olan makine öğrenmesi ve derin öğrenme ile algoritmik ticaretin tarihçesini, içeriğini ve günlük yaşamdaki pratik alanlarını Türk toplumunun gelecekteki gereksinimlerini göz önünde bulundurarak saptamaktır. Bu bağlamda temel analiz, teknik analiz, Gann analizi, algoritmik ticaret, makine öğrenmesi (ARIMA, Facebook Prophet, destek vektör makinesi, XGBoost, Rasgele orman) ve derin öğrenme (evrişimli sinir ağı, tekrarlayan sinir ağı, uzun-kısa süreli bellek) tanıtılmaktadır. Bu teknik ve algoritmalar ile yapay zekalar finans dünyasında eşyanın bir sonraki talep fiyatını tahmin etmekte ve gayet başarılı sonuçlar almaktadır.

Devletler ekonomi üzerinde ayakta durur, ekonomiler para piyasaları ile hayat bulur, para piyasalarında ise fiyat esastır. Şirketlerin gerçek değerini temel analiz yöntemleri ile bulup ucuz olup olmadığına karar verebilirsiniz. Geçmiş fiyatları inceleyip teknik analiz kullanarak insan psikolojisinin bir sonraki fiyata yansımalarının izlerini bulabilirsiniz. Ya da Gann analizi ile zaman serilerini de işin içine sokarak farklı bir yaklaşım getirebilirsiniz. Yapay zekanın ve makinelerin gelişmesi ile birlikte artık tüm bunları otomatik olarak algoritmik ticaret ile çok daha verimli ve başarılı yapabilirsiniz.

Abstract

The dream of artificial intelligence is as old as human history. BC in the ancient Egyptian kingdom, from the 16th century onwards, the ritual of questioning the statue of Amon developed. Amon answered the question by shaking his head. In the 8th century, the

**'ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN TERMS OF LAYING THE GROUNDWORK FOR
RESEARCHES IN ISLAMIC LAW**

"Interdisciplinary Theoretical and Practical Studies on Artificial Intelligence"

Muslim scholar Jabir ibn Hayyan set out recipes in Kitab-ul-Hajar for the creation of artificial scorpions, snakes, and humans that would be subject to the control of their creators. In 827, the Abbasid Caliph al-Mamun had a tree of gold and silver with singing metal birds erected in his palace in Baghdad. In ninth- or thirteenth-century Baghdad, Muslim engineers wrote detailed treatises on how to build musical fountains, mechanical servants and elaborate clocks. The Abbasid caliph al-Muqtadir also had a tree of silver and gold in his palace in Baghdad in 917, in which birds beat their wings and sang. According to legend, the chief rabbi Golem created a magical creature out of clay in 16th century Prague to protect the city's Jewish population from anti-Semitic attacks. Alan Turing developed a machine that cracked the Enigma code during the World War II. John McCarthy developed the programming language LISP to create artificial intelligence and humanity was at a point where artificial intelligence was entering all areas.

The aim of this study is to determine the history, content and practical areas of artificial intelligence, especially machine learning and deep learning, which are its application examples, and algorithmic trading, considering the future needs of Turkish society. In this context, fundamental analysis, technical analysis, Gann analysis, algorithmic trading, machine learning (ARIMA, Facebook Prophet, Support Vector Machine, XGBoost, Random Forest) and deep learning (convolutional neural network, recurrent neural network, long-short-term memory) are presented. With these techniques and algorithms, artificial intelligence predicts the next demand price of goods in the financial world and achieves very successful results.

States stand on economies, economies are brought to life by financial markets, price is crucial in financial markets. With fundamental analysis methods, you can determine the real value of companies and decide whether they are cheap or not. By studying past prices and using technical analysis, you can find traces of the reflection of human psychology on the next price or you can take a different approach by incorporating time series with Gann analysis. With the development of artificial intelligence and machines, you can now do all this automatically with algorithmic trading much more efficiently and successfully.

İSLAM HUKUKU ARAŞTIRMALARINA ZEMİN OLUŞTURMASI AÇISINDAN
“YAPAY ZEKA”

“Yapay Zeka” Konulu Disiplinler Arası, Teorik ve Pratik Çalışmalar

Zilyetlik Açısından Kripto Paralar Üzerine Ether Özelinde Bir Değerlendirme
An Ether-Specific Evaluation on Cryptocurrencies in Terms of Possession

Doğa Ekrem DOĞANCI*

* Dr. Öğr. Üyesi, Sakarya Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Sakarya, TÜRKİYE

Özet

İçinde bulunduğumuz dijital dönüşüm döneminde yapay zeka, blokzinciri teknolojisi, kripto para gibi teknolojiler ve kavramlar dünyada olduğu gibi ülkemizin de gündemindedir. Bunların uygulaması diğer hukuk alanlarının yanında özellikle medeni ve borçlar hukuk alanında birtakım belirsizliklere neden olabilmektedir. Söz konusu durum akademik yönden çeşitli değerlendirmeleri gerekli kılmaktadır. Söz konusu teknolojiler arasında yer alan, Dünya Ekonomi Forumu’nda dünyanın mega trenden biri olarak görülen ve çeşitli türleri de bulunmakta olan blokzinciri teknolojisi inceleme konumuzun arka planındaki teknolojiyi teşkil etmektedir. Kamusal (genel) blokzinciri teknolojisi merkezi olmayan, saydam, kural olarak değiştirilemeyen, güvenli veri yapılarını bizlere sağlayan teknolojiler bütünüdür. Aynı zamanda blokzinciri teknolojisi Ether veya Bitcoin gibi kripto para birimlerini destekleyen bir alt yapı sunması ile de tanınmaktadır. Bu anlamda incelememizde öncelikle genel hatlarıyla blokzinciri ve kripto paralar hakkında birtakım teknik ve buna ilişkin bazı hukuki bilgileri paylaşacağız.

Katılmış olduğumuz baskın yaklaşıma göre zilyetlik kanunun fiili hakimiyete bağladığı hukuki durumu ifade eder. Biz de incelememizin esas olan bölümünde Ether örneği özelinde kripto paraların zilyetliğe konu olup olmayacağı irdeleneceğiz. Bu incelemede ise ön mesele olarak Ether’in eşya olarak kabul edilip edilemeyeceğine ilişkin kısaca birtakım görüşler paylaşıp, kripto paraları eşya olarak kabul eden görüşümüzü gerekçeleriyle aktaracağız. Bu bağlamda eşyanın çeşitli unsurlarını da kripto para özelinde aktaracağız. Geniş anlamda zilyetlik eşya zilyetliği yanında hak ve sanal zilyetliğini de içerir. Bu bağlamda önce zilyetliğin ana görünümü olan eşya zilyetliği ile istisnai görünüm şekli olan fiktif (sanal) zilyetliğin bazı görünümünün şartları üzerinden kripto paraları değerlendireceğiz. Nihayet kripto paralar yönünden Türk Medeni Kanunu’nda yer alan hükümlerin uygulanabilirliğine ilişkin örnek olarak seçtiğimiz bazı maddelerin genel hatlarıyla değerlendireceğiz. Özellikle bu kapsamda inceleyeceğimiz zilyetliğin teslimle veya teslimsiz devrine ilişkin aranan hukuki olgular arasında öğretilde katıldığımız görüşe göre zilyetliğin devri yanında zilyetlik anlaşması da aranmaktadır. Hukuki bir soyutlamada benimsenecek görüşe göre borçlandırıcı işlem (sözleşme), tasarruf işlem (ayni sözleşme) ve yine sözleşmesel tabiatı tartışmalı ifa sözleşmesinden ayrı olarak zilyetlik anlaşması düşünülebilir. Söz konusu duruma ilişkin Ether özelinde blokzincirine dayalı akıllı sözleşmeler bağlamında bazı tamamlayıcı hususlara işaret ederek açıklamalarımızı sonlandıracağız.

Anahtar Kelimeler

Eşya, Zilyetlik,
Zilyetliğin Devri, Kripto
Para, Blokzinciri, Akıllı
Sözleşme

Keywords

Goods, Possession,
Transfer of Possession,
Cryptocurrency,
Blockchain, Smart
Contract

Corresponding Author

Dr. Öğr. Üyesi
ddoganci@sakarya.edu.
tr

ORCID

0000-0002-8771-0907

**'ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN TERMS OF LAYING THE GROUNDWORK FOR
RESEARCHES IN ISLAMIC LAW**

"Interdisciplinary Theoretical and Practical Studies on Artificial Intelligence"

Abstract

In the digital transformation period we are in, technologies and concepts such as artificial intelligence, blockchain technology, crypto money are on the agenda of our country as well as in the world. Their application may cause some uncertainties, especially in the field of civil and obligatory law, as well as in other fields of law. This situation necessitates various academic evaluations. Blockchain technology, which is among the technologies in question, seen as one of the mega trends of the world in the World Economic Forum and has various types, constitutes the technology in the background of our review. Public blockchain technology refers to the whole of technologies that provide us decentralized, transparent, unchangeable, secure data structures. Blockchain technology is also known for offering an infrastructure that supports cryptocurrencies such as Ether or Bitcoin. In this sense, in our review, we will first share some technical and related legal information about blockchain and cryptocurrencies.

According to the dominant approach in the doctrine we have joined, possession refers to the legal situation that the law binds to actual domination. In the main part of our review, we will examine whether cryptocurrencies will be subject to possession in the example of Ether. In this review, as a preliminary matter, we will briefly share some opinions on whether Ether can be considered as an item, and we will convey our view with justifications that accepts cryptocurrencies as goods. In this context, we will also transfer various elements of the item in the context of crypto money. Possession in a broad sense includes beside the possession on the item right possession and virtual possession. In this context, we will first evaluate cryptocurrencies over the terms of some aspects of possession, which is the main appearance of possession, and fictitious (virtual) possession, which is an exceptional appearance. Finally, we will evaluate in general terms some of the articles we have chosen as examples regarding the applicability of the provisions in the Turkish Civil Code in terms of cryptocurrencies. In particular, among the legal facts required regarding the transfer of possession with veya without physical transfer, which we will examine in this context, according to the view we agree with in the doctrine, a possession agreement is also required in addition to the transfer of possession. According to the view to be adopted in a legal abstraction, a possession agreement can be considered separately from a debiting transaction (contract), dispositive transaction (in-rem contract) and performance contract whose contractual nature is controversial. We will conclude our explanations by pointing out some complementary issues in the context of smart contracts based on blockchain regarding the situation in question.

İSLAM HUKUKU ARAŞTIRMALARINA ZEMİN OLUŞTURMASI AÇISINDAN
“YAPAY ZEKA”

“Yapay Zeka” Konulu Disiplinler Arası, Teorik ve Pratik Çalışmalar’

YAPAY ZEKÂ ALANINDA KİŞİSEL VERİLERİN KORUNMASINA İLİŞKİN BİR
DEĞERLENDİRME

Kemal ERDOĞAN *

* Dr. Öğr. Üyesi, Selçuk Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Medenî Hukuk Anabilim Dalı, Konya, TÜRKİYE

Anahtar Kelimeler:

Yapay Zekâ, Büyük Veri,
Kişisel Veri, Otomatik Karar
Verme Sistemi, Kişisel
Verilerin Korunması Kanunu,
Avrupa Birliği Genel Veri
Koruma Tüzüğü

Key Words

Artificial Intelligence, Big Data,
Personal Data, Automatic
Decision-making System,
Personal Data Protection Law,
General Data Protection
Regulation

Corresponding Author

Kemal ERDOĞAN

kemal-erdogan@selcuk.edu.tr

ORCID

0000-0001-8648-1623

Özet

Kişisel Verilerin Korunması Kanunu’nda kişisel veri kavramı, “*Kimliği belirli veya belirlenebilir gerçek kişiye ilişkin her türlü bilgi*” şeklinde tanımlanmış (KVKK m. 3/I-d) ve kişisel verilerin ancak kanunda öngörülen usul ve esaslara uygun olarak işlenebileceği öngörülmüştür (KVKK m. 4/I). KVKK m. 3/I-e hükmünde gerek otomatik gerek analog yollarla gerçekleştirilen ve kişisel verileri konu edinen hemen her türlü işlem kişisel verilerin işlenmesi olarak nitelendirilmiştir. Hükümde kişisel verilerin işlenmesi hâllerine örnek olarak, bu verilerin elde edilmesi, kaydedilmesi, depolanması, muhafaza edilmesi, değiştirilmesi, yeniden düzenlenmesi, açıklanması, aktarılması, devralınması, elde edilebilir hâle getirilmesi, sınıflandırılması ya da kullanılmasının engellenmesi gösterilmiştir.

Kişisel verilerin otomatik yollarla işlenmesi, sıklıkla yapay zekânın söz konusu olduğu durumlarda gündeme gelmektedir. Henüz üzerinde uzlaşılmış bir tanımı bulunmasa da, yapay zekâ kavramı kısaca, bir bilgisayarın veya bilgisayar tarafından kontrol edilen bir robotun insan görevlerini yerine getirebilme yetisidir şeklinde tanımlanabilir. Bu görevleri yerine getirebilmesi için yapay zekânın, bazı verilerle beslenmesi gerekmektedir. Zira önceden yapılandırılan algoritmaların çalışabilmesi veya böyle kurallı bir algoritma silsilesi olmaksızın bilgisayarların kendiliğinden sonuca ulaşabilmesi için, gerekli verilerin işlenmesi olmazsa olmaz bir unsurdur. Yapay zekânın girdisi niteliğindeki bu veriler arasında kişisel veriler önemli bir yere sahiptir. Hatta yapay zekanın ulaştığı sonucun da kişisel veri niteliğinde olması mümkündür.

Yapay zekâ, kişisel verileri işlerken temel hak ve özgürlükleri ihlâl ettiğini bilememektedir. Hatta yapay zekânın bir sonuca ulaşırken hangi verilerden ne şekilde yararlandığını dışarıdan anlamak da neredeyse imkânsızdır. Edinilen tecrübeler, yapay zekânın hukuka aykırı olarak kişisel veri işleyebileceğini ve insanlar arasında ayrımcılık yapabileceğini göstermektedir. Bu bağlamda KVKK m. 11/I-g hükmünde münhasıran otomatik sistemler vasıtasıyla kişisel verileri analiz edilerek kendisi aleyhine olumsuz bir sonuç ortaya çıkan kişiye itiraz etme hakkı tanınmıştır. Ne var ki, 2016/679 sayılı AB Genel Veri Koruma Tüzüğü’nün 22’nci maddesinde otomatik karar verme sistemi, özel bir rejime tâbi tutulmuştur. Bu çalışmada kişisel verilerin yapay zekâ tarafından işlenmesi hâlinde ortaya çıkabilecek hukukî sorunlar hakkında bir değerlendirme yapılması amaçlanmaktadır.

**'ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN TERMS OF LAYING THE GROUNDWORK FOR
RESEARCHES IN ISLAMIC LAW**

"Interdisciplinary Theoretical and Practical Studies on Artificial Intelligence"

Abstract

In the Turkish Personal Data Protection Law, the concept of personal data is defined as "any information relating to an identified or identifiable natural person " (PDPL Art. 3/I-d) and it is stipulated that personal data shall only be processed in accordance with the procedures and principles regulated in the law (PDPL Art. 4/I). In the provision of PDPL Art. 3/I-e, any operation which is performed on personal data both by automatic and analog means, have been qualified as processing of personal data. In the provision, the collection, recording, storage, alteration, organisation, disclosure, transmission, takeover, making available, classification, preventing the use of these data is shown as an example of cases of processing personal data.

The processing of personal data by automated means is often raised in cases where artificial intelligence is involved. Although there has not been an agreed definition yet, the concept of artificial intelligence can be briefly defined as the ability of a computer or a computer-controlled robot to perform human tasks. In order to fulfil these tasks, artificial intelligence needs a great amount of data. Because the processing of the necessary data is an indispensable element in order for the pre-configured algorithms to work or for the computers to reach the result spontaneously without such a regular algorithm sequence. Personal data has an important place among these data, which are the input of artificial intelligence. It is even possible that the result obtained by artificial intelligence could also be personal data.

Artificial intelligence does not know that it violates fundamental rights and freedoms while processing personal data. In fact, it is almost impossible to understand from the outside what data artificial intelligence uses to achieve a result. The experience gained shows that artificial intelligence can illegally process personal data and discriminate between people. In this context, the right to object has been granted in the provision of PDPL 11/I-g to the person whose personal data has been analysed exclusively through automated systems and for whom a negative result has arisen. However, in Article 22 of the EU General Data Protection Regulation (GDPR) No. 679/2016, the automatic decision-making system has been subjected to a special regime. In this study, it is aimed to make an assessment about the legal problems that may arise if personal data is processed by artificial intelligence.

الإله الشبكي الرقمي؛ نموذج المواطنة الرقمية لما بعد البشرية

The Digital Networked God; The Model of Transhumanism Digital Citizenship

Bellil Abdelkarim*

* Doç. Dr., Chadli Bin Jadid University, Al-Tarf, ALGERIA

ملخص:

تمثل ظاهرة الدين الشبكي الرقمي، تجاوزاً لفلسفة الحداثة وما بعد الحداثة وما بعد الإنسانية (Post humanism)، وتسير نحو فلسفة ما بعد الإنسان ((Transhumanism)، أي الإنسان المؤل.

حيث تكشف ممارسات أتباع الدين الشبكي الرقمي عن تحولات وتغييرات اجتماعية داخل الثقافة الصناعية والثقافة الرقمية للمواطن الرقمي. ويُعرف بخمس سمات:

- 1) المجتمع الشبكي .
- 2) الهويات الطبقة .
- 3) السلطة المتغيرة .
- 4) الممارسة المتقاربة .
- 5) الواقع متعدد المواقع .

تصنف الصين أكبر نموذج رسمي يسعى لتطبيق الدين الشبكي الرقمي على المواطن الرقمي فعليا، حيث يقطن الصين أكبر نسبة ملحدين في العالم: 67% (مليار نسمة)؛ يعتبر 90% أنفسهم ملحدين أو غير متدينين .

لذا تسعى الدولة لتكريس الإلحاد وفرض فكرة الإله الدولة. بصناعة نموذج هو: إله شبكي رقمي للدولة الملحدة. إله رقمي؛ يراقب الأفعال كلها، ويحاسب عليها، فيقيم الحسنات والسيئات، ويكافئ أو يعاقب على الأفعال. وهذه فكرة جذرية لتغيير مفهوم الدولة الحديثة .

هذه العملية تتم في العالم عبر أغلب الشركات العملاقة الأمريكية (GAFA)، لكن حكومة الصين صممت نظاماً (social credit system) تطبيقه عبر خوارزميات (Artificial Intelligence) لتصنيف كل بيانات السلوكيات: إيجابي أو سلبي، وتقييمها بسلم نقاط رسمي. يحدد (درجة المواطن).

أي صناعة نموذج لإله الدولة الملحدة (الدولة المثالية). يتحول المواطن فيها لعضو في لعبة شبكية رقمية رسمية؛ تحت سلطة الأخ الأكبر (Big brother).

هدف هذا المواطن الرقمي؛ رفع درجته فيها، لأنه مراقب هو والحسابات التي يتواصل معها، ويحاسب على كل نشاط رقمي أو واقعي . نتائج التقييم؛ الحصول على (درجة الثقة الرقمية) ويترتب عنها مكافآت أو عقوبات. على سبيل المثال؛ التقييمات المنخفضة لفرد ما؛ يترتب عنها:

- تخفيض سرعة الإنترنت.
- تقييد الوصول إلى المطاعم والنوادي.
- إلغاء الحق في السفر بحرية إلى الخارج.
- رقابة تقييدية على الاستهلاك أيام العطلات .
- تأجيل الاستجابة لطلبات التأجير أو الحصول على تأمين أو قرض أو الضمان الاجتماعي.
- عدم التعيين في العمل.
- الحرمان من بعض الوظائف.
- تقييد تسجيل الأفراد أو أطفالهم في المدارس الخاصة .

الإشكالية:

- ماهية النماذج التطبيقية لنشر الإلحاد الرقمي كدين على المواطن الرقمي؟
- هل يمثل النموذج الصيني تطورا لأديان شبكية رقمية أخرى؟
- هل يشجع تصاعد النفوذ الاقتصادي والسياسي والعسكري الصيني بعض الأنظمة لتبني النموذج الصيني الرقمي؟

الأهداف:

نسعى من خلال هذه الورق لتحليل الفلسفة ما بعد البشرية المتجاوزة للإنسان و ماهية بصناعة الإنسان المؤل، من خلال دراسة أكبر نموذج تطبيقي رسمي في العالم، انطلاقاً فعليا في الصين، لنبين المخاطر الناجمة عنه على الجوانب الاجتماعية والثقافية والدينية والإنسانية.

المنهج: نتبع في الدراسة منهج وصفي تحليلي للمشروع الصيني، ومنهج المقارن مع نماذج أولية مصغرة في مجتمعات وجماعات في دول أخرى.

Anahtar Kelimeler
الكلمات المفتاحية

الدين الرقمي، الإلحاد،
الرقمي، ما بعد الإنسان،
الإنسان المؤل، الدولة
الرقمية الملحدة.

Keywords

digital religion, digital
atheism, post-human,
deified human, digital
atheist state

Corresponding Author
bellil-abdelkarim@univ-
eltarf.dz

[https://sites.google.com/
univ-eltarf.dz/bellil-
abdelkarim/home](https://sites.google.com/univ-eltarf.dz/bellil-abdelkarim/home)

ORCID

[https://orcid.org/0000-
0002-9864-1812](https://orcid.org/0000-0002-9864-1812)

**'ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN TERMS OF LAYING THE GROUNDWORK FOR
RESEARCHES IN ISLAMIC LAW**

"Interdisciplinary Theoretical and Practical Studies on Artificial Intelligence"

Abstract

The phenomenon of digital network religion, bypassing the philosophy of modernity, post-modernism and post-humanism, and moving towards the philosophy of post-human transhumanism), that is, the deified human. Where the practices of followers of the digital network religion reveal social transformations and changes within the industrial culture and the digital culture of the digital citizen. It is defined by five features:

- 1) Networked community.
- 2) Class identities.
- 3) Variable power.
- 4) Convergent practice.
- 5) Reality is multi-site.

China ranks the largest official model that seeks to apply the digital network religion to the digital citizen actually, as China has the largest proportion of atheists in the world: 67% (one billion people); 90% consider themselves atheist or non-religious. Therefore, the state seeks to perpetuate atheism and impose the idea of a state god. By making a model: a digital grid god of the godless state. digital god; He watches all actions, is held accountable for them, evaluates good and bad deeds, and rewards or punishes actions. This is a radical idea to change the concept of the modern state. This process is carried out in the world by most of the American giants (GAFA), but the Chinese government has designed a system (social credit system) that it applies through (Artificial Intelligence) algorithms to classify all behavior data: positive or negative, and evaluate it with an official score scale. Determines (citizen's degree). Which industry is a model for the god of the godless state (the deified state). A citizen becomes a member of an official online digital game; Under the authority of the Big Brother. The goal of this digital native is; He raised his grade in it, because he is an observer and the accounts he communicates with, and he is held accountable for every digital or real activity. evaluation results; Obtaining a (Digital Trust Score) and entails rewards or penalties. for example; low ratings for an individual; It entails:

Internet speed reduction.

Restrict access to restaurants and clubs.

Abolition of the right to travel freely abroad.

Restrictive control over consumption during holidays.

Postponing the response to requests for leasing, insurance, loan, or social security.

Non-appointment at work.

Deprivation of some jobs.

Restricting the registration of individuals or their children in private schools.

The problem:

What are the applied models for spreading digital atheism as a religion to the digital citizen?

Does the Chinese model represent an evolution of other digital network religions?

Does the rise of Chinese economic, political and military influence encourage some regimes to adopt the digital Chinese model?

Objectives:

We seek, through this paper, to analyze the transcendent post-human philosophy and what is the creation of the deified human, by studying the largest formal applied model in the world, which was actually launched in China, to show the risks arising from it on the social, cultural, religious and human aspects.

Method: In the study, we follow a descriptive, analytical approach to the Chinese project, and a comparative approach with miniature prototypes in societies and groups in other countries.

İslam Hukuku Araştırmalarına Zemin Oluşturması Açısından
“Yapay Zeka”
Bildiri Özetleri Kitabı
“Artificial Intelligence” In Terms of Laying The Groundwork For Researches
Islamic Law Book Of Papers
تكوين بنية أساسية عن "الدكاء الاصطناعي" في الفقه الإسلامي
كتاب ملخصات أبحاث المؤتمر

SEMPOZYUM OTURUMLARI

SESSIONS

15-16-17 NİSAN 2022
15-16-17 APRİL 2022
2022 نيسان 17-16-15

Burdur, TÜRKİYE 2022

**SEMPOZYUM OTURUM TARİH VE SAATLERİ
DATES**

15 NİSAN CUMA OTURUMLARI/CUMA SESSIONS

15.04.2022 CUMA SAAT: 10.00

AÇIŞ OTURUMU/Opening Session

Oturum Başkanı/Chair

Prof. Dr. Adnan B. BALOĞLU Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İslamî İlimler Fakültesi

15.04.2022 CUMA SAAT: 14:30-15:45

1. OTURUM/ I. Session

Oturum Başkanı/Chair

Prof. Dr. Ayşegül GÜLMEMİŞ Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Fen - Edebiyat Fakültesi Dekanı

15.04.2022 CUMA SAAT: 16:00-17:15

2. OTURUM/ II. Session

Oturum Başkanı/Chair

Prof. Dr. Adnan KOŞUM Isparta Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

15.04.2022 CUMA SAAT: 17:30-18:45

3. OTURUM/ III. Session

Oturum Başkanı/Chair

Prof. Dr. Abdullah KAHRAMAN İstanbul Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

16 NİSAN CUMARTESİ OTURUMLARI/SATURDAY SESSIONS

16.04.2022 CUMARTESİ SAAT: 09:00-10:15

4. OTURUM/ IV. Session

Oturum Başkanı/Chair

Prof. Dr. Veli ATMACA Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

16.04.2022 CUMARTESİ SAAT: 10:30-11:45

5. OTURUM/ V. Session

Oturum Başkanı/Chair

Doç. Dr. Nureddin ÇALIŞKAN Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

16.04.2022 CUMARTESİ SAAT: 12:00-13:15

6. OTURUM/ VI. Session

Oturum Başkanı/Chair

Doç. Dr. Muhammed KIZILGEÇİT Erzurum Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

16.04.2022 CUMARTESİ SAAT: 13:30-14:45

7. OTURUM/ VII. Session

Oturum Başkanı/Chair

Doç. Dr. Levent AYDIN İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi

16.04.2022 CUMARTESİ SAAT: 15:00-16:15

8. OTURUM/ VIII. Session

Oturum Başkanı/Chair

Prof. Dr. Saffet KÖSE İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Rektörü

16.04.2022 CUMARTESİ SAAT: 16:30-17:45

9. OTURUM/ IX. Session

Oturum Başkanı/Chair

Prof. Dr. Temel YEŞİLYURT Kayseri Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

17 NİSAN PAZAR OTURUMLARI/ SUNDAY SESSIONS

17.04.2022 PAZAR SAAT: 09:00-10:15

10. OTURUM/ X. Session

Oturum Başkanı/Chair

Prof. Dr. Mustafa YILDIRIM Eskişehir Osman Gazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekanı

17.04.2022 PAZAR SAAT: 10:30-12:00

11. OTURUM/ XI. Session

Oturum Başkanı/Chair

Doç Dr. Ali Hakan IŞIK Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi: Bilgisayar Mühendisliği

17.04.2022 PAZAR SAAT: 12:15-13:45

12. OTURUM/ XII. Session

Oturum Başkanı/Chair

Prof. Dr. Mehmet EVKURAN Çorum Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

17.04.2022 PAZAR SAAT: 14:00-15:15

13. OTURUM/ XIII. Session

Oturum Başkanı/Chair

Dr. Öğr. Üyesi Tunahan ERDOĞAN Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri/Arap Dili ve Belağatı Anabilim Dalı

17.04.2022 PAZAR SAAT: 15:30-17:00

14. OTURUM/ XIV. Session

Oturum Başkanı/Chair

Doç. Dr. Muhammed ÖZDEMİR

Mersin Üniversitesi İslamî İlimler Fakültesi Felsefe ve Din Bilimleri/İslam Felsefesi

17.04.2022 PAZAR SAAT: 17:15-18:45

KAPANIŞ OTURUMU/Closing Session

Oturum Başkanı/Chair

Prof. Dr. Mehmet KARACA

Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Rektör Yardımcısı İlahiyat Fakültesi Dekanı

Burdur, TÜRKİYE 2022

Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

SEMPOZYUM OTURUMLARI
Symposium Sessions

15.04.2022 CUMA SAAT: 10.00

SEMPOZYUM AÇIŞ OTURUMU/Opening Session

Oturum Başkanı/Chair

Prof. Dr. Adnan Bülent BALOĞLU (Türkçe)
Hacı Bayram Veli Üniversitesi İslamî İlimler Fakültesi/Temel İslam Bilimleri/Kelam
Anabilim Dalı, Ankara, TÜRKİYE

1. Prof. Dr. Adnan Bülent BALOĞLU (Türkçe)
Hacı Bayram Veli Üniversitesi İslamî İlimler Fakültesi/Temel İslam Bilimleri/Kelam Anabilim
Dalı, Ankara, TÜRKİYE

**“TEKNOLOJİ İLE YÜZLEŞME: TEKNOLOJİK HİPNOTİZMDEN TEKNOLOJİK NİHİLİZME
SÜRÜKLENİŞ”**

**“FACING TECHNOLOGY: THE DRIFT FROM TECHNOLOGICAL HYPNOTISM TO
TECHNOLOGICAL NIHILISM”**

2. Taşkın KOÇAK (Türkçe)
TÜDP-Adem ve Havva Derneği Yönetim Kurulu Başkanı, İstanbul, TÜRKİYE

“SANAYİ DEVRİMLERİ-TEKNOLOJİNİN GELİŞİMİ YAPAY ZEKÂ-İNSANSI ROBOTLAR”

3. Prof. Dr. Tuncay Yiğit (Türkiye)
Isparta Süleyman Demirel Üniversitesi Mühendislik Fakültesi/Bilgisayar Mühendisliği,
Isparta, TÜRKİYE

4. Prof. Dr. Ayhan ÇİTİL (Türkçe)
29 Mayıs Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi/Felsefe Bölümü, İstanbul, TÜRKİYE

“YAPAY ZEKÂ PROJESİNİN FELSEFİ ARKAPLANI”

Oturum Sorumluları/Responsible Session:

Dr. Öğr. Üyesi Yıldırım SİPAHİ-Arş. Gör. Fatih AVCI-Arş. Gör. Meral SABUN-Arş. Gör. Ahmet GENÇDOĞAN-
Arş. Gör. Dr. Ebru KOÇAK

***Bu oturum yüz yüze ve zoom canlı yayın şeklinde yapılacaktır.

Zoom Linki:

Yüz Yüze/ Face of Face

Burdur, TÜRKİYE 2022
Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

15.04.2022 CUMA SAAT: 14:30-15:45

1. OTURUM / I. SESSION (Çevrimiçi-Online)

Oturum Başkanı/Chair

Prof. Dr. Ayşegül GÜLMEMİŞ

Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Dekanı

1. Prof. Dr. Mehmet EVKURAN (Türkçe) 15dk
Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi: Temel İslam Bilimleri/Kelam Anabilim Dalı, Çorum, TÜRKİYE

“TRANSHÜMANİZM VE TEOLOJİK YANSIMALARI”
“TRANSHUMANISM AND ITS THEOLOGICAL REFLECTIONS”
-A READING IN TERMS OF ISLAMIC THEOLOGY-

2. Doç. Dr. Ahmet DAĞ (Türkçe) 15dk
Bursa Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi/Felsefe ve Din Bilimleri, Bursa, TÜRKİYE

“ADALETİN ÖNCÜLÜ OLARAK AHLAK BAĞLAMINDA YAPAY ZEKA”

3. Doç. Dr. Sinan OKUR (Türkçe) 15dk
Sakarya Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Sakarya, TÜRKİYE

“Otonom Araçlarda Hukuki Sorumluluk- *de lege ferenda* Çözüm Önerileri”

“Civil Liability in Autonomous Vehicles - Propositions *de lege ferenda*”

4. Doç. Dr. Adnan MEMDUHOĞLU (Türkçe) 15dk
Siirt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri, İslam Hukuku Anabilim Dalı, Siirt, TÜRKİYE

“MASLAHAT VE MEFSDET AÇISINDAN YAPAY ZEKA KONUSUNDA BİR DEĞERLENDİRME”
“AN ASSESSMENT ON ARTİFİCAL İNTELLİGENCE ACCORDİNG TO MASLAHAT AND MEFSDET”

Oturum Sorumlusu/Responsible Session: Arş. Gör. Meral SABUN

Zoom

Toplantı Kimliği: 874 5951 7814
Parola: İhyaz22

Burdur, TÜRKİYE 2022
Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

15.04.2022 CUMA SAAT: 16:00-17:15

2. OTURUM / II. SESSION (Çevrimiçi-Online)

Oturum Başkanı/Chair

Prof. Dr. Adnan KOŞUM
Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Temel İslam Bilimleri/İslam Hukuku

1. Prof. Dr. Şahin FİLİZ (Türkçe)
Antalya Akdeniz Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü, Antalya, TÜRKİYE

“Hukuk Felsefesi Açısından Yapay Zeka”

2. Prof. Dr. Mustafa ALICI (Türkçe) 15dk
Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi İlahiyat Fakültesi/Felsefe ve Din Bilimleri/Dinler Tarihi,
Erzincan, TÜRKİYE

“SANAL İLETKENLİK: DİJİTAL DİNİN DİNAMİK AKIŞ (FLUXUS QO) VE AKIŞKANLIK (FLUIDITY) KAVRAMLARI”

“VIRTUAL CONDUCTIVITY: FLUXUS QO AND FLUDITY CONCEPTS OF DIGITAL RELIGION”

3. Doç. Dr. Necmeddin GÜNEY (Türkçe) 15dk
Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu İlahiyat Fakültesi,
Temel İslam Bilimleri Bölümü, Konya, TÜRKİYE

“BLOKZİNCİR TEKNOLOJİSİNE DAYALI AKILLI SÖZLEŞMELERİN YAPAY ZEKA AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ: MUHTEMEL FİKHİ MESELELERE GENEL BİR BAKIŞ”

**“THE EVALATION OF BLOCKCHAIN-BASED SMART CONTRACTS IN TERMS OF ARTİFİCAL INTELİGENCE:
AN OVERWİEW OF POSSİBLE SHARİAH ISSUES”**

4. Dr. Öğr. Üyesi Doğa Ekrem DOĞANCI (Türkçe) 15dk
Sakarya Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Sakarya, TÜRKİYE

“Zilyetlik Açısından Kripto Paralar Üzerine Ether Özelinde Bir Değerlendirme”

“An Ether-Specific Evaluation on Cryptocurrencies in Terms of Possession”

Oturum Sorumlusu/Responsible Session: Arş. Gör. Dr. Ebru KOÇAK

Zoom
Toplantı Kimliği: 874 5951 7814
Parola: İhyaz22

Burdur, TÜRKİYE 2022
Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

15.04.2022 CUMA SAAT: 17:30-18:45
3. OTURUM / III. SESSION (Çevrimiçi-Online)

Oturum Başkanı/Chair

Prof. Dr. Abdullah KAHRAMAN
İstanbul Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Temel İslam Bilimleri/İslam Hukuku Anabilim Dalı

1. Doç. Dr. Nazif MUHTAROĞLU (Türkçe) 15dk

Bahçeşehir Üniversitesi, İstanbul, TÜRKİYE

“ALGORİTMİK TEMELLİ YAPAY ZEKÂ ve ÖZGÜR İRADE”

2. Doç. Dr. Hasan OCAK (Türkçe) 15dk

Iğdır Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri, Din Felsefesi, Iğdır, TÜRKİYE

“YAPAY ZEKÂ BAĞLAMINDA AHLAK FELSEFESİ”

“ETHICS AND LAW PHILOSOPHY IN THE CONTEXT OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE”

3. Dr. Öğr. Üyesi Muhammet YEŞİLYURT (Türkçe) 15dk

Erzurum Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi/Felsefe ve Din Bilimleri, Dinler Tarihi
Anabilim Dalı, Erzurum, TÜRKİYE

“KATOLİK KİLİSESİNİN TEKNOLOJİYE BAKIŞI”

4. Dr. Öğr. Üyesi Kemal ERDOĞAN (Türkçe) 15dk

Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Medeni Hukuk Anabilim Dalı, Konya, TÜRKİYE

“YAPAY ZEKÂ ALANINDA KİŞİSEL VERİLERİN KORUNMASINA İLİŞKİN BİR DEĞERLENDİRME”

Oturum Sorumlusu/Responsible Session: Arş. Gör. Elmas BARUT

Zoom
Toplantı Kimliği: 874 5951 7814
Parola: ihyaz22

Burdur, TÜRKİYE 2022
Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

16.04.2022 CUMARTESİ SAAT: 09:00-10:15

4.OTURUM / IV. SESSION (Çevrimiçi-Online)

Oturum Başkanı/Chair

Prof. Dr. Veli ATMACA

**Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Temel İslam Bilimleri/Hadis**

1. Prof. Dr. Caner TASLAMAN (Türkçe) 15dk
Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi: Beşeri ve Sosyal Bilimler Bölümü, İstanbul,
TÜRKİYE

2. Doç. Dr. Ali BALTACI (Türkçe) 15dk
Artvin Çoruh Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Artvin, TÜRKİYE

**“YAPAY ZEKÂYA DAYALI MANEVİYAT ARAYIŞLARININ PSİKOSOSYAL TEMELLERİ”
“THE PSYCHOSOCIAL FOUNDATIONS OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE-BASED SPIRITUALITY
QUESTS”**

3. Dr. Öğr. Üyesi Süleyman ERTAN TAĞMAN (Türkçe) 15dk
Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü, Burdur,
TÜRKİYE

“YAPAY ZEKA ve NOUS/LOGOS AYRIMI: TARİHSEL ve FELSEFİ BİR ANALİZ”

4. Öğr. Gör. Tülay TURAN*, Prof. Dr. Ecir KÜÇÜKSİLLE** (Türkçe) 15dk
*Bilgisayar Teknolojileri Bölümü, Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu, Burdur Mehmet Akif
Ersoy Üniversitesi, Burdur, TÜRKİYE

**Bilgisayar Mühendisliği Bölümü, Mühendislik Fakültesi, Süleyman Demirel Üniversitesi,
Isparta, TÜRKİYE

**“HUKUK ALANINDA YAPAY ZEKA VE UYGULAMA ÖRNEKLERİ”
“ARTİFİCİAL INTELLIGENCE AND APPLICATION EXAMPLES IN THE FIELD OF LAW”**

Oturum Sorumlusu/Responsible Session: Arş. Gör. Fatih AVCI

**Zoom
Toplantı Kimliği: 874 5951 7814
Parola: ihyaz22**

**Burdur, TÜRKİYE 2022
Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İlahiyat Fakültesi**

16.04.2022 CUMARTESİ SAAT: 10:30-11:45

5. OTURUM / V. SESSION (Çevrimiçi-Online)

Oturum Başkanı/Chair

Doç. Dr. Nureddin ÇALIŞKAN
Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
İslam Tarihi ve Sanatları Bölüm Başkanı

1. Prof. Dr. Sinan CANAN (Türkçe) 15dk
Üsküdar Üniversitesi İTBF / Psikoloji - SOBE/Nöropazarlama ABD, İstanbul, TÜRKİYE

“DOĞAL ZEKAYI ANLAMAK”

2. Doç. Dr. Ali FİDAN (Türkçe) 15dk
Trabzon Üniversitesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, Din Sosyolojisi Anabilim Dalı, Trabzon, TÜRKİYE

“KURUMSAL DİN, TOPLUMSAL NORMLAR VE YAPAY ZEKÂ”

(Dinî Sosyolojik Bir Analiz)

“INSTITUTIONAL RELIGION, SOCIAL NORMS AND ARTIFICIAL INTELLIGENCE”

(A Religious and Sociological Analyze)

3. Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Mahfuz ATA (Türkçe) 15dk
Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İlahiyat Fakültesi/Temel İslam Bilimleri/Tefsir Anabilim Dalı, Burdur, TÜRKİYE

“İSLAM'DA SORUMLULUK BİLİNCİ VE YAPAY ZEKA”

“AWARENESS OF RESPONSIBILITY AND ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN ISLAM”

4. Öğr. Gör. Nilgün ŞENGÖZ*, Prof. Dr. Tuncay YİĞİT** (Türkçe) 15dk
*Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Teknokent, Burdur, TÜRKİYE

**Isparta Süleyman Demirel Üniversitesi Mühendislik Fakültesi/Bilgisayar Mühendisliği, Isparta, TÜRKİYE

“SOSYOLOJİK VE FELSEFİ AÇIDAN YAPAY ZEKA KAVRAMI”

Oturum Sorumlusu/Responsible Session: Arş. Gör. Ahmet GENÇDOĞAN

Zoom

Toplantı Kimliği: 874 5951 7814

Parola: ihyaz22

16.04.2022 CUMARTESİ SAAT: 12:00-13:15

6. OTURUM / VI. SESSION (Çevrimiçi-Online)

Oturum Başkanı/Chair

Doç. Dr. Muhammed KIZILGEÇİT

Erzurum Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Felsefe ve Din Bilimleri/Din Psikolojisi
Anabilim Dalı

1. Prof. Dr. Hashem Ahmed Nghimish Al-Hamami Al-Zobaie (Arapça) 15dk
Ibn Al-Nafis University, Fallujah IRAQ

آداب استخدامات الانترنت في ضوء الشريعة الإسلامية

“İSLAM HUKUKU IŞIĞINDA İNTERNET KULLANMA GÖRGÜ KURALLARI”

2. Doç. Dr. Muhammed Özdemir*, Doç. Dr. Fethi Arslan**, Nevin Başaran*** (Türkçe) 15dk

Mersin Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi/Felsefe ve Din Bilimleri, Mersin, TÜRKİYE
Mersin Üniversitesi, Mersin, TÜRKİYE
Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul, TÜRKİYE

“POST-KOLONYAL DÜŞÜNCE AÇISINDAN METAVERSE, TRANSHÜMANİZM & POSTHÜMANİZM”
“METAVERSE, TRANSHUMANISM AND POSTHUMANISM IN PERSPECTIVE OF POSTCOLONIAL THOUGHT”

3. Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Hicabi SEÇKİNER (Türkçe) 15dk

Çorum Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi/Temel İslam Bilimleri/İslam Hukuku Anabilim
Dalı, Çorum, TÜRKİYE

“DİJİTAL İCTİHADIN İMKANI ÜZERİNE ÖNERMELER”

4. Öğr. Gör. Mustafa Kenan USTAHALİLOĞLU (İngilizce) 15dk

Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü,
Ticaret Hukuku Anabilim Dalı, Osmaniye, TÜRKİYE

“YAPAY ZEKÂNIN HUKÛKÎ KİŞİLİĞİ “

“LEGAL PERSONALITY OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE”

Mütercim: Doç. Dr. İzzetullah ZEKİ

Mütercim: Mustafa Kenan USTAHALİLOĞLU

Oturum Sorumlusu/Responsible Session: Arş. Gör. Meral SABUN

Zoom

Toplantı Kimliği: 874 5951 7814

Parola: ihyaz22

16.04.2022 CUMARTESİ SAAT: 13:30-14:45

7. OTURUM / VII. SESSION (Çevrimiçi-Online)

Oturum Başkanı/Chair

Doç. Dr. Levent AYDIN

İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi
Makine Mühendisliği

1. Doç. Dr. Gülnaz SATTAROVA (Türkçe) 15dk
Özbekistan Cumhuriyeti Bilimler Akademisi, ÖZBEKİSTAN

“EĞİTİM SÜRECİNDE YAPAY ZEKADAN KULLANIMIN ÖZEL YÖNLERİ”

2. Dr. Mehmet ÇELEN (Türkçe) 15dk
İslam Hukuku/Fıkıh, Dr., Universty Privee Entente Internationale- Niamey, NİGER

“İSLAM HUKUKUNDA YAPAY ZEKAYA BAKIŞ VE EĞİTİM İLİŞKİSİ”
“AN OVERVIEW OF ARTİFİCİAL INTELLIGENCE IN ISLAMİC FİQH AND İTS RELATIONSHIP WITH EDUCATION”

3. Öğr. Gör. Işitan Mehmet TAŞ (Türkçe) 15dk
Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, Hukuk Böl.

“YAPAY ZEKALI SİSTEMLERİN HUKUKİ KİŞİLİĞİ İLE HUKUKİ VE CEZAİ SORUMLULUĞU”
“LEGAL PERSONALITY AND LEGAL AND CRIMINAL RESPONSIBILITY OF ARTİFİCİAL INTELLIGENCE SYSTEMS”

4. *Gizem ÖTER*, Doç. Dr. Emrah HANÇER ** (Türkçe) 15dk
*Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yönetim Bilişim Sistemleri Bölümü, Burdur, TÜRKİYE
**Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Bucak Teknoloji Fakültesi, Yazılım Mühendisliği Bölümü, Burdur, TÜRKİYE

“İSLAMİ KAYNAKLARIN METİN MADENCİLİĞİ YÖNTEMLERİYLE İNCELEMESİ”
“EXAMINATION OF ISLAMİC SOURCES BY TEXT MINİNG METHODS”

Oturum Sorumlusu/Responsible Session: Arş. Gör. Dr. Ebru KOÇAK

Zoom

Toplantı Kimliği: 874 5951 7814
Parola: ihyaz22

Burdur, TÜRKİYE 2022
Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

16.04.2022 CUMARTESİ SAAT: 15:00-16:15

8. OTURUM / VIII. SESSION (Çevrimiçi-Online)

Oturum Başkanı/Chair

Prof. Dr. Saffet KÖSE

İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Rektörü

Temel İslam Bilimleri/İslam Hukuku Anabilim Dalı

1. Doç. Dr. Ali ÖZTÜRK (Türkçe) 15dk

Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi, Antalya, TÜRKİYE

“DİJİTAL EKSEN, MEDENİYETLERİN İMKÂN VE KRİZLERİ

DİJİTALİZM VE YAPAY ZEKADA MADDİ VE MANEVİ İNŞA, TÜKETİM, TAKİP VE YORUM SÜREÇLERİ: DOĞU-İSLAM TOPLUMLARDA NÜKLEER -FRAKTAL- YOK OLUŞ KRİZİ

2. Dr. Öğr. Üyesi Nazan YEŞİLKAYA (Türkçe) 15dk

Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi/Felsefe ve Din Bilimleri, Felsefe Tarihi Anabilim Dalı, Şırnak, TÜRKİYE

“ALGORİTMİK ADALETSİZLİK”

3. Doç. Dr. Abdullah ACAR*-İbrahim GEZER** (Türkçe) 15dk

*Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu İlahiyat Fak. İslam Hukuku Anabilim Dalı
**YL Lisans öğrencisi; Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu İlahiyat Fak. İslam Hukuku Anabilim Dalı

“İSLAM HUKUKUNA GÖRE İNSAN GİBİ DAVRANIŞLARDA BULUNAN HER ŞEY İNSAN MIDIR?”

“ACCORDİNG TO ISLAMİC LAW EVERYTHING THAT ACTS LIKE HUMANS IS İT HUMAN?”

4. Doç. Dr. Levent Aydın*, Hande Parlak** (Türkçe) 15dk.

*İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi, Makine Mühendisliği Bölümü, İzmir, TÜRKİYE

**İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi, Makine Mühendisliği Bölümü, İzmir, TÜRKİYE

“POZİTİF HUKUK, İSLAM HUKUKU, MANTIK, BİLGİ SEMBOLİĞİ VE YAPAY ZEKA”

Oturum Sorumlusu/Responsible Session: Arş. Gör. Fatih AVCI

Zoom

Toplantı Kimliği: 874 5951 7814

Parola: ihyaz22

Burdur, TÜRKİYE 2022

Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

16.04.2022 CUMARTESİ SAAT: 16:30-17:45

9. OTURUM / IX. SESSION (Çevrimiçi-Online)

Oturum Başkanı/Chair

Prof. Dr. Temel YEŞİLYURT
Kayseri Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Temel İslam Bilimleri/Kelam Anabilim Dalı

1. Doç. Dr. İzzetullah ZEKİ (Türkçe-Farsça) 15dk
Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

“2001-2021 YILLARI ARASINDA GÜNÜMÜZ FARŞÇASINDA YAPAY ZEKÂ İLGİLİ İLE YAPILAN ÇALIŞMALARIN TESPİTİ”
“DETERMINATION OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE-RELATED STUDIES BETWEEN” 2001-2021 IN CONTEMPORARY PERSIAN

2. Doç. Dr. Muhammed KIZILGEÇİT* Murat ÇİNİCİ** (Türkçe) 15dk
*Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi: Din Psikolojisi Bölümü, Erzurum, TÜRKİYE
**Öğretmen- Yakutiye Rabia Hatun Kız AİHL- Doktora Öğrencisi, Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi: Din Psikolojisi Bölümü, Erzurum, TÜRKİYE

“YAPAY SİNİR AĞLARI TEKNIĞİNİN DİN BİLİMLERİ ALANINDA UYGULANABİLİRLİĞİ ÜZERİNE”

3. Dr. Öğr. Üyesi Zafer İçer*, Arş. Gör. Hüseyin Ateş** (Türkçe) 15dk
*Marmara Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Anabilim Dalı, İstanbul, TÜRKİYE
**Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Anabilim Dalı, Ankara, TÜRKİYE

“CEZA YARGILAMASINDA SANAL/E-DURUŞMA VE SANAL/ARTIRILMIŞ GERÇEKLIK TEKNOLOJİLERİN MUHAKEME İLKELERİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ”

4. Dr. Öğr. Üyesi Yıldırım SİPAHİ*, Songül ERSAN** (Türkçe) 15dk
*Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri, Fıkıh Anabilim Dalı, Burdur, TÜRKİYE
**Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri, Burdur, TÜRKİYE

“FİTRAT DÜZLEMİNDE YAPAY ZEKÂNIN GERÇEK KİŞİ KABUL EDİLMESİ SORUNU”
“THE PROBLEM OF ACCEPTING ARTIFICIAL INTELLIGENCE AS A REAL PERSON ON THE PLANE OF FİTRAT”

Oturum Sorumlusu/Responsible Session: Arş. Gör. Ahmet GENÇDOĞAN

Zoom

Toplantı Kimliği: 874 5951 7814

Parola: ihyaz22

17.04.2022 PAZAR SAAT: 09:00-10:15

10. OTURUM / X. SESSION (Çevrimiçi-Online)

Oturum Başkanı/Chair

Prof. Dr. Mustafa YILDIRIM
Eskişehir Osman Gazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekanı
Temel İslam Bilimleri/İslam Hukuku Anabilim Dalı

1. Prof. Dr. Murat ŞİMŞEK (Türkçe) 15dk
Marmara Üniversitesi, İslam Ekonomisi ve Finansı Enstitüsü, İslami Sigortacılık, İstanbul,
TÜRKİYE

“İSLAM HUKUKU AÇISINDAN YAPAY ET MESELESİ”
“CULTURED MEAT IN TERMS OF ISLAMIC LAW”

2. Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Muhammet PEŞE (Türkçe) 15dk
Isparta Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi/Temel İslam Bilimleri/İslam Hukuku
Anabilim Dalı, Isparta, TÜRKİYE

“HANEFİ HUKUK DÜŞÜNCESİ BAKIMINDAN İNTERNET ÜZERİNDEN SATIN ALINAN ÜRÜNÜ
KARGOLAMA YÜKÜMLÜLÜĞÜ”
“THE OBLIGATION TO SHIP THE PRODUCT PURCHASED OVER THE INTERNET IN TERMS OF HANAFİ
LEGAL THOUGHT”

3. Dr. Öğr. Üyesi Yıldırım SİPAHİ (Türkçe) 15dk
Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İlahiyat Fakültesi/Temel İslam Bilimleri, Fıkıh
Anabilim Dalı, Burdur, TÜRKİYE

“İSTİHSAN VE YAPAY ZEKA”
“İSTİHSAN AND ARTIFICIAL INTELLIGENCE”

4. Dr. Öğr. Üyesi Abdullah TURHAN (Türkçe) 15dk
Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İlahiyat Fakültesi/Temel İslam Bilimleri/Tefsir
Anabilim Dalı, Burdur, TÜRKİYE

“İNSANIN MÜKERREM KİLİNİŞİNİN MAHİYETİ VE MODERN MEYDAN OKUMALAR”

Oturum Sorumlusu/Responsible Session: Arş. Gör. Meral SABUN

Zoom

Toplantı Kimliği: 874 5951 7814

Parola: ihyaz22

Burdur, TÜRKİYE 2022

Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

17.04.2022 PAZAR SAAT: 10:30-12:00
11. OTURUM / XI. SESSION (Çevrimiçi-Online)

Oturum Başkanı/Chair

Doç. Dr. Ali Hakan IŞIK
Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi:
Bilgisayar Mühendisliği

1. Öğr. Gör. Dr. Hana GÜVEN (Arapça) 15dk
Denizli Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi/Temel İslam Bilimleri/Arap Dili ve Belağatı

"اللغة العربية والذكاء الاصطناعي"

2. Emrah GÖKMEN (Türkçe) 15dk
Arş. Gör. Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Tokat, TÜRKİYE

"İSLAM VE TÜRK HUKUKUNDA YAPAY ZEKÂ'NIN HAKSIZ FİİL SORUMLULUĞUNUN
DEĞERLENDİRİLMESİ"
"EVALUATION OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE'S TORT LIABILITY IN ISLAMIC AND TURKISH LAW"

3. Sevda BORA ÇINAR (Türkçe) 15dk
Arş. Gör., Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Ticaret Hukuku ABD, Antalya, TÜRKİYE

"İNSANIN AKLININ ÇOCUĞUNU YARATMA SERÜVENİ: MAKİNEYE RUH ÜFLEMELİK Mİ? HAYALETİ
ÇAĞIRMAK Mİ?"
"THE ADVENTURE OF MAN TO CREATE A CHILD OF THE MIND: BLOWING A SPIRIT INTO THE
MACHINE? SUMMON THE GHOST?"

4. Res. Ph. Lecturer Alaa Elqatary-Reelitz (İngilizce) 12dk
Iowa State Üniversty USA

"COVID-19 NEGATIVE RISKS ON THE EDUCATIONAL SYSTEM OUTCOMES"

5. Öğr. Gör. Çilem KOÇAK*, Prof. Dr. Tuncay YİĞİT** (Türkçe) 15dk
*Isparta Süleyman Demirel Üniversitesi Yalvaç Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu,
Bilgisayar Teknolojileri Bölüm Başkanlığı, Bilgisayar Programcılığı, Isparta, TÜRKİYE
**Isparta Süleyman Demirel Üniversitesi Mühendislik Fakültesi/Bilgisayar Mühendisliği, Isparta,
TÜRKİYE

"MOBİL UYGULAMALARDA OYUN SEÇİMİNDE KULLANILAN YAPAY ZEKÂ ALGORİTMALARI İLE
SEÇİLEN OYUNLAR ÜZERİNE DEĞERLENDİRME"

Mütercim: Doç. Dr. İzzetullah ZEKİ

Mütercim: Mustafa Kenan USTAHALİLOĞLU

Oturum Sorumlusu/Responsible Session: Arş. Gör. Dr. Ebru KOÇAK

Zoom

Toplantı Kimliği: 874 5951 7814
Parola: ihyaz22

Burdur, TÜRKİYE 2022

Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

17.04.2022 PAZAR SAAT: 12:15-13:45

12. OTURUM / XII. SESSION (Çevrimiçi-Online)

Oturum Başkanı/Chair

Prof. Dr. Mehmet EVKURAN
Çorum Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Temel İslam Bilimleri/Kelam Anabilim Dalı

1. Dr. Öğr. Üyesi Muhammet Ali AVCI (Türkçe) 15dk
Denizli Pamukkale Üniversitesi İktisat Fakültesi, Denizli, TÜRKİYE

“YAPAY ZEKANIN MAKROEKONOMİ ÜZERİNE ETKİLERİ”
“THE MACROECONOMIC IMPACTS OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE”

2. Arş. Gör. Ahmet Faruk ÇELİK*, Taha EMRE** (Türkçe) 15dk
* Doktora Öğrencisi Ahmet Faruk ÇELİK, Marmara Üniversitesi
**Doktora Öğrencisi; Viyana MedUni Wien, AUSTRIA

“ŞEHİDLİSLAM FETVA MECMUALARINDAKİ BENZERLİK ORANLARININ TESPİTİNDE YENİ BİR YÖNTEM ARAYIŞI OLARAK YAPAY ZEKA’NIN KULLANILMASI”
“USİNG ARTİFİCİAL İNTELLİGENCE AS A SEARCH FOR A NEW METHOD TO MEASURE THE SİMİLARİTY QUANTİTATİVELY BETWEEN THE SEYHULİSLAM FETVA COLLECTIONS”

3. Osman DURMAZ (Türkçe) 15dk
Arş. Gör., Aksaray Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi, Temel İslam Bilimleri, Aksaray, TÜRKİYE

“KLASİK FİKİH METİNLERİNDE DOĞAL DİL İŞLEME YÖNTEMLERİNİN KULLANIMINA YÖNELİK ÖRNEK BİR UYGULAMA”
“A SAMPLE APPLİCATION ON THE USE OF NATURAL LANGUAGE PROCESSİNG METHODS İN CLASSİCAL FİQH TEXTS”

4. Alperen POLAT (Türkçe) 15dk
Ar. Gör., Erciyes Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Medeni Hukuk Anabilim Dalı, Kayseri, TÜRKİYE

“HUKUKUN YAPAY ZEKA’YA YAKLAŞIMI VE OLASI GELİŞİMİ”

5. Dr. Muhammed YURTSEVEN (Türkçe) 15dk
Arş. Gör., Isparta Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Temel İslam Bilimleri Bölümü, Isparta, TÜRKİYE

“İSLAMÎ FİNANS ALANINDA YAPAY ZEKA İLE TASARLANMIŞ FETVA UYGULAMALARI: “ROBO SHARİAH ADVİSOR VE SMART MUFTİ ÖRNEĞİ”
“ROBO SHARİAH ADVİSOR FATWA APPLİCATIONS CONFİGURED WITH ARTİFİCİAL İNTELLİGENCE İN THE İSLAMİC FİNANCE: “THE EXAMPLE OF ROBO SHARİAH ADVİSOR AND SMART MUFTİ”

Oturum Sorumlusu/Responsible Session: Arş. Gör. Fatih AVCI

Zoom

Toplantı Kimliği: 874 5951 7814

Parola: ihyaz22

17.04.2022 PAZAR SAAT: 14:00-15:15

13. OTURUM / XIII. SESSION (Çevrimiçi-Online)

Oturum Başkanı/Chair

Dr. Öğr. Üyesi Tunahan ERDOĞAN

Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İlahiyat Fakültesi/Temel İslam Bilimleri

1. Dr. Öğr. Üyesi Sayed Mobin HASHİMİ (Farsça) 15dk
Parwan Devlet Üniversitesi Sosyal Bilgiler Fakültesi Sosyoloji bölümü,
Parwan/AFGANİSTAN

“YAPAY ZEKANIN ÖZELLİKLERİ”
“FEATURES OF ARTİFİCİAL INTELLIGENCE”

2. Shah Fahad YOUSUFZAI (İngilizce) 15dk
Ph.D. Student, Istanbul Sabahattin Zaim University, İstanbul, TÜRKİYE

“ENHANCEMENT OF THE FİNANCİAL İNCLUSION THROUGH İSLAMİC FİNTECH WITH VALUE-BASED İNTERMEDİATION, A PROPOSED SECOND PHASE FOR THE İSLAMİC BANKİNG İNDUSTRY”

3. Mohammad KHİZAR (İNDİA) (İngilizce) 15dk
Ph. D, Student in Erciyes University Faculty of Theology, Kayseri, TÜRKİYE

“CONSCIOUSNESS AND LIMITS OF LAW IN THE CONTEXT OF ARTİFİCİAL INTELLIGENCE”

4. Yusuf ÖZDEMİR, Uzman (Türkçe) 15dk

“YAPAY ZEKA İLE FİNANSAL PİYASALARDA FİYAT TAHMİNİ”
“PRICE FORECAST IN FİNANCİAL MARKETS WITH AI”

Mütercim: Doç. Dr. İzzetullah ZEKİ

Mütercim: Mustafa Kenan USTAHALİLOĞLU

Oturum Sorumlusu/Responsible Session: Arş. Gör. Ahmet GENÇDOĞAN

Zoom
Toplantı Kimliği: 874 5951 7814
Parola: ihyaz22

Burdur, TÜRKİYE 2022
Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

17.04.2022

PAZAR SAAT: 15:30-17:00

14. OTURUM / XIV. SESSION (Çevrimiçi-Online)

Oturum Başkanı/Chair

Doç. Dr. Muhammed ÖZDEMİR
Mersin Üniversitesi İslamî İlimler Fakültesi
Felsefe ve Din Bilimleri/İslam Felsefesi Anabilim Dalı

1. Dr. Öğr. Üyesi Hasan KAFALI (Türkçe) 15dk
Denizli Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi/Felsefe ve Din Bilimleri/Din Sosyolojisi,
Denizli, TÜRKİYE
“AMAÇLARI VE SONUÇLARININ BELİRLENMESİ AÇISINDAN BİLİM VE YAPAY ZEKA’NIN
DEĞERLENDİRİLMESİ”
“EVALUATION OF SCIENCE AND ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN TERMS OF DETERMINING THEIR
OBJECTIVES AND ITS CONSEQUENCES”
2. Dr. Tarık Tuna GÖZÜTOK (Türkçe) 15dk
Ar. Gör., Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü,
Karaman, TÜRKİYE
“YAPAY ZEKA VE SİBERNETİĞİN ÜLKEMİZDEKİ ÖNCÜ FİKİRLERİ”
3. Dr. Öğr. Üyesi: Muhammad Akram HAKIM (Farsça) 15dk
Jawzjan Üniversitesi, Jawzjan, Afganistan
هوش مصنوعی از منظر فقه اسلامی "
4. Öğr. Gör. Dr., Amer BARADEİ (Arapça) 15dk
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi, Ankara, TÜRKİYE
“(إضاعة ومشروع)
“حول ارتباط الذكاء الاصطناعي بتعليم العلوم الشرعية والعلوم الأخرى
5. Doç. Dr. Bellil ABDELKARİM (Arapça)
Chadli Bin Jadid University, Al-Tarf, ALGERIA
الإله الشبكي الرقمي؛ نموذج المواطنة الرقمية لما بعد البشرية
“The Digital Networked God; The Model of Transhumanism Digital Citizenship”

Mütercim: Doç. Dr. İzzetullah ZEKİ

Mütercim: Dr. Öğr. Üyesi ÇELİKER (Konya Karatay Üniversitesi)

Oturum Sorumlusu/Responsible Session: Arş. Gör. Dr. Ebru KOÇAK

Zoom

Toplantı Kimliği: 874 5951 7814

Parola: ihyaz22

Burdur, TÜRKİYE 2022

Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

KAPANIŞ OTURUMU/CLOSING SESSION (Çevrimiçi-Online)

17.04.2022 PAZAR SAAT: 17:15-18:45

“DEĞERLENDİRME OTURUMU”

Oturum Başkanı/Chair

Prof. Dr. Mehmet KARACA
Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Rektör Yardımcısı
İlahiyat Fakültesi Dekanı

1. Prof. Dr. Şaban Ali DÜZGÜN (Türkçe) 15dk
Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri/Kelam, Ankara, TÜRKİYE

“DEĞERLENDİRME KONUŞMASI”

2. Prof. Dr. Nasi ASLAN (Türkçe) 15dk
Adana Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri/İslam Hukuku, Adana, TÜRKİYE

“DEĞERLENDİRME KONUŞMASI”

3. Prof. Dr. Hacı Mehmet GÜNAY (Türkçe) 15dk
Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri/İslam Hukuku, Sakarya, TÜRKİYE

“DEĞERLENDİRME KONUŞMASI”

4. Doç. Dr. Ahmet DAĞ (Türkçe) 15dk
Bursa Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri/Felsefe, Bursa, TÜRKİYE

“DEĞERLENDİRME KONUŞMASI”

5. Dr. Öğr. Üyesi Yıldırım SİPAHİ (Türkçe) 15dk
Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri/Fıkıh Anabilim Dalı, Burdur, TÜRKİYE

SONUÇ BİLDİRGESİNİN OKUNMASI

Arş. Gör. Fatih AVCI
Arş. Gör. Ahmet GENÇDOĞAN

Oturum Sorumlusu: Arş. Gör. Meral SABUN-Arş. Gör. Elmas BARUT

Zoom
Toplantı Kimliği: 874 5951 7814
Parola: ihyaz22

